

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

SUOMETTUMISESTA SUOMI-BUUMIIN

Suomen julkisuusdiplomatia
Japanissa 1962–2003

Laura Ipatti

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

SUOMETTUMISESTA SUOMI-BUUMIIN

Suomen julkisuusdiplomatia Japanissa 1962–2003

Laura Ipatti

Turun yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos
Poliittinen historia
Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden tohtoriohjelma

Työn ohjaajat

Louis Clerc
Turun yliopisto

Vesa Vares
Turun yliopisto

Tarkastajat

Seija Jalagin
Oulun yliopisto

Johanna Rainio-Niemi
Helsingin yliopisto

Vastaväittäjä

Seija Jalagin
Oulun yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

ISBN 978-951-29-9971-2 (PRINT)

ISBN 978-951-29-9972-9 (PDF)

ISSN 0082-6987 (Print)

ISSN 2343-3191 (Online)

Painosalama Oy, Turku, Suomi 2024

Omistettu perheelleni

TURUN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

Poliittinen historia

LAURA IPATTI: Suometumisesta Suomi-buumiin. Suomen julkisuusdiplomatia Japanissa 1962–2003

Väitöskirja, 220 s.

Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden tohtoriohjelma

Marraskuu 2024

TIIVISTELMÄ

Väitös tarkastelee Suomen julkisuusdiplomatian, aikalaistermillä tunnetuksi tekemisen, historiaa Japanissa kylmän sodan suomettumiskeskustelusta 2000-luvun Suomi-buumi-ilmiöön. Tutkimusjakso alkaa vuodesta 1962, jolloin Suomen ulkomaille suunnattu virallinen tiedottaminen aktivoitui samaan aikaan, kun Suomen Tokion-lähetystö korotettiin suurlähetystöksi ja suhteet Japaniin vilkastuivat kaupan liberaalisoinnin myötä. Jakso päättyy vuoteen 2003, josta Japanin Suomi-buumi eli Suomen vahvan maabrändin kausi alkoi. Alkupäätä rajaavat myös Suomen ulkopoliittikan aktivoituminen ja suurvaltasuhteiden liennytyt, loppupäätä uuden julkisuusdiplomatian, eli maabrändäyksen ja elektronisen diplomatian, yleistyminen. Tutkimus tarkastelee yleistä julkisuusdiplomatiaa (imagokampanjointi), kaupallista diplomatiaa (vienninedistäminen) ja kulttuuridiplomatiaa (kulttuuriyhteistyön laajentaminen) Suomen Japaniin suuntaaman vaikuttamisen lajeina. Niitä toteuttivat Tokion-suurlähetystön välityksellä ulkoministeriön sanomalehtiasiantointisto, kauppa- ja teollisuusministeriön kauppaosasto ja sen yhteyteen vuonna 1972 perustettu Ulkomaantiedotuksen koordinaatiotyöryhmä, sekä opetusministeriöön vuonna 1966 perustettu kansainvälisten asiain osasto. Ministeriöiden ympärille ryhmittäytyivät tiedottamiseen osallistuneet puolijulkiset ja yksityiset tahot. Kolmen kanavan järjestelmä, joka toimi vapaamuotoisena yhteistyönä, muodosti Suomen julkisuusdiplomatian perustan Japanissa. Tutkimusjaksolla julkisuusdiplomatian organisaatio Tokion-suurlähetystössä selkiytyi, laajeni ja ammattimaistui. Yleiseen julkisuusdiplomatiaan palkattiin lehdistöavustaja ja lehdistöneuvos, kaupallista diplomatiaa hoitamaan perustettiin kaupallisten ja teollisuussuhteiden virat, ja kulttuuridiplomatia tehostui, kun Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutti (Suomen Japanin instituutti) perustettiin Tokioon. Jakson lopulla kaikki kolme vaikuttamisen kanavaa toimivat rinnakkain rooleiltaan jäsentyneessä yhteistyössä, jossa Suomen valtion vaikuttaminen japanilaisiin yleisöihin oli yhä systemaattisempaa. Tutkimus koostuu neljästä vertaisarvioidusta artikkelista ja yhteenvedosta. Artikkeleista kolme on tapaustutkimuksia, jotka tarkastelevat julkisuusdiplomatian alueita ja niitä toteuttaneita ministeriöitä (I) Suomen imagopolitiikassa Japanissa 1960-luvulla, (II) Suomen osallistumisessa Osakan vuoden 1970 maailmannäyttelyyn, ja (III) Suomen ja Japanin kulttuurisopimusprosessissa vuosina 1977–2000. Neljäs artikkeli (IV) asettaa julkisuusdiplomatian Suomen Japaniin suuntaaman maakuvanrakentamisen pitkään linjaan. Tutkimus perustuu Suomen ulko-, kauppa- ja teollisuus-, sekä opetusministeriöiden arkistoaineistoon,

jota analysoidaan historian tutkimuksen menetelmin. Käsitteellisenä työkaluna toimii *soft power* -teoria. Tutkimus kysyy, miksi ja miten Suomea tehtiin tunnetuksi Japanissa ja mitä se kertoi Japanin roolista Suomen ulkosuhteissa. Japani oli Suomen tiedotustoiminnalle vastaanottava maaperä. Suomettumissyötökset nakersivat Suomen puolueettomuuden uskottavuutta, mutta mainehaitta jäi vähäiseksi, koska Japanissa esiintyi historiallista sympatiaa Suomeen. Tiedottaminen korosti modernin Suomi-kuvan piirteitä teollistumista, kaupungistumista, pohjoismaista hyvinvointia, demokratiaa ja länsimaista sivistystä vastakohtana 1900-luvun alun kansallisromantiikalle. Vanha ja moderni kuva sekoittuivat ja loivat perustan 2000-luvun Suomi-boomille. Jakson lopussa internet mullisti maakuvan rakentamisen ja EU-jäsenyys antoi uskottavuutta Suomen länsimaisuudelle. Tutkimus esittää, että julkisuusdiplomatialla Japanissa Suomi pyrki tavoiteviiteryhmäänsä eli länsimaiden edustamaan kapitalististen, liberaalidemokraattisten oikeusvaltioiden joukkoon. Julkisuusdiplomatian keinoin Suomi laajensi suhteitaan länsiliittoutuneeseen Japaniin aktiivisesti virallisesta puolueettomuuspolitiikasta huolimatta. Korkean ulkopoliittikan alapuolisilla viranomaistasoilla rakennettiin pitkäaikaisia yhteistyömuotoja Japanin yhteiskuntaan. Tiedottamisella hankittiin tunnustusta, jolla lisättiin ”manööverin marginaalia” eli kaupallisia ja kulttuurisia siteitä. Suomen julkisuusdiplomatia Japanissa tulisikin nähdä osana Suomen länsi-integraation ja kansainvälisen avautumisen kokokuvaa. Japani-suhteen tarkastelu haastaa Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin keskittyntä otetta, sillä ymmärtääksemme keinoja ja reittejä, joilla Suomi turvasi asemaansa länsimaiden kehityksen mukana, katsetta on laajennettava niin ilmansuuntien kuin politiikan teon tasojenkin osalta. Epäpoliittisiksi miellettyillä aloilla kuten teknisten ministeriöiden toiminnassa avautui vaikutusmahdollisuuksia, joilla pitkällä aikavälillä oli myös ulkopoliittista merkitystä.

ASIASANAT: Suomi, Japani, julkisuusdiplomatia, Suomen tunnetuksi tekeminen, ulkomaantiedottaminen, Suomi-kuva, kylmä sota

UNIVERSITY OF TURKU

Faculty of Social Sciences

Department of Philosophy, Contemporary History and Political Science

Contemporary History

LAURA IPATTI: From Finlandization to Finland Boom. Finland's Public

Diplomacy in Japan, 1962–2003

Doctoral Dissertation, 220 pp.

Doctoral Programme of Social and Behavioural Sciences

November 2024

ABSTRACT

This dissertation studies the history of Finland's public diplomacy, or 'making Finland known', in Japan from the Cold War time Finlandization discourse to the 'Finland Boom' phenomenon in Japan in the 2000's. The research period begins from the year 1962, when Finland's official foreign information activities peaked at the same time with Finland's legation in Tokyo being promoted to embassy status and relations with Japan becoming livelier due to trade liberalization. The period ends in the year 2003 that marks the start of the 'Finland Boom' in Japan that saw Finland's nation brand growing exceptionally strong. The start of the period is also marked by a general activation in Finland's foreign relations during *détente*, and the end of the period by the spread of 'new public diplomacy', i.e. nation branding and electronic diplomacy. The research examines general public diplomacy (image building), commercial diplomacy (export promotion) and cultural diplomacy (expanding cultural cooperation) as types of influence directed by Finland towards Japan. These were implemented through the Tokyo embassy by the press center of the Ministry of Foreign Affairs, the trade department of the Ministry of Trade and Industry and the Foreign Information Coordination Working Group established in it in 1972, and the department of international affairs established in the Ministry of Education in 1966. The semi-public and private organizations involved in information grouped around these ministries. The three-channel system, which initially functioned on an ad hoc basis, formed the core of Finland's public diplomacy in Japan. During the research period, its organization clarified, expanded and professionalized. A press assistant and a press counselor were hired for general public diplomacy, the positions of commercial and industrial secretaries were established to handle commercial diplomacy, and cultural diplomacy was enhanced when the Finnish Institute for culture and science (Finnish Institute in Japan) was established in Tokyo. At the end of the period, all three channels of influence functioned side by side, and the outreach of the Finnish government on Japanese public was increasingly systematic. The study consists of four peer-reviewed articles and an introduction. Three of the articles are case studies that examine the areas of public diplomacy and the ministries that implemented them (I) in Finland's image policy in Japan in the 1960s, (II) in Finland's participation in the 1970 World's Fair in Osaka, and (III) in the cultural agreement process between Finland and Japan in the years 1977–2000. The fourth article (IV) places Finland's public diplomacy in a long line of image building by Finland in Japan. The

research is based on archival material of the three ministries, analyzed by the methods of historical research. Theory of *soft power* serves as a conceptual tool. The dissertation asks why and how Finland was introduced in Japan and what that told about Japan's role in Finland's foreign relations. Japan was receptive for Finland's information activities. Accusations of Finlandization undermined the credibility of Finland's neutrality, but the damage to Finland's reputation was limited due to historical sympathy. The information emphasized modern features: industrialization, urbanization, Nordic welfare, democracy and Western civilization in contrast to the national romanticism of the early 20th century. The old and modern image mixed and created the foundation for the 'Finland Boom' of the 21st century. At the end of the period, the internet revolutionized the construction of Finland's image and EU membership gave credibility to Finland's westernness. The study shows that with public diplomacy in Japan, Finland sought recognition within its target reference group, i.e. the group of capitalist, liberal democratic rule-of-law based states represented by Western countries. Through public diplomacy, Finland expanded its relations with the Western-allied Japan and actively improved its position despite its official neutrality. At levels below high foreign policy, long-term forms of cooperation were built. Information brought recognition that broadened the "margin of maneuver", utilized to deepen commercial and cultural ties. Finland's public diplomacy in Japan should be seen as part of Finland's overall western integration and international opening. Examining the relationship with Japan challenges the approach focused on Europe and the United States, because in order to understand the means and routes by which Finland secured its position alongside the Western countries, perspective must be broadened in terms of both geographical reach and levels of policymaking. In areas that are often seen as non-political, opportunities for influence opened that in the long term had also foreign political significance.

KEYWORDS: Finland, Japan, public diplomacy, making Finland known, foreign information, Finland-image, Cold War

Alkusanat

Väitöstutkimusta ovat inspiroineet omakohtaiset kokemukseni Suomen tunnetuksi tekemisestä Japanissa. Työn aihe, Suomen julkisuusdiplomatia tässä kaukaisessa Itä-Aasian saarivaltiossa, on jatkuva prosessi, johon sain tilaisuuden tutustua työharjoittelussa, opiskelijavaihdossa ja arkisto- ja kirjastovierailuilla eri puolilla Japania. Löytöretkeilyni maan historiaan ja nykyisyyteen mahdollistivat suurelta osin Suomen ja Japanin valtiot, sillä kahdenväliseen vaihtoon suunnatun julkisen rahoituksen ja sitä hallinnoineiden ministeriöiden, vaihto-organisaatioiden ja yliopistojen, sekä lisäksi yksityisten yhdistysten, tuella sain oleskella tutkimukseni kohdemaassa opintojeni eri vaiheissa.

Näistä mahdollisuuksista tärkeimpiä olivat Japanin ulkoministeriön Gaimushōn eurooppalaisille nuorille tarjoama opintokierros maan kulttuuriin, politiikkaan ja yhteiskuntaelämään vuonna 2003, vaihto-opiskelu Tōkain yliopistolla Kanagawan prefektuurissa vuosina 2007–2008, sekä Japani-Suomi-Yhdistyksen Chujo Watanabe -stipendi vuonna 2007. Niin ikään keskeinen myötävaikutus tutkimukselle oli Suomen ulkoministeriön ja Kansainvälisen liikkuvuuden keskus CIMOn organisoimalla työharjoittelulla Suomen Tokion-suurlähetystössä keväällä 2009. Väitöstutkimuksen taustaksi tehdyt aineistonkeruumatkat Japanin ulkoministeriön diplomaattiasiakirjojen arkistoon (Gaimushō gaikō shiryōkan) ja Japanin parlamentin kirjastoon (Kokuritsu kokkai toshokan) 2010-luvun puolivälissä onnistuivat puolestaan erilaisten suomalaisten matka-apurahojen ja Japanin aineistojen ulkomaisille vierailijoille avointen käyttöperiaatteiden ansiosta.¹

Kuten myöhemmin oivalsin, nauttimani liikkuvuus pohjoiseurooppalaisen ja itäaasialaisen kulttuurin välillä rakentui bilateraalille sopimuksille ja yhteistyöjärjestelmille, joiden synty kytkeytyi Suomen julkisuus-, kulttuuri- ja kaupallisen diplomatian historiaan. Mitä taas Suomen viralliseen näkyvyyteen Japanissa tuli, oleskeluni siellä osui Suomi-kuvaa mullistaneeseen taitekohtaan, jolloin aiemmin joko tuntemattomuudesta tai negatiivisista mielikuvista kärsinyt Suomi näyttäytyi Japanissa

¹ Japaninkieliset sanat on romanisoitu Hepburn-järjestelmällä. Pitkää vokaalia ilmaistaan makronviivalla (esim. oo merkitään ō). Vakiintuneista nimistä, kuten Tokio, käytetään suomenkielistä asua (vrt. Tōkyō). Ks. Kuusikko 2021; Halpern (toim.) 1999, 903–904.

yllättäen houkuttelevana ja muodikkaana, ”Suomi-buumiksi” nimetyn Suomeen liittyneen ihastuksen levitessä Japanin medioissa. 2000-luvun alusta lähtien Tokion katukuvassa näkyi suomen kielen sanoja vaateliikkeiden nimissä, suomalaistyyppistä ruisleipää kahviloiden vitriineissä, ja Muumi-hahmoja ja Marimekon kuoseja mitä yllättävimmissä paikoissa.

Vuonna 2009, johon työharjoitteluni ajoittui, vietettiin Suomen ja Japanin välisen diplomaattisten suhteiden 90-vuotisjuhlaa. Juhlavuoden puheissa muisteltiin suomalaisjapanilaisen kanssakäymisen monipuolista historiaa ja ongelmatonta luonnetta. Aitiopaikalta kurkistin myös työhön, jolla suomalaisdiplomaatit tekivät Suomea tunnetuksi Japanissa: Suomen esittelyä kannusti periaate, jonka mukaan kotimaan hyvä maine toisi Suomelle niin investointeja, turisteja kuin poliittisia liittolaisiakin. Jollakin alun perin aineettomalla pyrittiin siis saavuttamaan konkreettista hyvää. Suomesta kertominen kuului harjoittelijankin tehtäviin, ja esittelin suomalaista hyvinvointivaltiota, verotusta, koulutusta, luontoa ja perinteitä aina joulunvietosta juhannusjuhliin ja saaristomaisemista Lapin tuntureihin lukuisissa tilaisuuksissa, muun muassa opiskelijoille Tökain yliopistolla, Japani–Suomi Yhdistyksen jäsenille yhdistyksen kokoontumisessa Tokiossa, ja televisiokameroille Kanazawan kynttiläfestivaalilla. Sain ideoita, millaisista uusista Suomi-aiheista Tokion-suurlähetystö voisi kertoa. Opin, että Suomea tehtiin tunnetuksi laajalla skaalalla: poliittisissa, kulttuurisissa ja kaupallisissa yhteyksissä, opinnoissa ja harrastuksissa, erilaisille yleisöille.

Japanilaisten ”Suomi-buumiksi” yltynyt innostus pohjoiseurooppalaista pikku-maata kohtaan kuitenkin hämmästytti. Kuinka buumi oli mahdollinen yli 120 miljoonan asukkaan maassa, joka oli Suomea monin verroin suurempi niin väestöltään kuin taloudeltaan ja jonka kulttuuriperinteet olivat maailman kuuluja? Poliittisen historian opiskelijana kiinnostuin pohtimaan Suomesta Japanissa vallinneen hyvän maineen ja Suomen virallisen esittelemisen suhdetta. Missä yhteydessä kolikon kaksi puolta olivat toisiinsa, ja miksi Suomi tunnettiin Japanissa niin kuin tunnettiin? Kysymys oli alkusysäys ongelmanratkaisutehtävälle, jonka tulosta kuvataan seuraavilla sivuilla.

Tutkimukseni mahdollistamisesta lämmin kiitos kuuluu useille tahoille ja henkilöille. Haluan kiittää Turun yliopiston Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden tohtoriorjelmaa ja poliittisen historian oppiainetta palkkapaikasta väitöskirjatutkijana vuosina 2014–2016 ja työskentelymahdollisuuksista oppiaineesta väitöskirjan valmistumiseen kuluneiden vuosien aikana. Täysin keskeisessä roolissa tohtorintutkinnon eri vaiheissa ovat olleet niin ikään muut tutkimukseni rahoittajat: kiitos Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Suomen Kulttuurirahaston Varsinais-Suomen rahasto, Turun Yliopistosäätiö, Suomalais-Japanilainen Yhdistys ry., Suomen Akatemian liikkuvuusapurahajärjestelmä, silloinen Turun yliopiston Multi-Cultural Network sekä Turun yliopiston Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos. Ensimmäisistä Japanin-kokemuksistani kiitos Gaimushōn Study Tour -ohjelmalle, Tokion Japani-

Suomi-Yhdistykselle sekä Tōkain yliopiston vaihto-ohjelmalle. Edellä mainitusta työharjoittelumahdollisuudesta kuuluu kiitos Suomen Tokion-suurlähetystölle, jo nimenvaihdoksen kokeneelle silloiselle CIMOLle ja Suomen ulkoministeriölle. Ilman harjoittelun tarjoamaa näköalaa ulkoasiainhallintoon ja Suomen ja Japanin välisiin suhteisiin tutkimukseni idea olisi todennäköisesti jäänyt syntymättä. Tässä yhteydessä haluan kiittää erityisesti Suomen silloista Japanin-suurlähettilästä Jorma Julinia, jonka kanssa sain tilaisuuden käydä mieleenpainuvan keskustelun Suomen esitlemisestä japanilaisille yleisöille. Keskustelu antoi kipinän tutkimukselleni ja olen ollut onnekas voidessani palata muistoon yhä uudelleen työn edetessä.

Samalla haluan kiittää myös ulkoministeriön arkiston henkilökuntaa, erityisesti Sami Heinoa ja Antti Linnaa, aineiston tarjoamisesta ja väsymättömästä vastailusta mitä moninaisimpiin kysymyksiin. Niin ikään kiitän Kansallisarkistoa, Keskustan ja Maaseudun arkistoa, Kansalliskirjastoa, sekä Japanin ulkoministeriön edellä mainittua diplomaattiasiakirjojen arkistoa ystävällisestä asiakaspalvelusta. Tutkimuksen hahmotteluvaiheessa arvokasta apua tarjosivat myös Elinkeinoelämän keskusarkisto Mikkelissä ja Urho Kekkosen arkisto Orimattilassa.

Suuri kiitos tuesta, kannustuksesta ja asiantuntemuksesta kuuluu työni ohjaajille, Turun yliopiston poliittisen historian professoreille Louis Clercille ja Vesa Varekselle. Ilman akateemisia esikuvia tästä ei olisi tullut mitään, tai ei ainakaan muuta kuin ideoita pöytälaatikkoon. Kiitos Louislle neuvoista, näkemyksestä ja uskosta tutkimukseeni työn kaikissa vaiheissa, sekä erityisesti käsikirjoituksen versioiden kommentoinnista ja läsnäolosta kirjoitusprosessin viime metreillä työn esitarkastus- ja lopulta painokuntoon muokkaamiseksi. Kiitos Vesalle niin ikään joustavuudesta ja käsikirjoituksen kommentoimisesta keväisten viikkojen venyessä kohti kesää työn esitarkastuskelpoista versiota odotellessa.

Korvaamatonta vertaistukea, vinkkejä ja näköaloja mielenkiintoisiin tutkimuskeskusteluihin ovat tarjonneet mahtavat kollegat Turun yliopiston poliittisen historian oppiaineessa sekä kaikki jatko-opintojeni aikana tutuksi tulleet ystävät ja työkaaverit Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitoksella, Itä-Aasian tutkimus- ja koulutuskeskus CEASilla, ja muissa yhteyksissä kuten konferenssimatkoilla. Junit kirjoittamisessa aukesivat usein porukalla parhaita työtapoja pohtien ja arjen soveltaminen opintoihin sujui monin verroin hauskemmin, kun ilot ja pulmat saattoi jakaa. Kiitos teille kaikille, joiden kanssa olen saanut vuosien varrella tutkia, opettaa, innostua ja keskustella: Juha-Matti Ritvanen, Matti Välimäki, Ville Soimetsä, Jukka Pesu, Mika Suonpää, Juho Wilska, Juho Ovaska, Tapio Enberg, Ville Okkonen, Tiina Lintunen, Olli Kleemola, Virpi Kivioja, Jerkko Holmi, Mona Mannevuori, Annu Perälä, Ville Pitkänen, Jenni Karimäki, Maiju Wuokko, Kimmo Elo, Pia Koivunen, Timo Soikkanen, Olavi K. Fält, Erkka Railo, Markku Jokisipilä, Juha Saunavaara, Ritva Larva, Antero Holmila, Juha Sahi, Auli Kultanen-Leino, Marja Heinonen, Lauri Paltemaa, Rie Fuse, Masato Ishikawa, Silja Keva, Pilvi Posio, Annamari Kont-

tinen, Outi Luova, Liisa Kauppila, Katri Kauhanen sekä Niko Hatakka, jota kiitokseni ei enää tavoita.

Erityiskiitos kuuluu väitöskirjani esitarkastajille Seija Jalaginille ja Johanna Rainio-Niemelle arvokkaista kommentteista työn viimeistelemiseksi. Seikkaperäiset havaintonne käsikirjoituksesta auttoivat viemään eteenpäin useita tutkimuksenteossa mielessä pyörineistä ajatuksista, ja olen tästä palautteesta kiitollinen. Seijalle suuri kiitos myös suostumisesta väitöstilaisuuteni vastaväittäjäksi.

Lopulta ratkaisevin voima tutkimuksen tekoon on lähtöisin perheeltäni, jolle omistan väitöskirjani silläkin uhalla, etteivät he halua kuulla siitä enää sanaakaan vuosikymmenen mittaisen ”ikuisen opiskelijuuden” ja loputtomien loppukirien, viimeisten rutistusten ja yliopistolla vietettyjen iltojen, viikonloppujen ja lomien jälkeen, nyt kun ”se tekele” vihdoinkin on maalissa. Hilikka, Kalle, Joonas, Sofi ja Jouni, olette pitkämielisyyden mestareita. Kiitos teille aina hyvästä tsempistä, myötäelämisestä ja siitä, että kannattelitte arkea sillä aikaa kun ”Mamma” oli töissä.

Turussa marraskuussa 2024

Laura Ipatti

Sisällys

Alkusanat	8
Osajulkaisuluettelo	15
1 Johdanto	16
1.1 Japanin Suomi-buumi ja Suomen pitkäaikainen tunnetuksi tekeminen	16
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	23
1.3 Tutkimuksen rakenne ja yhteenveto-osan käsittelyjärjestys ...	27
1.4 Näkökulma ja toimijat, aikarajaus ja termit	27
1.5 Aineisto ja menetelmät	30
1.6 Käsitteistä: Julkisuus-, kulttuuri- ja kaupallinen diplomatia pehmeän vallan välineinä.....	38
1.7 Historiallinen konteksti	50
2 Väitöskirjan artikkelien esittely	68
2.1 Artikkel I: At the Roots of the ‘Finland Boom’: The implementation of Finnish image policy in Japan in the 1960s	68
2.2 Artikkel II: ”Saastenäyttelyllä” skandinaaviseksi ympäristönsuojelun mallimaaksi – Suomi-kuva Osakan Expossa 1970	69
2.3 Artikkel III: Teollisuuskolossin kulttuurimarkkinoille – Kulttuurisopimus, vaihtokonsultaatiot ja Suomen kulttuuridiplomatia Japanissa 1977–2000.....	70
2.4 Artikkel IV: Helsingissä brändättyä – Suomi-kuvan rakentaminen Japanissa	72
3 Kolme väylää vaikuttamiselle	73
3.1 Julkisuusdiplomatia ja puolueettomuuden puolustus Tokion-suurlähetystössä 1960-luvulla	75
3.2 Kaupallinen diplomatia ja skandinaavinen Suomi Osakan maailmannäyttelyssä 1970.....	79
3.3 Kulttuuridiplomatia ja Suomen kansainvälistäminen Japanissa 1980–90-luvuilla	84
4 Johtopäätökset: Japani Suomen julkisuusdiplomatian kohdemaana 1962–2003	90

4.1	Imagopolitiikasta e-diplomatiaan, suometumisesta Suomi- buumiin	90
4.2	Länsimaan kuvaa lunastamassa: Japani ja Suomen tavoiteviiteryhmä	97
4.3	Jatkotutkimustarve	101
Lyhenteet.....		104
Yhteenvedo-osassa käytetyt lähteet		105
Alkuperäisjulkaisut.....		125

Taulukku- ja Kuvioluettelo

Taulukko 1.	Väitöskirjan tutkimusartikkelien alkuperäisaineisto.....	34
-------------	--	----

Kuvioluettelo

Kuvio 1.	Suomen Japaniin suuntaama julkisuusdiplomatia suomalaisen yhteiskunnan pehmeän vallan resurssien käyttönä kansallisten etujen ajamiseksi ja pehmeän vaikutusvallan tuottamiseksi.	41
----------	--	----

Osajulkaisuluettelo

Väitöskirjan yhteenveto-osa perustuu seuraaviin alkuperäisjulkaisuihin, joihin viitataan tekstissä roomalaisilla numeroilla I–IV.

- I Ipatti, Laura. At the Roots of the ‘Finland Boom’: The implementation of Finnish image policy in Japan in the 1960s. *Scandinavian Journal of History* (2019) 44:1: 103–130.
- II Ipatti, Laura. “Saastenäyttelyllä” skandinaaviseksi ympäristönsuojelun mallimaaksi. Suomi-kuva Osakan Expossa 1970. *Ennen ja nyt: Historian tietosanomamat* (2018) 18:3: 1–31.
- III Ipatti, Laura. Teollisuuskolossin kulttuurimarkkinoille. Kulttuurisopimus, vaihtokonsultaatiot ja Suomen kulttuuridiplomatia Japanissa 1977–2000. *Historiallinen Aikakauskirja* (2022) 120:2: 205–215.
- IV Ipatti, Laura. Helsingissä brändättyä. Suomi-kuvan rakentaminen Japanissa. Teoksessa Juha Saunavaara & Laura Ipatti (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 47–57.

Artikkelien käyttöön väitöskirjan osajulkaisuna on saatu kustantajien lupa.

1 Johdanto

1.1 Japanin Suomi-buumi ja Suomen pitkäaikainen tunnetuksi tekeminen

”[–] Suomessa oli vain vähän sotilaita. Maa, jolla on niin pieni armeija, ei voi tukeutua aseisiin, ja siksi se yrittää saavuttaa kansallista kunniaa keinoilla, joita japanilaiset eivät tulisi ajatelleeksi, esimerkiksi olemalla aktiivisia urheilun alalla.”

Historioitsija Hiroshi Momosen kuvaus japanilaisen kansanperinteen tutkijan, militarisoitumisen kriitikon Kunio Yanagidan Suomi-kuvasta noin 1920-luvulta.²

Vaikka suomalaisten suhde aseistautumiseen lienee sittemmin muuttunut, pehmeä vaikuttaminen on ollut Suomelle tärkeä tapa kompensoida pienuuden asettamia rajoitteita maan ulkosuhteille itsenäistymisestä lähtien. Kovan sotilaallisen ja taloudellisen voiman sijaan Suomi on hankkinut tunnustusta urheilukentillä, kulttuuriyhteistyössä, vientiä edistämällä ja imagoa hallitsemalla.³ Näin myös nuoren tasavallan ensimmäiset diplomaatit tekivät maataan tunnetuksi Itä-Aasian Japanissa, johon Suomi solmi diplomaattiset suhteet vuonna 1919. Pohjolan uudesta valtiosta ei suhteiden alkutaipaleella tiedetty Japanissa paljoa. Suomi kuitenkin herätti kiinnostusta yhteiskunnallisilla oloillaan ja sijainnillaan Suomen ja Japanin yhteisen naapurin, silloisen Neuvosto-Venäjän rajamaana.⁴

Vuosisata Momosen lainauksen hahmottaman Suomi-kuvan synnyn jälkeen Suomi ei kaivannut Japanissa enää esittelyä. 2000-luvun alussa Suomi vakiinnutti

² Momose 1989, 2.

³ Pehmeästä ja kovasta voimasta, ks. Nye 2004; Suomen tunnetuksi tekemisestä, ks. esim. Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 12–15; Clerc 2011, 25–26; Paasivirta 1991; Paasivirta 1962. Talven 1939–40 sotatoimien tuomaa mainetta kuitenkin unohtamatta, ks. esim. Kleemola 2015; Pilke 2015a; Pilke 2015b.

⁴ Paasivirta 1968; Ramstedt 1950; Mansala & Suomi (toim.) 2003, luku 6; Fält 1979a; Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 157–159.

maassa maineen onnellisena hyvinvointiyhteiskuntana, teknologian ja koulutuksen edelläkävijänä, mutkattoman luontosuhteen ja kiehtovien kulttuuriperinteiden maana.⁵ Suomen maine päihitti Japanissa jopa muiden Pohjoismaiden vetovoimaiset imagot, joita oli alettu kutsua ”maabrändeiksi”.⁶ Vuodesta 2003 lähtien Suomi nautti Japanissa ”Suomi-buumista” (*Finrando būmu*, フィンランドブーム), joka koski erityisesti muoti- ja matkailualaa mutta myös suomalaisuuteen liitettyjä arvoja ja elämäntapoja. Buumi levisi Pohjoismaita koskeneen muoti-ilmiön rinnalla (*Hokuō būmu*, 北歐ブーム).⁷ Ilmiötä tutkineen Rie Fusen mukaan Suomi-buumi merkitsi kasvavaa kiinnostusta Suomeen ja sisälsi ajatuksen Suomesta japanilaisille ideaalisena mutta saavutettavana Toisena.⁸ Suomalaisia ilmiö hyödytti lisäämällä vientiä ja matkailua ja edistämällä Suomen ja Japanin välistä poliittista kumppanuutta.⁹ Suomi-kuva kehittyi Japanissa niin vahvaksi, että se muodosti Suomen tunnetuudessa poikkeuksen, joka hämmästytti niin tutkijat ja viranomaiset kuin vientipiirit ja median.¹⁰

Samaan aikaan Suomen Tokiossa oleva suurlähetystö kertoi Suomesta Japaniin monin tavoin. Suurlähetystön viestintä heijasti vuosisataista Suomen esittämisen perinnettä mutta myös uudisti Suomi-kuvaa ajankohtaisin teemoin ja viestintäkeinoin. Suurlähetystön, sen yhteydessä toimivan Suomen Japanin instituutin ja ulkomaankaupan etujärjestöjen yhteinen maakuvatyö kohdistui Japanin poliittiseen johtoon, hallintoon, elinkeinoelämään, tiede- ja kulttuurivaikuttajiin, opiskelijoihin, sekä kaikkiin Suomi-aiheiden parissa työssään ja vapaa-ajallaan toimineisiin. Suomen tunnetuksi tekeminen Japanissa oli kehittynyt varhaisesta tunnustuksen hankkimisesta järjestelmälliseksi vaikuttamiseksi kohdemaan yhteiskuntaan.¹¹ Perinteisten

⁵ Suomen suurlähetystö Tokio 2024.

⁶ Lindblom ym. 2018; Lindblom ym. 2016; Martela ym. 2020. Maabrändi-termi viittaa Simon Anholtin käsitteeseen *nation brand*, jolla hän tarkoitti maata koskevien käsitysten summaa kuudella kansallisen kompetenssin osa-alueella, jotka ovat hallinto, vienti, turismi, investoinnit ja maahanmuutto, kulttuuriperintö, ja ihmiset. Anholt 2005.

⁷ Mediatutkija Rie Fusen väitöskirja käsittelee representaatioanalyysin keinoin Japanin medioiden kuvaa Suomesta Japanin ”ihanteellisena Toisena” Aki Kaurismäen elokuvien vastaanoton kautta vuosina 1990–2008, Fuse 2021a; Fuse 2021b. Ks. myös Fuse 2012a; Fuse 2012b; Mitsui 2012; Leikos & Villberg 2009; Iwatake 2010; Iwatake 2007. Kotimaisten kielten keskuksen mukaan *buumi* tarkoittaa nousu- tai huippusuhdannetta, nopeaa runsastumista tai suosion kasvua. Kielitoimiston sanakirja 2024.

⁸ Fuse 2021b.

⁹ Suomen suurlähetystö Tokio 2024.

¹⁰ Lindblom ym. 2016; Salonen 2017; Varhama 2010; Keski-Suomen kauppakamari 2021; Nalbantoglu 2016.

¹¹ Suomi-kuvaa rakensi niin sanottu Team Finland -verkosto, jossa olivat mukana mm. suurlähetystö, Finpro, Tekes, Suomen Japanin instituutti ja Suomen Japanin-kauppakamari ja joka perustettiin vuonna 2012. Valtioneuvoston viestintäosasto 2012; Suomen Japanin instituutti 2018.

tiedonvälityskanavien rinnalla ison osan suurlähetystön viestinnästä valtasi internet, johon ulkoasiainhallinnot eri puolilla maailmaa olivat luomassa omia sivustojaan ja joka levitti Suomi-tietoa Japanissa yhä välittömämmin.¹² Suomen valtion edustajat siis ruokkivat Japanin Suomi-buumia päivittäisessä työssään.

Suomessa julkinen keskustelu Japanin Suomi-buumista oli kuitenkin innostuneesta vastaanotosta huolimatta usein kritiikitöntä ja historiatonta.¹³ Buumia ei osattu yhdistää Suomen valtion harjoittaman maakuvan rakentamisen pitkään linjaan, eikä sen syntymekanismia ajallisena prosessina pohdittu. Buumi kehystettiin maabrändäyksen ja internetin aikakauden ilmiöksi, ja siksi havainnot siitä jäivät pinnallisiksi. Näin myös ihmetys siitä, miten buumi oli saattanut syntyä, jäi vaille syvällistä selitystä, vaikka juuri ymmärrys buumin taustasta olisi auttanut ymmärtämään myös Suomi-brändin japanilaista yleisöä entistä paremmin. 2000-luvun alussa yleistynyt maabrändäys ja internetin ”elektroninen diplomatia”¹⁴ olivat kuitenkin vain uusia muotoja vanhalle käytännölle. Useat tutkijat ovatkin todenneet, että maita ja kansakuntia koskevat mielikuvat ovat aktiivisesti kuviteltuja ja ulospäin esitettyjä rakennelmia, joita kierrätetään ja uudistetaan kansallisvaltioiden rajat ylittävässä vuorovaikutuksessa jatkuvasti. Menneet kansallisen kuvaamisen tavat muodostavat esihistorian nykyisille mielikuville.¹⁵ Siksi pitkä ajallinen perspektiivi auttaisi ymmärtämään myös Japanin poikkeuksellista Suomi-kuvaa. Vaikka Japanin Suomi-buumin välitön konteksti oli vuosituhannen vaihteen maailma, jota hahmottivat globalisaatio, maakuvien kaupallistuminen ja pian myös sosiaalisen median nousu, buumista keskusteltaessa tulisi muistaa, että Suomen virallisen tunnetuksi tekemisen juuret Japanissa yltyvät yhtä pitkälle historiaan kuin Suomen ja Japanin väliset suhteet.¹⁶

Eryityisesti toisen maailmansodan jälkeinen kylmä sota oli hallitusten informaatiovaikuttamisen kulta-aikaa, jolloin ideologista kilpaa käytiin ”sydämistä ja mielistä”.¹⁷ Ulkopoliittikan teko laajeni mielikuvien ja kulttuurin sfääriin.¹⁸ Suurvaltojen lisäksi pienemmätkin maat tehostivat virallista viestintäänsä, ja niiden harjoittamana

¹² Suomen Tokion-suurlähetystön internetsivu avattiin 1990-luvun puolivälissä. Lintu 31.5.1995; Suurlähetystön Facebook-tili luotiin 6.10.2010 ja ulkoministeriön Facebook-tili 15.2.2011. Fuinrando taishikan [フィンランド大使館] Embassy of Finland in Tokyo (Facebook) 2023; Ulkoministeriö–utrikesministeriet (Facebook) 2023.

¹³ Ipatti 2016.

¹⁴ Cooper 2013, 35–52; Copeland 2013, 453–471; Melgin 2018; Almuftah ym. 2016.

¹⁵ Esim. Browning 2015, 283–284; Hobsbawm 1983: 1–14; Clerc ym. (toim.) 2015, 3–20; Clerc 2011, 26; Valaskivi 2014, 197–207; Fält 2002, 7–11.

¹⁶ Ipatti 2016.

¹⁷ Osgood 2002, 86; Pamment 2014, 53.

¹⁸ Osgood 2002; Osgood 2006; Scott-Smith & Krabbendam (toim.) 2004; Yhdysvalloista ks. Cull 2008b; Neuvostoliitosta ks. Velikaya 2022; Euroopasta ks. García & Magnúsdóttir (toim.) 2019; Pohjoismaista ja Baltiasta, ks. Clerc ym. (toim.) 2015.

informaatiovaikuttaminen sai omintakeisia pienten maiden kansallisiin konteksteihin liittyneitä muotoja.¹⁹

Kylmässä sodassa Suomi-kuvaa leimasivat heikko tunnettuus, eksoottinen periferisyys, sekä puute kiinnostavista ominaisuuksista, jollaisena näyttäytyi lähinnä vain Neuvostoliiton naapuruus. Se lisäsi Suomi-kuvaan käsityksen suomettumisesta, jolla tarkoitettiin Neuvostoliiton intressien jatkuvaa huomioimista ja Suomen erityisesti ulko- mutta myös sisäpolitiikan käytännöllistä alistaisuutta itänaapurin todelliselle tai oletetulle tahdolle.²⁰ Suomea viennin tarpeisiin esitelleen Finnfactsin toimitusjohtajan Veikko Konttisen vuonna 1967 esittämä näkemys, jonka mukaan ”[v]äävät tai olemattomat tiedot Suomesta ulkomailla ovat erittäin pahana haittana maamme kaikessa kansainvälisessä kanssakäymisessä”, kiteytti Suomen tiedotusviranomaisten ajatusmaailman.²¹ Virallinen ulkomaantiedotustoiminta tähtäsi Suomi-kuvan kirkastamiseen erityisesti länsimaissa, joihin suhteessa suomalaisuutta määriteltiin.²²

Japanin Suomi-buumin kaltaista Suomi-ihastusta ei kuitenkaan maakuvan rakentamisen historiasta löydy. Ilmiö on Suomen virallisen imagokampanjoinnin kenties menestynein esimerkki, mutta tarinaa buumin takana ei tunneta. Miten Suomi-kuva on kehittynyt Japanissa? Mitä Suomen viranomaiset halusivat maakuvatyöllä siellä saavuttaa, ja miksi tiedottamista kaukana vaikeiden viesti- ja kulkuyhteyksien päässä pidettiin vaivan arvoisena?

Suomen ulkosuhteiden historiantutkimus ei tarjoa vastauksia Japanin Suomi-buumin herättämiin kysymyksiin, vaikka Suomi-kuvan rakentamisen ja suomalais-japanilaisten suhteiden tutkimus on muuten ollut runsasta.²³ Suomen poliittisen historian yleisesityksiä rajoittaa Suomen Itä-Aasiaan suunnattujen suhteiden marginaalinen käsittely. Vallalla oleva narratiivi Suomen kansainvälisistä suhteista kylmästä sodasta uudelle vuosituhannele keskittyy yhtäältä idänsuhteisiin eli Neuvostoliittoon ja toisaalta länsi-integraatioon eli suhteisiin Länsi-Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin.

¹⁹ Clerc 2023; Clerc 2018a; Clerc 2016; Clerc 2015b; Clerc & Mikkonen 2022; Koivunen & Mikkonen 2022; Britannian ja Yhdysvaltojen vaikutuksesta Suomeen, ks. Fields 2019; Fields 2015.

²⁰ Suomettumisesta, ks. esim. Hakovirta 1975; Vihavainen 1991; Tarkka 2012; Vares 2023; Kallenautio 2005, 265–318. Suomi-kuvassa ja ulkoasiainhallinnossa, ks. esim. Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 260–281, 437, 451; Soikkanen 2008, 356–365.

²¹ YLE, Miten edustamme, 1967, 2:12–2:30.

²² Esim. Lähteenkorva & Pekkarinen 2008.

²³ Muilla tieteenaloilla, kuten kulttuurin, markkinoinnin ja turismin tutkimuksessa sekä kasvatustieteessä muutama työ on lähestynyt aihetta. Fuse 2021a; Mitsui 2012; Iwatake 2010; Iwatake 2007; Serita & Pöntiskoski 2009; Takayama 2010.

hin.²⁴ Markkinataloutena ja Yhdysvaltojen liittolaisena kuitenkin myös Japani määriteltiin kylmän sodan kahtiajaossa länsileirin maaksi. Toisen maailmansodan jälkeen Japani kasvoi kiinteäksi osaksi markkinatalouksien välistä maailmantaloutta ja liberaalidemokraattisten, oikeusvaltioperiaattein johdettujen maiden yhteistyöjärjestelmiä, joiden kehityksessä mukana pysyminen oli Suomenkin ulkopoliitiikan ydin.²⁵ Varsinaisten länsimaiden lisäksi myös Japani siis edusti viiteryhmää, johon Suomi pyrki sitoutumaan ja jonka osaksi Suomea identifioitiin – aluksi varovasti, sitten avoimemmin.²⁶

Suomen länsi-integraation kuvauksissa maantieteellisesti Suomesta länteen sijaitsevan maajoukon tarkastelun rinnalla olisikin hedelmällistä sijoittaa Japani osaksi kokonaisuutta, joka koskee ilmansuunnalta nimensä lainanneen ryhmän sijaan arvoyhteisöä, institutionaalisia rakenteita ja identiteettejä. Näin tulkittuna Suomen kiinnittymistä taloudelliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen länteen, siis länsimaiden ylläpitämään sääntöpohjaiseen järjestykseen ja yhteistyöverkostoihin, on mahdollista tarkastella myös Itä-Aasian kautta. Tutkimalla Suomen tietä japanilaisten tietoisuuteen tutkitaan siis myös Suomen tietä ”länteen”, vaikkakaan aluksi suomalaiset eivät mieltäneet Japania kenties juuri muuna kuin etäisenä ja eksoottisena Neuvostoliiton vastaisena voimana Aasiassa, siis mitä suurimmassa määrin ”ei-läntenä”. Vähitellen, maan talouskasvun myötä, Japanin merkitys Suomen ulkoisten suhteiden hallinnoille kuitenkin terävöityi, ja samalla kun suhteita monilla tasoilla laajennettiin länsimaihin, sama kehitys ulotettiin myös Japaniin.²⁷

Japanin Suomi-buumin syntyyn liittyvien kysymysten lisäksi tätä tutkimusta motivoi ajatus pehmeästä vallasta Suomen ulkopoliittisten tavoitteiden toteutustapana. Lainaten houkuttelun voimaa kuvaavaa *soft power* -teoriaa, jonka Joseph S. Nye Jr. esitti vuonna 1990,²⁸ voidaan sanoa, että vahva maakuva on tuonut Suomelle Japanissa pehmeää valtaa, jolla Suomi on kyennyt kilpailemaan osajista, turisteista, investoinneista ja vaikutusvallasta 2000-luvun kansainvälisissä suhteissa, jotka rakentuivat Neuvostoliiton romahdettua keskusteluille kapitalistisen liberaalidemokratian ”voitosta” ja ”historian lopusta”.²⁹ Nyen ja muiden hänen teoriaansa soveltaneiden

²⁴ Suomen poliittisesta historiasta kylmästä sodasta EU-aikaan, ks. esim. Tarkka 2012; Kallenautio 2005; Visuri 2006; Meinander 2012; Railo & Laamanen (toim.) 2010. Itä-Aasian roolia Suomen länsi-integraatiossa ei juuri nosta esiin myöskään Suomen ulkoasiainhallinnon historian tutkimus, ks. Soikkanen 2008; Soikkanen 2003.

²⁵ Aunesluoma 2011.

²⁶ Esim. Aunesluoma 2011; Ovaska 2023; Mitzner 2016.

²⁷ Vrt. suomalaisten käsityksistä ”länneestä” ja ”ei-länneestä” esim. Mari ja Vesa Varesen tutkimus Suomen suhtautumisesta Itä-Euroopan uusiin itsenäisiin maihin ensimmäisen maailmansodan jälkitilanteessa aikalaisten kokemuksina sekä nykyajan tulkintakulmista. Vares & Vares 2019.

²⁸ Nye 1990a.

²⁹ Fukuyama 1992.

mukaan pehmeän vallan käyttö tarkoittaa prosesseja, joissa viranomaiset valjastavat kotimaisen kansalaisyhteiskunnan voimavaroja politiikkatavoitteidensa saavuttamisen tueksi suhteissaan ulkomaisiin yhteiskuntiin.³⁰ Linkki ulkopoliittisen vallankäytön ja kansalaisyhteiskunnan välillä tekee *soft power* -teoriasta kiinnostavan myös Suomen kylmän sodan ajan kontekstissa. Geoffrey Wisemanin mukaan 1900-luvun aikana diplomatian kehitys johti kolmannen diplomaattisten käytäntöjen ulottuvuuden syntyyn. Kahden- ja monenkeskisen ulottuvuuden rinnalle kasvoi polylateraalinen eli monialainen diplomatia, jossa valtiot toimivat yhdessä kansalaisyhteiskuntien kanssa.³¹ Korkean ulkopoliittikan alapuolisella tasolla – ulkoministeriön virkakunnassa, teknisissä ministeriöissä sekä puolijulkisissa ja yksityisissä yhteisöissä ja yksilötasolla – avautui pienille puolueettomille maille oletettua suurempia vaikutusmahdollisuuksia, vaikka kylmää sotaa on pidetty niille passiivisuuden jaksona.³²

Juuri keski- ja alatason toimijat ovat myös Suomen Japaniin suuntaaman pehmeän vaikuttamisen näkökulmasta kiinnostavia. Näillä tasoilla tapahtuneiden vuorovaikutusten tarkastelu tekee näkyväksi ei-poliittisiksi miellettyjä prosesseja, joissa ulkopoliittinen vallankäyttö oli epäsuoraa ja tulokset hitaita, mutta kuitenkin yhtä lailla merkityksellisiä pienten maiden asemalle ja koko kaksinaapaisen maailmanjärjestyksen kehitykselle.³³

Pehmeää vallankäyttöä ja maakuvien rakentamista käsittelee Suomen poliittisen historian tutkimuskentässä julkisuusdiplomatian (engl. *public diplomacy*) tutkimus.³⁴ Suuntauksen piirissä ja muualla historian tutkimuksessa on tarkasteltu Suomi-kuvan rakentamista erilaisissa kansainvälisissä kontakteissa koko itsenäisyyden ajalta.³⁵ Suomi-kuvan kehitystä Japanissa suuntaus ei ole kuitenkaan kattanut, eikä Suomen Japaniin kohdistamaa pehmeää vaikuttamista ole asetettu julkisuusdiplomatian historian tutkimuskontekstiin. Tätä puutetta käsillä oleva väitöskirja täyttää.

³⁰ Nye 2008; Nye 2004; Nye 1990a; Melissen 2005.

³¹ Wiseman 2010, viitattu artikkelissa Melissen 2013, 438.

³² Autio-Sarasmo & Miklóssy 2011; Ks. myös esim. Macher, 2010, 75–108.

³³ Autio-Sarasmo & Miklóssy 2011; Aunesluoma & Rainio-Niemi, 2016. Niin sanottu uusi diplomatian historia tarkastelee diplomatian kenttään kuuluvia ilmiöitä aiempaa laajemmista näkökulmista yhteiskunnallisten intressien ja toimintaympäristöjen jatkeena. The Network for New Diplomatic History 2023; Ks myös *Diplomatica* 2023.

³⁴ Esim. Kivioja ym. (toim.) 2015; Melgin 2014. Kansainvälisestä julkisuusdiplomatian empiirisestä ja teoreettisesta kirjallisuudesta ks. Viktorin ym. (toim.) 2018; Clerc ym. (toim.) 2015; Glover 2011; Melissen 2005; Melissen (toim.) 2005; Melissen & Wang 2019; Aronczyk 2013; Browning 2008; Browning 2007; Browning 2002; Ajankohtaisista kehityksistä ks. Center on Public Diplomacy 2024. Määrittelystä tässä työssä, ks. alaluvut 1.2 ja 1.6.

³⁵ Ks. esim. Melgin 2014; Clerc & Mikkonen 2022; Clerc 2016; Clerc 2015a; Clerc 2015b; Clerc 2014; Valaskivi 2016a; Valaskivi 2016b; Lehtonen ym. (toim.) 2014; Stadium & Harvard (toim.) 2016; Päivärinne 2010; Alenius 1996; Lindberg 2008. Pro gradu -tutkielmia Suomi-kuvasta ks. mm. Mertanen 1996; Junttila 2023; Posio 2021.

Suomen tiedotustoiminnasta ja suomalaisen kulttuurin esittelystä Japanissa on saatavilla hajanaisesti tietoja 1900-luvun alusta lähtien aina toisen maailmansodan jälkitilanteeseen asti.³⁶ Lisäksi maabrändäyksen yleistymisen 2000-luvulla tuotti tutkimuskiinnostusta ja opinnäytteitä eri aloilta Japanin Suomi-brändiin liittyen, esimerkiksi vastikään vuonna 2023 ilmestyneen viestinnän pro gradun Tokion-suurlähetystön Twitter-viestinnästä Suomi-kuvan ja pehmeän vallan rakentajana.³⁷ Näiden ajallisten rajojen väliin jäävä kylmän sodan aika muodostaa tutkimusaukon, jota valottaa vain kirjallisuus muista suomalaisjapanilaisista kontakteista aina diplomatiasta kauppa- ja kulttuurisuhteisiin ja yksityishenkilöiden aktiivisuudesta yritys- ja yhdistystoimintaan.³⁸

Japanin Suomi-kuva herätti historiantutkimuksen kiinnostuksen ensimmäisen kerran 1970-luvulla, jolloin Suomen ja Japanin keskinäisten mielikuvien tutkimuksen uranuurtaja Olavi K. Fält julkaisi artikkelinsa *Suomen kuva Japanissa 1939–1944*.³⁹ Tietoja Suomea koskeneista mielikuvista Japanissa voi jäljittää myös muistelmista ja aikalaiskirjallisuudesta, joille kontekstin tarjoavat Japanin historian yleisesitykset.⁴⁰ Suomen esitleminen ulkomaille on ulkoasiainhallintolakiin kirjattu diplomaattisten edustustojen tehtävä, jota ulkoministeriö on hoitanut muiden ministeriöiden tuella ulkoasiainhallinnon perustamisesta vuodesta 1918 lähtien. Siksi ulkoministeriötä ja muita kansainvälisesti toimivia julkishallinnon haaroja koskeva tutkimus tarjoaa perustan myös Japaniin suunnatun Suomi-kuvan rakentamisen tut-

³⁶ Ramstedt 1950; Fält 1982; Lintulahti 1963; Sahi 2016; Sahi 2008; Inaba 2019; Heikkilä 2019; Ogawa 2019; Larva 2019; Kinnunen-Härmälä (toim.) 1985.

³⁷ Kekäläinen 2023. Graduista myös, ks. esim. Tuupanen 2020. Viimeaikaisista muista tutkimuksista aiheesta, ks. Valaskivi 2016a; Valaskivi 2016b; Lindblom ym. 2018; Lindblom & Lindblom 2018; Lindblom ym. 2016.

³⁸ Saunavaara 2019a; Kettunen 2019; Broner-Bauer 2019; Chen 2019; Länsisalmi 2019; Larva (toim.) 2018; Sahi 2016; Momose ym. (toim.) 2010; Lehtonen & Kaislaniemi 2010; Smedlund & Uemura (toim.) 2010; Jalagin 2007; Kinnunen-Härmälä (toim.) 1987; Kinnunen-Härmälä 1985; Momose 1989; Momose 1973; Seppänen ym. (toim.) 1982; Harvilahti & Seppänen 1993. Ystävyysyhdistyksistä ks. jäsenjulkaisut, Japanilaisen kulttuurin ystävät ry., *Tomo* ja *Hashi*; Suomalais-japanilainen yhdistys ry., *Kokoro*.

³⁹ Fält 1979a. Ks. myös Fält 2009. Japanin-kuvaa Suomessa käsittelee muutamaa vuotta myöhemmin Fältin väitöskirja, joka oli ensimmäinen Itä-Aasian tutkimuksen historia-alan väitöskirja Suomessa, Fält 1982. Kulttuurien kohtaamisista, imagologiasta ja toiseudesta ks. Fält 1979b; Fält 1988a; Fält 1988b; Fält 2019a; Fält 1985; Fält 2019b; Fält & Saunavaara 2010; Fält & Alenius (toim.) 2012; Alenius ym. (toim.) 2002; Alenius ym. (toim.) 2008.

⁴⁰ Aikalaiskirjallisuutta, esim. Opas 2008; Mansala 2020; Laine 2006; Koivumaa 2013; Japanin historiasta, esim. Gordon 2019; Tipton 2016; Saaler & Szpilman (toim.) 2020.

kimiselle.⁴¹ Valottaakseen Suomen pitkäaikaista tunnetuksi tekemistä Japanissa väitöstutkimus ottaa lähtökohdaksi ilmiön asettamisen osaksi Suomen julkisuusdiplomatian historiaa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Väitöstutkimuksen tavoite on tuottaa uutta tietoa Suomen julkisuusdiplomatian toteutuksesta Japanissa. Tutkimus tarkastelee Suomen viranomaisten ponnistuksia Suomen tunnetuksi tekemiseksi maassa jaksolla, jolta aiempia tutkimuksia ei ole saatavilla. Työ keskittyy neljään vuosikymmeneen, joiden aikana Japanissa Suomea koskeneissa julkisissa luonnehdinnoissa näytetään tapahtuneen selvä muutos.

Julkisuusdiplomatia määritellään nimensä mukaisesti diplomatian *julkiseksi* ulottuvuudeksi vastakohtana julkisuudelta pääosin piilossa tapahtuvalle perinteiselle diplomatialle.⁴² Perinteinen diplomatia muodostuu valtioiden virallisten edustajien välisestä kommunikoinnista, jonka tarkoitus on edistää valtion ulkopoliittisia tavoitteita, joko muodollisin sopimuksin tai muuten yhteisymmärryksen saavuttamalla. Diplomatiaan kuuluu tiedonkeruu, kantojen selkiyttäminen ja hyväntahdon rakentaminen, ja sille keskeinen toimintatapa on neuvottelu. Esimerkiksi G. R. Berridge muistuttaa, että diplomatiata voivat toteuttaa useat viranomaistahot ja että diplomatiata tapahtuu suurlähetystöjen lisäksi monien muiden kanavien välityksellä.⁴³ Pidemmälle tämän ajatuksen vie niin sanottu uuden diplomatian historian tutkimuksen (*new diplomatic history*) suuntaus, joka mieltää diplomatiaksi löyhästi sekä julkisten että yksityisten toimijoiden ylläpitämiä kontakteja.⁴⁴ Brian McKercher taas tiivistää diplomatian tarkoittavan niitä toimia ja asiantuntemusta, jolla valtiot ja organisaatiot hoitavat kansainvälisiä suhteitaan ja joka sai ominaisen muotonsa jo modernin valtiojärjestelmän synnyttyä 1600-luvulta lähtien.⁴⁵

Siirryttäessä määrittelemään julkisuusdiplomatiata (engl. *public diplomacy*), esimerkiksi Bruce Gregory ja Jan Melissen tekevät selvän eron perinteisen ”hallitukselta hallitukselle” tapahtuvan diplomatian ja ”hallitukselta ulkomaiselle yleisölle” suunnatun julkisuusdiplomatian välillä. Kuten muu diplomatia, myös julkisuusdip-

⁴¹ Ulkoasiainhallintolaki 25.2.2000/204, 12 § Edustustojen tehtävät; Nevakivi 1988, 32–47; Numminen 2020a; Numminen 2020b; Numminen 1964; Numminen ym. 1990; Numminen & Autio 1993; Numminen & Autio 1997; Forsberg ym. 1996; Siikala 1976; Siikala 1985; Soikkanen 2008, 239–245; Soikkanen 2003, 243–246, 355–364; Paasivirta 1968; Kaukiainen ym. 1988; Murto ym. 2007; Lähteenkorva & Pekkarinen 2008; Lähteenkorva & Pekkarinen 2004.

⁴² Gregory 2016; Cull 2020; Ks. myös alaluku 1.6.

⁴³ Berridge 2002, 1, 17, 105, 146.

⁴⁴ The Network for New Diplomatic History 2023.

⁴⁵ McKercher 2022, Prologue, 1.

lomatia viittaa siis valtion virallisten edustajien ulkomaille suuntaamaan toimintaan, mutta sen kohteena ovat toisen valtion diplomaattisten edustajien sijaan ulkomaiset yleisöt, kohdemaan kansalaiset ja kansalaisyhteiskunnan toimijat.⁴⁶

Angloamerikkalaisessa tutkimuskirjallisuudessa puhutaan julkisuusdiplomatian rinnalla *diplomatian julkisesta ulottuvuudesta (diplomacy's public dimension)*,⁴⁷ kun alleviivataan sitä, että julkinen ulottuvuus ei ole monoliittinen vaan sisältää monenlaisia yleisöjen puhutteluun tarkoitettuja toimia. Siksi myös tässä tutkimuksessa käytetään käsitteen pitkää muotoa erityisesti silloin, kun viitataan julkisuusdiplomatian erilaisten alalajien ja toimintojen muodostamaan monitahoiseen kokonaisuuteen, joka kattaa muitakin toimijoita kuin diplomatian perinteisen linnakkeen eli ulkoasiainhallinnon.

Suomen ulkoasiainhallinnossa julkisuusdiplomatian käsite alkoi yleistyä 2000-luvulla, ja vuonna 2010 ulkoministeriön maakuvayksikön päällikkö Timo Heino tiivisti perinteisen ja julkisuusdiplomatian eron seuraavasti: ”*Julkisuusdiplomatian tavoite on sama kuin muunkin diplomatian: Hyvi[e]n kansainvälisten suhteiden rakentaminen, ylläpito ja kehittäminen. Ns. perinteisestä diplomatiasta julkisuusdiplomatia eroaa kuitenkin siinä, että sen pääasiallinen toimintakenttä ei ole valtioiden välinen toiminta (bi ja multi), vaan ulkomaiset ei-valtiolliset kansalaisyhteiskunnat ja niiden tärkeimmät kohderyhmät.*”⁴⁸ Ulkoasiainhallinnon näkökulmasta sekä perinteisen että julkisuusdiplomatian tavoite on ”edistää Suomen ja suomalaisten etuja maailmalla”, ja nämä kaksi toimivat ”käsi kädessä”. Julkisuusdiplomatiassa valtiollinen toimija käyttää ”järjestelmällisesti käytössään olevia keinoja vaikuttaakseen ei-valtiolliseen kenttään”.⁴⁹

Tässä tutkimuksessa avataan julkisuusdiplomatian monitahoisen käsitteen avulla näkökulmia useille Japanin yhteiskuntaelämän aloille kohdistuneeseen suomalaiseen vaikuttamiseen. Varsinaisen maakuvasta tiedottamisen rinnalla tarkastellaan laajemmin julkisuusdiplomatian kattokäsitteen alle mahtuvia pehmeän vaikuttamisen muotoja kulttuuridiplomatiaa ja kaupallista diplomatiaa, niin ikään diplomatian julkisina ulottuvuuksina. Valinta tuo tutkimukseen useampia toimijoita kuin ulkoministeriökeskeisessä diplomatian historian tutkimuksessa on ollut tapana.⁵⁰

Ulkoministeriön ja sen alaisen Suomen Tokion-suurlähetystön lisäksi keskitytään opetusministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön Japaniin suuntaamiin kontakteihin, joissa myös vaikutettiin japanilaisiin käsityksiin Suomesta. Lähestymistä-

⁴⁶ Gregory 2024, 1–6; Melissen 2005, 4. Ks. myös esim. Cull 2020, 13–16.

⁴⁷ Ks. esim. Gregory 2024; Myös amerikkalainen julkisuusdiplomatian tutkimuskeskus USC Center on Public Diplomacy määrittelee: ”*The public, interactive dimension of diplomacy, public diplomacy is global in nature and involves a multitude of actors and networks.*” (Kursivointi väitöskirjan tekijän). USC Center on Public Diplomacy, 2024.

⁴⁸ Heino 2010 (sähköpostilla välitetty julkaisematon tiedosto, väitöskirjan tekijän hallussa).

⁴⁹ Heino 2010.

⁵⁰ Vrt. The Network for New Diplomatic History 2023.

valla havainnoidaan laajasti valtion hallinnonhaarojen, politiikkalohkojen ja yhteiskunnallisten intressien kanavoitumista kohdemaahan.

Väitöstutkimus ei sijoitu varsinaisen kuvatutkimuksen eli imagologian kehykseen, sillä työ ei pyri rakentamaan kokonaisuutena siitä, millainen Japanin Suomi-kuva itsessään oli, saati osoittamaan aukotonta yhteyttä Suomen julkisuusdiplomatian ja Japanin vahvan Suomi-kuvan välillä.⁵¹ Julkisuusdiplomatian vaikuttavuuden mittaaminen on todettu tutkimuskirjallisuudessa vaikeaksi, eikä maakuva-työn ja kohdemaassa kiertävien mielikuvien yhteyttä kyetä usein yksiselitteisesti osoittamaan.⁵² Sen sijaan väitös pyrkii ymmärtämään prosesseja ja syitä, joissa ja joiden takia Suomen viranomaiset tuottivat Suomea koskeneita mielikuvia, sekä havainnoimaan tapoja, joilla mielikuvia käytettiin politiikkatavoitteiden ajamiseen.

Tutkimusote on toimijalähtöinen. Huomio kiinnittyy viranomaisorganisaatioihin ja yksilöihin, jotka yrittivät työssään toimeenpanna heille poliittisessa prosessissa muotoiltuja tavoitteita. Siten väitös kertoo Suomen ulko- ja kauppapolitiikan sekä ulkomaille suunnatun kansainvälisen kulttuuripolitiikan hoidosta ja Suomessa kultloinkin vallassa olleen hallituksen linjan toteutuksesta. Toisaalta huomionarvoista on, että virkakoneisto toimi osin myös itsenäisesti jatkaen hallitusvaihdosten yli kesäitä prosesseja ja totuttuja toimintatapoja. Suomi-kuvalla annetut sisällöt olivat näissä prosesseissa välineitä muiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Väitös esittää, että Suomen julkisuusdiplomatian historian tutkimus tarjoaa olennaisen ja alitutkitun tavan ymmärtää Japanissa vallitsevia Suomi-mielikuvia ja Japanin roolia Suomen ulkosuhteissa, ja lopulta myös Japanin 2000-luvun Suomi-buumia. Kyseenalaistamalla marginaalisen roolin, joka aiemmassa tutkimuksessa on varattu Suomen suhteille Itä-Aasiaan, työ nostaa esiin merkityksiä, joita ulko-, kauppa- ja kulttuurisuhteiden hallintojen pehmeällä vaikuttamisella Japanissa oli. Näin tutkimus avaa Japanin roolia Suomen väylänä tavoiteviiteryhmänsä ja vie Suomen länsi-integraation tutkimusta uuteen ilmansuuntaan. Erityisesti teknisten ministeriöiden kansainvälisiä suhteita on pidetty integraation ydinalueena, jolla Suomen lähentyminen länsimaistyyppisiin yhteiskuntiin näkyi ennen virallista ulkopolitiikan suunnanmuutosta. Väitös jatkaa Suomen länsisuhteiden rakentamisen tarkastelua pitkänä jatkumona ja esittää, että suhde Japaniin oli osa lähentymisen kokokuvaa, ”hiljaista liikettä”, joka laajeni tarkoituksellisen huomaamattomasti epäpoliittisiksi leimatuilta sektoreilta yhä pidemmälle puolueettomuuspolitiikkaa nakertaen.⁵³

⁵¹ Imagologiasta eli kansallisten kuvien tutkimuksesta kirjallisissa diskursseissa, *Studia Imagologica*; Myös Beller & Leerssen (toim.) 2007.

⁵² Julkisuusdiplomatian tulosten arvioinnista, Inghoff & Chariatte 2020; Banks 2020; Browning & Oliveira 2017.

⁵³ Aunesluoma 2011, 392–394, 400; Mitzner 2016, 481–504; Ovaska 2023.

Tutkimus esittää, että Suomelle Japani oli paitsi määränpää itsessään, myös tie haluttuun viiteryhmään, länsimaistyyppisten yhteiskuntien ja länsileirin maiden kesken hahmottuneisiin yhteistyöjärjestelmiin, sekä keino hyväksynnän hankkimiseksi länsimaisena yhteiskuntana. Kuten olemassa oleva kirjallisuus on todennut, Suomen tunnetuksi tekemistä on ohjannut eksistentiaalinen tarve vastata ulkoisiin uhkiin maakuvaan vaikuttamalla ja Suomea haluttuun viiteryhmään sitomalla.⁵⁴ Vastaavan tarpeen ilmenemisestä Itä-Aasiassa väitöstutkimus kertoo.

Päätutkimuskysymys on, miten, miksi ja millaista julkisuusdiplomatiaa Suomen valtio teki Japanissa tutkimusjaksolla vuodesta 1962 vuoteen 2003. Aikarajaus kattaa jakson, joka alkaa Suomen Tokion-lähetystön korottamisesta suurlähetystöksi samaan aikaan, jolloin Suomen virallinen ulkomaantiedottaminen oli tehostumassa, ja päättyy vuodesta 2003 lähtien havainnoituun Japanin Suomi-buumiin.⁵⁵ (Tarkemmin aikarajauksesta, ks. alaluku 1.4.) Tutkimus siis erittelee,

- mitä Suomen julkisuusdiplomatia Japanissa oli, ketkä sitä toteuttivat ja miten;
- millaisia taustasyitä eli poliittisia, kaupallisia ja kulttuurisia motiiveja Japaniin suunnattu julkisuusdiplomatia sisälsi;
- millaisia temaattisia sisältöjä Suomi-kuvalle annettiin eri toimijoiden tiedotustyössä ja miten teemat muuttuivat;
- mitä julkisuusdiplomatia kertoi Japanin roolista Suomen ulkosuhteissa, ja miten sen voidaan tulkita vaikuttaneen Suomen kansainväliseen asemaan.

Tutkimus keskittyy Suomen Japaniin suuntaaman julkisuusdiplomatian toimijoihin, keinoihin, sisältöihin ja syihin. Näin havainnoidaan siis, *miksi Suomen valtiota edustavilla toimijoilla oli tarve kohdistaa Japaniin julkisuusdiplomatiaa, rakentaa uutta Suomi-kuvaa, kehittää virallisia kulttuurisia suhteita ja toteuttaa kaupallista promootiota, mihin toiminnalla pyrittiin, ja mihin sen keinoin päädyttiin, eli millaisen lisän vallankäytön pehmeät ulottuvuudet toivat Japanin tapauksessa Suomen ulkoisiin suhteisiin ja kansainväliseen asemaan* tarkastelujaksolla. Työ on ensisijaisesti yksi esimerkki niistä monista tavoista, joilla Suomen ulkoisia suhteita on hoidettu. Toissijaisesti työn voi nähdä myös esimerkkinä julkisuusdiplomatiaista pehmeän vallan ilmentymänä yleensä, niin että tapausesimerkkinä toimii Suomen Japaniin suuntaama vaikutustyö muuttuvien kansainvälisten suhteiden kontekstissa.

⁵⁴ Clerc 2023, 233–243; Clerc 2016, 114; Vares 2010, 318–350; Railo 2010, 407–430; Aunesluoma 2011; Tuomi-Nikula 2015, 258.

⁵⁵ Fuse 2021a.

1.3 Tutkimuksen rakenne ja yhteenveto-osan käsittelyjärjestys

Tutkimus koostuu neljästä vertaisarvioidusta artikkelista ja yhteenveto-osasta. Artikkeleista kolme on tapaustutkimuksia, jotka tarkastelevat kukin yhtä tutkimuksen kohdeorganisaatiota ja vaikuttamisen kanavaa: ulkoministeriötä ja Suomen Japaniin suuntaamaa yleistä julkisuusdiplomatiaa; kauppa- ja teollisuusministeriötä ja kaupallista diplomatiaa; opetusministeriötä ja kulttuuridiplomatiaa. Koska artikkelit ovat tapaustutkimuksia, ne keskittyvät rajatun ajan, tapahtuman tai teeman yksityiskohtaiseen tarkasteluun kutakin vaikuttamisen ulottuvuutta ilmentäen. Neljäs artikkeli asettaa näiden erilaisten diplomatian julkisten ulottuvuuksien välityksellä rakennetun Suomi-kuvan Suomen Japaniin kohdistaman maakuvaustyön pitkään linjaan ja esittää kehityskaaren Suomi-kuvan rakentamisesta maassa keskeisine piirteineen. Tutkimuksen rakenne muodostaa ikkunoita tutkimusjakson aikajänteeseen ja tarjoaa lisäksi tapaukset yhteen sitovan tarkastelun. Artikkelit esitellään yhteenveto-osan luvussa 2 ja niiden tuloksista keskustellaan luvussa 3.

Yhteenveto-osa jakautuu neljään päälukuun. Luku 1 eli käsillä oleva johdanto esittelee työn lähtökohdat: tutkimusaiheen taustan ja tutkimustarpeen, työn tavoitteet ja tutkimuskysymykset, tehdyt valinnat, eli näkökulman, toimijat, aikarajauksen ja käytetyt termit, sekä alkuperäisaineiston ja menetelmät. Lisäksi johdanto esittelee tutkimuksen analyttiset käsitteet ja aiheen historiallisen kontekstin. Luku 2 esittelee tutkimusartikkelit kuvaten kunkin tapaustutkimuksen lähtökohtia ja merkitystä väitöskirjalle. Luku 3 käsittelee tutkimuksen tuloksia artikkelien tarjoamista näkökulmista, eli tarkastelee Suomen julkisuusdiplomatiaa, kaupallista diplomatiaa ja kulttuuridiplomatiaa Japanissa pehmeän vallankäytön viitekehyksessä ja asettaa Suomi-kuvaustyön kansallisten tavoitteiden edistäjänä osaksi Suomen kylmän sodan ajan kansainvälisen aseman, Suomen ja Japanin välisten suhteiden, ja Suomen tunnetuksi tekemisen historiaa. Luku erittelee, miten, miksi ja millaista julkisuusdiplomatiaa Suomi teki Japanissa, millaisia yhteiskunnallisia intressejä se heijasti ja millaista Suomi-kuvaa se rakensi. Yhteenveto-osan viimeinen pääluku, luku 4, tiivistää saadut tulokset ja pohtii niiden merkitystä tutkimuskysymyksiin vastaamisen näkökulmasta, sekä arvioi tarvetta jatkotutkimukselle.

1.4 Näkökulma ja toimijat, aikarajaus ja termit

Tutkimuksen toteuttamiseksi on tehty tiettyjä rajoituksia ja valintoja. Ensimmäinen valinta liittyy toimijoihin ja niiden kautta muodostuvaan näkökulmaan. Kuten edellä todettiin, Suomen virallinen esittely on keskittynyt ulkoministeriöön, mutta siihen ovat vaikuttaneet muutkin julkishallinnon haarat yhdessä vienti-, matkailu-, opetus- ja kulttuurialojen, erilaisten tiedotusorganisaatioiden, sekä kansalaisjärjestöjen ja yksityisten tahojen kanssa. Kylmän sodan aikana Suomen kansainvälisten kontak-

tien kasvaessa ulkoministeriön ote tiedottamisesta heikkeni ja vastuu siitä hajautui, ulkoministeriön lisäksi pääasiassa kauppa- ja teollisuus- sekä opetusministeriöille. Näihin ministeriöihin keskittyivät työlle keskeiset diplomatian julkiset ulottuvuudet – ”yleinen” julkisuusdiplomatia, kaupallinen diplomatia ja kulttuuridiplomatia – ja siksi ne on valittu tutkimuksen päätoimijoiksi.⁵⁶

Tutkimustehtävän kannalta tärkeimmät tahot näissä julkishallinnon organisaatioissa olivat ulkoministeriön sanomalehtiasiantointimisto,⁵⁷ kauppa- ja teollisuusministeriön kauppaosasto, ja opetusministeriön kansainvälisten asiain osasto. Neljäs tärkeä toimija on ulkoasiainhallinnon organisaatioon kuuluva Suomen Tokion-suurlähetystö, jonka kautta eri hallinnonalat loivat yhteyksiä Japaniin. Koska ulkoasiainhallinto fasiltoi muiden tahojen kansainvälisiä yhteyksiä, sen rooli yhdessä suurlähetystön kanssa on keskeisin. Japanissa suomalaisviranomaisten vastinparit hallinnon eri lohkoilla nousevat esiin silloin, kun ne esiintyvät tapaustutkimuksissa. Päätoimijoita koskevista valinnoista johtuen tutkimuksen näkökulma on suomalaisten.

Toinen valinta liittyy aikarajaukseen. Rajaus ei noudata yhtenäistä kronologista esitystapaa vaan jakautuu temaattisesti. Tutkimusjakso alkaa 1960-luvun alusta, johon ajoittui useita tutkimustehtävälle relevantteja tapahtumia. Kansainvälinen kiinnostus Japaniin kasvoi maan sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja talouskasvun ansiosta. Samaan aikaan Suomen ja Japanin välinen kauppa liberalisoitiin vuonna 1961, mikä lisäsi kontakteja Suomesta Japaniin. Seuraavana vuonna, 1962, Suomen Tokiossa ollut diplomaattinen edustusto korotettiin suurlähetystöksi, ja tunnetuksi tekemisen edellytykset paranivat. Samaan aikaan myös Helsingissä valtionhallinnossa kiihtyi kehitys, joka johti Suomen ulkomaille suunnatun tiedottamisen tehostamiseen, kun teemaa pohtinut komitea julkisti mietintönsä vuonna 1962, ja tiedotusponnistuksia ulkomaanedustustoissa lisättiin. Suomen ulkosuhteissa ajankohtaa leimasi aktivoituminen, joka näkyi rohkeampana kansainvälisenä osallistumisena. Aktiiviseen puolueettomuuspolitiikkaan kannustivat suurvaltasuhteiden liennytyt mutta myös 1950–1960-lukujen vaihteessa Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden kriisit. Kylmän sodan kansainvälispoliittinen kahtiajako synnytti tarpeen selittää Suomen roolia, ja ”oikean” informaation levittämisestä tuli osa Suomen selviytymisstra-

⁵⁶ Kaupallinen diplomatia määritellään valtion palveluksina vientiyrityksille viennin edistämiseksi. Ks. esim. Kostecki & Naray 2007; Villanueva Lop 2017; Saner & Yiu 2001. Kulttuuridiplomatiasta, eli kulttuurin käytöstä valtion politiikkatavoitteiden välineenä, esim. Clerc 2023; Clerc 2018b; Fields 2015. Ulkoministeriön koordinoitiroolista, esim. Clerc 2016. Tarkemmin, ks. alaluku 1.6.

⁵⁷ Sanomalehtiasiantointimisto muutettiin vuonna 1971 lehdistö- ja kulttuuriasiantointimistoksi, vuonna 1978 lehdistö- ja kulttuurikeskukseksi, ja vuonna 1988 lehdistö- ja kulttuoriosastoksi. Soikkanen 2008, 239, 246; Tuomi-Nikula 2015, 260.

tegiaa.⁵⁸ 1960-lukua pidetään käännekohtana Suomen virallisessa tiedottamisessa, ja siksi se on sopiva alkupiste tutkimukselle.⁵⁹

Tutkimusjakso päättyy vuoteen 2003, jolloin Suomi-buumi alkoi esimerkiksi Fusen mukaan esiintyä Japanin medioissa.⁶⁰ Samaan aikaan osui myös niin sanotun uuden julkisuusdiplomatian, eli maabrändäyksen ja elektronisen diplomatian, yleistyminen, joka toi valtioiden viralliseen viestintään ulkoisille yleisöille uuden kaksisuuntaisen dialogin elementin.⁶¹ Kylmän sodan päättyminen kuihdutti 1990-luvun alussa eri maiden ulkoasiainhallinnoissa kiinnostuksen imagohallintaan, mutta sille syntyi uusi tarve globalisaation oletetun yhtenäiskulttuurin ajan tehdessä maakuvista kansainvälisen kilpailukyvyyn voimavaran ja Yhdysvaltoihin kohdistuneen terroriis-kun vuonna 2001 elvytettyä kiinnostuksen imagohallintaan länsimaissa.⁶² Uuden julkisuusdiplomatian aika merkkää tutkimuksen pääteipistettä ja rajautuu pääosin työn ulkopuolelle.⁶³

Kolmas valinta koskee Suomi-kuvan rakentamisen termistöä. Aikalaistoimijat eivät käyttäneet Suomen esittelystä nimityksiä julkisuusdiplomatia tai pehmeä vaikuttaminen vaan ajankohdalle ominaista kieltä. Tässä tutkimuksessa on käytetty aikalaistermejä historiallisten tapahtumien kuvaamiseen tutkittavan toiminnan ymmärtämiseksi kontekstissaan.

Suomen *tunnetuksi tekemisestä*, ulkomaisten yleisöjen *valistamisesta*, *Suomi-kuvasta* ja *ulkomaanpropagandasta* on puhuttu autonomian ajalta lähtien. *Propaganda*-termi säilyi 1960-luvulle asti merkitsemässä paitsi valikoitua tiedonvälitystä myös ylimalkaan mainostamista ja esittelyä. Propagandan rinnalla sotienjälkeisellä kaudella yleistyi sana *tiedottaminen*, joka häivytti propagandan sota-aikana saamaa negatiivista leimaa. Kylmässä sodassa Suomen esittelyä kutsuttiin muun muassa *ulkomaanpropagandaksi* ja *ulkomaantiedottamiseksi*, imagoa luovaksi *valistustyöksi* ja *Suomi-kuvan kirkastamiseksi*. Puhuttiin myös tunnetuksi tekemisestä, mainostamisesta sekä viennin ja matkailun edistämisestä. Termillä *kansainvälinen kulttuuripolitiikka* viitattiin kulttuurisuhteisiin, kulttuurivaihtoon ja kulttuurivientiin. Englannin kielen sana *image* levisi kuvaamaan maakuva.⁶⁴ Keskusteltiin *imagopolitiikasta*

⁵⁸ Näistä kehityksistä, ks. tarkemmin alaluku 1.7. Myös Sahi 2016; Fält 2020; Tarkka 2012; Soikkanen 2003, 185–307; Kallenautio 2005, 152–180; Aunesluoma & Rainio-Niemi, 2016.

⁵⁹ Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 99–206; Clerc 2015b, 205–207.

⁶⁰ Fuse 2021a, xii, 21, 24–28.

⁶¹ Heino 2015, 292–297; Moilanen 2015, 319–330; Ks. myös Annala 2018; Junttila 2023.

⁶² Pamment 2013; Melissen 2005; Melissen (toim.) 2005; Aronczyk 2013; Viktorin ym. 2018.

⁶³ Uuden julkisuusdiplomatian tutkimiseen poliittisen historian arkistolähtöinen menetelmä ja historiallinen lähdekritiikki eivät riitä, sillä tutkimuksen päätoimijoiden arkistot eivät ole auki 2000-luvulta.

⁶⁴ Clerc ym. 2015, 21–24; Clerc 2011; Clerc 2015a, 146–147; Heino 2015, 295–296.

(*image policy*), jolla politiikantutkija Harto Hakovirta tarkoitti 1970-luvulla julkaisussa analyysissään viranomaisten pyrkimystä edistää maansa kuvaa valikoitujen ulkomaisten yleisöjen keskuudessa taloudellisista ja poliittisista syistä sekä koordinoita ei-valtiollisia toimijoita samaan tarkoitukseen. Imagopolitiikka ilmaisi imagon olevan valtiolle kansallisten etujen ajamisen väline.⁶⁵

1980-luvulla Suomen esittelemistä perusteltiin *kansainvälistymisellä*, jolla viitattiin avautumiseen ulkomaisille vaikutteille kilpailukyvyn turvaamiseksi ja suomalaisen sivistämiseksi. Samalla suomalaisia *eurooppalaistettiin* lähennyttäessä yhdyntävän Euroopan instituutioita. Sana *julkisuusdiplomatia* levisi Suomeen 1990- ja 2000-luvuilla. Vuosituhannen vaihteen jälkeen maata koskevien mielikuvien muokkausta kansallisen edun tarkoituksiin alettiin kutsua *maabrändäykseksi* (*nation branding*) Simon Anholtin esittelemän termin ja markkinoinnista omaksuttujen strategioiden mukaisesti. Maan *tavaramerkin* avulla maantieteellisesti, poliittisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti määritetty kokonaisuus pyrittiin esittämään ulospäin muista erottuvasti.⁶⁶

Kokonaisuudessaan aikalaistermien kehitys heijasti Suomesta kertomisen ammattimaistumista mutta myös toiminnan yksisuuntaisuutta, joka laajeni kaksisuuntaiseksi vuorovaikutukseksi vasta 2000-luvun uuden julkisuusdiplomatian menetelmien yleistymisen myötä.

1.5 Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen primääriaineisto koostuu edellä esiteltyjen ministeriöiden arkistolähteistä. Ulkoministeriön arkistosta on käytetty Tokion-suurlähetystön raportteja, kirjelmiä, vuosikertomuksia, lehdistökatsauksia ja edustuston tarkastuksia, sekä vuoden 1970 Osakan maailmannäyttelyä ja Suomen ja Japanin välistä kulttuurisopimusta koskevaa aineistoa. Kauppa- ja teollisuusministeriöstä on käytetty kauppaosaston kotimaankauppatoimiston aineistoa maailmannäyttelyn kaupallisesta tiedottamisesta. Opetusministeriöstä on käytetty ministeriön kansliapäällikön Jaakko Nummisen kokoelmaa, joka sisältää tietoja Suomen kulttuurisuhteista Japaniin, sekä ministeriön kansainvälisten asiain osaston aineistoa Suomen ja Japanin kulttuurisopimuksesta. Lisäksi on käytetty opetusministeriön kansainvälisten asiain osaston ylijohtajan Kalervo Siikalan kokoelman osaa, joka koskee suhteita Japaniin ja jota säilytetään Keskustan ja maaseudun arkistossa. Aineistovalinnalla on pyritty saavuttamaan mahdollisimman monipuolinen kuva Suomen julkisuusdiplomatian toteutuksesta Japanissa tutkimusjaksolla.

⁶⁵ Clerc 2015a, 146; Hakovirta 1977.

⁶⁶ Clerc 2014, 182–183; Clerc & Mikkonen 2022, 193; Heino 2015; Reimaa 5.12.2023; Tuomi-Nikula 1.11.2023; Anholt 2005, 296–297; Viktorin ym. 2018, 1, 3–8; Valaskivi 2014, 195; Moilanen 2015, 319–320.

Muuta alkuperäisaineistoa ovat Kansalliskirjastossa säilytettävät tiedottamisessa käytetyt ulkoministeriön julkaisut, artikkelisarjat ja aikakauslehdet.⁶⁷ Täydentävästi on käytetty Japanin ulkoministeriön diplomaattiasiakirjojen arkiston (Gaimushō gaikō shiryōkan) osaa, joka koskee ulkoministeri Keijo Korhosen Japanin-matkaa vuonna 1977. Arkistosta on käytetty kopioita vierailua koskevasta Japanin lehdistön kirjoittelusta sekä Korhosen puhetta Japanin ulkoministeri Ichirō Hatoyamalle.

Lisäksi taustatietoja on saatu ulkoministeriön maakuvasyksikön päällikkö Timo Heinolta,⁶⁸ ulkoministeriön arkiston asiantuntija Sami Heinolta ja Tokion-suurlähetystön lehdistö- ja kulttuurineuvos Mikko Koivumalta. Väitöskirjan yhteenveto-osan kirjoittamista ovat informoineet myös haastattelut kahden ulkoministeriön lehdistö- ja kulttuuri-osastolla johtotehtävissä toimineen diplomaatin, Petri Tuomi-Nikulan (toimistöpäällikkö 1989–93, linjajohtaja ja apulaisosastopäällikkö 1993–96) ja Markku Reimaan (osastopäällikkö 1992–96) kanssa.⁶⁹ Täydentävästi on käytetty internetlähteitä ministeriöiden kotisivuilta, Tokion-suurlähetystöltä, Japanin ulkoministeriön ja Japanin Helsingin-suurlähetystöltä, ystävyysyhdistyksiltä (Suomalais-Japanilainen Yhdistys ry, Japania ry, Japanilaisen kulttuurin ystävät ry), Suomen virallista matkailusivua VisitFinland ja ulkoministeriön maakuvasivua ThisIsFinland.⁷⁰

Ulkoministeriön aineisto kuvaa systemaattisesti vuosikymmenestä toiseen jatkunutta Suomen esittelemistä Japanissa. Aineisto kertoo, kuinka Tokion-suurlähetystö toteutti ulkoministeriön sanomalehtiasiantointimiston ja sittemmin lehdistö- ja kult-

⁶⁷ Näitä ovat *Finnish Features* -artikkelisarja (tuotanto ulkoministeriön sanomalehtitoimisto, 1961–1994), *Finrando Jijō: Speaking of Finland* (käännös Jaakko Kihlbergin tekstistä Hirojirō Oki, tuotanto Suomen Tokion-suurlähetystö ja Kustannus Oy Mantere, Tokyo Nyūsu Tsūshin-sha/ Helsinki 1963), *Look at Finland* -aikakauslehti (tuotanto Suomen matkailulautakunta / Matkailun edistämiskeskus ja ulkoministeriön sanomalehtitoimisto 1964–1992), ja *Finrando: Facts about Finland* (Suomen Tokion-suurlähetystö ja Otava 1971). Tutkimuksessa käytetyt vuosikerrat on ilmoitettu taulukossa 1.

⁶⁸ Ulkoministeriön arkiston asiantuntijan Sami Heinon välityksellä, sähköposti tekijälle, ks. Taulukko 1.

⁶⁹ Koivumaa 12.11.2013 väitöskirjan artikkelissa IV; Koivumaa 11.2.2020 väitöskirjan yhteenveto-osassa. Reimaan ja Tuomi-Nikulan haastattelut toteutettiin hankkeessa ”Ulkoasiainhallinnon historia 1982–1995”, jossa väitöskirjan tekijä toimi tutkijana. Haastattelijoina toimivat Louis Clerc ja tämän työn tekijä. Haastattelut tehtiin väitöskirjan artikkelien julkaisun jälkeen ja haastateltavia informoitiin siitä, että heitä haastatellut tämän työn kirjoittaja laatii samanaikaisesti väitöskirjaansa, jolle haastattelut tarjosivat hyödyllistä lisätietoa ja ymmärrystä ulkoministeriön lehdistö- ja kulttuuri-osaston historiasta väitöskirjan yhteenveto-osaa kirjoitettaessa. Reimaa 5.12.2023; Tuomi-Nikula 1.11.2023.

⁷⁰ ThisIsFinland-sivusto julkaistiin vuonna 1995 nimellä Virtual Finland. Nimi vaihdettiin nykyiseen muotoon vuonna 2009. Sivuston julkaisija on Finland Promotion Board ja sen tuotannosta vastaa ulkoministeriön viestintäosasto. ThisIsFINLAND 1995–2024. Ulkoministeriö 2024; Työ- ja elinkeinoministeriö 2024; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024; Japanin Suomen-suurlähetystö 2024; Ministry of Foreign Affairs of Japan 2024; Japanin Suomen-suurlähetystö 2024.

tuuriosaston tiedotustoiminnan periaatteita ja jakoi Helsingistä lähetettyä materiaalia. Aineisto osoittaa monipuolisesti Suomen esittelyn keinoja ja sisältöjä. Aineistosta selviää, ketkä toimintaan osallistuivat, minkälaista koti- ja ulkomaista yhteistyötä he tekivät ja millaisia haasteita toimintaan liittyi. Vuosikertomukset kuvaavat myös suurlähetystön henkilöstökehitystä ja muita tiedottamisen puitteisiin liittyneitä tekijöitä sekä listaavat havaintoja Suomi-kuvan muutoksista Japanissa. Lehdistökat-
sukset puolestaan kuvaavat Suomea koskeneita uutisia Japanin medioissa.

Kauppa- ja teollisuusministeriön aineisto tarjoaa esimerkin vienninedistämisen yhteydessä tapahtuneesta tiedottamisesta. Ministeriön kauppaosaston kotimaan-
kauppatoimiston arkiston vintinäyttelytoimintaa käsittelevä osa kuvaa suomalaista ja yhteispohjoismaista yhteistyötä Pohjoismaiden yhteisen paviljongin rakentamiseksi Osakan maailmannäyttelyyn. Aineistoon kuuluu otos kotimaista lehdistö-
keskustelua ja kooste näyttelyosallistumisen mediavastaanotosta. Aineisto osoittaa kauppa- ja teollisuusministeriön suhteita ulkoministeriöön, opetusministeriöön, pohjoismaisiin kollegoihin sekä maailmannäyttelytoimintaan osallistuneisiin tahoihin kuten Suomen Messut- organisaatioon ja Ulkomaankauppaliittoon.

Opetusministeriön aineisto kuvaa Suomen ja Japanin välisten kulttuurisuhteiden virallistamista, eli maiden välillä vuonna 1978 solmitun ja 1980 voimaan tulleen kulttuurisopimuksen valmistelua ja toimeenpanoa. Lisäksi aineisto osoittaa niin ikään yhteydenpitoa opetusministeriön ja muiden valtionhallinnon haarojen välillä. Ulkoministeriö ja Tokion-suurlähetystö olivat tärkeä kontaktikanava kulttuurisopi-
muksen aikaansaamisessa Japanin opetusministeriöön ja sen alaisiin kulttuuri- ja tie-
dehallinnon organisaatioihin Japan Society for the Promotion of Scienceen (vastaa Suomen Akatemiaa) ja Japan Foundationiin (British Councilin tyyppinen kulttuurialaa ja vaihtoa edistävä organisaatio). Aineistossa esiintyvät myös suomalaiset ja japanilaiset yliopistot, ystävyysyhdistykset ja urheilu- ja kulttuuriseurat. Aineisto tarjoaa katsauksen Suomen kulttuuristen ulkosuhteiden ja kulttuuridiplomatian hoidosta Japanissa.

Aineistovalintoihin liittyy myös rajoituksia. Tapaustutkimusten ympärille kootusta materiaalista muodostuu väistämättä pirstaleinen. Yhtenäisten aikasarjojen kattaman tarkastelun saa vain osa tutkimusjaksosta, kun taas osia tutkimusjaksosta katetaan pistemäisillä tapaustutkimuksilla. Siksi väitöskirjaa ei ole tarkoitettu kokonaisesitykseksi kolmen ministeriön vuosikymmeniä jatkuneesta Japaniin kohdistuneesta monipuolisesta vaikuttamisesta vaan erityisesti tiedottamisen ja vaikuttamiskanavien näkökulmasta tehdyksi toiminnan päälinjojen hahmotukseksi.

Näin ollen käsittelyn ulkopuolelle jää runsaasti Suomen suurlähetystön arkista toimintaa, jota tarkastelemalla kuvaa Suomen ja Japanin välisten suhteiden historiasta voisi täydentää. Erilaisia suomalaisjapanilaisen kanssakäymisen vaiheita on dokumentoitu esimerkiksi lähetystön poliittisessa raportoinnissa, kirjelmissä ja muussa minis-

teriön ja lähetystön välillä kulkeneessa tietojenvaihdossa. Koska väitöksen aihe on juuri tiedotustoiminta, aineistovalinta painottuu sitä kuvaavaan materiaaliin.

Asko Nivala ja Rami Mähkä ovat todenneet, että ”[r]ehellinen ja kriittinen tutkija pyrkii esittelemään myös aineistoon avautuvat vaihtoehtoiset lukutavat” sekä huomioimaan sitä koskevia puutteita tai ristiriitoja,⁷¹ ja onkin selvää, että Tokion-suurlähetystön tai suomalaisten ministeriöiden laajaa arkistomateriaalia voisi lähestyä lukemattoman monin tavoin. Japanin tapauksessa mielenkiintoista lisäväriä viime vuosikymmenten tarkastelulle voisivat tarjota esimerkiksi aineistot presidentti Mauno Koiviston Japanin-vierailuista, Suomen ja Japanin välisen lentoliikennesopimuksen neuvotteluista, Suomen Japanin instituutin synnystä tai Suomen EU-jäsenyyden heijastumisesta Suomen ja Japanin suhteisiin – vain muutamia aiheita mainitakseni. Kanssakäyminen Suomen ja Japanin välillä on ollut erityisesti tutkimusjakson loppua kohti niin laajaa, ettei jokaista kiinnostavaa seikkaa ole voinut sisällyttää artikkeliväitöskirjan mittaan, eikä tällainen kokonaisvaltainen suhteiden kuvailu ole myöskään tämän väitöstutkimuksen tarkoitus.

Aineistoa rajoittaa myös se, että sen sisältämät lähteet tarjoavat suomalaisia näkemyksiä Suomen tunnetuksi tekemisestä Japanissa sekä suomalaisten suodattamaa tietoa japanilaisten Suomea koskevista mielikuvista. Japanilaisia alkuperäisnäkemyksiä edustavat aineistoon sisältyvät leikkeet Japanin lehdistöstä. Ne ovat Suomen suurlähetystön alaisuudessa toimineiden työntekijöiden valikoimia eivätkä siksi välttämättä heijasta kaikkea Suomesta Japanissa liikkunutta tietoa, vaan lähinnä tarjonnan valtavirtaa tai yleiskuvaa. Usein suurlähetystön lehdistökatsaukset ovat myös vain tiivistelmiä lehtijutuista ilman kopioita alkuperäisistä uutisista.

Muita aineistoa koskevia rajoitteita ovat paikoittainen yksityiskohtaisen tiedon puute tiedotusaineiston jakelun kohteista tai jakotilanteista sekä puutteelliset tiedot tiedottamisen vaikuttavuudesta – seikka, joka vaivaa yleisesti julkisuusdiplomatian tutkimusta, kuten edellä mainittiin. Paikoitellen aineistosta on myös vaikea erottaa, milloin tiedotuksen sisältö on ollut suurlähetystön omaa tuotantoa ja milloin lähtöisin ulkoministeriöstä, sillä molempia tapoja käytettiin. Vallalla olleen käytännön mukaan valtion roolin mainitsemista julkaisuissa vältettiin, koska tiedon arveltiin heikentävät välitetyyn informaation uskottavuutta. Usein materiaali myös painottui toiminnan jälkitarkasteluun tai luettelointiin ilman syvempää analyysiä.

Kauppa- ja teollisuusministeriön ja opetusministeriön aineiston osalta taas yhteydenpito ulkoministeriön ja näiden kahden ministeriön välillä jää osin viitteellisesti dokumentoiduksi. Vähimmillään yhteistyön kuvaukset on esitetty selvästi muun muassa muistioiden jakelutiedoissa tai kokouspöytäkirjoissa kokousosallistujien listoissa, mutta lähemmin yhteistyön käytännön toimia selostetaan vain paikoit-

⁷¹ Nivala & Mähkä 2013, 10.

tellen tapauskohtaisesti. Tällaisissa tapauksissa vuorovaikutusta hallinnonalojen välillä on pyritty tarkastelemaan käyttämällä tutkituista tapahtumista useita saatavilla olevia rinnakkaisia aineistoja.

Artikkelien mukaan ryhmiteltynä aineisto jakaantuu seuraavasti:*

Taulukko 1. Väitöskirjan tutkimusartikkelien alkuperäisaineisto.

ARTIKKELI I	ARTIKKELI II	ARTIKKELI III	ARTIKKELI IV
<p>UMA: 5 G 15 t kirjelmä sl Tokio 1953–70 5 G Tokio t vuosikertomukset 1952–69 94 B Japani lehdistökatsaukset 1959–67</p> <p>KK: <i>Finnish Features.</i> Ulkoasiainministeriö 1963-69 <i>Look at Finland.</i> Suomen matkailulautakunta / Matkailun edistämiskeskus ja ulkoasiainministeriö, 1964-69 <i>Fuinrando Jijō.</i> Kihlberg Jaakko; Oki Hirojirō. Suomen Tokion-suurlähetystö 1963 <i>Fuinrando: Facts about Finland.</i> Suomen Tokion-suurlähetystö ja Otava 1971</p>	<p>UMA: 60 D 3 Japani Osakan maailmannäyttely 15.3.–13.9.1970 I–II 1970 5 G Tokio t vuosikertomukset 1967–71</p> <p>KTMA (KA): Ha 5 Ulkomaiden vientinäyttelytoiminta, Osakan maailmannäyttely 1970, 1967–70</p> <p>YLE Elävä arkisto: <i>Miten edustamme,</i> julkaistu 6.12.1967</p>	<p>UMA: 5 G Tokio t vuosikertomukset 1976–78 12 L Japani sl Tokio raportit 1974–81 46 Z Kulttuurivaihtosopimus Suomi-Japani 83–6 JAP Kulttuuriyh-teistyö Suomi-Japani 1983–84 83.41 JAP Kulttuuriyh-teistyö Suomi-Japani 1996</p> <p>OPMA (KA): Jaakko Nummisen koelma, Suomen kulttuurisuhteet Japani 1977–94</p> <p>OPM/KAO (KA): Kulttuurisopimukset, Japani 1. Kulttuurisopimusneuvottelut 1980–95</p> <p>KMA: Kalervo Siikalan koelma, Keskustapolitiikka, kulttuuripolitiikka, kansainvälisiä suhteita jne. 1980–83</p> <p>GGSK: Koruhonen Finrando Gaimu Daijin Hōnichi [Suomen ulkoministeri Korhosen vierailu Japanissa] nro. 2014–1746, 1977</p>	<p>UMA: 5 G Tokio t vuosikertomukset 1962–75 94 B Japani Lehdistökatsaukset 1959–63 R–TOK–84 sl Tokio raportit 1978</p> <p>KTMA (KA): Ha 5 Ulkomaiden vientinäyttelytoiminta, Osakan maailmannäyttely 1970, 1967–70</p> <p>GGSK: Koruhonen Finrando Gaimu Daijin Hōnichi [Suomen ulkoministeri Korhosen vierailu Japanissa] nro. 2014–1746, 1977</p> <p>SÄHKÖPOSTIT: UMA tietopalvelu Sami Heino, erit. 22.7.2014, liitetiedosto UMMY:n päällikkö Timo Heino: ”Julkisuusdiplomatian lähtökohdat ja toimitatavat, UM 1.2.2010” (tekijän hallussa)</p> <p>HAASTATTELUT:** Mikko Koivumaa, 12.11.2013</p>

*Lyhenteet: UM ulkoasiainministeriö; UMA ulkoasiainministeriön arkisto; UMMY ulkoasiainministeriön maakuvayksikkö; KA Kansallisarkisto; KTMA kauppa- ja teollisuusministeriön arkisto, kotimaan kauppatoimiston arkisto; OPMA opetusministeriön arkisto; OPM/KAO opetusministeriön kansainvälisten asiain osasto; KK Kansalliskirjasto; KMA Keskustan ja maaseudun arkisto; GGSK Japanin ulkoministeriön diplomaattiasiakirjojen arkisto Gaimushō gaikō shiryō kan; TEM työ- ja elinkeinoministeriö.

**Muut haastattelut, ks. alaviite 69 sekä lähdeluettelo.

Tutkimus on tehty historiantutkimuksen menetelmin, noudattaen analyttisten käsitteiden avulla jäsentyvää tutkimus- ja tulkintatapaa.⁷² Historiantutkimuksen menetelmillä tarkoitetaan aineiston lähdekriittistä lukemista, syy- ja seuraussuhteiden havainnointia, tapahtumien kontekstointia ja kronologista narratiivista esitystapaa.⁷³ Aineistolle esitetään kysymyksiä ja aineistoryhmät asetetaan vuoropuheluun keskenään mahdollisimman moniäänisen kuvan saamiseksi tutkittavasta aiheesta. Luen eri ministeriöiden materiaalia kysyäkseeni, mitä tavoitteita ja toimintatapoja kukin niistä toi Suomen vaikutusvallan lisäämiseen japanilaisten keskuudessa, miten niiden välinen yhteistyö toimi, oliko keskinäinen koordinointi tiivistä vai löysää, oliko toimijoiden välillä ristiriitoja vai onnistuiko pieni Suomi kansainvälisessä kanssakäymisessään esiintymään yhtenäisenä, ja niin edelleen. Aikaisemmissa tutkimuksissa on hahmotettu Suomen ulkomaantiedotusta toteuttaneiden tahojen yhteistyösuhteita, ja onkin kiinnostavaa nähdä, toimivatko suhteet samankaltaisina myös kaukaisessa kohdemassa, vai toivatko etäisyys tai Japanille spesifit olosuhteet toimijoiden väliseen dynamiikkaan erityisehtoja.

Kunkin ministeriön materiaali valottaa oman erikoisalansa henkistä ilmapiiriä, tarpeita ja tavoitteenasetteluja: ulkoministeriön aineisto diplomatian todellisuutta, opetusministeriön aineisto Suomen kulttuuri-, tiede-, opetus-, taide- ja urheilukentän näkökulmaa ja ajankohtaisia tarpeita, ja kauppa- ja teollisuusministeriön materiaali ulkomaankaupan ja yritysmaailman todellisuutta. Rinnakkain luettuna aineistot muistuttavat, että suomalainen yhteiskunta oli monitahoinen ja ”ajettavia” intressejä oli monia, vaikka viranomaiset toimivat Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta asemasta seuranneen Neuvostoliittoa koskeneen varovaisuuden ilmapiirissä, eli tietyn toimintaa yhtenäistäneen sabluunan rajoittamina. Näin empiiriset esimerkit yhteistyöstä pyrkivät myös testaamaan ”kenttäolosuhteissa” eli kaukaisessa kohdemassa tietoa, jota on jo tuotettu yleisellä tasolla siitä, miten Suomen julkisuusdiplomatia oli organisoitunut.⁷⁴

Tuloksena syntyvä kertomus on menneiden tapahtumien kirjallisista jäänteistä koostettu rekonstruktio. Se on väistämättä myös tutkimuksen tekijän tulkinta, jossa tutkijan ääni kuuluu kysymyksenasettelussa, johtopäätöksissä, rajauksissa ja muissa valinnoissa, jotka on pyritty tekemään lukijalle näkyviksi. Päätelyä, jonka kautta johtopäätökset ovat syntyneet, on avattu muun muassa viittaustekniikalla, joka osoittaa tietojen alkuperän ja erottaa lähteet tutkijan äänestä.

⁷² Menetelmä kuitenkin eroaa *käsitehistoriasta*, joka tutkii käsitteiden merkitysten muutoksia ja kontekstisidonnaisuutta, eli käsitteet itsessään eivät ole tämän tutkimuksen kohde. Ks. esim. Kärrylä 2022.

⁷³ Historiantutkimuksen menetelmistä, ks. Danielsbacka ym. (toim.) 2022; Kalela 2020; Alasuutari 2019; Gaddis 2004; Donnelly & Norton 2020; Tosh 2015.

⁷⁴ Harvoista muista maakohtaisista Suomen julkisuusdiplomatian toteutusta koskevista esityksistä ks. Ranskaa koskien Clerc 2018b; Clerc 2017b.

Kriittisen historiantutkimuksen periaatteiden mukaisesti myös tutkimusasetelmasta päättäminen, kysymysten asettaminen, tutkimuksen jäsentely ja kieli, jolla tutkimus on tehty, ilmentävät subjektiivisia valintoja, jotka rajoittavat pyrkimystä objektiivisuuteen.⁷⁵ Subjektiivisuuden haastetta on pyritty hallitsemaan ensinnäkin tiedostamalla se, sekä pyrkimällä tekemään oikeutta tutkimuksen kohteille muun muassa käyttämällä lähteissä mainittuja aikalaisten omia termejä ja erottamalla ne tutkimuksen analyttisistä käsitteistä, sekä poimimalla lähteistä suoria lainauksia, joissa aikalaisten oma ääni kuuluu. Tutkittavat tapahtumat esitellään tapahtumajalle ominaisten kehitysten asiayhteydessä, millä pyritään säilyttämään aikalaisten toimintaa ohjanneita syitä sekä heidän tapojaan mieltää omaa toimintaansa.⁷⁶

Tutkijalla on käytettävissään yhtäältä vähemmän tietoa ajanhetken tapahtumista kuin aikalaisilla – yksilöiden mieleen näkeminenhän on mahdotonta – ja toisaalta enemmän erilaisista tulkintakehikoista käsin jälkiviisauden turvin kirjoitettua laajaa alaista analyysiä, jota aikalaisilla ei ollut. Siksi tutkijan näkökulma poikkeaa tutkittujen henkilöiden näkökulmista, ja tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä ja heidän toimintaansa voidaankin tarkastella ikään kuin vieraan kulttuurin edustajina suhteessa tutkijaan.⁷⁷

Aineiston luennassa käytetään sekä ulkoista että sisäistä lähdekritiikkiä, joiden avulla punnitaan yhtäältä lähteen todistusvoimaa ja toisaalta sen käytettävyyttä tutkimustehtävän näkökulmasta. Pohditaan toisin sanoen sekä lähteen tehtävää aikansa kontekstissa (ulkoinen lähdekritiikki) että merkitystä tutkimustehtävälle (sisäinen lähdekritiikki).⁷⁸ Työn keskeisten lähteiden, Tokion-suurlähetystön ja eri ministeriöiden virkahenkilöiden muistioden, raportoinnin, ja muun tiedonvaihdon merkitys oli toimia hallinnon sisäisenä kommunikointikanavana, jonka sisältöä ei pääosin ollut tarkoitettua yleiseen tietoisuuteen vaan rajatulle joukolle virkakuntaa. Aineiston kirjoittajat olivat tietoisia siitä, että materiaali arkistoitaisiin,⁷⁹ mikä yhdessä ulkoministeriön raportointiohjeiden kanssa vaikutti ilmaisutapoihin.⁸⁰ Ulkoasiainhallinnon perustamisesta asti Suomen diplomaattiedustajien tehtävä oli ulkomailta antaa hallitukselle tiedoksi ”kaikki, millä voi olla merkitystä Suomen ulkopoliitikalle,

⁷⁵ Historiantutkijan pyrkimyksestä tapahtumien objektiiviseen kertomiseen niin kuin ne todella tapahtuivat, ks. Ranke 1824; Historiantutkijasta menneisyyden tulkitsijana, ks. Carr 2001.

⁷⁶ Oikeuden tekemisestä tutkimuskohteelle sekä täysin objektiivisen historiankirjoituksen mahdottomuudesta, ks. esim. Kalela 2020.

⁷⁷ Kalela 2020.

⁷⁸ Ulkoisesta ja sisäisestä lähdekritiikistä, ks. erityisesti Vuolanto 2007, 306; myös Renvall 1947; Tepora ym. 2020, 8–10, 15. Ylivuori 2020, 27; Tosh 98–112.

⁷⁹ Ks. vuodesta 1952 lähtien ”Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta”, kumottu säädöksellä vuonna 1999, josta lähtien ”Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta”.

⁸⁰ Raportoinnista ulkoministeriössä, ks. esim. Suomi 2007.

muille valtioeduille tai elinkeinoelämän kohottamiselle”.⁸¹ Toinen osa aineistosta, eli ulkomaantiedotukseen tarkoitettut julkaisut, joilla Suomea esiteltiin, oli alun alkaen julkista ja erilaisten julkisten kohderyhmien tarpeisiin räätälöityä, mikä niin ikään vaikutti sen sisältöön. Näin ollen aineistosta voikin erottaa kaksi päätyyppiä, julkisen ja ei-julkisen kommunikaation.

Vaikka tutkimusta inspiroi nykyaikainen ilmiö, Japanin 2000-luvun Suomi-buumi, tutkimus pyrkii välttämään deterministisen tai teleologisen selittämisen, eli sen, että tutkittavaa ilmiötä selitettäisiin lopputuloksesta käsin jonkinlaisena vääjäämättömänä kehityksenä.⁸² Suomi-kuvan kehityksen kulloinkin Japanissa saamat suunnat eivät ole etukäteen tiedossa tai varmoja. Voidaan kuitenkin osoittaa todennäköisiä syitä sille, miksi Suomi tunnettiin Japanissa niin kuin se tutkimusjaksolla tunnettiin. Voidaan myös osoittaa, että Suomen viranomaiset saattoivat liikkeelle japanilaiseen julkisuuteen tietynlaisia mielikuvia tiettyinä aikoina, tietyistä syistä, ja että kuvat kiersivät japanilaisessa yhteiskunnassa. Tällaisia tietoja aineistot tarjoavat.

Determinismin haasteeseen pyritään siis vastaamaan ongelmaa tutkimuksen teon aikana huomioimalla, ja toisaalta toteamalla, että aukotonta kehityskaarta, jossa kuvan tuotanto eli suomalaisten toimet johtaisivat syy-seuraussuhteen tavoin kuvan nykymuotoon, ei edes ole tarkoitus esittää. Maata koskeneita mielikuvia oli myös monia. Yhdestä yhtenäisestä Suomi-kuvasta puhumisen sijaan tutkimuksessa pyritään käyttämään sanavalintoja kuten Suomea koskevat mielikuvat. Kuvat saattoivat olla myös keskenään ristiriitaisia. Tietty määrä yleistämistä onkin johtopäätösten tiivistämiseksi väistämätöntä.

Muistitietohistoria eli haastatteluin koottu tieto täydentää arkistoaineistoon perustuvaa esitystä ja sitä on käytetty syventämään tutkimustulosten tulkintaa. Haastatteluissa on käytetty temaattisesti rakennettuja, kevyesti strukturoituja kysymyskokonaisuuksia, joihin vastaajat ovat tarjonneet spontaaneja vastauksia ennalta sovitun keskustelunaiheen puitteissa. Haastattelujen luonne tutkittujen tapahtumien jälkikäteenä muisteluna aiheuttaa sen, etteivät haastattelutiedot sovi sellaisenaan tapahtumien rekonstruointiin vaan tarjoavat asianosaisten vaikutelmia ja henkilökohtaisia näkemyksiä. Nämä ovat kuitenkin olennaista tietoa sen ymmärtämiseksi, miten Suomen julkisuusdiplomatiaa on merkityksellistetty.⁸³

Tutkimuksen kohteena olevaa toimintaa käsitteellistetään julkisuusdiplomatian tutkimuskirjallisuudesta omaksuttujen analyttisten käsitteiden avulla. Tutkimusmenetelmää voi luonnehtia käsitteiden avulla analysoinniksi, sillä tarkastelun kohteeksi valittua toimintaa kuvaavat käsitteet julkisuusdiplomatia, kulttuuridiplomatia ja kaupallinen diplomatia (ks. alla) toimivat tutkimuksessa metodin tavoin. Esimerkiksi

⁸¹ Suomi 2007, 205.

⁸² Esim. Donnelly & Norton 2020, 12–13; Tosh 2015, 185.

⁸³ Esim. Tosh 2015, 254–275; Jervis 1976; Fingerroos ym. (toim.) 2006.

Nivala ja Mähkä ovat todenneet, että ”ilman tutkimusta jäsentäviä käsitteitä empiirisen aineiston kerääminen ja läpikäyminen on mahdotonta”, sillä ”vailla havainnointia ohjaavaa ajatuksellista kehystä emme yksinkertaisesti tiedä, mikä aineistossa on meidän kannaltamme asiaankuuluvaa ja mikä ei”.⁸⁴ Vuolannon mukaan taas historiantutkimuksessa materiaalin analysointivälineet voi jakaa kahteen pääryhmään, lähdekriittisiin menetelmiin (jollaisia esiteltiin edellä) ja käsitteellistämisen menetelmiin,⁸⁵ joista on kyse juuri tässä mainittujen julkisuusdiplomatian eri lajeja koskevien käsitteiden käytössä. Analyyttisten käsitteiden käyttö aineiston jäsentelyä ja tulkintaa ohjaamassa on siksi tutkimuksen perustavanlaatuisen tiedontuotannon tapa. Kuten Vuolanto lisää, käytetyt analyttiset käsitteet tai ”käsittekimput” määräävät tutkimusongelmasta käsin, mutta niissä heijastuvat myös aiheesta esitetyt aiemmat tulkinnat ja ennalta tehdyt teoriat sekä tutkijan oma maailmankuva.⁸⁶ Käsitteitä käytetään empiiristen tapahtumien tulkitsemiseksi ja tutkittavan ilmiön suhteuttamiseksi laajempaan ylitrajaiseen kokemusmaailmaan. Siten voidaan keskustella Suomen maakuvan rakentamisesta yhtäältä yleismaailmallisen tarpeen ilmentymänä ja toisaalta suomalaisille erityisenä, yksityiskohdiltaan ainutlaatuisena kokemuksena. Näin Suomen julkisuusdiplomatian historiaa on mahdollista ymmärtää vertailevista näkökulmista.

1.6 Käsitteistä: Julkisuus-, kulttuuri- ja kaupallinen diplomatia pehmeän vallan välineinä

Kuten edellä tutkimuksen menetelmällisessä osuudessa avattiin, tutkimus jäsentyy siis kolmen analyttisen käsitteen – niin sanotun yleisen julkisuusdiplomatian, kulttuuridiplomatian ja kaupallisen diplomatian – mukaan. Tarkemmin sanoen käsitteet viittaavat ulko-, opetus-, ja kauppa- ja teollisuusministeriöiden toimintaan Suomen esittelemiseksi ulkoisille yleisöille. Yleisen julkisuusdiplomatian käsitteellä analysoidaan tässä tutkimuksessa ulkoministeriön toimintaa (”yleinen” viittaa ulkoministeriön pitkäaikaiseen tehtävään, josta on ministeriössä eri aikoina käytetty muun muassa nimitystä Suomen ”yleinen tunnetuksi tekeminen” eli perustietojen esitteleminen Suomesta ulkomaisille yleisöille kaikkinaisen Suomea koskeneen tuntemattomuuden vähentämiseksi maailmalla⁸⁷), kulttuuridiplomatian käsitteellä opetusministeriön roolia, ja kaupallisen diplomatian käsitteellä kauppa- ja teollisuusministeriön osuutta Suomen Japaniin suuntaamassa tiedottamisessa.

⁸⁴ Nivala & Mähkä 2012, 7–8.

⁸⁵ Vuolanto 2007, 305.

⁸⁶ Vuolanto 2007, 307, 310.

⁸⁷ Lähteenkorva & Pekkainen 2008; Lähteenkorva & Pekkariinen 2004; Clerc ym. 2015.

Yhdessä, tosin ei aina yhteisymmärryksessä, ministeriöt edistivät Tokion-suurlähetystön välityksellä Suomen politiikkatavoitteita keinoin, joista tässä tutkimuksessa tarkastellut tavat asettuvat niin sanotun pehmeän vallan piiriin (engl. *soft power*⁸⁸). Kuten esimerkiksi Jan Melissen on todennut, julkisuusdiplomatia on pehmeän vallan käyttämistä (engl. *wielding soft power*), toisin sanoen yksi sen avaintyökaluista.⁸⁹ Määritelmään on syytä lisätä, että ennen kuin pehmeää valtaa voi käyttää, sitä on saatava aikaan kohdeyleisön joukossa, mitä voidaan pitää julkisuusdiplomatian perustoimintona.⁹⁰ Tässä tutkimuksessa julkisuusdiplomatian erilaiset ulottuvuudet – yleinen julkisuusdiplomatia, kulttuuridiplomatia ja kaupallinen diplomatia – kuvaavat tapoja, joilla ministeriöt yrittivät valjastaa kotimaisen yhteiskunnan pehmeän vallan *voimavarjoja* Suomen vaikutusvallan kasvattamiseksi Japanissa ja laajemmin muiden länsiliittoutuneiden maiden yleisöjen joukossa.⁹¹

Valta tarkoittaa vallankäyttäjän kykyä saada muut toimimaan tahtonsa mukaan. Joseph S. Nyen mukaan tähän päästään kolmella tavalla: pakottamalla, palkitsemalla ja houkuttelemalla. Pehmeä valta tarkoittaa keinoista viimeistä, eli kykyä saada muut toimimaan halutulla tavalla *houkuttelun* avulla. Pehmeän vallan vastakohta on kova voima (*hard power*), joka viittaa sotilaalliseen ja taloudelliseen voimankäyttöön, jota voivat edustaa esimerkiksi armeija tai talouspakotteet. Pehmeä valta saa siis muut vapaaehtoisesti haluamaan samoja asioita kuin vallankäyttäjä itse. (Kuitenkin Melissen muistuttaa, että julkisuusdiplomatialla, joka on siis pehmeän vallan käyttötapa, voi olla ”kovan voiman tavoitteita”, *hard power goals*, kuten liitosuhteista huolehtiminen ja konfliktien ehkäisy.⁹²) Pehmeä valta perustuu yhteiskunnassa esiintyviin pehmeän vallan resursseihin kuten kulttuuriin, arvoihin ja politiikkoihin. Jos ne koetaan ulkomaisten yleisöjen keskuudessa tavoiteltaviksi ja oikeutetuiksi, niitä edustavalla maalla on pehmeää valtaa. Ennen kuin jonkin maan kulttuuri, arvot tai politiikat voidaan kokea ulkomailla legitimeiksi saati houkutteleviksi, niitä on tehtävä tunnetuksi, erityisesti mikäli ne ovat lähtökohtaisesti tuntemattomia.⁹³ Nancy Snow taas kuvaa pehmeää valtaa epäsuorina tai aineettomina vaikutuksina ja tiivistää sen tar-

⁸⁸ Ks. Nye 1990a; suhteessa julkisuusdiplomatiaan, Nye 2008.

⁸⁹ Melissen 2005, 3.

⁹⁰ Vrt. Suomen tunnetuksi tekeminen aina itsenäistymisestä lähtien keinona hankkia maalle kansainvälistä tunnustusta, liittolaisia, ulkomaankaupan kanavia jne. tilanteessa, jossa Suomi oli lähes täysin tuntematon uusi tulokas itsenäisten valtioiden joukossa. Clerc 2011; Clerc ym. 2015; Lähteenkorva & Pekkarinen 2004.

⁹¹ Pehmeästä vallasta ja julkisuusdiplomatiasta sen käyttämisenä, ks. Nye 1990a; Nye 2004; Melissen 2005, 1–5; Davis Cross & Melissen 2013, xvii.

⁹² Melissen 2005, 10.

⁹³ Nye 1990a, 166–171; Julkisuusdiplomatian ja pehmeän vallan suhteesta, ks. myös Nyen myöhemmät tulkinnat, Nye 2019, 7–9; Nye 2008, 94.

koittavan ”keskinäisriippuvuuden monimutkaista koneistoa”.⁹⁴ Julkisuus-, kulttuuri- ja kaupallisen diplomatian tarkastelu tarkoittaa siis tässä tutkimuksessa pehmeän vallan *tuottamis- ja käyttötapojen* tarkastelua kolmesta eri näkökulmasta.

Koska pehmeän vallan resurssit kumpuavat yhteiskunnasta, demokratiassa niiden käyttö edellyttää, että valtio koordinoi kotimaista toimijakenttää ja tavalla tai toisella valjastaa käyttöönsä edellä mainittuja voimavaroja.⁹⁵ Nyen mukaan pehmeää valtaa on vaikeampi käyttää kuin muita vallan lajeja, sillä sen resurssit sijaitsevat hallitusten kontrollin ulkopuolella ja sen tehokkuus riippuu ulkopuolisten yleisöjen hyväksynnästä. Pehmeä valta toimii lisäksi epäsuorasti, muokkaamalla maaperää poliitikoille, kuten tietyn valtion ulkopoliittisille tavoitteille, ja voi kestää vuosia, ennen kuin pehmeän vallan käyttäminen tuottaa tuloksia.⁹⁶

Suomessa valtiovallan koordinaatio, jota pehmeän vallan resurssien käyttöönotto edellyttää, on keskittynyt ulkoministeriölle, mutta maailmalla tunnetaan myös malleja, joissa vastuu koordinoinnista jakautuu keskitetysti tai hajautetusti monin erilaisin tavoin, esimerkiksi puolijulkiselle taholle, kuten Ruotsin Svenska Institutetissa, tai yksityiselle taholle, kuten Saksan Goethe-instituutin tapauksessa.⁹⁷

Suomessa, kuten muidenkin demokratioiden malleissa, hallinnonhaarat tarjoavat palveluitaan kansalaisyhteiskuntaan, jolloin kansalaisyhteiskunnan spontaani aktiivisuus kanavoituu virallisiin prosesseihin. Ulkoministeriö fasilitoi muiden hallinnonalojen kansainvälisiä yhteyksiä, kuten tukitoimintoja ulkomaille suuntautuvalla yritystoiminnalla, stipendiaattien vaihdolle ja maakuva luovalle matkailumainonnalle. Ulkoministeriön alaiset diplomaattiset edustustot puolestaan osallistuvat näiden toimintojen toteutukseen vuorovaikutuksessa kohdemaan viranomaisiin, yritysmaailmaan, tiede- ja taidekenttään ja niin edelleen. Näin myös Tokion-suurlähetystö toimi avainroolissa – ikään kuin suppilona – pehmeän vallankäytön prosessissa Suomesta Japaniin ja heijasti suomalaisen yhteiskunnan pehmeän vallan resurssseja maahan, pyrkien muuntamaan ne vaikutusvallaksi, jolla edesauttaa politiikkatavoitteiden onnistumista. Kun kansalliset vahvuudet on ensin kotimaisessa keskustelussa tunnistettu ja koordinoitu, niitä siis esitellään, jotta ne voisivat muuttua vaikutusvallaksi – varmaa onnistuminen ei kuitenkaan ole, vaan kyse on pyrkimyksestä vaikutusvallan kasvattamiseen. Pehmeän vallan synty vaatii näin ollen pitkäjänteistä kohdennettua tiedonvälitystä. Kohdemaan kansalaisten mielipiteitä muokkaamalla pyritään vaikuttamaan lopulta myös maan hallintoon, päätöksentekoon ja markkinoihin, sillä

⁹⁴ Snow 2020, 4, viitaten Joseph S. Nyen tekstiin ”The Misleading Metaphor of Decline”, julkaisussa *Atlantic Monthly*, maaliskuu 1990.

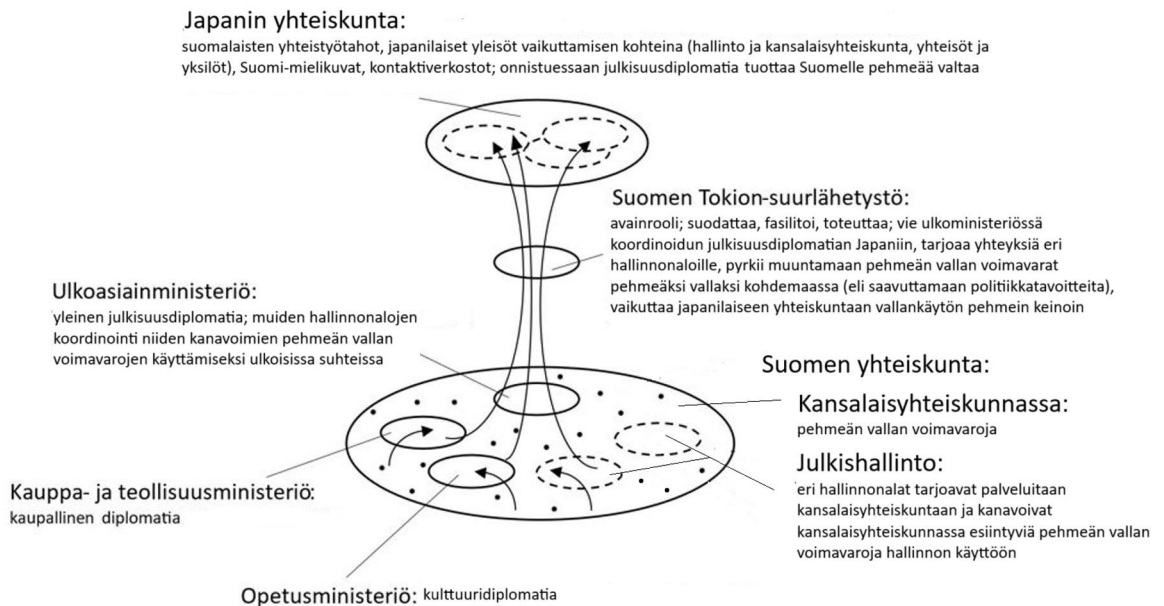
⁹⁵ Koordinoinnista, esim. Batora 2006.

⁹⁶ Nye 2004, 99.

⁹⁷ Myös Yhdysvalloissa tiedottamiselle perustettiin erillinen valtion organisaatio kylmässä sodassa, ks. Cull 2008b; Ruotsin Svenska Institutet i Utlandetista, Glover 2011. Goethe-instituutista, Aguilar 1996, 87, 144–154.

avoimissa yhteiskunnissa kansalaismielipide heijastuu demokraattisen prosessin kautta päättäjiin sekä markkinoihin ja lähettävän maan vientituotteiden menestykseen kuluttajakäyttäytymisenä. Oletamus alhaalta ylös kurottavasta ulkomaisesta vaikutuksesta kohdemaan sisällä kuuluu siis keskeisesti ajatukseen pehmeän vallan vaikuttavuudesta.⁹⁸

Tiivistetysti tässä tutkimuksessa Suomen Japaniin kohdistaman julkisuusdiplomatian kokonaisuus tarkoittaa siis *Suomen viranomaisten harjoittamaa suomalaisen yhteiskunnan pehmeän vallan resurssien koordinoitua ja käyttöä kansallisten etujen määrittelemiin tarkoituksiin Japanin yhteiskuntaan suunnatuin pehmein vaikutuskeinoin, joita olivat muun muassa Suomen tunnetuksi tekeminen ja maakuvan rakentaminen, kulttuurisuhteiden lisääminen sekä viennin ja matkailun edistäminen*. Seuraava kuvio havainnollistaa edellä selostettua väitöstutkimuksen teoreettista selitysmallia.

Kuvio 1. Suomen Japaniin suuntaama julkisuusdiplomatia suomalaisen yhteiskunnan pehmeän vallan resurssien käyttönä kansallisten etujen ajamiseksi ja pehmeän vaikutusvallan tuottamiseksi.⁹⁹

⁹⁸ Nye 2008; Nye 2004; Batora 2006; Cull 2008a; Melissen 2005; Sevin & Dinnie 2015.
⁹⁹ Soveltaen seuraavia: Cull 2008a; Sevin & Dinnie 2015; Nye 2008; Batora 2006; Melissen 2005. Kuvio on tämän väitöskirjan tekijän oma tulkinta, joka on sovitettu Suomen ja Japanin välisten suhteiden kontekstiin.

Maakuvaa muokkaava tiedotustoiminta puolestaan on osa julkisuusdiplomatian kaikkia lajeja ja yksi työkalu sen keinovalikoimassa. Maakuvalla tarkoitetaan maata koskevaa mielikuvaa tai mielikuvien joukkoa, joka on pysyvämpi kuin mielipiteet, ja usein sitä epätarkempi, mitä kaukaisemmasta kuvittelun kohteesta on kyse.¹⁰⁰ Maakuva liittyy läheisesti kansalliseen identiteettiin, kansallisvaltioiden syntyyn, ja *kuvittelun yhteisön kuvaamiseen (imagined communities; imaging community)* ulospäin kansakunnan olemassaolon oikeutuksena.¹⁰¹ Maakuvan määrittäminen osana valtioiden ulkoista viestintää on keskeinen keino, jolla kotimaisen yhteiskunnan *soft power* -kapasiteetista viestitään. Diplomatian julkiset muodot luovat ja uusintavat maakuvaa koti- ja ulkomaisen yhteiskunnan välisenä kiertona.¹⁰² Autostereotypioiden, eli kansallisten omakuvien, levittäminen luo vastaanottajissa ksenostereotypioita eli ulkoisia kuvia, jotka kiertävät takaisin alkuperäiselle lähettäjälle ja muokkaavat yhä uusien omakuvien liikkeelle lähettämistä.¹⁰³

Julkisuusdiplomatia: Ulkosuhteiden hoitoa suhteessa ulkomaisiin yleisöihin

Julkisuusdiplomatia on käsitteenä niin läheinen pehmeälle vallalle, että niiden tarkka erottelu ja keskinäisestä hierarkiasta päättäminen on kirvoittanut mittavan debatin.¹⁰⁴ Julkisuusdiplomatialle ei ole olemassa yhtä yksiselitteistä määritelmää.¹⁰⁵ Laajimmillaan sitä kuvataan erilaisiksi tavoiksi, joilla kansainväliset toimijat ”hoita[vat] ulkopoliittikkaansa hoitamalla suhteitaan ulkomaisiin yleisöihin”.¹⁰⁶ Usein käsite rajataan valtioihin, ja kuten edellä kuvattiin, julkisuusdiplomatia on valtioille tapa käyttää pehmeän vallan resursseja.¹⁰⁷

Julkisuusdiplomatialla hallinnot pyrkivät rakentamaan pitkäaikaisia suhteita, joiden turvin toteuttaa kansallisia politiikkatavoitteita suojeassa ympäristössä, tavoitella erilaisia päämääriä poliittisesta dialogista kauppaan, investointeihin ja kansa-

¹⁰⁰ Clerc ym. 2015, 1, 13–24; Fält 2002, 7–11; Melgin 2014, 12–27.

¹⁰¹ Kansakunnista kuviteltuina yhteisöinä, ks. Anderson 2006; Kuvittelun yhteisön kuvaamisesta ulospäin maakuvatyön ja maabrändäyksen välityksellä, Clerc & Glover 2015, 3; Browning 2015.

¹⁰² Mielikuvien kierrosta (*circulation*) ja uusiutumisen mediassa ja yhteiskunnassa, ks. Valaskivi 2016a; 140, 146; Valaskivi 2014, 196.

¹⁰³ Musiał 2002, 20–21.

¹⁰⁴ Tätä määritelmällistä debattia on koennut yhteen esim. Szondi 2008.

¹⁰⁵ Snow & Cull 2020, xi. Alkuperäinen viitattu teksti: ”Public diplomacy, the processes by which international actors advance their ends abroad through engagement of publics, is a vast and moving target. The subject is too big for any single theory, too variable in its practice for any single geographical model and too diverse in its applications to be adequately understood through the study of any one instrument.”

¹⁰⁶ Brown 2015, 333.

¹⁰⁷ Nye 2008; Melissen 2005; Batora 2006.

laisyhteiskuntien kontakteihin sekä hankkia liittolaisia ja estää konflikteja. Julkisuusdiplomatia on erityisen käyttökelpoista olosuhteissa, joissa kansainvälisiä toimijoita on monia ja joustava toiminta monimutkaisissa verkostoissa on tärkeää.¹⁰⁸ Menestyksenkäs julkisuusdiplomatia johtaa pitkällä aikavälillä sitä harjoittavan maan pehmeään vallan kasvuun ja maahan kohdistuvien politiikkojen paranemiseen.¹⁰⁹

Vaikka julkisuusdiplomatia on terminä melko uusi, useat tutkijat toteavat sen tarkoittaman toiminnan olevan yhtä vanhaa kuin diplomatia itse, sillä diplomatialla on aina ollut julkinen ulottuvuus.¹¹⁰ Esimerkiksi Jan Melissen katsoo, että ulkomaisille yleisöille suunnattu virallinen kommunikaatio, mielikuvien kultivointi ja diplomaattinen toiminta hallitsijan ja hänen johtamansa maa-alueen imagon parantamiseksi tunnettiin jo niin antiikissa kuin renessanssiajan Italiassa.¹¹¹ Bruce Gregory taas nostaa esiin esimerkkejä vieläkin vanhemmasta julkisuusdiplomatian kaltaisesta toiminnasta nykyisen Lähi-idän ja Egyptin alueilla yli kaksi tuhatta vuotta ennen ajanlaskun alkua.¹¹²

Nykyisessä merkityksessään sanapari ”julkisuusdiplomatia” yleistyi englannin kielessä vuodesta 1965 lähtien, kun sen esitteli arvostettu eläköitynyt Yhdysvaltojen ulkoasiainhallinnon virkamies Edmund Gullion, joka työskennellessään Fletcher School of Law and Diplomacy -laitoksella Tuftsien yliopistolla perusti julkisuusdiplomatian tutkimuskeskuksen. Hieman eri merkityksissä se on kuitenkin ollut käytössä angloamerikkalaisessa maailmassa jo 1800-luvulla.¹¹³ Kylmässä sodassa suurvallat mutta myös pienemmät maat alkoivat nähdä julkisuusdiplomatian tärkeänä jatkeena perinteiselle diplomatialle, ja hallitukset eri puolilla rautaesirippua lisäsivät panostuksiaan ”kommunikaatioon maailman kanssa”.¹¹⁴

Tutkijat ovat jäsentäneet julkisuusdiplomatian osia, esimerkiksi perinteisen diplomatian laajentamista, imagon rakentamista, kulttuurisuhteiden solmimista ja poliittista sodankäyntiä.¹¹⁵ Osa tutkijoista mieltää julkisuusdiplomatian yläkäsitteeksi, jonka alle kulttuuridiplomatian ja harvemmin myös kaupallisen diplomatian toiminnot asettuvat, kun taas osa keskustelee vain kulttuuridiplomatiasta tai kaupallisesta diplomatiasta mieltäen ne itsenäisiksi ja julkisuusdiplomatiasta riippumattomiksi.¹¹⁶ Kuitenkin julkisuusdiplomatian sisältöjä erittelevissä käsitteenmäärittelyissä kult-

¹⁰⁸ Nye 2019, 7, 11–12; Melissen 2005, 10; Melissen 2013.

¹⁰⁹ Davis Cross & Melissen 2013, xvii.

¹¹⁰ Cull 2008b, 180; Cull 2009, 17; Gregory 2016, 6; Melissen 2005, 1.

¹¹¹ Melissen 2005, 1.

¹¹² Gregory 2016, 6–7.

¹¹³ Cull 2020, 13.

¹¹⁴ Melissen 2005, 3.

¹¹⁵ Brown 2015, 333.

¹¹⁶ Käsitteentää ovat hahmottaneet useat julkisuusdiplomatian tutkimuksen keskeisistä vaikuttajista *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* –journalin erikoisnumerossa: Gregory 2008, Gilboa 2008, Nye 2008, Cull 2008a.

tuuriset, taloudelliset ja kaupalliset, sekä viestintään ja mediaan liittyvät intressit ja toimijat ovat tyypillisesti läsnä. Esimerkiksi Gyorgy Szondin mukaan osa tutkijoista mieltää julkisuusdiplomatiassa taloudellis-kaupallisen elementin, joka ammentaa markkinoinnista ja käyttää maabrändäystä työkalunaan.¹¹⁷ Sevinin ja Dinnien mukaan taas kaupallinen diplomati ja julkisuusdiplomati ovat tiiviissä suhteessa ja vahvistavat toisiaan.¹¹⁸ Nicholas Cull sisällyttää kulttuuridiplomati julkisuusdiplomati osaksi,¹¹⁹ kun taas esimerkiksi Giles Scott-Smith on painottunut keskustelemaan pääasiassa kulttuuridiplomatiasta julkisuusdiplomati käsitteistön sijaan.¹²⁰

Gregoryn mukaan julkisuusdiplomati erilaisia tulkintatapoja tai alalajeja yhdistää ainakin se, että kokonaisuudessaan julkisuusdiplomaattiset toiminnot operoivat kolmessa aikaikkunassa: 24/7-uutisvirrassa, keskipitkän tähtäimen kampanjoissa, ja pitkäaikaisena siteiden rakentamisena (*long-term engagement*).¹²¹ Kaikki kolme aikatasoa ovat läsnä tämän tutkimuksen erilaisissa tapausesimerkeissä, mutta tutkimuksen tuloksissa (ks. luku 4) painottuu erityisesti pitkäaikaisen siteiden rakentamisen merkitys Suomen Japaniin suuntaamassa julkisuusdiplomatiassa. Tässä tutkimuksessa sovelletaan Nicholas Cullin historian tutkimuksen tarpeisiin ja kylmän sodan kontekstiin kehittämää viisivaiheista julkisuusdiplomati jakoa. Cullin mukaan julkisuusdiplomati ydintoiminnot, jotka toistuvat erilaisissa paikallisissa ja ajallisissa konteksteissa, ovat kuuntelu, edunvalvonta, kulttuuridiplomati, vaihdot, ja tiedonvälitys (engl. *listening, advocacy, cultural diplomacy, exchange, international broadcasting*).¹²²

Kukin ulottuvuuksista sisältää tavoitteen *hallita* kansainvälistä ympäristöä *ulkomaiseen yleisöön vaikuttamalla*. Kuuntelu tarkoittaa tiedonkeruuta yleisöjen näkemyksistä diplomati, tiedustelun ja mielipidemittausten keinoin. Edunvalvonta tarkoittaa kansainvälistä kommunikaatiota, kuten suurlähetystön suhteita tiedotusvälineisiin ja ulkoministeriön tiedotusstrategiaa, tietyn politiikan, idean tai intressin levittämiseksi. Kulttuuridiplomati puolestaan tarkoittaa kotimaan kulttuurin levittämistä. Vaihdot merkitsevät omien kansalaisten lähettämistä ulkomaille ja muiden maiden kansalaisten vastaanottamista opiskelua, tutkimusta ja kulttuuri- ja urheiluaktiiviteetteja varten. Kansainvälinen tiedonvälitys taas tarkoittaa viestintäteknologioiden, kuten televisio- ja radiolähetysten ja internetin, käyttöä virallisen tiedon levittämiseen. Jaottelu huomioi vaikutustoiminnan aikajänteitä (pitkä- vai lyhytkestoisista), suuntia (ulospäin ulkomaiseen yhteiskuntaan vai sisään päin takaisin lähettä-

¹¹⁷ Szondi 2008, 22–26, viitaten Ham 2001, Leonard ym. 2002, Hill 2003.

¹¹⁸ Sevin & Dinnie 2015, 267–271.

¹¹⁹ Cull 2008a.

¹²⁰ Scott-Smith 2018; Mikkonen ym. (toim.) 2018; ks. kuitenkin myös Notaker ym. (toim.) 2016.

¹²¹ Gregory 2008, 276.

¹²² Cull 2008a, 31. Termien suomenkielisistä selityksistä ks. myös Clerc ym. 2015, 17.

vän hallinnon prosessiin), uskottavuutta (uskottavinta silloin, kun yhteys hallintoon ei näy), ja infrastruktuuria (monitorointiteknologiaa, kielitaitoista henkilöstöä, organisaatorakennetta, kulttuuri-instituutteja, vaihto-organisaatioita ja uutistoimistoja).¹²³

Cullin tyypittely paljastaa olennaista Suomenkin tapauksesta, kuten julkisuusdiplomatian perustavanlaatuisia mekanismeja ja vertailtavuutta muihin maihin, mutta suurvaltasuhteisiin kehitettynä se sopii Suomeen vain rajallisesti. Empiirisiin tapaus-tutkimuksiin eri maiden olosuhteissa julkisuusdiplomatian käsitettä on sovellettu monin muinkin tavoin. Pienten ja keskisuurten maiden ulkoisen kuvaamisen tarkasteluun kylmässä sodassa on käytetty laajaa määritelmää julkisuusdiplomatiasta, johon sisältyvät Cullin kuvailemien toimintojen lisäksi muun muassa vientialojen kotimaata esitelleet käytännöt sekä työvälineinä maakuvan rakentamisen keinot.¹²⁴

Pienemmille maille julkisuusdiplomatian on katsottu tarjoavan mahdollisuuden saavuttaa vaikutusvaltaa ja muokata kansainvälistä agenda laajemmin kuin mihin niiden kovan voiman resurssit riittävät.¹²⁵ Suomelle julkisuusdiplomatia on Clercin, Kiviojan ja Kleemolan mukaan tarkoittanut ”erilaisten ryhmien harrastamaa maakuvan tietoista määrittelyä ja kuvan levittämistä ulkomaisten yleisöjen keskuudessa”, sekä kaikkea, mitä ”valtio ja muut toimijat tekevät kirkastaakseen oman maansa kuvaa ulkomaisten silmissä”.¹²⁶ Maakuvan rakentamisessa taas on heidän mukaansa kyse ”monenlaisista prosesseista, joissa limittyvät sisä- ja ulkopoliittikka, kansallisen identiteetin etsintä, kulttuuri, diplomatia ja kauppa”.¹²⁷ Clerc ja Glover taas kokoavat pehmeästä voimasta, julkisuusdiplomatiasta ja maabrändäyksestä käydyt keskustelut kansakuntien ulkoisen kuvaamisen prosesseiksi (*imaging*), jotka toimivat kansallisen selviytymisen strategioina.¹²⁸

Tämä väitöstutkimus soveltaa edellä esiteltyjä Cullin, Clercin, Kiviojan ja Kleemolan, sekä Clercin ja Gloverin määritelmiä Suomen Japaniin suuntaaman vaikuttamisen analysointiin. Cullin taksonomiat auttavat asettamaan suomalaisten toimet osaksi yleismaailmallista julkisuusdiplomatian ilmiötä sekä yhdistämään satunnaisilta vaikuttavia vaikutusyrityksiä osaksi ulkopoliittisen vallankäytön kokonaisuutta.

Taksonomiat eivät kuitenkaan tarjoa paikkaa kaupalliselle diplomatialle, joka Suomessa oli olennainen osa maan tunnetuksi tekemistä ja tapahtui rinnan ulko- ja kauppapolitiikan kanssa, eivätkä siksi riitä selittämään vienninedistämistä julkisuusdiplomatian osana. Osa tutkijoista pitää kuitenkin kaupallista diplomatiaa maan ul-

¹²³ Cull 2008a, 34–36.

¹²⁴ Clerc ym. 2015, 17–20.

¹²⁵ Batora 2006, 54.

¹²⁶ Clerc ym. 2015, 15–17.

¹²⁷ Clerc ym. 2015, 19.

¹²⁸ Clerc & Glover 2015, 3–12.

koiselle esittämiselle olennaisena, ja myös tämä väitöskirja omaksuu sen näkemyksen.¹²⁹ Useat tutkijat nostavat niin ikään kulttuuridiplomatian Cullin taksonomioiden tarjoamaa mallia suurempaan rooliin.¹³⁰ Lisäksi käytetään Clercin ehdottamia muutujia – kansainvälistä ympäristöä, sisäpolitiikkaa, hallinnon rakennetta, teknologista kehitystä, ja identiteettiä – Suomen Japaniin suuntaaman vaikuttamisen havainnointiin.¹³¹

Kaupallinen diplomatia: Vienninedistämistä ja kaupallista tiedottamista

Kaupallinen diplomatia tarkoittaa diplomaattisten edustustojen vienninedistämistyötä. Tarkemmin se tarkoittaa valtion apua kotimaan vientisektorille ulkomaankaupan vauhdittamiseksi, yritysten kansainvälistämiseksi, investointien helpottamiseksi, viennin ja tuonnin tasapainon tukemiseksi, raaka-aineiden saannin varmistamiseksi ja kotimaan kilpailukyvyyn kehittämiseksi.¹³² Valtion tarjoamia palveluksia yrityksille ovat kontaktit, neuvonta ja edunvalvonta kohdemaissa.¹³³ Suurlähetystöt voivat muun muassa levittää markkinoita koskevaa tietoa, tasoittaa tietä kotimaan kauppavaltuuskuntien ja muiden vientiaktioiden pääsulle asemamaahan, sekä tarjota asemamaan oloja koskevaa poliittista ja kaupapoliittista asiantuntemusta liikemiesien käyttöön.¹³⁴

Näin julkisten ja yksityisten toimijoiden verkosto pyrkii hallitsemaan kaupallisia suhteita käyttämällä diplomaattisia kanavia ja prosesseja.¹³⁵ Toiminta voidaan mieltää alalajiksi taloudelliselle diplomatialle, joka tarkoittaa koko sitä prosessia, jossa valtiot työskentelevät kansainvälisen talouspolitiikan kysymyksissä maksimoidakseen kansallisia voittoja.¹³⁶ Koska vapaan (tai julkisin toimin säädellyn muttei Suomen tapauksessa kuitenkaan täysin valtiojohtoisen) markkinatalouden oloissa yritykset toimivat suhteellisen autonomisesti, ei vientiyritysten ja diplomaattien yhteistyö ole aukotonta, vaan tarveharkintaista ja neuvoteltua, ja suhtautuminen virkakunnan apuun vaihtelee.¹³⁷

¹²⁹ Esim. Sevin & Dinnie 2015.

¹³⁰ Esim. Scott-Smith 2016; Scott-Smith & Krabbendam (toim.) 2004; Gienow-Hecht 2010.

¹³¹ Clerc 2016.

¹³² Berridge 2015, 210.

¹³³ Naray 2011, 122.

¹³⁴ Berridge 2002, 124–125.

¹³⁵ Lee 2004, 51.

¹³⁶ Berridge 2015, 210; International Trade Centre 2019, xii.

¹³⁷ Ks. Suomen ulkomaankaupapolitiikan historiasta Aunesluoma 2011; kaupapolitiikan organisaatiosta ja tavoitteista Japanissa, Sahi 2016; liike-elämän ja politiikan suhteista, Wuokko 2016; Wuokko ym. 2020; Suomen talous- ja yhteiskuntamallista vertailussa Japaniin, Ojala ym. 2015.

Kaupallinen diplomatia kietoutuu yhteen julkisuusdiplomatian ja maakuvan rakentamisen kanssa. Sevin ja Dinnie kuvaavat kaupallisen diplomatian, julkisuusdiplomatian ja maabrändäyksen suhdetta. Kaupallinen diplomatia jakaa monia piirteitä näiden kanssa, koska se koskee taloudellisen hyvinvoinnin strategista edistämistä ulkomaisten yleisöjen kanssa kommunikoimalla. Maakuvaa pidetään kaupallisen diplomatian menestykselle ratkaisevana, ja kaupallisen diplomatian toteuttaminen edellyttää vaikuttajien kontaktoimista ja verkostojen luomista.¹³⁸ Kaupallisten diplomaattien tehtäviin kuuluu myös maakuvan rakentaminen, koska mielikuvilla on kyky luoda rahassa mitattavia vaikutuksia.¹³⁹

Julkisuusdiplomatian, maakuvan rakentamisen ja kaupallisen diplomatian käytännöt ja tavoitteet ovat päällekkäisiä ja toisistaan hyötyviä, sillä niistä kukin tarvitsee ja tuottaa verkostoja, muokkaa imagoa, tarjoaa toisilleen resursseja, ja yltää ulkomaiden ei-valtiollisiin toimijoihin, kaupallisen diplomatian tapauksessa yrityksiin, niille läheisiin järjestöihin, tiedotusvälineisiin ja yksilötasoon. Kaupallinen diplomatia hyödyntää olemassa olevia julkisuusdiplomatian ja maakuvatyon rakenteita.¹⁴⁰ Pienten maiden tapauksessa myös henkilöt, jotka toteuttavat näitä toimintoja, voivat olla samoja tai työskennellä pienen suurlähetystön puitteissa läheisessä yhteistyössä.

Kaupalliset tehtävät alkoivat korostua diplomaattisissa edustustoissa kautta maailman 1960-luvulta lähtien, jolloin kilpailu nopeasti kasvavan maailmankaupan osuuksista koveni ja vienninedistämisen rooli lujittui yhtenä diplomaattisten edustustojen pääprioriteeteista.¹⁴¹ 1960- ja 1970-luvuilla useiden maiden suurlähetystöihin perustettiin kaupallisia osastoja, joiden merkitys korostui erityisesti kohdemaan kaupallisen merkityksen ollessa suuri lähetävälle maalle.¹⁴² Tämä päti myös Suomen ja Japanin välisiin suhteisiin ja Suomen kauppapoliittiseen edustautumiseen Japanissa.¹⁴³

Kaupallisen diplomatian tarkastelu auttaa ymmärtämään Suomen ulkopoliittisen vallankäytön ulottuvuuksia Japanissa. Kuten kulttuuridiplomatia, kaupallinen diplomatia ymmärretään tässä väitöskirjassa julkisuusdiplomatian osaksi ja valtion tavaksi käyttää yhtä suomalaisen yhteiskunnan pehmeän voiman resursseista, eli yksityisen sektorin toimeliaisuutta sekä tähän liittyvää informaatiota ja mielikuvia, kansallisten etujen ajamiseen. Suomessa kauppapoliittikka pyrittiin kylmässä sodassa eristämään omaksi epäpoliittiseksi saarekkeekseen, jotta kauppaa voitiin laajentaa

¹³⁸ Sevin & Dinnie 2015, 268–269.

¹³⁹ Berridge 2015, 216; Sevin & Dinnie 2015, 269; Anholt 2007.

¹⁴⁰ Sevin & Dinnie 2015, 270–271.

¹⁴¹ Berridge 2002, 124–125.

¹⁴² Berridge 2015, 214–223.

¹⁴³ Tarkemmin, ks. Sahi 2016; Myös alaluku “Japani Suomen tunnetuksi tekemisen kohdemaana” tässä väitöskirjassa.

ärsyttämättä Neuvostoliittoa. Siksi kauppapolitiikan toimijoille keskittyi ulkopoliittista valtaa, jota käytettiin virkamiestasolla ainoan rajoitteen ollessa idänsuhteiden primäärisuus: kauppapolitiikka ei saanut vaarantaa Paasikiven–Kekkonen-linjaa.¹⁴⁴

Suomen läntisissä edustustoissa kaupallinen tiedottaminen, vienninedistäminen ja vientikampanjat, matkajärjestelyt, markkinatilanteen seuraaminen, yritysten edustajien auttaminen ja vientipiirien tilaisuuksiin osallistuminen kuuluivat tehtäviin, joilla pyrittiin kääntämään suomalaisyritysten huomio kohdemaahan ja toisaalta mainostamaan suomalaisia tuotteita.¹⁴⁵ 1980-luvulla kansainvälisen kehityksen myötä lisääntyi myös tiede- ja teknologiayhteistyön (TT-yhteistyön) kehittäminen. Suomessa kauppa- ja teollisuusministeriön ja opetusministeriön tonteille jakautunut TT-yhteistyö tarjosi areenan strategisten kumppanuuksien vahvistamiselle, ja TT-sopimukset, joita Suomi solmi useiden maiden kanssa – Japaniin vuonna 1997 – voidaan nähdä kaupalliselle diplomatialle ja kulttuuridiplomatialle läheisenä tiedediplomatiana.¹⁴⁶

Tässä tutkimuksessa kaupallisen diplomatian käsitteen avulla pyritään ymmärtämään, kuinka teknisuontoiseksi mielletty kauppa- ja teollisuusministeriön toiminta oli niin ikään tärkeä osa Suomen julkisuusdiplomatiaa ja pehmeää vallankäyttöä Japanissa.

Kulttuuridiplomatia: Kulttuurin käyttöä ulkosuhteiden välineenä

Siinä missä kulttuurisuhteet sisältävät kaikki kulttuuriset kytkökset eri maiden välillä, kulttuuridiplomatia tarkoittaa ”valtion pyrkimystä käyttää kulttuuria, kulttuurisia elementtejä, tiedettä ja taidetta tukena sen diplomaattisessa toiminnassa” siis ulkopoliittisena työkaluna.¹⁴⁷ Erotuksena kulttuurisuhteista, jotka ovat ”ideaalien ohjaamia ja ei-valtiollisten toimijoiden alaa”, kulttuuridiplomatia tarkoittaa kansallisten intressien ohjaamaa toimintaa.¹⁴⁸ Käsite voidaan ymmärtää valtion kommunikationa ulkomaiden kansalaisten kanssa kulttuurin ja taiteiden välityksellä.¹⁴⁹

Siitä, millaisia toteutustapoja kulttuuridiplomatia sisältää, miksi sitä tehdään, ketkä sitä toteuttavat, tai kuinka kulttuuridiplomatia tehoaa, vallitsee useita tulkin-

¹⁴⁴ Aunesluoma 2011, 90–91.

¹⁴⁵ Aunesluoma 2011, 322–326; Clerc 2017b, 164–169; Sahi 2016, 707–708; Pekkarinen 2012, 254–265.

¹⁴⁶ Teknologia ulkosuhteiden kentässä, Jensen-Eriksen 2019; Westad 2000, 557; Hecht (toim.) 2011; Oreskes & Krige (toim.) 2014, 1–9; Dongen (toim.) 2015; Yakushiji 2009, 1–7.

¹⁴⁷ Clerc 2018b; ks. samanlainen tulkinta myös Scott-Smith 2016.

¹⁴⁸ Ang ym. 2015, 365.

¹⁴⁹ Koivunen & Mikkonen 2022, 136; Gienow-Hecht 2010, 11.

toja.¹⁵⁰ Käsitteen määrittelyä vaikeuttaa, että vaikka kulttuuridiplomatia rajattaisiin vain valtioiden toiminnaksi, vastaavasti kuten kaupallistakaan diplomatiaa, valtiot eivät voi toteuttaa kulttuuridiplomatiaa yksin ilman kansalaisyhteiskuntaa, eli taiteilijoita, tutkijoita, opiskelijoita, urheilijoita ja niin edelleen. Siksi kulttuuridiplomatia käsittää yhteistyö- tai koordinaatorakenteita valtion ja ei-valtiollisen sfäärin välillä. Demokratioissa valtion kuratoimaan kulttuurivaihtoon osallistuvat itsenäiset tieteen, taiteen tai urheilun alan yksilöt eivät myöskään aina sitoudu valtion heille asettelemaan agendaan.¹⁵¹

Kulttuuridiplomatia on dynaamisessa vuorovaikutuksessa julkisuus- ja kaupalliseen diplomatiaan, ja mitä pienemmästä poliittisesta järjestelmästä on kyse, sitä läheisemmät suhteet diplomatian eri lajien välillä vallitsevat. Kulttuurin käyttö ulkosuhteiden työkaluna on, yleisen julkisuusdiplomatian tavoin, vanha käytäntö. Kulttuuridiplomatian käsite yleistyi kylmän sodan alussa, kun Yhdysvallat ja Neuvostoliitto tehostivat kulttuurilla vaikuttamista vahvistaakseen valtapiirejään. Tämä tutkimus keskittyy niin sanottuun kulttuuriseen kylmään sotaan, joka viittaa kulttuurin käyttöön kylmän sodan blokkipolitiikan välineenä ja kulttuurialaan kylmän sodan näyttämönä.¹⁵²

Kulttuuridiplomatian tutkimus keskittyi pitkään suurvaltoihin mutta laajeni myöhemmin, pääosin vasta 1990-luvulla, käsittämään muita toimijoita. Laaja-alainen kulttuurisen kylmän sodan tutkimus hahmottaa yhteiskuntajärjestelmien välistä kamppailua sotilaallisen ja taloudellisen kilvan lisäksi sivilisaatioiden kilpana, joka merkitsi taistelua arvoista, asenteista ja maailmankuvista, ja kattaa kylmän sodan ylätasoa tutkimukselta huomiotta jääneitä rakenteita. Paitsi blokkien välillä, kulttuurinen kylmä sota tapahtui myös blokkien sisällä liittosuhteiden lujittamisena, sekä blokkien ulkopuolella pysytelleiden maiden suhteissa. Kylmän sodan päätyttyä kulttuuridiplomatian rooli muuntui, muttei kadonnut valtioiden ulkosuhteiden työvälisestä.¹⁵³

Suomen Neuvostoliiton-suhteisiin painottuneessa kylmän sodan historian tutkimuksessa kulttuurinen näkökulma on yleistynyt viime vuosina uusien toimijoiden noustua kiinnostuksen piiriin ja tutkijoiden alkaessa kuvata ulkoiset esteet ylittävien kulttuuristen keskinäisriippuvuuksien rakentamista. Esimerkiksi Clerc on luonnehtinut itä-länsi-jakoa Suomen kulttuuridiplomatian kontekstissa ”huokoiseksi” ja korostanut, että suurvaltasuhteita leimanneen hegemoniapyrkimyksen sijaan pienille maille kulttuurin käytössä oli kyse tunnustuksen hankkimisesta, selviytymisestä, so-

¹⁵⁰ Ang ym. 2015; Gienow-Hecht 2010; Carbó-Catalan & Roig-Sanz 2022.

¹⁵¹ Gienow-Hecht 2010, 3–12; Clerc & Mikkonen 2022.

¹⁵² Scott-Smith 2004; Saunder 2001; Koivunen & Mikkonen 2022.

¹⁵³ Koivunen & Mikkonen 2022, 133–136; Puolueettomuudesta Suomen identiteettinä kansainvälisissä suhteissa, ks. Aunesluoma & Rainio-Niemi 2016.

danjälkeisestä jälleenrakennuksesta ja modernisoinnista, sekä itseidentifioinnista, nationalismista ja institutionaalisista järjestelyistä.¹⁵⁴ Koivunen ja Mikkonen puolestaan muistuttavat, että kansainvälistymistä kulttuurisuhteiden alalla olisi tapahtunut ilman kylmää sotaakin, eikä kaikki taiteessa ja kulttuurissa tapahtunut ylijäräinen vuorovaikutus ollut kylmän sodan määrittämää.¹⁵⁵ Myös Japanin tapauksessa kulttuurisuhteissa spontaanit kehitykset sekoittuivat valtion kulttuuridiplomaattisiin tavoitteisiin, eikä näiden kahden sfäärin rajojen erottaminen ole aina selvää.

Tässä tutkimuksessa kulttuuridiplomatia ymmärretään ulkopoliitiikan välineeksi eli strategiseksi kulttuurialaa hyödyntäväksi vaikuttamiseksi. Se ymmärretään myös pehmeän vallankäytön tavaksi, seuraten Nyen ajatusta kulttuurista pehmeän vallan yhtenä perusresurssina. Niin ikään seurataan Cullin luonnehdintaa mukailten, kuinka kulttuuria käytettiin yhtenä julkisuusdiplomatian ilmenemismuodoista.¹⁵⁶ Kulttuurisuhteilla viitataan puolestaan Suomen ja Japanin välisiin kulttuurisiin vuorovaikutuksiin ilman linkkiä valtion tukeen tai toimijoihin, sillä myös tällaiset suhteet olivat Suomen ja Japanin välillä runsaita.

1.7 Historiallinen konteksti

Tutkimuksen historiallinen tausta muodostuu Japanin asemaa Suomen julkisuusdiplomatian kohteena 1900-luvun alusta lähtien koskevista tiedoista. Tutkimuskirjallisuuden suuntauksista väitöstä reunustavat Suomen ulkosuhteiden, länsi-integraation ja Japanin-suhteiden tutkimukset sekä yleinen julkisuusdiplomatian ja kylmän sodan historian tutkimus. Seuraavat alaluvut esittelevät näiden teemojen muodostamaa kontekstia.

Länsi-integraatio Suomen ulkosuhteissa kylmästä sodasta EU-aikaan

Blokkijako 1940-luvun lopulta lähtien rajoitti Suomen ulkopoliittista liikkumatilaa. Suomi jäi idän ja lännen väliin, kun toisen maailmansodan voittaneet Yhdysvallat ja Neuvostoliitto lujittivat valtapiirejään, Yhdysvallat kommunismin patoamiseksi ja Neuvostoliitto kansandemokratioiden luomiseksi Itä-Eurooppaan. Suomi yhtäältä kieltäytyi amerikkalaisten Marshall-avusta ja toisaalta vältti kansandemokratian tien, vaikka vuonna 1948 Neuvostoliiton kanssa solmittu Ystävyys-, yhteistoiminta- ja avunantosopimus (YYA) satoi Suomen Neuvostoliiton etupiiriin. Sopimuksen johdannoissa huomioitiin Suomen pyrkimys pysyä suurvaltojen ristiriitojen ulkopuo-

¹⁵⁴ Clerc 2023, xi.

¹⁵⁵ Koivunen & Mikkonen 2022, 134.

¹⁵⁶ Nye 2008, 94; Cull 2008a, 31.

lella,¹⁵⁷ mikä mahdollisti Suomelle puolueettoman aseman. Rakentamalla ystävällisiä suhteita Neuvostoliittoon, sodan ajan viholliseen, Suomi mukautui itänaapurin etuihin mutta sai pitää itsenäisyytensä, pohjoismaisen yhteiskuntamallinsa ja kauppasuhteensa länteen. Tämän presidentti J. K. Paasikiven (virassa 1946–1956) johdolla omaksutun ja presidentti Urho Kekkosen (1956–1982) jatkaman linjan painopiste olivat idänsuhteet, joiden varjoon suhteet länsileirin maihin aluksi jäivät.¹⁵⁸

1950-luvun jälkipuoliskolta lähtien Suomi avasi kansainvälisiä kontaktejaan liittymällä muun muassa Yhdistyneisiin Kansakuntiin (1955) ja sen koulutus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescoon (1956) sekä Pohjoismaiden neuvostoon (1956). 1960-luvun alussa Kekkosen johdolla käynnistyi aktiivinen puolueettomuuspolitiikka, jolla suomalaisia profiloitiin sillanrakentajiksi ja kansainvälisten kiistojen ”lääkäreiksi, ei tuomareiksi”.¹⁵⁹

Toiminta Unescossa kasvatti tieteellisteknistä, sivistyksellistä ja sosiaalista yhteistyötä, ja Länsi-Euroopan vapaakauppaintegraatiossa Suomi pysytteli mukana liitännäisjäsenyydellä vakaakauppajärjestö Eftassa (FINEFTA 1961, täysjäsenyys 1986). Aktiivisuus huipentui 1960–70-lukujen vaihteessa, jolloin Suomi toimi YK:n turvallisuusneuvoston jäsenenä ja isännöi Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton aserajoitusneuvotteluja, osallistui YK:n pääsihteerikilpaan, järjesti suhteensa molempiin Saksoihin, edisti ideaa pohjoismaisesta talousliitto Nordekista ja solmi vapaakauppasopimuksen Euroopan talousyhteisöön. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen (ETYK) isännöinti Helsingissä vuonna 1975 toi Suomelle kansainvälistä arvostusta, mikä tarjosi tukea Neuvostoliiton painostusta vastaan. Puolueettomuuspolitiikalla pyrittiin lievittämään neuvostojohdon huolia Suomen länsisuhteista samalla kun mielikuvia Moskovan myötäilystä yritettiin välttää suhteessa länsimaihin.¹⁶⁰

1980-luvulla Mauno Koiviston presidenttikaudella (1982–1994) Suomen suhteet Euroopan integraatioon tiivistyivät muun muassa jäsenyytenä teknologiahanke Eurekassa ja Euroopan neuvostossa. Kansainvälinen toimintaympäristö oli murroksessa, kun kaksinaapainen maailmanjärjestys purkautui Itä-Euroopan vallankumouksissa ja Aasian alue nousi talouskasvun voimatekijäksi. Neuvostoliiton johtajan Mihail Gorbatshovin uudistuspolitiikka vuosikymmenen puolivälistä lähtien paransi Suomen mahdollisuuksia lisätä länsisuhteitaan. Globalisoituminen eli kaupan esteiden purku, yritysten kansainvälistyminen ja ihmisten ja ideoiden liikkuvuus eteni markkinatalouksien kesken, ja tietotekniikan kehitys kiihtyi. Suomen ja Neuvostoliiton välisen

¹⁵⁷ Finlex, valtiosopimukset, 17/1948.

¹⁵⁸ Tarkka 2012; Visuri 2006; Meinander 2012; Kallenautio 2005; Rentola 2010, 285–94. Kylmästä sodasta, ks. Westad 2017; Sarotte 2021; Best ym. 2015.

¹⁵⁹ Kekkonen piti kuuluisan puheensa suomalaisista kansainvälisten kiistojen ”lääkäreinä, ei tuomareina” YK:ssa vuonna 1961. Browning 2002, 50–51.

¹⁶⁰ Esim. Soikkanen 2003, 31–48; 197–227; 259–283; Kallenautio 2005, 78–87, 105–115, 170–180.

kaupan hiipumiselle etsittiin korvaavia markkinoita muun muassa Aasiasta. Neuvostoliiton hajottua joulukuussa 1991 Suomi solmi suhteet Venäjän federaatioon ilman liittoutumisrajoitteita ja YYA-sopimus lakkautettiin. Kylmän sodan loppu vapautti Suomen ulkopoliittista tavoitteenasettelua, ja Suomi haki jäsenyyttä Euroopan yhteisöissä vuonna 1992 ja liittyi Euroopan unioniksi muuttuneeseen valtioliittoon vuonna 1995 presidentti Martti Ahtisaaren kaudella (1994–2000). Taloudessa vuosia 1991–1992 leimasi lama.¹⁶¹

Virallisesta puolueettomuuspolitiikasta huolimatta Suomen kylmän sodan ajan ulkopoliittikan tavoitteena on pidetty mahdollisimman laajaa länsi-integraatiota.¹⁶² Pienelle ulkomaankaupasta riippuvalle Suomelle markkinayhteyden turvaaminen tärkeimmille vientialueille Skandinaviaan ja Länsi- ja Keski-Eurooppaan on ollut pitkään tärkeää, ja myös kulttuurisuhteita on lujitettu näille alueille, joista suomalaisten sivistyksen on katsottu olevan peräisin ja josta kansalliselle olemassaololle on haettu tunnustusta.¹⁶³

Kylmässä sodassa pyrkimys länteen johti Suomen ulkopoliittikan kaksijakoisuuteen, kun virallisen puolueettomuuspolitiikan taustalla länsisuuntausta hivutettiin eteenpäin kohti läntisten demokratioiden viiteryhmää. Tämä oli mahdollista erityisesti kauppaa-, talous- ja kulttuuripolitiikassa, joilla blokkijaon ylittäviä siltoja rakennettiin ja joita voitiin tarpeen tullen väittää epäpoliittisiksi yhteistyömuodoiksi, vaikka myös näillä aloilla, esimerkiksi kaupan esteiden purulla markkinatalouksien kesken, oli ulko- ja turvallisuuspoliittista merkitystä. Kuten muun muassa Aunesluoma on todennut, erityisesti kauppapolitiikasta tuli länsisuhteiden kärki, ja länsimaiden kanssa laajenevan kaupan vaikutukset kehittivät suomalaista yhteiskuntaa viiteryhmän kanssa samaan suuntaan.¹⁶⁴

Vaikka on muistutettu, ettei länsisuuntaus ollut itsestäänselvyys, Suomen vähitäinen liike kohti läntistä viiteryhmää on herättänyt tutkimuksessa kasvavaa kiinnostusta.¹⁶⁵ Aunesluoman mukaan kylmässä sodassa Suomen kansainvälistä liikkuma-

¹⁶¹ Aunesluoma 2011, 407–408, 451–463; Kallenautio 2005, 499–513; Meinander 2017, 291–294; Jussila ym. 2009; Visuri 2006; Tarkka 2012; Rentola 2010; Paavonen 2008.

¹⁶² Railo 2010, 415.

¹⁶³ Railo 2010, 429.

¹⁶⁴ Aunesluoma 2011, 82–83, 86–89; Ks. myös Mitzner 2016; Ovaska 2023; Vares 2010; Soikkanen 2003, 284.

¹⁶⁵ Suomalaisessa historiankirjoituksessa esiintyneet tulkinnat, joiden mukaan Suomi oli Euroopan unionin jäsenyyden myötä kylmän sodan ”harharetken” jälkeen ”palannut kotiin” läntiseen yhteyteen, kohtasivat kritiikkiä, joka muistutti, ettei läntinen identiteetti ollut itsestäänselvyys ja että ulkosuhteiden näkeminen vain länsisuhteiden jatkuvana tiivistämisenä sisälsi historiallisen determinismin vaaran. Esimerkiksi Browning muistutti, että suomalaisten kansallinen identifioituminen oli käsittänyt muitakin vaihtoehtoja kuin länsisuunnan ja identiteetti puolueettomana sillanrakentajana saavutti Suomessa laajaa hyväksyntää. Browning 2002, 47–49.

tilaa lisättiin ”vähin äänin, pienin ja huomaamattomin askelin” ja erityisesti 1980-luvulla hallinnossa näkyi ”hiljaista liikettä” kohti länsieurooppalaista yhteistyötä ennen ulkopoliittikan avointa suunnanmuutosta.¹⁶⁶ Myös Mitzner näkee kaappa- ja teknologiasuhteissa ”odotushorisontin” laajenemista,¹⁶⁷ kun taas Ovaska tarkastelee ulkopoliittikan ”hiljaista käännettä” 1980-luvulta 1990-luvulle.¹⁶⁸

Pidempiaikaiseen kontaktien muodostumiseen viittaavat Autio-Sarasmo ja Miklóssy, joiden mukaan suurvaltapolitiikan alapuolella avautui kokonainen monitasoisen ja moninapaisen vuorovaikutuksen kontrolloimaton interaktiivinen tila, jossa ylirajaiset lähentymis- ja oppimisprosessit kukoistivat. Heille kylmä sota oli blokkien sisällä ja välillä dynaamisen muutoksen ja ideoiden siirtymisen vaihe, jossa ylirajaiset vuorovaikutukset makrotason alapuolella usein alkoivat ennen kylmää sota ja jatkuivat sen jälkeen.¹⁶⁹ Roitto ja Holmila taas luonnehtivat Suomen kylmän sodan ajan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa termillä ”nestemäinen puolueettomuus” (*liquid neutrality*), jolla he tarkoittavat, että Suomen ulkopoliittikka oli kylmässä sodassa oletettua aktiivisempaa, osallistuvampaa, uskaliaampaa ja tarkoituksellisempaa, sillä blokkijaon raja-aitoja oli mahdollista kiertää.¹⁷⁰

Pienten eurooppalaisten maiden kykyä kasvattaa vaikutusvaltaansa ja muokata kylmän sodan sosiaalista, poliittista, taloudellista ja kulttuurista todellisuutta on nimitetty myös ”manööverin marginaalin” kasvattamiseksi. Crump ja Erlandsson puhuvat kovan voiman sijaan tällaisen marginaalin hyödyntämisestä vallankäytön tapana pehmeän vallan teoriaa mukaillen.¹⁷¹ Myös Rainio-Niemelle Suomen puolueeton identiteetti oli manööverin työkalu, joka sai kansallisen edun tavoittelun pakenemaan kaksinapaisuuden reunaehtoja.¹⁷²

Japani, länsileiri ja lännen käsite

Suomelle kylmässä sodassa avautuneessa toimintahorisontissa myös Japani ja japanilainen yhteiskunta kasvoivat osaksi manööverin marginaalia, suurvaltapolitiikan alapuolista vuorovaikutuksen tilaa. Siinä missä Suomelle oli edullista pyrkiä mah-

¹⁶⁶ Aunesluoma 2011, 400; Suomen ulkopoliittisen johdon suunnanmuutoksesta kylmän sodan lopussa, ks. Ritvanen 2021; Ovaska 2023.

¹⁶⁷ Mitzner 2016, 484.

¹⁶⁸ Ovaska 2023.

¹⁶⁹ Autio-Sarasmo & Miklóssy 2011, 1–13. Vaikka kyse tässä on tutkijoiden jälkikäteisistä tulkinnoista, ajatus keskinäisriippuvuuden vahvistamisesta esiintyi myös aikalaisilla, esimerkiksi Kallenaution mukaan puolueettomuuspolitiikkaa alettiin Kekkonen lähipiirissä tarkastella 1960-luvulla laveasti niin, että se ”liittyi valtioiden keskinäiseen riippuvuuteen toisistaan”. Kallenautio 2005, 175.

¹⁷⁰ Roitto & Holmila 2021, 91; Jyväskylän yliopisto 2024.

¹⁷¹ Crump & Erlandsson 2020a, 1–4; Crump & Erlandsson 2020b, 246–249.

¹⁷² Rainio-Niemi 2020, 169–182.

dollisimman tiiviisti mukaan Euroopan integraatioon, sama logiikka teki suhteiden tiivistämisestä Japaniin houkuttavaa. Lähenyessään Japania Suomi ja suomalaiset lähenivät samalla kylmän sodan länsileiriä. ”Länsi” ei kuitenkaan ollut käsitteenä yksiselitteinen, vaan neuvoteltu, symbolinen ja kontekstisidonnainen, ja sitä on määritelty monin tavoin.¹⁷³

Japanin paikka ”lännen” osana oli vaikeammin selitettävissä kuin länsileirin ydinmaiden, joihin kohdistuneessa Suomen länsi-integraation tutkimuksessa käsitettä ei ole juuri problematisoitu.¹⁷⁴ Japanin tapauksessa länsimaisuus on saanut monia merkityksiä pitkällä jaksolla, joka on vanhempaa perua kuin kylmän sodan periodisointi.

Japanissa kansallista identiteettiä on määritetty suhteessa ulkoiseen ”toiseen”, jollaisia muun muassa Eurooppa ja Yhdysvallat ovat olleet.¹⁷⁵ Modernin Japanin kansallisvaltioprojekti alkoi 1800-luvun Meiji-restauraatiossa, jossa maahan omakuttiin läntisiä käytäntöjä. Länsimainen intellektuaalinen, sotilaallinen ja taloudellinen kehitys miellettiin kansallisen voiman takeiksi. Toisaalta jo sulkeutuneen Edo-kauden (1600–1868) aikana 1600-luvulta lähtien japanilaisuutta määriteltiin suhteessa ulkopuolisiin, kuten eurooppalaisiin, joita tuolloin pidettiin ideaalin sijaan uhkana. Sittemmin omaksutuista yhdistävistä tekijöistä huolimatta Japania erottivat lännestä useat tekijät aina maantieteestä kulttuuriin, perinteisiin, väestön etniseen alkuperään ja uskontoon, ja siksi Japanin mieltäminen osaksi ”kulttuurista länttä” olisi vaikeaa. Kylmässä sodassa taas Japanin määrittely osana reaalioliittista länttä eli länsileiriä oli yksinkertaisempaa, vaikka Japanissa, joka oli yksi Aasian vanhoista kulttuureista, eurooppalaislähtöisistä keskusteluista alkunsa saanut itä–länsi-jaottelu oli pinnallinen.¹⁷⁶

Kuviteltuun, poliittisesti määriteltyyn länteen Japani saattoi kuulua niin kylmän sodan aikana kuin sen jälkeen, sillä narratoituun länteen voi kuulua Aasian valtio, jos se teki yhteistyötä lännen ydinvaltioiden kanssa.¹⁷⁷ Kategoriat kuten demokraattisuus, kapitalistisuus ja sotilaallinen liittoutuneisuus, jotka liittivät Japania länteen, olivat sodanjälkeisen kauden todellisia jakolinjoja, ja ne hallitsivat ulkopoliittikan tilannekuvaa blokkijaon kaikilla puolilla. Tähän reaalioliittikan länteen Japanin paikan määrittivät Yhdysvaltojen miehitys vuosina 1945–1952 sekä miehittäjän kanssa laaditut turvallisuussopimus ja pasifistinen perustuslaki. Yhdysvallat länsimaisti Ja-

¹⁷³ Lännen käsitteestä, ks. esim. Browning & Lehti (toim.) 2010; Bonnett 2004; Fukuyama 1992; Huntington 1998; Jouhki & Pennanen (toim.) 2016.

¹⁷⁴ Vrt. mm. Aunesluoma 2011; Paavonen 2008; Vares 2010; Soikkanen 2008; Soikkanen 2003; Meinander 2012.

¹⁷⁵ Oksidentalismista ja orientalismista eli itämaiden käsityksistä lännestä ja länsimaiden käsityksistä idästä, ks. Said 1978; Gill 2004; Venn 2000; Machart ym. (toim.) 2016.

¹⁷⁶ Bonnett 2004, 12, 66–69; Fält ym. 1994.

¹⁷⁷ Korhonen 2016, 156.

pania vahvistaen demokraattisia instituutioita, oikeusvaltiota ja kapitalistista taloutta sekä lisäsi amerikkalaista kulttuurivaikutusta. Sotilasliitto ja kauppasuhteet miehittäjään mahdollistivat 1980-luvulle asti jatkuneen ennätysellisen talouskasvun, joka teki Japanista maailman toiseksi suurimman talouden ja kasvatti vientiä Länsi-Eurooppaan, Yhdysvaltoihin ja Kaakkois-Aasiaan, joiden kanssa vientilyijäämä johti kauppakiistoihin. Japanin ulkopoliittikka perustui 1950-luvulta lähtien niin sanottuun Yoshidan doktriiniin liberaalidemokraattisen puolueen (LDP) pääministerin Yoshida Shigerun mukaan, jota on kuvailtu merkantilistiseksi suuntaukseksi, joka asetti kansallisen edun ideologian yläpuolelle.¹⁷⁸

Voimaa Japanin sodanjälkeiselle nousulle antoivat sisäpoliittiset suhteet, jotka perustuivat pääministeripuolue LDP:n yhteistyölle suuryritysten ja vientialaa hallinnoineen byrokratian kanssa. Japanista kehittyi myös merkittävä kansainvälinen lainoittaja ja investoija, vaikka 1990-luvun alussa Japaninkin talous painui lamaan. Neuvostoliiton romahdus, EU:n ulkopoliittisen identiteetin kasvu, Kiinan nousu ja maailman moninapaistuminen, sekä sodanvastaisen perustuslain vähittäinen uudistaminen muuttivat Japanin, EU:n ja Yhdysvaltojen suhteita ja lisäsivät niiden yhteistyötä. Vuosituhannen vaihteessa Japani osallistui yhä aktiivisemmin läntiseen yhteistyöhön, kuten rauhanturvaamiseen ja rikkaimpien teollisuuksien, eli ”johtavien länsimaiden” G7-ryhmän toimintaan.¹⁷⁹

Myös Suomessa lännen käsite sai kylmässä sodassa ainakin kahdenlaisia merkityksiä, joita Neuvostoliiton ”toisuus” synnytti.¹⁸⁰ Avoimesti voitiin puhua Suomen kuulumisesta edellä mainittuun ”kulttuuriseen länteen”, jolla viitattiin demokraattisten oikeusvaltioiden joukkoon, jota yhdistivät ”länsimainen sivistys” ja sen perinnöstä kummunneet käytännöt. Joukkoon lukeutuivat myös Euroopan puolueettomat maat Ruotsi, Itävalta ja Sveitsi, ja siksi kategoria oli puolueettomalle Suomelle riittävän avoin.¹⁸¹

Suppeamman ulko- ja turvallisuuspoliittisen ”länsileirin”, johon Japani kuului, voidaan puolestaan nähdä olleen se länsi, johon suuntautumisesta ei ulkopoliittisen realismin hengessä pidetty Suomen poliittisessa johdossa melua, mutta jonka instituutioita lähennyttiin mahdollisuuksien rajoissa. Juuri kauppaa-, talous- ja kulttuuripolitiikan ”tekniisissä” sfääreissä yhteistyötä myös Japanin kanssa sopi tiivistää, sillä

¹⁷⁸ Frattollillo 2013.

¹⁷⁹ Miller 2019; Beasley 2000; Reischauer 1989 osa III; Ojala ym. 2015. G7 perustettiin alun perin vuonna 1975 Kansainvälisen valuuttarahaston arvion mukaan maailman kehittyneimpien talouksien Ranskan, Länsi-Saksan, Yhdysvaltojen, Japanin, Iso-Britannian ja Italian väliseksi taloudelliseksi keskustelufoorumiksi. Bundesregierung 2024.

¹⁸⁰ Ks. länsisuhteista ja Suomen puolueettoman ulkopoliittisen identiteetin tasoista Ovaska 2023, 500–501; Hanhimäki 2021.

¹⁸¹ Rainio-Niemi 2014; Rainio-Niemi 2023; Lähteenkorva & Pekkarinen 2008; Maiche 2015; Pennanen & Jouhki 2016, 12–36.

Suomen ja Japanin turvallisuuspoliittiset ratkaisut, eli Suomen YYA-sopimus ja Japanin turvallisuussopimus Yhdysvaltojen kanssa, ohjasivat kanssakäymiseen näillä aloilla.¹⁸² Näin luoduilla siteillä ”oli poliittista merkitystä 1990-luvulle asti ennen muuta yleisen kansainvälisen yhteistyön edistämistä”,¹⁸³ eli korkean ulkopolitiikan alapuolisen vuorovaikutuksen muokkaajina.

Neuvostoliiton hajottua ”länsileiri” sai uusia sisältöjä, kun taas ”kulttuurinen länsi”, joka ei käsitteenä perustunut päivänpolitiikalle, säilyi. Yhdysvaltojen, EU:n ja Japanin yhteistyö ruokki tarinaa kapitalistisen liberaalidemokratian voitosta, joka vaihtui vähitellen huoleksi lännen hajaannuksesta Yhdysvaltoihin vuonna 2001 tehtyjen terrori-iskujen jälkeen. Lännen määrittely vaikeutui myös EU:n laajenemisen, Itä-Euroopan uusien itsenäisten maiden ja Kaakkois-Aasian talouksien noustessa haastamaan käsitteen rajoja.¹⁸⁴

Lännen ja Japanin keskinäisessä katseessa sekä eurooppalaisten että japanilaisten huomio kohdistui kylmässä sodassa Yhdysvaltoihin. Ennen EU:n ja Japanin kasvua globaaleiksi poliittisiksi ja taloudellisiksi mahdeiksi ne säilyivät toisilleen sivurooleissa. Sekä integroituva Länsi-Eurooppa että Japani edustivat ”siviilivaltoja” (*civilian powers*), joiden kehitys rakentui rauhanprosesseille entisen vihollisen kanssa, paljolti kuten Suomen suhteet Neuvostoliittoon.¹⁸⁵

Uuden sodan välttämiseen tähdänneet kansainväliset suhteet ja yhteistyö ”siviilivaltojen” kanssa sopivat Suomen aktiiviseen puolueettomuuspolitiikkaan. Sodanvastaiselle ideologialle jälleenrakennettu Japani ja yhdentyvä Eurooppa näyttäytyivät pehmeän vallan lähettiläinä edustaessaan kansainvälisissä suhteissa humaaneja ideoita ja vanhoja korkeakulttuureja pikemmin kuin voimapolitiikkaa, ja juuri pehmeän vallan ”kielellä” Suomen ja Japanin oli soveliaista keskustella. Toisaalta sekä Suomen että Japanin ulkopolitiikkaa on luonnehdittu myös sodan häviäjien aatteettomaksi pragmatismiksi vaikeissa oloissa. Suomi ja Japani jakoivat muitakin yhdistäviä tekijöitä, joita Länsi-Euroopan mailta suhteissaan Japaniin puuttui, kuten eliittien välisen sympatian, joka kumpusi jaetusta Venäjän/Neuvostoliiton naapuruudesta.¹⁸⁶ Lisäksi sekä Suomessa että Japanissa toisen maailmansodan voittajien läsnäolo leimasi jälleenrakennusta ja hävityn laajenemissodan jälkitunnelmaa. Henkisiä yhtymäkohtia edusti myös ulkopuolisuuden diskurssi eli se, että Japanissa oli pitkään keskusteltu eristäytyneen saarivaltion identiteetistä, kun taas Suomi oli kylmässä sodassa ”erillinen saarekkeensa”, jonka kohtalo näytti olevan *sui generis*,

¹⁸² Fält 2020. Vrt. Aunesluoma 2011, 88; Autio-Saraso & Miklóssy 2011.

¹⁸³ Fält 2020, 209.

¹⁸⁴ Fukuyama 1992; Browning & Lehti 2010, 1–7; Maïche 2015, 15–16, 34–35; Browning 2002.

¹⁸⁵ Frattollillo 2013; Miller 2019; Berend 2021.

¹⁸⁶ Ks. tarkemmin seuraava alaluku Suomen tunnetuksi tekemisen historiasta Japanissa.

omassa luokassaan. Vastaavat ulkopuolisuuden keskustelut linkittyivät myös Suomen ja Japanin kielelliseen erilaisuuteen naapureistaan.¹⁸⁷

Japanin ulkopoliittisessa identiteetissä, joka perustui ”peilaamiseen”, länsieurooppalaisten ”toisten” joukossa puolueeton Suomi näyttäytyi siis kenties vähemmän vieraana ja jopa samaistuttavana.¹⁸⁸

Suomen tunnetuksi tekemisen historia

Suomen kuulumista tavoiteviiteryhmäänsä rakennettiin, muiden ulkosuhteiden lisäksi, imagotyöllä. Julkisuus-, kulttuuri- ja kaupallinen diplomatia ovat olleet osa Suomen kansainvälistä kanssakäymistä koko itsenäisyyden ajan. Ulkoisille yleisöille imagon rakennus ilmeni valikoidun Suomi-kuvan esittelemisenä, joka sai alkunsa suomalaisten eliittien suhteissa ulkomaisiin verkostoihinsa jo 1800-luvulla. Käytäntö ei ollut Suomelle spesifi, vaan liittyi kansallisvaltioiden syntyyn ja nationalismiin historiaan.¹⁸⁹

Viralliseksi Suomen tunnetuksi tekeminen muuttui ulkoministeriön perustamisesta vuodesta 1918 lähtien. Itsenäistä valtiota esittelemällä ministeriön sanomalehtiasiantointimisto hankki tunnustusta Suomen olemassaololle.¹⁹⁰ Tunnetuksi tekemisen tekniikoita olivat informaation jakaminen ulkomaille useita eri kanavia. Ulkoministeriö reagoi lehtien kirjoitteluun, järjesti toimittajavierailuja, markkinoi suomalaisia kulttuurituotteita, tuki esiintyjien matkoja, tarjosi filmejä, artikkeleita, kirjallisuutta ja esitelmiä erilaisiin tilaisuuksiin sekä edisti suomen kielen opetusta ulkomailla. Lisäksi ulkoministeriö esitteli Suomen elinkeinoja ja osallistui matkailumainontaan. Suomen diplomaattisten edustajien aktiivisuus asemamaissa oli niin ikään tärkeää. Toisen maailmansodan lopulle asti Suomi-kuvaa hallitsivat kuvaukset kulttuurista, kansanluonteesta, luonnosta ja suomalaisten eurooppalaisista juurista. Talvisota lisäsi kuvaan taistelun ”länsimaisten” arvojen puolesta neuvostokommunismia vastaan. Sotavuosina tiedottamisella tuettiin sotatavoitteita.¹⁹¹

Toisen maailmansodan jälkeen vuodesta 1945 lähtien tiedottaminen uudistettiin vastaamaan Neuvostoliiton kanssa rakennettavia hyviä suhteita. YYA-Suomessa imagotyö perustui puolueettomuuspolitiikkaan, jonka kontekstissa muu sisältö esitettiin. Imagosta tuli tärkeä jatke niin ulko- ja turvallisuuspolitiikalle kuin kauppa- ja

¹⁸⁷ Manabe & Befu 1993; Tamaki 2019; Ramsey 2004; Polvinen 1999; Rentola 2016.

¹⁸⁸ Japanin identiteetistä ”peilattuna”, Frattollillo 2013; Suzuki 2016.

¹⁸⁹ Harle & Moisio 2000; Browning 2002; Clerc 2015b; Clerc ym. 2015, 14; Viktorin ym. 2018, 3–8; Rainio-Niemi 2023.

¹⁹⁰ Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 7, 18; Nevakivi 1988, 34–35, 60; Paasivirta 1991; Paasivirta 1968.

¹⁹¹ Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 56–57, 167, 236–238, 396–397; Pilke 2015a; Pilke 2015b; Kleemola 2015.

kulttuurisuhteille. Suomen ulkoisten kontaktien lisääntyessä Suomi-tietoa jakavien tahojen määrä lisääntyi. Koko yhteiskunnan oli omaksuttava puolueettomuus maan kansainvälispoliittisen aseman lujittamiseksi. 1950- ja 1960-lukujen jälkeen virallisen tunnetuksi tekemisen painopiste alkoi siirtyä ulkopoliitiikan ensisijaisuudesta 1970-luvulla kauppaan ja matkailuun ja 1980-luvulla Suomen asemoimiseen Euroopan integraatioon.¹⁹²

Maakuvan kiillottamisesta, kulttuurisuhteista, vienninedistämisestä ja matkailu-mainonnasta kehittyi laeva kanava, jolla kulkeneet vaikutteet muokkasivat Suomen asemaa ja yhteiskunnallista kehitystä. Samalla kun Suomi modernisoitui, kaupungistui ja keskiluokkaistui, kansallisromanttinen maatalousyhteiskunnan kuvasto vaihtui edistyksen sisältöihin. Moderniin Suomi-kuvaan kuuluivat kuvaukset länsimaisesta demokratiasta, markkinataloudesta ja pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta.¹⁹³

Eriytyinen huoli Suomen viranomaisille oli keskustelu ”suometumisesta”, joka heräsi poliittisista kriiseistä Suomen ja Neuvostoliiton välillä. Niin sanotut yöpakkaset vuonna 1958 ja noottikriisi vuonna 1961, joista edellinen liittyi itänaapurin johdon tyytymättömyyteen Suomen hallitusratkaisuun ja jälkimmäinen YYA-sopimuksen mukaiseen kutsuun sotilaallisiin konsultaatioihin Neuvostoliiton kanssa, vahingoittivat Suomi-kuvaa ja herättivät kysymyksen Suomen itsenäisyyden uskottavuudesta. Suomettumistermi levisi 1960-luvulla kansainväliseen käyttöön länsisaksalaisesta sisäpoliittisesta keskustelusta, jossa sillä tarkoitettiin taipumista Neuvostoliiton painostukseen. Myöhemmin termi vakiintui merkitsemään alistumista voimakkaamman ulkovallan oletettuun tai todelliseen tahtoon sekä erilaisia itsesensuurin muotoja.¹⁹⁴

Termin leviäminen aiheutti vastareaktion Suomen johdossa ja johti ulkomaantiedotuksessa kampanjointiin suomettumissyttöksiä vastaan. Keinoja termin kitkemiseksi oli monia, tyypillisimmin niin sanotun oikean tiedon levittäminen sekä ulkomaisten toimittajien puhuttamiset suurlähetystöissä Suomen asemaa loukkaaviksi koetuista julkaisuista. Myös Kekkonen pyrki julkisuudessa kääntämään keskustelun Suomen eduksi, ja 1970-luvulla termi sai uutta sisältöä Itä-Euroopan maille tavoittelemisen arvoisena rinnakkainelona mallina. Yleisesti länsimaissa Japani mukaan lukien suomettumisen tiedettiin tarkoittavan itsesääntelyä suomalaisessa yhteiskunnassa, mistä Suomessa alettiin puhua avoimesti vasta kylmän sodan jälkeen. 1980-luvun lopulla kokoomuksen paluu hallitusvastuuseen lievitti suomettumiskeskuste-

¹⁹² Lähteenkorva & Pekkarinen 2008; Clerc 2014, 207–210; Clerc 2015b, 215–216; Clerc 2023; Soikkanen 2003, 355–363; Soikkanen 2008, 239–246.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 260–281, 437, 451; Soikkanen 2008, 239, 356–365.

lua, ja vuonna 1995 toteutuneen EU-jäsenyyden luultiin lopettavan sen, mutta termi ei hävinnyt kansainvälisestä politiikan kielestä.¹⁹⁵

Organisatorisesti Suomen esittelemisen kehittyi keskittämisen ja hajaannuksen vaihteluna. Vastuu tiedottamisesta laajeni kaikille kansainvälisissä suhteissa toimineille viranomaisille ulkosuhteisiin liittyneen yleisen tunnetuksi tekemisen säilyessä ulkoministeriöllä. Koska Suomi-kuvaan vaikuttaneet tehtävät olivat osa useita kansainvälisiä vuorovaikutuksia, tiedottamista sisältyi useille hallinnonaloille. Kulttuurisuhteista tiedottaminen painottui opetusministeriöön vuonna 1966 perustetulle kansainvälisten asiain osastolle, jota johti Suomen Unesco-toimikunnassa kokeen hankkinut Kalervo Siikala. Osaston ympärille ryhmittäytyivät kulttuuri-, tiede- ja taidealojen toimijat, kuten Kansainvälisten kulttuuriasiain toimikunta, Pohjoismaiden kulttuurikomissio, kirjallisuuden ja musiikin viejät, Suomi-seurat ja Ulkomaanlehtoriyhdistys. Siikala katsoi Suomen kulttuuridiplomatian tavoitteiksi maakuvan edistämisen, kulttuurikontaktien lisäämisen ja kaupallistaloudellisten etujen vaalimisen. Puolueettomuuspolitiikka, kilpailukyky ja länsi-integraatio olivat keskeisiä motiiveja kulttuurisuhteille kylmän sodan loppuun asti, mutta kulttuurilla oli merkitystä myös hyvinvointivaltion rakentamiselle. Kansainvälisten asiain osaston aktiivinen kausi osui 1960-luvun lopulta 1970-luvulle, kunnes osasto lakkautettiin 1990-luvun lopussa.¹⁹⁶

Vienninedistämistä koskeneen kaupallisen tiedottamisen rakenteita taas oli ulkoministeriön vienninedistämistoimistolla ja kauppa- ja teollisuusministeriön kauppaosastolla, mutta vähitellen sitä hoitaneet tahot, kuten Suomen Ulkomaankauppaliitto (SUL), Keskuskauppakamari, vientikoulutussäätiö, vuonna 1973 perustettu Matkailun edistämiskeskus (MEK) ja elinkeinoelämän ulkoiseen tiedottamiseen erikoistunut Finnfacts-instituutti, joka sulautettiin 1990-luvun alussa Taloudelliseen tiedotustoimistoon, keskittyivät kauppa- ja teollisuusministeriön ympärille. Ulkoministeriön sanomalehtitoimisto pyrki koordinoimaan koko hajanaista kenttää, kuten diplomaatti Max Jakobsonin johtama, vuonna 1961 mietintönsä julkaissut ulkomaantiedottamista pohtinut komitea esitti. Jakobsonin komitean esittelemän uuden imagopolitiikan mallin mukaan eri tahojen viestit sovitettiin puolueettomuuspolitiikkaan ad hoc -luonteisessa yhteistyössä ilman keskitettyä organisaatiota. Ulkoministeriön tiedotustoiminnan budjettia kasvatettiin, ja tiedottamista tehostettiin omaksuamalla muun muassa kohderyhmäajattelua. Toiminta kohdistettiin niin sanotuille vai-

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Clerc & Mikkonen 2022, 192–197; Clerc 2015b, 207–212; Clerc 2023, 233; Clerc 2018b. Kansainvälisten asiain osasto toimi tällä nimellä vuoteen 1998 asti, jolloin ministeriössä tehtiin organisaatiouudistus. Osaston ylijohtajana toimi Kalervo Siikala vuoteen 1997 asti (hän aloitti osaston päällikkönä vuonna 1966), ja Margaretha Mickwitz vuosina 1998–2001. Clerc 2023, 17; Kansallisbiografia 2010.

kuttajayksilöille, eli toimittajille, poliitikoille ja talouselämän edustajille, jotka kykenivät muokkaamaan ulkomaista yleistä mielipidettä, sekä nuorille potentiaalisille Suomen-ystävälle.¹⁹⁷

1970-luvulle tultaessa tiedottaminen erikoistui ja hajaantui, kun Suomen kansainväliset suhteet lisääntyivät. Kehitys kasvatti sektoriministeriöiden roolia ja heikensi ulkoministeriön otetta. Opetusministeriössä Siikalan osasto omaksui aktiivisen roolin erityisesti ETYK:n inhimillisen kehityksen teeman nostaessa sen profiilia.¹⁹⁸ Vienninedistämisen hallinnossa taas SUL, jota valtio ja teollisuuden järjestöt rahoittivat, lujitti rooliaan kaupallisen tiedottamisen keskuksena. Kauppa- ja teollisuusministeriön perustettiin vuonna 1972 kaupallisen tiedottamisen kenttää koordinoimaan Ulkomaantiedotuksen koordinaatiotyöryhmä UTKT, johon SUL yhdessä ulkoministeriön, MEK:n ja Finnfacts-instituutin sekä myöhemmin Finnairin ja Suomen Metsäsäätiön kanssa osallistui. UTKT:sta kehittyi merkittävä Suomen taloutta koskeneen tiedon tuottaja.¹⁹⁹

Tärkeä uusi kaupallista diplomatiata toteuttanut taho olivat kaupalliset sihteerit, joiden tehtävät perustettiin Suomen ulkomaanedustustoihin Ulkomaankauppaliiton aloitteesta vuonna 1960 vauhdittamaan Suomen ulkomaankauppaa. Kaupallisten sihteerien tehtävät vaihtelivat markkinaselvityksistä ohjelmajärjestelyihin. He saivat toimeksiantoja yrityksiltä, SUL:lta ja ulkoministeriöltä. Sihteerit muodostivat Suomen kaupallisen diplomatian kärjen ja heidän sijoittelunsa noudatti markkinatilannetta ja vientiyriyten toiveita. Vuodesta 1972 lähtien heidän rinnalleen perustettiin teollisuussihteerien verkosto kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuuteen ja ulkoministeriön vienninedistämisaoston yhteyteen.²⁰⁰

1980-luvulta 1990-luvulle tultaessa Suomen suhteiden järjestäminen Euroopan integraatioon johti kylmän sodan viimeiseen isoon tiedottamisen keskittämisyhteyteen, kun valtioneuvosto asetti vuosiksi 1988–92 imagotyötä kehittämään Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunnan (Kantine). Samalla tiedottamiseen panostettiin korottamalla vuonna 1988 ulkoministeriön lehdistö- ja kulttuurikeskus osastoksi, joka vastasi kulttuuriaiheiden koordinaatiosta opetusministeriön kanssa, sekä osoittamalla UTKT:lle lisämääräraha. Ulkoasiainhallinnossa tämä merkitsi merkittävää tiedotustoimintojen tehostumista.²⁰¹

¹⁹⁷ Clerc 2015b, 200–213; Clerc 2015a; Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 101–109, 115–121, 350–351; Donner ym. 1969.

¹⁹⁸ Clerc 2015b, 207–214; Clerc 2016; Clerc 2023, 53–55.

¹⁹⁹ Kaukiainen ym. 1988, 281; Aunesluoma 2011, 322–326; Clerc 2015b, 190, 200–215, 263.

²⁰⁰ Pekkarinen 2012, 254, 262; Soikkanen 2008, 73–74, 85, 90–94, 223; Soikkanen 2003, 15, 77, 106, 279.

²⁰¹ Tuomi-Nikula 2015, 258–273; Tuomi-Nikula 1.11.2023; Reimaa 5.12.2023; Clerc & Mikkonen 2022; Junttila 2023.

Kantine suositteli Suomi-kuvan parantamista maan sisäisiä oloja kehittämällä ja yhdisti maakuvan kansainväliseen kilpailukykyyn. Suomi-kuvan painopisteiksi määriteltiin kansainvälisyys, eurooppalaisuus, kulttuuri, koulutus, ympäristö ja teknologistaloudellinen edistys. Tiedottamista pyrittiin suuntaamaan entistä selvemmin maihin, jotka olivat Suomen päävientimarkkinoita ja poliittisia kumppaneita – Yhdysvaltoihin, Pohjoismaihin, EFTA- ja EEC-maihin, Japaniin, Neuvostoliittoon, sekä SEV-maihin. Kantine merkkasi siirtymää kylmän sodan ajan imagopolitiikasta, joka painotti puolueettomuuden sanomaa, kohti kylmän sodan jälkeistä julkisuusdiplomatiaa ja kilpailukyvyyn yhteiskuntaa. 1990-luvun lopulla Suomen EU-jäsenyyden ensivuodet ankkuroivat Suomen ulko- ja kauppapoliittisesti EU-blokkiin ja selkiytivät edelleen Suomen ulkoista identiteettiä.²⁰²

Uudella vuosituhaanella keskustelun Suomi-kuvasta avasi vuonna 2003 ulko-, opetus- ja kauppa- ja teollisuusministeriön yhteinen kulttuurivientiohjelma, joka keskittyi kilpailukyvyyn kehittämiseen maakuvaa muokkaamalla. Ohjelman aikana toteutettiin muun muassa Japanissa suomalaisen kulttuurin, viennin ja tieteen promootiokampanja Feel Finland.²⁰³ Suomi-kuvatyöhön omaksuttiin globalisaation ajan uusliberaali eetos, ja Suomen esittelemisestä ulkoisille yleisöille tuli keino erottautua maailmanmarkkinoilla. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puoliväliin mennessä termi julkisuusdiplomatia vakiintui ulkoministeriön imagonhallintaan yhdeksi ministeriön lehdistö- ja kulttuuriosaston päätehtävistä. Osastoon perustettiin julkisuusdiplomatian yksikkö tavoitteella korvata aiempi komiteapohjainen työ pitkäjänteisellä strategisella viestinnällä.²⁰⁴

Tässä vaiheessa julkisuusdiplomatian keinovalikoimaan liittyi myös maabrändäys, joka yhdisti vanhoihin menetelmiin yritysmaailman markkinointistrategiat. Maabrändäys yleistyi Suomessa ulkoministeriön lisäksi esimerkiksi MEK:n Visit Finland -matkailuviestinnässä. Suomi-kuvan rakentamista uudisti myös elektroninen diplomatia, joka tapahtui internetissä ja joka mahdollisti ensimmäistä kertaa reaaliaikaisen, kaksisuuntaisen kommunikoinnin kohdeyleisöjen kanssa. Ulkoministeri Alexander Stubbin (kok) aloitteesta perustettu Maabrändivaltuuskunta esitteli Suomen maabrändityön perusteet vuonna 2010 raportissaan, ja valtuuskunnan ehdotuksesta Suomi-kuvan rakentamiseen osallistuneiden tahojen organisaatiota tiivistettiin Team Finland -verkostoksi, jolle Suomen virallinen esittely ulkomaisille yleisöille edelleen pohjautuu.²⁰⁵

²⁰² Mm. Tuomi-Nikula 2015, 264–269, 277–291; Tuomi-Nikula 1.11.2023; Clerc 2014; Annala 2018.

²⁰³ Valaskivi 2016a, 139–140; Koivunen H. (toim.) 2004.

²⁰⁴ Esim. Moilanen 2015; Heino 2015.

²⁰⁵ Clerc & Valaskivi 2018, 774–779; Valaskivi 2016a; Valaskivi 2016b; Valaskivi 2014; Heino 2015; Moilanen 2015; Annala 2018; Junttila 2023; Kontkanen ym. 2012.

Japani Suomen tunnetuksi tekemisen kohdemaana

”Japani oli minulle vuonna 1968 etäinen, itäinen, hieman mystillinen keisarikunta, jonka Yhdysvallat oli sodassa kukistanut. Tokio oli ulkoministeriönkin asetelmissa vielä syrjäinen paikka. Ei ollut suurtakaan väliä sillä, kenet sinne lähetettiin.”²⁰⁶

Näin kuvaili muistelmissaan käsitystään Japanista – ja samalla Suomen ulkoasiainhallinnon näkövinkkelinä sodanjälkeiseen edustautumiseen siellä – Suomen järjestyksessään toinen suurlähettiläs maassa, Åke Wihtol, jonka toimikausi Tokiossa kesti vuodesta 1968 vuoteen 1971. Hän lisäsi, että Japani oli ”Suomen tunnetuksi tekemisen kannalta siis aika neitseellinen maa, jossa jouduin toteamaan, että oli äärettömän hankala raivata tietä”.²⁰⁷ Japani oli suomalaisille sekä kaukainen että vieras, tai jopa lainauksen osoittamalla tavalla eksoottinen, mutta Suomen ja Japanin välisillä historiallisilla kontakteilla oli pitkät juuret. Kauas aikaan ennen Suomen itsenäistymistä yltävät yhteydet ovat vähitellen tehneet Suomea tunnetuksi Japanissa, ja Japania tunnetuksi Suomessa, painottuen aluksi harvoihin ja melko rajattuihin ihmisryhmiin, ja laajeten ajan myötä monitahoisiksi kontakteiksi, joita on leimannut niin valtiollisella kuin yksityisellä taholla pitkäaikainen ongelmattomuus.²⁰⁸

Historialliset kontaktit suomalaisten ja japanilaisten välillä yltävät 1700-luvulle, Suomessa Ruotsin vallan, Japanissa eristäytyneen Edo-kauden aikaan. Tietoa Suomesta tihkui Japaniin varhaisissa kohtaamisissa sekä eliitin että kansan keskuuteen. Ensimmäiset Japanissa vierailleet suomalaiset olivat merimiehiä, tutkijoita ja sotilaita, sitten Suomen autonomian ajan ja Japanin Meiji-kauden (1868–1912) aikana kulttuuriaktivisteja ja lähetystyöntekijöitä.²⁰⁹ Eräs keskeisistä varhaisista vaikuttajista oli 1800-luvun lopulla Japanissa oleillut suomalaisuusaatteen kannattaja Konrad Zilliacus, joka yhdessä Japanin sotilastahojen kanssa pyrki hankkimaan Suomeen apua venäläistämistä vastaan Venäjän–Japanin sodan (1904–05) aikana.²¹⁰

²⁰⁶ Wihtol 1999, 82.

²⁰⁷ Wihtol 1999, 84.

²⁰⁸ Kuvauksia suomalais-japanilaisten suhteiden historiasta ja nykypäivästä, ks. Saunavaara & Ipatti (toim.) 2019.

²⁰⁹ Ks. Fält 1988a; Lähetystyöntekijöistä suomalaisjapanilaisessa kulttuurisessa vuorovaikutuksessa, ks. Jalagin 2007.

²¹⁰ Fält 1988a. Muita varhaisia kontakteja edustivat mm. matruusi Daniel Angelius, joka saapui Japaniin 1703 Hollannin Itä-Intian kauppakomppanian laivalla, luonnontieteilijä Erik Laxman, joka tutustui japanilaiseen siirtokuntaan Siperiassa 1700-luvun lopulla, ja hänen poikansa luutnantti Adam Laxman, joka purjehti Japaniin 1792. Lähes sata vuotta myöhemmin Japanissa kävi vuonna 1879 suomalaissyntyinen, Ruotsissa toiminut naparetkeilijä Adolf Erik Nordenskiöld. Varhaisista yhteyksistä, ks. Fält 2019a, 11–13; Fält 1985; Saunavaara 2019b, 6–7; Larva 2018, 5–7.

Suomen virallisen tunnetuksi tekemisen alkuna Japanissa voidaan pitää Suomen ensimmäisen diplomaattisen edustajan, itämaisten kielten tutkijan professori Gustaf John Ramstedtin toimia Japanissa vuosina 1919–29. Japani tunnusti Suomen itsenäisyyden de facto 23.5.1919 ja Ramstedt määrättiin asiainhoitajaksi Tokioon, tehtävänä uuden itsenäisen valtion esittelemine, Itä-Aasiassa oleskelleiden harvalukuisien suomalaisten etujen ajaminen ja kauppasuhteiden avaaminen. 1920- ja 1930-luvuilla Suomen suhteet Japaniin kehittyivät suotuisasti, ja maita lähensi yhteinen naapuri Neuvostoliitto, jota vastaan suomalainen oikeisto näki Japanin mahdollisena kumppanina.²¹¹

Helsingistä katsoen Japani oli kuitenkin niin kaukainen, että diplomaattista läheystyä uhkasi lakkauttaminen jo pian sen toiminnan käynnistyttyä, ja vain Ramstedtin neuvottelemat kauppasopimukset takasivat Tokion-lähetystölle jatkoa.²¹² Ulkoministeriön tiedotusmäärärahojen jaossa Itä-Aasia oli alimmassa luokassa, sillä rahoja kohdistettiin Keski-Eurooppaan, Yhdysvaltoihin ja Ruotsiin, joissa sijainneisiin edustustoihin verrattuna Tokion-lähetystön määräraha oli vain murto-osan.²¹³

Resurssipulasta huolimatta Ramstedt onnistui hankkimaan Japanissa Suomelle arvostusta. Japanin kielen taitoisena hän esitteli Suomea erilaisissa tilaisuuksissa, hankki yhteyksiä lehdistöön ja toi esiin Suomen kansaa, luontoa, talvioloja, järvi- maisemia, hiihtoa ja muita urheilulajeja sekä kulttuuria kuten kansallisepos *Kalevalaa*. Ramstedtin aktiivisuus innoitti japaninkielisen *Kalevala*-käännöksen julkaisun ensimmäisenä japaniksi ilmestyneenä suomalaisena kirjana vuonna 1937. Hän myötävaikuttanut myös muun muassa japanilaisen toimittajan Suomen-matkaan ja sitä seuranneisiin Suomea kuvanneisiin kirjoituksiin. Suomi keräsi huomiota Japanissa naisten äänioikeuden, osuustoiminnan ja suojeluskuntien teemoin ja tuli tunnetuksi yhtenä Pohjoismaista, joiden katsottiin tarjoavan Japanille hyödyllisiä yhteiskuntaelämän malleja. Kaupan alalla Suomi oli jäljessä skandinaavisista naapureistaan, joilta kaikilta tunnettiin Japanissa jo vientituotteita.²¹⁴

Tokion-lähetystön tiedotustoiminta kattoi monipuolisia vaikutusyrityksiä. Lähetystö jakoi ulkoministeriöltä saatuja englannin-, ranskan- ja saksankielisiä kirjoja – kielivalikoima kertoi tiedottamisen kohdistuneen tältä osin lähinnä eliittiin – tarjosi toimittajille tietoja ja valokuvia, ja esitti Suomi-aiheisia filmejä. 1930-luvulla lähetystössä oli näytillä englanninkielisiä matkailumainoksia. Kulttuurisuhteet Suomen ja Japanin välillä olivat vilkkaat 1930-luvulle asti, mitä heijasti ensimmäisten ystä-

²¹¹ Nevakivi 1988, 34–47; Inaba 2019, 19–32; Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 14–15; Fält 1985, 12–13.

²¹² Heikkilä 2019, 33–34; Ramstedt 1967.

²¹³ 1930-luvulla Tokion-lähetystö sai vuosittain vain yhden kolmastoistaosan esimerkiksi Pariisin-edustuston tiedotusmäärärahasta. Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 396–397.

²¹⁴ Ramstedt 1967, 306–321; Pohjoismaista malleina Japanille on kirjoitettu japaniksi, ks. esim. Yoshitake 2003.

vyösyhdistysten perustaminen piireissä, joissa oli edustettuina sekä kulttuurivaikuttajia että aktiiviupseereita.²¹⁵

Japanin hallinnossa Suomi kiinnosti turvallisuuspolitiikan näkökulmasta, sillä Helsinki tarjosi mahdollisuuden Venäjän ja myöhemmin Neuvostoliiton tarkkailulle. Venäjän vallan heikentäminen sopi Japanin intresseihin, ja Japanin diplomaatti- ja sotilasasiamiespiireissä tuettiin Suomen ja muiden keisarikunnasta itsenäistyneiden valtioiden kehitystä. Neuvostoliiton synnyttyä ja Japanin saatua edustajansa Moskovaan 1920-luvun puolivälissä maan johdossa pidettiin turhana lähetystön perustamista Suomeen, ja sen sijaan Japani järjesti Tukholman-lähetystöönä yhden miehen vahvuisen Helsingin-osaston, jossa toimi venäjän kielen taitoinen diplomaatti. Helsinkiin Japanin lähetystö avattiin vuonna 1936 Neuvostoliiton-vastaisen tiedustelun tehostamiseksi Japanin solmittua Saksan kanssa kommunistista internationaalia ja Neuvostoliittoa vastaan suunnatun Antikomintern-sopimuksen. 1920–30-luvuilla Japanissa herätti yhteenkuuluvuutta suomalaisia kohtaan kielitieteellinen teoria, joka rinnasti suomen, viron ja japanin kielet yhteiseen uralilaisaltailaisten kielten ryhmään.²¹⁶

Toista maailmansotaa edeltävästi Japanissa uutisoitiin Suomen Lapuan liikkeestä ja fasisisesta liikehdinnästä. Toiveet kommunismin vastaisesta rintamasta Suomen ja Japanin välillä laimenivat kuitenkin 1930-luvun lopulla Suomen pohjoismaisen puolueettomuuslinjan seurauksena, kun Japani militarisoitui ja tiivistä suhteitaan Saksaan, ja Suomi kieltäytyi solmimasta poliittisävytteistä kulttuurisopimusta Japanin kanssa.²¹⁷

Toisen maailmansodan aikana yhteistyö Suomen ja Japanin välillä oli vähäistä mutta heijasti sotavuosia edeltäneitä kontakteja. Maat taistelivat akselivaltojen puolella, mutta siinä missä Suomi soti Neuvostoliittoa vastaan, Japani turvasi selustansa puolueettomuussopimuksella Neuvostoliiton kanssa. Talvisodassa Suomen ja Neuvostoliiton taistelu kiinnosti Japanissa ja hankki Suomelle sympatiaa, joka näkyi epävirallisissa yhteyksissä ja johtui sekä Suomen menestyksestä taisteluissa että japanilaisten epäilevästä suhtautumisesta Moskovaan.²¹⁸ Väli rauhan aikana suomalaisia upseereita toimi Japanissa opettamassa talvisodankäyntiä ja jatkosodan aikana Japanissa toimi Suomen sotilasasiamies. Japanin Helsingin-lähetystön työskentelyn on luonnehdittu muodostuneen Japanin ja Suomen armeijoiden väliseksi salaiseksi Neuvostoliiton-vastaiseksi yhteistyöksi.²¹⁹

²¹⁵ Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 18, 56–57, 157–167, 236–238; Kinnunen-Härmälä (toim.) 1985.

²¹⁶ Inaba 2019, 23–32; Heikkilä 2019, 34.

²¹⁷ Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 14–15, 143; Fält 2020, 203–214; Fält 1985, 12–13.

²¹⁸ Sahi 2008, 33–36, 51, 62.

²¹⁹ Inaba 2019, 23–32; Rönnqvist 2018, 25–32.

Suomen solmittua välirauhansopimuksen Neuvostoliiton kanssa Suomen ja Japanin väliset diplomaattisuhteet katkaistiin vuonna 1944 Iso-Britannian vaatimuksesta, ja Tokion-lähetystö suljettiin ja sen henkilökunta kotiutettiin Neuvostoliiton halki Suomeen. Vastavuoroisesti suljettiin myös Japanin-lähetystö Helsingissä, sillä suhdekatko edellytti molempia maita evakuoimaan kansalaisensa omiin kotimaihinsa.²²⁰ Suomen etuja alkoi valvoa Japanissa Ruotsi Suomen suojeluvaltiona siihen asti, kunnes vuonna 1952 Suomi esitti edustajan lähettämistä maahan kahdeksan vuoden tauon jälkeen, ja Yhdysvaltojen miehityshallinnon suostumuksella Ragnar Smedslund aloitti kautensa Japanissa Suomen kaupallisena edustajana. Japanin saatua itsenäisyytensä takaisin samana vuonna Smedslundin johtama toimipiste muutettiin pääkonsulin virastoksi ja sitten lähetystöksi vuonna 1957.²²¹

Kylmän sodan oloissa Suomen tunnetuksi tekeminen Japanissa alkoi laivoista lähtökohdista. 1950-luvulla Japanin Suomi-kuva oli suppea ja Suomen Neuvostoliiton-suhteiden takia kyseenalaistettu. Suomeen suhtauduttiin myönteisesti, mutta Suomi-tietous rajoittui harvoin yhteiskuntaryhmiin. Medioissa Suomea, muun muassa maantiedettä, taloutta, lastenhoitoa, Jean Sibeliuksen musiikkia ja Sakari Topeliuksen satuja, kuvattiin positiivisesti matkakuvauksissa ja uutisissa, jotka liittyivät muun muassa suomentaja Marta Keravuoren Japanin-vierailuun ja Helsingin vuoden 1952 kesäolympialaisiin. Smedslund pyrki korjaamaan Suomi-kuvan puutteita edeltäjiensä tavoin, eli jakamalla ulkoministeriöstä saapuneita kirjoja ja tiedotteita lehdistölle, kirjastoille, järjestöille ja yksityishenkilöille, lainaamalla Suomea esittäviä valokuvia kustantamoille, näyttelyihin ja kouluihin, esittämällä suomalaisen musiikin levytyksiä ja värifilmejä *Finland*, *Land of Forests* ja *What about visiting Finland*, sekä tarjoamalla esitelmiä ja haastatteluja eri tilaisuuksiin. Kaukoedustuston toiminta käynnistyi liikekeskuksesta vuokratussa virastossa vain kahden avustajan tuella, ja ulkoministeriön tiedotustoiminta painottui edelleen aluksi Länsi-Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin ollen muualla niukkaa tai pinnallista.²²²

Kun Tokion-lähetystö korotettiin suurlähetystöksi vuonna 1962 ja Suomen ensimmäiseksi suurlähettilääksi Japaniin nimitettiin Viljo Ahokas, voimavarat tiedottamiselle vähitellen paranivat.²²³ Paikalliset olosuhteet olivat kuitenkin edelleen ulkomaalaisille vaikeat: kuten Ahokkaan seuraaja Wihtol luonnehti, ulkopuolisilta suljetun kulttuurin tai vaikkapa vain paikallisten asuntojen ahtauden takia diplomaatti-

²²⁰ Sahi 2008, 118; Rönnqvist 2011.

²²¹ Saunavaara 2019b; Fält 2020; Sahi 2016, 364–377; Sahi 2008, 118–121; Soikkanen 2003, 78; Suomen suurlähetystö Tokio, 2023; Ulkoasiainhallinnon virkahenkilöiden nimityksistä ks. Raitio & Nuorteva (toim.) 1993; Raitio & Nuorteva (toim.) 1996.

²²² Smedslund 17.2.1953; Smedslund 3.3.1954; Smedslund 31.12.1953; Smedslund 12.10.1953; Smedslund 17.8.1953; Smedslund 30.4.1953; Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 106–107; Ogawa 2019; Larva 2019.

²²³ Suomi ulkomailla Japani, Suomen edustautumisen historia Japanissa.

kunta seurusteli 1960–1970-luvuilla tavallista enemmän keskenään eikä kontaktien luominen paikallisiin ollut yksinkertaista. ”Japani oli perinteiden ja nykyajan taitteessa, eikä ollut helppoa orientoitua”, Wihtol muisteli lisäten, että diplomaattikuntaa puhuttivat niin maan oudot tavat, kielivaikeudet, eristyisyys, liikkumisen hankaluudet, paikallinen ruoka, kuin Tokion tuolloin vielä vakava ilmansaastetilannekin.²²⁴

Suomen suurlähetystä kuitenkin kasvatettiin koettelevista oloista ja Suomesta nähdessä perifeerisestä sijainnista huolimatta vähä vähältä, erityisesti kaupan tarpeita huomioiden, niin että tämän tutkimuksen tarkastelujakson lopulla siellä työskenteli kuusitoista lähetettyä suomalaista, siis suhteellisen suuri joukko henkilöstöä. Tiedottamista koskeneet tehtävät alkoivat eriytyä yleisen julkisuusdiplomatian, kaupallisen tiedottamisen ja kulttuurisen tiedottamisen kokonaisuuksiksi. Kehityksen taustalla vaikuttivat Suomen ja Japanin välisten kaupallisten ja kulttuuristen kontaktien lisääntyminen, Japanin globaalien taloudellisten painoarvon kasvu, sekä Suomen korostunut tarve tiedottaa ulkopoliittisesta linjastaan. Japanista kasvoi yksi Suomen tärkeimmistä Euroopan ulkopuolisista kauppakumppaneista ja sen osuus Suomen kaupasta OECD-ryhmän kanssa nousi tärkeimpien tuontimaiden joukkoon. Lisäksi Japanista tuli Suomelle merkittävä ulkomainen lainoittaja.²²⁵

Suomen ja Japanin välisen kaupan liberalisointi synnytti 1970-luvulle asti jatkuneen kaupan vilkastumisen sekä toisaalta Suomelle epäedullisen kauppataaseen alijäämän. Tilanteen korjaamiseksi Suomi vahvisti kaupallista edustautumistaan Tokiossa erityisesti niin sanotun uusviennin tukemiseksi, eli markkinoiden avaamiseksi perinteisten metsäteollisuuden tuotteiden rinnalle muun muassa taloustavaroille, designille ja huonekaluille. Viennin rakenteen kehitys heijastui myös Japaniin välitettyyn Suomi-kuvaan. Kaupallisista kontakteista ja kaupallisesta tiedottamisesta vastaamaan suurlähetystöön perustettiin kaupallisen sihteerin virka vuonna 1970 ja kahden teollisuussihteerin virat vuonna 1972. Satsaus oli poikkeuksellinen, sillä Suomessa oli kaksi teollisuussihteerää muualla vain Yhdysvalloissa. Painotus oli osa Suomen ulkosuhteissa 1970–80-luvuilla vaikuttanutta laajenemista, jolloin suhteita lisättiin myös Lähi-itään, Afrikkaan ja Etelä-Amerikkaan.²²⁶

Kulttuuriin ja sitä koskevaan tiedottamiseen sekä lehdistösuhteisiin liittyvissä tehtävissä taas suurlähetystä vahvistettiin aluksi vain paikallisilla avustajilla, kun-

²²⁴ Wihtol 1999, 85–86.

²²⁵ OECD-ryhmään kuuluivat Japanin lisäksi Länsi-Euroopan maat, Yhdysvallat, Kanada, Australia ja Uusi-Seelanti. Sahi 2016; Salmi 24.10.1990.

²²⁶ Sahi 2016, 656–657, 706–715, 719–723; Kaukiainen ym. 1988, 71–76; Ovaska 2023, 240–241. Kauppa- ja teollisuusministeriön alaisten teollisuussihteerien toimenkuva tuli lähelle myös tiedesuhteita hoitaneen opetusministeriön toimialaa, sillä vuodesta 1977 lähtien suurlähetystön teollisuussihteerit listattiin ”tieteellisiksi attaseoiksi”. Sahi 2016, 651–654.

nes 1970-luvun puolivälissä tiedotus- ja kulttuuritoiminta keskitettiin Suomesta lähetetyille avustajalle. Suurlähetystön vuosittaisten vetoomusten jälkeen lehdistö- ja kulttuuritoiminnan vahvistamiseksi ulkoministeriö määräsi vuonna 1985 Tokioon päätoimisen lehdistöavustajan. Lehdistö- ja kulttuurineuvoksen virka asemapaikkaan perustettiin vuonna 1996, mikä nosti tiedotustoiminnan uudelle tasolle ja heijasti tiedotukseen liittyvän toimintakentän kehitystä.²²⁷

Tiedottaminen vilkastui Suomen ja Japanin välisten kulttuuristen kontaktien ja turismin kasvun myötä samalla kun Neuvostoliiton perestroikakaudella 1980-luvun lopulla Suomen korkean tason poliittiset suhteet Japaniin lähenivät, mitä heijastivat ulkoministeri Shintaro Aben ja pääministeri Yasuhiro Nakasonen Suomen-vierailut ja presidentti Mauno Koiviston neljä Japanin-matkaa. Yhteyksiä, ja samalla tiedonvaihtoa, Suomen ja Japanin välillä edistivät myös matkustaja- ja rahtiliikenteen kehitys, ensin skandinaavisen SAS-lentoyhtiön Itä-Aasian-reiteillä sekä 1970-luvun alussa avatulla suoralla yhteydellä, sekä Suomen ja Japanin välisen lentoliikennesopimuksen toteuduttua vuonna 1980 Finnairin suorilla lennoilla Tokioon vuodesta 1983 lähtien. Neuvostoliiton romahdettua Siperian halki avattu lentoreitti edelleen lyhensi matkustusaikaa Suomen ja Japanin välillä. Suomen EU-jäsenyys vuonna 1995 auttoi laajentamaan Suomen ja Japanin välisiä poliittisia, kaupallisia ja kulttuurisia siteitä ja lisäsi tiedotustarvetta Suomen uudesta ulkopoliittisesta asemasta. Yhteistyötä tiivistivät myös vuonna 1997 solmittu tiede- ja teknologiasopimus.²²⁸

²²⁷ Ensimmäisenä lehdistöavustajana Tokion-suurlähetystössä toimi vuosina 1985–1986 Kauko Laitinen, josta tuli suurlähetystön ensimmäinen kulttuurineuvos vuosiksi 1996–2000. Ulkoministeriön arkisto, 5 G Tokio t-z, Kotelo 405 (vuosikertomukset 1970–85 ja edustustojen henkilötiedot 1981–90); V. J. Ahokas 28.3.1963; UM 5 G Tokio t (vuosikertomukset 1952–69); Salmi 24.10.1990; Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta 2014a; Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta 2014b.

²²⁸ Sahi 2019; Sahi 2016, 635–662, 706–723; Fält 2020, 209–210; Saunavaara 2019b; Gaens 2019; Finnish Chamber of Commerce in Japan 2023; Suomen suurlähetystö Tokio 2023; Suomen suurlähetystö Tokio 2024; Valtioneuvosto 9.3.2016; Finland-Japan Chamber of Commerce 2024.

2 Väitöskirjan artikkelien esittely

Väitöskirja koostuu johdanto-osasta ja neljästä vertaisarvioidusta artikkelista. Ensimmäinen artikkeli, ”At the Roots of the ‘Finland Boom’: The implementation of Finnish image policy in Japan in the 1960s” julkaistiin vuonna 2019 *Scandinavian Journal of History* -journaalissa. Toinen artikkeli, ”‘Saastenyttelyllä’ skandinaaviseksi ympäristönsuojelun mallimaaksi: Suomi-kuva Osakan Expossa 1970” julkaistiin *Ennen ja nyt – Historian tietosanomat* -aikakauskirjassa vuonna 2018. Kolmas artikkeli, ”Teollisuuskolossin kulttuurimarkkinoille: Kulttuurisopimus, vaihtokonsultaatit ja Suomen kulttuuridiplomatia Japanissa 1977–2000” julkaistiin vuonna 2022 *Historiallisessa Aikakauskirjassa*. Neljäs artikkeli, ”Helsingissä brändättyä: Suomi-kuvan rakentaminen Japanissa” julkaistiin Juha Saunavaaran ja Laura Ipatin toimittamassa kokoomateoksessa *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset* (Edita) vuonna 2019. Artikkelit tarkastelevat julkisuusdiplomatian erilaisia ulottuvuuksia, joilla suomalaisviranomaiset pyrkivät Japanissa vaikuttamaan paikallisiin yleisöihin ja parantamaan Suomi-kuvaa. Yhdessä toiminnot edustivat Suomen pehmeää vallankäyttöä suhteessa Japaniin ja paikallisiin yleisöihin. Tässä luvussa esitellään kunkin artikkelin kysymyksenasettelu ja merkitys väitöskirjan tutkimustehdäville.

2.1 Artikkeli I: At the Roots of the ‘Finland Boom’: The implementation of Finnish image policy in Japan in the 1960s

Ensimmäinen artikkeli keskittyy ulkoministeriön rooliin Suomen ulkomaantiedottamisessa Japanissa ja julkisuusdiplomatian ydinalueeseen, eli Suomen yleisen tunnetuksi tekemisen toteutukseen. Artikkeli tarkastelee Tokion-suurlähetystön toimintaa Suomen kylmän sodan ajan uuden imagopolitiikan toteuttajana ja asettaa Japanin 2000-luvun alun Suomi-buumi-ilmiön historialliseen perspektiiviin.

Artikkeli kysyy, kuinka Suomen 1960-luvun alussa tehostunut tiedottaminen projisoitiin Japaniin, minkälaisia Suomi-kuvia näin tuotettiin, ja miksi Suomi esiteltiin juuri valituin sisällöin. Kysymyksiin vastataan Suomen Tokion-suurlähetystön arkistoaineiston avulla, tarkastellen systemaattisesti suurlähetystön vuosikertomuksia ja lehdistökatsauksia, joista edelliset sisältävät vuosittain toistuneen osion suur-

lähetystön ponnistuksista Suomen tunnetuksi tekemiseksi Japanissa, jälkimmäiset taas pitkin vuotta Helsinkiin lähetettyjä huomioita Suomi-maininnoista Japanin tiedotusvälineissä. Tutkitusta aineistosta tarkastellaan erityisesti, kuinka suomalaisdiplomaatit tiedottivat Suomesta Japaniin, mitä tiedonvälityskeinoja käytettiin, millaisiin kohderyhmiin tiedotus kohdistettiin ja miksi, millaisin resurssein toimitettiin, sekä millaisen vastaanoton tiedottaminen sai. Näin tutkitaan Suomen uuden, kylmän sodan oloissa kehitetyn imagopolitiikan toimeenpanoa (*policy implementation*) kohdemaassa.

Tutkimusasetelma haastaa Japanin Suomi-brändistä suomalaisessa julkisessa keskustelussa esiintyneen historiattomuuden ja osoittaa aineistoesimerkkien avulla, että buumi-ilmiön Suomi-mielikuvat ovat kiertäneet japanilaisessa yhteiskunnassa vuosikymmeniä, usein Suomen ulkoasiainhallinnon tiedotustoiminnan ansiosta. Tokion-suurlähetystön vuosikertomuksia ja lehdistökatsauksia aineistonaan käyttäen artikkeli näyttää, että kylmän sodan alkupuoliskolla Suomesta viestiminen Japanin yleisöille oli Suomelle ulkopoliittinen prioriteetti ja osa pienen puolueettoman maan selviytymisstrategiaa.

Artikkeli tarjoaa uutta tietoa Suomen eri puolille maailmaa suuntaaman imagopolitiikan mukauttamisesta paikallisen yhteiskunnan tarpeisiin sekä vastaanotosta kohdemaassa, joka oli ulkoasiainhallinnolle kohteena monin tavoin haastava: Japani oli sekä ulkopoliittiselta että kaupalliselta rooliltaan Suomelle vielä marginaalinen ja niin maantieteellisesti kuin kielellisesti ja kulttuurisesti etäinen. Toisaalta Suomea ja Japania jo 1900-luvun alusta lähtien yhdistänyt erityinen keskinäinen kiinnostus ja hyväksyntä tekivät Japanista vastaanottavaisen maaperän Suomen tiedotustyölle. Artikkeli selittää, millainen rooli ulkoministeriön julkisuusdiplomatialla oli maakuvan rakentajana kaukaisessa kohdemaassa. Näin toteutettu tarkastelu tuottaa uutta tietoa maakuvan käytöstä politiikkatavoitteiden tukena ja pehmeän vaikuttamisen välineenä. Tarkastelu täydentää tutkimuskirjallisuutta Suomen julkisuusdiplomatian historiasta ja lisää ymmärrystä pehmeästä vallankäytöstä pienen maan tapana hoitaa kansainvälisiä suhteitaan. Artikkeli näyttää, että Japanin Suomi-buumi-ilmiön juuret ovat syvällä ulkomaantiedotustoiminnan ja suomalaisjapanilaisten suhteiden historiassa.

2.2 Artikkeli II: ”Saastenäyttelyllä” skandinaaviseksi ympäristönsuojelun mallimaaksi – Suomi-kuva Osakan Expossa 1970

Toinen artikkeli tarkastelee kauppa- ja teollisuusministeriön osuutta Suomi-kuvaa muokanneen tiedotus- ja vaikutustoiminnan toteuttajana eli avaa kaupallisen diplomatian näkökulman Suomen Japaniin suuntaaman julkisuusdiplomatiaan. Artikkeli keskittyy vaiheeseen, jolloin Suomen kauppapolitiikka Japaniin aktivoitui, tarkem-

min Osakassa vuonna 1970 järjestettyyn maailmannäyttelyyn, johon Suomi osallistui muiden Pohjoismaiden kanssa yhteisessä Skandinavian paviljongissa.

Vaikka maailmannäyttelyjen tarkoitus oli pitkään ollut huomion kiinnittäminen yleismaailmallisiin ihmiskuntaa kohtaaviin haasteisiin ja inhimillisten arvojen edistämiseen, Osakan Expolla oli Pohjoismaille kaupallinen merkitys, joka motivoi niitä ja jonka takia myös Suomessa kauppaja- ja teollisuusministeriö, vientipiirit ja vientinäyttelyjä järjestäneet tahot osallistuivat Expon järjestelyihin yhdessä ulkoministeriön ja Tokion-suurlähetystön kanssa.

Artikkeli kysyy, miten, miksi ja millaista Suomi-kuvaa Osakan Exossa esiteltiin, mitkä tekijät vaikuttivat maailmannäyttelyn Suomi-kuvaan, millaista kansallisen ja ylikansallisen tason vuorovaikutusta esittämiseen liittyi, ja millaisen media- ja kävijävastaanoton Skandinavian paviljonki sai.

Tarkastelutapa kuvaa kauppaja- ja teollisuusministeriön kaupallisen tiedottamisen roolia Suomen julkisuusdiplomatian alalajina. Samalla artikkeli havainnoi Japanin merkitystä suomalaisten messuosallistumisesta vastanneiden tahojen keskuudessa ja tarkastelee sekä kotimaista keskustelua että Suomen ulko- ja kauppapoliittisia syitä osallistumiselle. Lisäksi pohditaan vaikutusvaltaa, jonka pohjoismainen päätöksenteko sai Suomen profiloinnissa. Artikkeli osoittaa, että Suomi-kuvan rakentaminen ei ollut vain kotimaisissa käsissä, vaan se oli sidottu Suomen kansainväliseen asemaan monin tavoin.

Väitöskirjan kokonaisuudessa artikkelin tarkoitus on esitellä toinen keskeinen julkishallinnon pooli Suomen virallisen tiedotustoiminnan toteuttajana, sekä tuoda Suomen julkisuusdiplomatian historian tutkimukseen kaupallisen diplomatian näkökulma. Artikkeli perustuu kauppaja- ja teollisuusministeriön ja ulkoministeriön arkistomateriaaleille, jotka kuvaavat osallistumista edeltänyttä harkintaprosessia sekä keinoja, materiaaleja, kuvia ja tekstisisältöjä, joilla Suomea esiteltiin. Lisäksi aineisto kuvaa mediakeskustelua Expon vastaanotosta. Vientiteollisuuden etuja ja Suomen houkuttavuutta matkailulle edistämään pyrkinyt osallistuminen luo silmäyksen kahden Suomi-kuvaa luoneen ministeriön yhteistyöhön ”kentällä”.

2.3 Artikkeli III: Teollisuuskolossin kulttuurimarkkinoille – Kulttuurisopimus, vaihtokonsultaatiot ja Suomen kulttuuridiplomatia Japanissa 1977–2000

Kolmas artikkeli kääntyy tarkastelemaan opetusministeriön roolia Suomen pehmeän vaikuttamisen kanavana Japanissa käsitellen ministeriön yhdessä Tokion-suurlähetystön kanssa toteuttamaa kulttuuridiplomatiaa. Artikkeli perustuu opetusministeriön arkiston Jaakko Nummisen kokoelman ja kansainvälisten asiain osaston Japaniosille, Keskustan ja maaseudun arkiston Kalervo Siikalan kokoelman Japani-mate-

riaaleille, Japanin ulkoministeriön diplomaattiasiakirjojen arkistosta löytyvälle ulkoministeri Keijo Korhosen vierailua koskevalle osalle, sekä Suomen ulkoministeriön arkiston aineistoille. Artikkeliki kysyy, miksi puolueettomuuspolitiikkaa noudattanut, Neuvostoliiton vaikutuspiiriin sidottu ja Euroopan integraatioon havitellut Suomi tavoitteli kulttuurivaihtosopimusta kauas Japaniin, millaiset perustelut johtivat sopimuksen syntyyn, miten sopimusta toimeenpantiin, miten sopimus vaikutti kulttuuria kuluttaneiden ja tuottaneiden ihmisten arkeen, ja millaisen vaikutusmekanismin se tarjosi Suomen viranomaisille.

Artikkeli esittelee kolmannen valtionhallinnon haaran, jonka toiminta oli osa Suomen julkisuusdiplomatian kokonaisuutta Japanissa ja joka niin ikään pyrki valjastamaan kotimaisen yhteiskunnan pehmeän vallan resursseja – kulttuuria, tiedettä, taiteita ja tutkimusta, sekä niihin liittynyttä tietotaitoa ja osaamista – voimavaraksi kansainvälisessä kanssakäymisessä länsileirin maan kanssa.

Artikkeli käsittelee Suomen ja Japanin välistä kulttuurisopimusta, sopimuksen historiaa ja valmistelua, sekä sitä toimeenpanneita vaihtokonsultaatioita 1970-luvun lopulta 2000-luvun alkuun. Jaksolla Suomen ja Japanin väliset kulttuuriset ja tieteelliset kontaktit vilkastuivat samalla, kun maiden väliset korkean tason poliittiset kontaktit lisääntyivät, virallinen vierailuvaihto oli runsasta ja japanilaisen kulttuurin harastaminen Suomessa lisääntyi yhdessä turismin kasvun kanssa. Jakson aikana Japani nousi merkittäväksi Suomen valtionhallinnon mielenkiinnon kohteeksi Japanin saavutettua roolin kansainvälisen talouden voimatekijänä ja Suomen talouden samalla kasvaessa tietotekniikka- ja teknologiateollisuuden nousun myötä. Toisaalta jakson loppupuoliskolla molempien maiden talous painui lamaan, joka heikensi mahdollisuuksia virallisten yhteyksien laajentamiseen ja sai molemmat maat etsimään kasvutekijöitä muun muassa teknologisista innovaatioista. Jakson aikana maailmanpolitiikka mullistui kylmän sodan päätyttyä.

Yli kansainvälisten poliittisten ja taloudellisten murrosten jatkuneet Suomen ja Japanin bilateraaliset kulttuurikonsultaatiot ovat esimerkki prosessista, jonka juuret olivat ajassa ennen toista maailmansotaa ja kylmää sotaa, ja joka jatkui kylmän sodan jälkeen. Se on myös esimerkki mekanismista, joka kansainvälisti Suomea, satoi suomalaista yhteiskuntaa osaksi ylijäräistä kulttuurista ja tieteellistä vuorovaikutusta ja loi siteitä suomalaisen ja ulkomaisen avoimen kansalaisyhteiskunnan välille.

Kulttuurisopimuksen toimeenpano vahvisti Suomen vaikutusvaltaa Japanissa synnyttäen uusia ”Suomen ystävien” sukupolvia, jotka olivat yhä tietoisempia suomalaisesta kulttuurista ja entistä valmiimpia rakentamaan monialaista yhteistyötä Suomen ja Japanin välille.

2.4 Artikkelin IV: Helsingissä brändättyä – Suomi-kuvan rakentaminen Japanissa

Neljäs artikkeli havainnoi Suomen julkisuusdiplomatian erilaisten muotojen tuottamia Suomi-kuvia ja asettaa ne pitkään ajalliseen perspektiiviin, joka taustoittaa Suomen vahvaa maabrändiä ja Japanin Suomi-buumi-ilmiötä 2000-luvulla. Artikkelin jäljittää Suomen esittämistä Japanissa yli sadan vuoden jaksolla ja osoittaa, että Suomelle pehmeää valtaa tuottaneen hyvän Suomi-kuvan taustalla vaikuttavat sekä pitkäaikainen viranomaisten työ Suomen tunnetuksi tekemiseksi, että uudet viestinnän keinot, jotka mullistivat Suomen esittämistä 2000-luvulla.

Artikkeli pohtii mielikuvien sirkulaatiota japanilaisessa mediassa ja yhteiskunnassa sekä maakuvien luonnetta ulkoisina ja sisäisinä representaatioina, jotka ruokkivat toinen toisiaan vaikuttaen imagonhallinnan prosessiin. Suomen omien toimien lisäksi paikallisiin käsityksiin Suomesta ovat vaikuttaneet Japanin yhteiskunnassa vuosikymmeniä kiertäneet tiedot ja mielikuvat ulkomaista, Suomesta ja suomalaisuudesta, sekä näiden mielikuvien käyttö kotimaisten keskustelujen tarpeisiin. Artikkelin perustuu koosteelle aiempien kolmen artikkelin empiirisestä aineistosta, sähköposti- ja taustahaastattelutietoihin Suomen viimeaikaisesta julkisuusdiplomiasta Japanissa, sekä 1900-luvun alkupuolen osalta olemassa olevalle tutkimuskirjallisuudelle, jonka avulla 1900-luvun loppupuolta koskeva väitöskirjallisuuden tutkimusaineiston tarkastelu yhdistetään aiempaan tietoon Suomi-kuvatyöstä Japanissa.

Artikkeli havainnoi Japanin Suomi-kuvan rakentamisen ja Suomen maabrändin historian pitkää linjaa. Artikkelin kysyy, miksi Suomi tunnetaan Japanissa juuri tiettyistä ominaispiirteistään, miten ulkoministeriössä ja laajemmin suomalaisessa yhteiskunnassa kuviteltua (*imagined*) suomalaisuutta on kuvattu (*imaged*) Japaniin eri aikoina, millaisten tapahtumien ja kanavien kautta Suomen kansainvälisten suhteiden laajetessa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä monipuolistunut maakuvatyö välittyi Japaniin, ja miten Suomi-kuvatyötä on vastaanotettu Japanissa eri aikoina.

Artikkeli summaa päälinjauksia Suomen tunnettuuden rakentamisesta Japanissa ja sitoo yhteen väitöskirjan kolmen käsitteellisen keskustelun – julkisuusdiplomatian, kulttuuridiplomatian ja kaupallisen diplomatian – teemoja. Näin tehdään näkyväksi 2000-luvun maabrändäyksen historiallista taustaa Suomi-brändin menestysesimerkissä.

3 Kolme väylää vaikuttamiselle

Yhdessä tutkimusartikkelit Suomen imagopolitiikasta, vienninedistämisestä ja kulttuurivaihdosta heijastavat Suomen Japaniin suuntaaman julkisuusdiplomatian päälinjoja 1960–1990-luvuilla. Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen keskeisiä tuloksia seuraamalla Tokion-suurlähetystön toiminnan kautta, kuinka pehmeä vaikuttaminen toteutui tutkimuksessa tarkasteltujen toimijoiden työssä.

Cullin typologiaa soveltaen ulko-, opetus-, ja kauppa- ja teollisuusministeriöiden vaikuttaminen sisälsi niin paikallisen yhteiskunnan Suomea koskeneiden keskustelujen havainnointia (*listening*), Suomen etujen puolustamista ja maakuvan muokkausta (*advocacy*), kulttuurista vuorovaikutusta ja kulttuuridiplomatiaa (*cultural diplomacy*), opiskelija-, tutkija- ja taiteilijavaihtoja (*exchanges*), kuin tiedonvälitystä Japanin viestimiä hyödyntäen (*international broadcasting*).

1960-luvulta lähtien ulkoasiainhallinto tehosti Japanissa vallitsevien Suomi-mielikuvien seurantaa ja pyrki reagoimaan kielteiseen julkisuuteen uudella imagopolitiikalla sodanjälkeisen tiedotuslinjan mukaisesti. Tullessa 1970-luvulle Suomi vahvisti kauppapoliittista läsnäoloaan Japanin taloudellisen painoarvon kasvaessa, ja kaupallinen diplomaatti vauhdittui. Kansainvälisen ja kotimaisen kiinnostuksen herätessä Japania kohtaan ajankohtaistui myös kulttuurisuhteiden lähentäminen, mikä johti kulttuuridiplomaattisiin ponnistuksiin. 1980–90-luvuilla Suomen yhteiskunnan kansainvälistämisen ja korkeakoulutuksen ”aasialaistamisen” diskurssit, eli Aasiaa koskevan tutkimuksen ja opetuksen lisääminen, yhdessä Suomen Japanin instituutin perustamisen kanssa, vauhdittivat omalta osaltaan tiedotustoimintaa. 2000-luvun alkuun mennessä käynnistyi Suomen Japaniin suuntaaman viestinnän keinojen mullistus, kun vuonna 1995 perustettua Suomi-kuvan virallista internetsivustoa, Virtual Finlandia, alettiin hyödyntää Japaniin, Suomen tavoin informaatioteknologian edelläkävijämaahan, ja Suomi-kuvan nousukiito kohti buumia alkoi.²²⁹

Näitä eri sektoreille kohdistuneita toimia, jotka synnyttivät uusia siteitä Suomen ja Japanin yhteiskuntien välille, yhdisti tarve jatkuvalla informaatiovaikuttamiselle, joka oli julkisuusdiplomatian kaikkien osien ytimessä.

²²⁹ Virtual Finlandista, ks. ThisisFINLAND 1995–2024. Korkeakoulutuksen ”aasialaistamisesta”, ks. väitöskirjan artikkeli III, 205.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, kuinka Suomea tehtiin tunnetuksi Japanissa ja millaisin vallankäytön pehmein keinoin Suomi pyrki vaikuttamaan maassa, johon kylmän sodan blokkipolitiikan ylärakenne mutta myös maantieteellinen ja kulttuurinen etäisyys hidastivat korkean tason poliittisten suhteiden avaamista. Japanin lisäksi Suomen viesti oli suunnattu laajemmallekin, sillä näkyvyys länsileirin sillanpäässä Aasiassa profiloiti Suomea myös länsimaiden yleisöille.

Aluksi sodanjälkeisen tiedottamisen päätoimija Japanissa oli ulkoministeriö, johon keskitytään alaluvussa 3.1. Ministeriön pehmeän vaikuttamisen pääsisältönä oli Suomen ulkopoliittisen linjan kirkastaminen, kun taas suhteiden konkreettinen sisältö painottui kauppapolitiikkaan, jolla tähdättiin sääntelystä vapautettujen Suomen ja Japanin välisten kauppaja- ja taloussuhteiden laajentamiseen. Kulttuurin rooli ulkoministeriön toiminnassa puolestaan painottui yleiseen tunnetuksi tekemiseen ja muiden suhteiden pohjustamiseen tavalla, johon on viitattu ministeriön tyylinä käyttäen kulttuuria helppona tienä muille suhteille.²³⁰ Tiedottamisen taustalla vaikutti Suomen uuteen identiteettiin liittynyt symbolinen tarve näyttää Suomi Japanille tutuksi tulleesta kuvasta poikkeavana, uutena ”roolihahmona”.²³¹

1970-luvulta lähtien Suomen kansainvälisten kontaktien laajetessa Japaniin kohdistuneessa vaikuttamisessa kauppa- ja teollisuusministeriö ja opetusministeriö kasvattivat roolejaan, joihin keskitytään alaluvuissa 3.2 ja 3.3. Suhteiden konkreettisena pääsisältönä säilyi kauppapolitiikka, mutta vuosikymmenen lopulla keskustelu Suomen ja Japanin välisestä kulttuurisopimuksesta sai kiinnostuksen Japaniin kasvaamaan myös Suomen kansainvälisen kulttuuripolitiikan näkökulmasta.

1980-luvulta eteenpäin voidaan nähdä kaikkien kolmen päätoimijan olleen aktiivisia yhtä aikaa ja toteuttaneen Japanissa alojaan vastannutta erikoistunutta vuorovaikutusta, jonka motiiveja olivat niin kaupalliset, kulttuuriset kuin identiteettiin liittyneet syyt. Kehitys heijasti Suomen monitasoisten kansainvälisten kontaktien yleistä laajenemista. Pehmeän vaikuttamisen työkaluina yleisen julkisuusdiplomatian rinnalle nousivat itsenäisiksi sfääreikseen kaupallinen diplomatia ja kulttuuridiplomatia, joiden keinot erikoistuiivat kolmen ministeriön yhteispelissä ja jotka saivat omat edustajansa Tokion-suurlähetystössä.

²³⁰ Clerc & Mikkonen 2022, 195.

²³¹ Termiä ”roolihahmo” ovat Suomen kylmän sodan ajan imagonrakennuksesta käyttäneet Pekka Lähteenkorva ja Jussi Pekkarinen kuvatessaan Suomen ulkomaantiedotuksen tehostamista 1960-luvulla pohtineen neuvottelukunnan selvitystä Suomi-kuvan uudistustarpeista vuodelta 1965. Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 115–121.

3.1 Julkisuusdiplomatia ja puolueettomuuden puolustus Tokion-suurlähetystössä 1960-luvulla

Modernin Suomi-kuvan rakentaminen alkoi Japanissa toisen maailmansodan jälkeen samassa tahdissa Suomessa tapahtuneen tiedottamisen uudistuksen kanssa. Useat Suomi-kuvan piirteistä, joista myöhemmin tuli osa Japanissa menestynyttä Suomi-brändiä, juontavat juurensa 1960-luvulle, Jakobsonin komitean esittelemiin periaatteisiin ja Suomen uuden ulkopoliittisen tilanteen sanelemiin ehtoihin. Ulkoministeriö ja sille kuulunut Suomen yleinen esitleminen pohjusti väyliä muille kontakteille. Uudella Suomi-kuvalla tuettiin Japanissa puolueettomuuspolitiikkaa ja viriäviä kauppasuhteita, ja 1960-luvulta lähtien Japaniin kohdistunut vaikuttaminen asetui osaksi Suomen ulkosuhteiden aktivoitumista.²³²

Tiedottamisen organisaatio Tokiossa oli aluksi minimalistinen. Suomen ja Japanin kanssakäyminen elpyi 1950-luvulta lähtien. Maiden väliset diplomaattiset suhteet normalisoitiin vuonna 1957, mutta jo Suomen perustettua pääkonsulinviraston Tokioon vuonna 1952 viraston vuosiraportit kertoivat tehtävistä Suomen tunnetuksi tekemiseksi sotia edeltäneeseen tapaan. Lähetystön korottaminen suurlähetystöksi vuonna 1962 paransi, joskin hitaasti, tiedottamisen resursseja ja arvovaltaa, joista jälkimmäinen oli Japanissa uskottavuuden edellytys. Kaupallisten tavoitteiden ja ulkopoliittisten reunaehtojen lisäksi toimipaikan statuksen nosto heijasti Japanin merkitystä Tyynenmeren alueen ja Neuvostoliiton tarkkailuasemana sekä halua lämmitellä maiden välisiä vanhoja ongelmattomia suhteita. Suomen uusi roolihahmo projisoitiin Japaniin 1960-luvun alkuvuosista lähtien Suomen suurlähettilään ja lähetystösihteerin henkilökohtaisissa ponnistuksissa ja heitä avustaneiden tulkin ja sihteerin toiminnassa. Erikoistunutta työnjakoa tiedotustehtäviä varten ei pitkään aikaan voitu järjestää. Muiden ministeriöiden yhteydet maahan kehittyivät myöhemmin ja tarkoittivat aluksi satunnaisia, eri tapahtumia varten koottuja poikkihallinnollisia delegaatioita. Koska keskitettyä organisaatiota tiedottamiselle ei Helsingissä ollut, kukin hallinnonhaara kurotti Japaniin ad hoc -yhteistyössä, joka ylläpiti paikallista improvisointia. Vähitellen Tokion-suurlähetystön verkostot laajenivat, mikä helpotti ratkaisevasti Suomi-tuntemuksen levittämistä.²³³

Julkisuusdiplomatian keinot olivat resurssipulasta huolimatta monipuolisia. Suomen etujen valvonta (*advocacy*) sisälsi yhteydenpidon Japanin politiikan, talouden, kulttuurin ja hallinnon vaikuttajiin. Paikallisten tiedotusvälineiden hyödyntäminen (*international broadcasting*) käsitti Suomi-tietoa levittäneiden kirjoitusten, kuvien,

²³² Vrt. Sahi 2016; Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 106–107; Soikkanen 2003, 198–205; Soikkanen 2008, 261–441; Clerc 2015b 200–213.

²³³ Väitöskirjan artikkeli I. Vrt. esim. Sahi 2016; Suomen suurlähetystö Tokio 2013.

haastatteluiden, filmien ja äänitallenteiden tarjoamista sanomalehdille, televisioyhtiöille ja radioon. Vastaavasti tietoa jaettiin yrityksille, kouluille, kirjastoille, ja tiede- ja taidelaitoksille. Suomea esiteltiin myös messuilla ja vientinäyttelyissä.²³⁴

Ulkoministeriön sanomalehtitoimisto laati yhteistyössä Tokion-suurlähetystön kanssa Japanissa jaettavaksi painotuotteita, joista osa oli ulkoministeriön tuotantoa, osa taas valmistettiin paikallisten kääntäjien ja painotalojen avulla. Helsingissä tuotettuja materiaaleja, kuten kirjallisuutta ja esitteitä, onnistuttiin ajoittain käännättämään, mutta japaninkielisten nimikkeiden lukumäärä pysyi pienenä kustannusten takia. Tiedotusmateriaalin kieli oli aluksi tavallisimmin englanti, ranska tai saksa, mikä vaikeutti japanilaisten yleisöjen tavoittamista. Materiaalin jakelumäärät, jotka olivat vain joitakin satoja kopioita vuosittain, kasvoivat silti tasaisesti, ja Suomi-tietoa tarjottiin kasvavalle vastaanottajajoukolle. Paikallinen kysyntä ylitti suurlähetystön materiaalien tarjonnan, erityisesti matkailun ja arkielämän aiheista. Lisäksi aineisto oli osin vanhentunutta, huonokuntoista tai aihepiireiltään rajallista. Erityisesti japaniksi käännetyn materiaalin niukkuuden takia Jakobsonin komitean suosittamaa kohderyhmäajattelua ei voitu täysin toteuttaa.²³⁵

Myös vaihdot ja kulttuuridiplomatia (*exchanges, cultural diplomacy*), jotka kuuluivat jaetusti opetusministeriölle jo 1950-luvulla ennen ministeriön kansainvälisten asiain osaston perustamista ja joiden järjestelyihin ulkoministeriö tarjosi sivustatukea, levittivät Suomen viestiä. Suurlähetystö edisti tutkijoiden ja taiteilijoiden vaihtoa ja välitti toimittajille kutsuja Suomeen ulkoministeriön järjestämille tutustumismatkoille.²³⁶

Temaattisesti julkisuusdiplomatiasta muotoiltiin kansainvälistä järjestelmää ja Japanista haviteltuja tavoitteita koskeneen tilannearvion perusteella. Suomi oli riippuvainen länsikaupasta, ja siksi Japaniin pyrittiin muiden länsimaiden tavoin vakuuttamaan, ettei YYA-sopimus estänyt kauppasuhteita tai vähentänyt luottamusta Suomen vientisektoriin. Viennin tukemiseksi suurlähetystö valisti japanilaisia Suomen teollisuudesta, erityisesti uusviennistä.²³⁷

Toisaalta Japani oli hedelmällistä maaperää suomalaisen kulttuurin esittelylle, ja ulkoministeriön harjoittama Suomen kulttuurin mainostus vastaanotettiin Japanissa usein Suomi-aiheista parhaiten. Kiinnostuksen Suomen klassisiin ja moderneihin tai-

²³⁴ Väitöskirjan artikkelit I–II.

²³⁵ Väitöskirjan artikkeli I.

²³⁶ Väitöskirjan artikkeli I. Vrt. Cull 2008a, 31. Vastaavasta suomalaisen kulttuurin käytöstä Suomen tunnetuksi tekemiseksi, ks. Melgin 2014. Pääasiallisesti vain Neuvostoliiton-suhteet sekä tekniset aiheet, joissa oli vahva ulkopoliittinen ulottuvuus, saivat osakseen ulkoministeriön huomiota kulttuurin sfäärissä, ks. Clerc 2023, 131–197. Vertailukohtia Suomen kulttuuridiplomatiasta länsimaihin tässä vaiheessa tarjoavat Clerc & Mikkonen 2022.

²³⁷ Väitöskirjan artikkelit I–II.

teenaloihin, joiden mainostettiin saavan voimansa metsistä, järvistä, lumesta ja keskiyön auringosta, katsottiin johtuvan Japanin nopeasta kaupungistumisesta, jota vasten suomalainen kulttuuri tarjosi virkistävää vastapainoa ja mahdollisti Suomen tarkastelun nostalgisesti eräänlaisena Japanin ”kadotettuna menneisyytenä”.²³⁸ Sisällöissä hallitsivat klassinen musiikki, arkkitehtuuri ja taideteollisuus sekä kaupallisen kulttuurin tuotteet, kuten tekstiilimerkki Marimekko ja ensiesiintymisensä Japanissa 1960-luvulla tehneet Muumit. Myöhemmin 1980–90-luvuilla kulttuurisopimuksen tultua voimaan suomalaisen kulttuurin levittämistä tehostettiin. Myös koulutus sisältyi tiedotusteemoihin vuosikymmenestä toiseen. YK-yhteistyön ja kehitysavun teemoilla puolestaan alleviivattiin aktiivista puolueettomuuspolitiikkaa ja valmiutta kansainväliseen yhteistyöhön.²³⁹

Pahiten Japanin Suomi-kuvaa heikentänyt ja eniten tiedottamista tehostanut aihe oli keskustelu suometumisesta.²⁴⁰ Suurlähetystön yritys hallita julkista keskustelua oli esimerkki Suomen julkisuusdiplomaattisesta edunvalvonnasta (*advocacy*), johon satsattiin voimakkaasti mutta joka onnistui puutteellisesti. Puolueettomuus yhdistettynä hyviin suhteisiin Neuvostoliittoon ja toisaalta lähentyminen lännen yhteistyömuotoihin vaati Japanissa runsaasti selittämistä. Suomettumiskeskustelu oli Japanissa seurausta joko Suomea koskeneista kansainvälisistä uutisista, joita japanilaiset ulkomaankirjeenvaihtajat välittivät, tai lähtöisin Japanin sisäpoliittisesta kiistelystä, jossa suomettumista käytettiin retorisenä aseena. Suomen suhdetta Neuvostoliittoon kuvattiin akselilla, jonka ääripäissä olivat yhtäältä rauhanomainen rinnakkainelo ja toisaalta kamppailu kansallisesta olemassaolosta.²⁴¹

Japanilaisessa julkisessa keskustelussa Suomen poliittisen johdon nähtiin pyrkivän peiteltysti länteen, ja näin Japanissa tulkittiin myös suomalaisten epäpoliittiseksi leimaamaa taloudellista integraatiota. Hienosyiset nyanssit ja tarkat sanavalinnat, jotka olivat Suomen johdon kylmän sodan ajan poliittisessa retoriikassa tärkeitä, sumenivat kaukaisessa vastaanottajamaassa. Japanissa Suomen itsenäisyyden arveltiin olevan rajatumpaa kuin miten suomalaiset sen esittivät, ja epäily kuvasti Suomen julkisuusdiplomaattisen ponnistelun todellisuutta. Suomettumisuutisten sävy vaihteli vasemmisto-oikeistoakselilla. Valtamedia, joka asettui joko konservatiiviseksi

²³⁸ Suomesta, Muumeista ja symbolisesta kadotetusta kotimaasta (*furusato*) nostalgian kohteina, ks. Mitsui 2012, 5.

²³⁹ Väitöskirjan artikkelit I–IV; Vrt. esim. Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta 1990; Suomen maabrändivaltuuskunta 2010; Valaskivi 2016a; Moderniuden teemoista Suomi-kuvassa, ks. esim. Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 115–121, 129–136.

²⁴⁰ Väitöskirjan artikkeli I; Ks. alaluvut 1.1 ja 1.7 tässä väitöskirjassa. Suometumisesta tiedotustoiminnan näkökulmasta, ks. esim. Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 260–281. Ulkoministeriön ongelmana, ks. Soikkanen 2008, 356–365. Suomalaisesta lehdistönvapaudesta kylmän sodan aikana, ks. esim. Mainio 2018; Fields 2015.

²⁴¹ Väitöskirjan artikkeli I.

keskustaoikeistolaiseksi tai liberaaliksi keskustavasemmistolaiseksi, antoi tilaa asi-
antuntijalausunnoille ja reportaaseille, kun taas tuomitsevaa suomettumissytytelyä
esiintyi erityisesti ulkomaalaisia palvelleessa englanninkielisessä lehdistössä, va-
semmistolehdistön suhtautuessa Suomen Neuvosto-suhteisiin oletetun hyväksy-
västi.²⁴²

Toisaalta Japanin eliitin kannat osoittivat ymmärrystä Suomen pragmaattiselle
pienvaltiorealismille. Vastaanottoa imagopoliitiikan ulkopoliittiselle osuudelle –
viestin kulmakivelle – voi kuitenkin kokonaisuutena kuvata kriittiseksi, ja suurlähe-
tystön toiminta keskustelun sensuroimiseksi asettui jälkikäteen arvioiden osaksi suo-
mettumisen ilmiötä. Suomettumiskeskustelua lukuun ottamatta japanilainen Suomi-
uutisointi oli 1960-luvulla kuitenkin pääosin myönteistä.²⁴³

Nyen pehmeän vallan teoriaa peilaten voidaan todeta, että tiedottamisella To-
kion-suurlähetystö pyrki käyttämään suomalaisen yhteiskunnan pehmeän vallan voi-
mavaroja ja kääntämään ne vaikutusvallaksi suhteessa japanilaiseen yhteiskuntaan.
Siinä missä Cullin mukaan julkisuusdiplomaattinen edunvalvonta tähtää tietyn poli-
tiikan, idean tai intressin levittämiseen, Suomen Japaniin tarjoama ”idea” oli toive
Suomen sodanjälkeisen uuden roolihahmon hyväksymisestä eri alojen kontaktien
perustaksi. Käytännössä se tarkoitti pyrkimystä kasvattaa Suomen vaikutusvaltaa
hankkimalla tunnustusta puolueettomuuspolitiikalle ja yhteistyökelpoisuudelle ja li-
säämällä suomalaisen kulttuurin tunnettuutta.

Tiedotuksessa Japaniin, kuten muualle länsileiriin, oli ylläpidettävä kuvaa Suo-
mesta vapaana länsimaana, jolla oli toimiva markkinatalous, avoin demokraattinen
yhteiskunta ja oikeusvaltioperiaatteeseen perustuneet instituutiot. Jotta Suomi voitiin
pitää ulko- ja turvallisuuspolitiikan ydintavoitteen mukaisesti erillään itäblokista,
Suomen viranomaisten tuli jatkuvasti tiedottaa piirteistä, jotka erottivat Suomea tästä
ei-toivotusta ”toisesta”. Siksi myös Japanissa saman viestin artikulointi muodostui
elintärkeäksi. Japanissa Suomi onnistui luomaan kuvaa puolueettomasta mutta poh-
jimmiltaan sitkeän neuvostovastaisesta maasta, joka rakensi kansainvälisiä yhteyk-
siä koko tarjoutuneen liikkumatilan laajuudessa. Japanissa tiedottamisesta tuli 1960-
luvulta lähtien ulko-, kaupp- ja kulttuuripoliitiikan jatke. Pehmeä valta Japanissa
merkitsi Suomelle ”manööverin marginaalin”²⁴⁴ kasvua, siis kykyä sitoutua tiukem-
min läntiseen viiteryhmään ja tulla nähdyksi siihen kuuluneiden maiden julkisessa
mielipiteessä hyväksyttynä.²⁴⁵

Julkisuusdiplomaattisen kuuntelun ja edunvalvonnan kierto toimi Japanissa suo-
malaisten projisoimien kuvien ja Japanin yhteiskunnan tuottaminen heijasteiden

²⁴² Väitöskirjan artikkeli I.

²⁴³ Väitöskirjan artikkeli I.

²⁴⁴ Vrt. Crump & Erlandsson (toim.) 2020.

²⁴⁵ Väitöskirjan artikkeli I.

vuorovaikutuksena. Suomalainen autostereotypia, eli kotimaisessa ajankohtaisessa identiteettiprosessissa määritelty Suomi-kuva, välitettiin suurlähetystön tiedotustyössä Japaniin (*advocacy*), josta paikalliset ulkoiset Suomi-kuvat eli heterostereotypiat palautuivat takaisin Suomen ulkoasiainhallintoon suurlähetystön raportoinnin välityksellä (*listening*).²⁴⁶

Suurlähetystön lehdistökatsaukset ja vuosikertomukset sisälsivät kommentteja Japanin Suomi-kuvan tilasta, ehdotuksia sen korjaamiseksi ja lainauksia Japanin medioista. Vuorovaikutusprosessin seurauksena suurlähetystö melko itsenäisesti, sekä ulkoministeriön sanomalehtiasiantomisto ohjaavana tahona, pystyivät suuntaamaan julkisuusdiplomatiaa uudelleen ja reagoimaan kuvan kehitykseen. Vastaavaa syklistä vuorovaikutusta voidaan havainnollistaa kansakunnan sisäisen kuvittelun ja ulkoisen kuvaamisen käsittein (*imagining* ja *imaging*).²⁴⁷ Toiseuden tutkimuksen käsittein taas Japanin Suomi-kuva kehittyi diskursiivisena rakennelmana sisäisen ja ulkoisen kuvan risteyksessä aktiivisen promootion tuloksena. Tiedottaminen lisäsi Japanissa kiertäneisiin Suomi-narratiiveihin uusia Suomen tarpeita vastanneita kerroksia.²⁴⁸

3.2 Kaupallinen diplomatia ja skandinaavinen Suomi Osakan maailmannäyttelyssä 1970

Siinä missä ulkoministeriö oli Suomen julkisuusdiplomatian ensisijainen väylä Japaniin, toisena ministeriönä, joka pyrki rakentamaan Suomelle vaikutusvaltaa maassa pehmeän vallan keinoin, sen rinnalle nousi kauppa- ja teollisuusministeriö 1970-luvulle tultaessa. Yhdessä ulkoministeriön ja Tokion-suurlähetystön kanssa kauppa- ja teollisuusministeriön toteuttama viennin ja matkailun edistäminen muodosti merkittävän osan Suomen julkisuusdiplomatiasta Japanissa.²⁴⁹ Toimiakseen tehokkaasti kaupapolitiikan jatkeena kaupallinen diplomatia edellytti jatkuvaa tiedottamista, jolla Suomesta ja sen vienti- ja matkailualasta luotiin houkuttavaa kuvaa.

Kaupallista diplomatiata hoitivat Tokion-suurlähetystössä ensin ulkoministeriön yleislinjan virkamiehet, mutta suurlähetystön työnjaon erikoistuessa ja henkilöstön lisääntyessä sen varsinaisen keihäänkärjen muodostivat kaupalliset ja teollisuussihteerit 1970-luvun alusta lähtien. Kaupallisten sihteerien tehtävä oli edistää suomalaistuotteiden markkinointia, vaihtaa tietoja Suomen ja Japanin yrityskentän välillä yhteyksien solmimiseksi, sekä raportoida kaupapolitiikasta ulkoministeriölle ja

²⁴⁶ Vrt. Musiał 2002, 20–21; Cull 2008a.

²⁴⁷ Esim. Clerc & Glover 2015, 3.

²⁴⁸ Väitöskirjan artikkeli I; Toiseudesta imagologiassa, ks. Leerssen 2007, 22–23; Kansallisesta kuvittelusta, ks. Hobsbawm 1983, 1–14. Kuvien sirkulaatiosta, ks. Valaskivi 2016a; Byrkjeflot ym. (toim.) 2021.

²⁴⁹ Vrt. Sevin & Dinnie 2015; Berridge 2015; Naray 2011; Lee 2004; Nye 1990a.

Suomen liike-elämälle.²⁵⁰ Teollisuussihteerit taas keskittyivät hankkimaan teknistä tietoa kotimaisen tutkimuksen ja tuotekehityksen tarpeisiin. Yhteistyötä kaupallisen tiedottamisen alalla suurlähetystön kanssa tekivät muun muassa Ulkomaankauppaliitto, Teollisuusliitto, Matkailun edistämiskeskus, Finnfacts-instituutti, vientinäytelyjen järjestäjät sekä 1980-luvun alusta lähtien Tokion suomalaisten yritysjohtajien klubi ja kauppakamarit.²⁵¹

Kaupallisen diplomatian käytännön toteutus heijasti neuvotteluprosessia, joka Suomen esittäminen kaukana kotimaasta oli. Lukuisten toimijoiden oli sovitettava yhteen osin ristiriitaisiakin näkemyksiä. Toisin kuin ulkoministeriöllä, kauppa- ja teollisuusministeriöllä ei ollut suurlähetystön veroista toimipistettä, vaan sen läsnäolo rakentui ulkoministeriön alaisen suurlähetystön ja sinne perustettujen erityisvirkojen sekä kotimaisen organisaation varaan. Resurssipula piti ulkoministeriön pitkään penseänä kaupallisille tiedotushankkeille, kun taas suurlähetystössä toimineiden aktiivisten yksilöiden panos yhdistettynä kauppa- ja teollisuusministeriön kauppaosaston ja sen yhteistyötahojen ponnistuksiin tehosti Suomen kaupallista esitteilyä.²⁵²

Kotimaisen kentän lisäksi kaupallisen diplomatian prosessiin vaikutti Suomen lähin kansainvälispoliittinen viiteryhmä markkinatalouksien joukossa, eli muut Pohjoismaat, joiden edustajien kanssa suomalaiset tekivät Tokion diplomaatti- ja yrityspiireissä läheistä yhteistyötä. Mitä enemmän tahoja kaupalliseen tiedotukseen osallistui, sitä vaikeampi joukon oli kuitenkin muodostaa yhteisymmärrystä paikallisen yleisön kontaktoinnista. Siten Japaniin asti heijastui Suomen ulkomaantiedottamisen organisaatiota vaivannut keskittämisdilemma.²⁵³ Vientipiireissä taas Japanin-markkinoille lähtöä epäroitiin tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta, mikä liittyi kulttuurin vierauteen sekä kontaktien ja kapasiteetin puutteeseen.²⁵⁴

Kaupallinen diplomatia toi tiedottamisen lähemmäs tavallisten kansalaisten arkea, kun Suomelle rakennettiin näkyvyyttä turismin ja liikematkailun kohteena. Japanin liike-elämän edustajille suunnattiin entistä tarkemmin räätälöityä informaatiota, sillä ryhmä muodosti potentiaalisen Suomeen matkustavien vaikuttajien joukon, jollaiset määriteltiin tärkeiksi tiedotuksen kohderyhmiksi sekä Jakobsonin ko-

²⁵⁰ Suomella oli 1970-luvun lopussa kolme kaupallista neuvosta, Moskovassa, Pariisissa ja Washingtonissa, sekä neuvoksen statuksella diplomaattilistalle ilmoitetut kaupalliset sihteerit Tokion lisäksi Lontoossa, Teheranissa, Berliinissä, Varsovassa, Washingtonissa ja Jeddassa. Kaupallisista sihteereistä, ks. Aunesluoma 2011, 322–326; Soikkanen 2003, 73, 77.

²⁵¹ Finnish Chamber of Commerce in Japan 2023; Väitöskirjan artikkeli II.

²⁵² Asenteista ulkoministeriössä, ks. Sahi 2016, 651–652.

²⁵³ Vrt. Clerc 2015b, 205–213; Clerc 2015a.

²⁵⁴ Väitöskirjan artikkeli II.

miteassa että Suomen teollisuuden etuja ulkomailla ajaneessa Finnfacts-instituutissa.²⁵⁵

Suomen Japaniin suuntaaman kaupallisen aktiivisuuden käynnistysvaihetta mutta myös alkuhankaluuksia, kuten vientiyrietysten kiinnostuksen puutetta ja havaintoja muiden Pohjoismaiden etumatkasta, kuvasti Suomen osallistuminen Osa-kassa vuonna 1970 järjestettyyn Aasian ensimmäiseen maailmannäyttelyyn. Japanissa EXPO'70 muistetaan nostalgisesti menestyksenä, joka symboloi maan talousihmettä ja jälleenrakennusta. Kansainvälisesti EXPO heijasti Aasian kaupallisen painoarvon kasvua, ja esimerkiksi Euroopan yhteisöt (EY) osallistui EXPOon kulttuurin lisäksi kaupallisin tavoittein.²⁵⁶

Suomen osallistuminen kiteytti useita Suomen julkisuusdiplomatian kaupallisen ulottuvuuden piirteitä, kuten laajapohjaisen kotimaisen yhteistyön sekä tarpeen voittoa Suomelle näkyvyyttä yhä etäisemmissä kohteissa. Osallistumista valmisteltiin ulko- ja kauppa- ja teollisuusministeriöiden, Suomen Messujen, Teollisuusliiton, Vientinäyttelylautakunnan ja ulkomaankaupan etujärjestöjen kesken. Osallistumispäätöksen takana oli myös opetusministeriö. Kokoonpano kuvasti Japanissa näyttelytymisen vaatimaa laajaa poikkihallinnollisuutta.²⁵⁷

EXPO lisäsi paitsi japanilaisten tietoja Suomesta, myös suomalaisten yhteyttä Japaniin, sillä siellä vieraili satoja suomalaisia. Ensimmäinen kaupallinen sihteeri nimitettiin Tokion-suurlähetystöön juuri EXPOa varten, ja tieto nimityksestä lisäsi Suomen liikemiesten käyntejä maassa. EXPO-vuonna Japanissa vieraili myös, laivanrakennusteollisuuteen tutustumassa, kauppa- ja teollisuusministeri Väinö Leskinen (SDP), sillä Tokion-suurlähetystössä vireillä olleisiin asioihin kuuluivat mittavana diplomaattisena ponnistuksena lentoliikenneneuvottelujen käynnistäminen Japanin kanssa, sekä pienimuotoisempaa ajankohtaisena haasteena suomalaisen huonekalu- ja sisustusnäyttelyn järjestäminen.²⁵⁸

EXPO-osallistumiseen vaikuttivat kauppapolitiikan lisäksi myös ulkopoliitiikan realiteetit. Kustannussyistä EXPO-osallistumista vastustettiin, ja osallistumispäätös tehtiin Suomessa vastahakoisesti vasta muiden Pohjoismaiden ilmoitettua myönteisen kantansa, sillä yhteisestä rintamasta pois jäämisen pelättiin heikentävän puolueettomuuspolitiikan uskottavuutta ja vahingoittavan Suomen imagoa yhtenä Pohjoismaista. Kauppa- ja teollisuusministeriön kauppaosaston mukaan pohjoismaisen yhteenkuuluvuuden korostaminen edistäisi Suomen vientiä. Skandinavian maiden imago tiedettiin lännessä hyväksi, olivathan Tanska, Norja ja Islanti NATO:n perus-

²⁵⁵ Väitöskirjan artikkeli II; Väitöskirjan artikkeli IV; YLE, Miten edustamme 1967, 2:12–2:30; Åsvik (toim.) 2001, 37–49.

²⁵⁶ Nose 2022.

²⁵⁷ Väitöskirjan artikkeli II.

²⁵⁸ Väitöskirjan artikkeli II; Härkönen 29.3.1971.

tajajäseniä ja Ruotsi tunnettu puolueettomuudestaan. Myös Pohjoismaiden neuvosto suositteli yhteisosallistumista, sillä sen arvioitiin säästävän kuluja ja tarjoavan paremmat mahdollisuudet saavuttaa näkyvyyttä. Ruotsin, Norjan ja Tanskan osallistumisen syynä oli jo selvä liike-elämän painostus, sillä SAS neuvotteli Japanissa laskeutumisoikeuksista ja EXPO-paviljonki rakennettiin SAS:n ravintolan ympärille. EXPO-valmistelujen kanssa yhtä aikaa Pohjoismaiden kesken puuhattiin myös Nordekia eli pohjoismaista talousaluetta vastauksena Euroopan talousyhteisön tiivistymiselle, mutta Neuvostoliiton vastustus kariutti Nordekin juuri ennen EXPO:n avautumista.²⁵⁹

Temaattisesti EXPO uudisti Japanin Suomi-kuva. Skandinavian paviljongin teema oli ympäristönsuojelu teollistuneessa yhteiskunnassa, ja imagonäkökulmasta se oli uutta Suomen tunnettuudelle. EXPOssa Suomesta esiteltiin muiden tietojen lisäksi teollisuutta ja kauppaa ja suomalaisuudelle annettiin sisältöjä modernina, skandinaavisena ympäristönsuojelun mallimaana ja tulevaisuuden teollisuusyhteiskuntana, jossa edistykselliset tieteellistekniset ratkaisut helpottivat tuotannon inhimilliselle elämälle aiheuttamia harmeja. Sisältö, joka koski kaikkia Pohjoismaita yhteisesti, oli suunnattu erityisesti SAS:n liiketoiminnan vauhdittamiseen. Se oli markkinointiviesti, jonka yhteyttä suomalaiseen todellisuuteen kyseenalaistettiin Suomessa. Japanissa taas viestin aitoutta ei epäilty, vaan se vastaanotettiin ensisijaisesti yleisinhimilliseltä itseisarvoltaan.²⁶⁰

EXPO toi siis Suomi-kuvaan edistyksellisiä talouskasvun ja ympäristön teollisen hallinnan sisältöjä. Lisäksi esiteltiin imagopolitiikan modernia roolihahmoa: ulko- ja sisäpolitiikkaa, puolueettomuutta, kulttuuria, sosiaalihuoltoa, matkailua, designia, saunaa ja ruokaa. Toisaalta Suomea luonnehdittiin myös luontokuvauksin, joissa toistuivat vanhat teemat erämaista, talvesta, järvistä ja keskiyön auringosta. Suomen länsieurooppalaisen kulttuurin kuvauksena korostettiin demokratiaa, jonka kerrottiin olevan skandinaavista perua viittauksena Ruotsin vallan aikaan, kun taas autonomiaa Venäjän yhteydessä ei mainittu.²⁶¹

EXPO-tiedotus korosti ideaa yhteisestä rintamasta, eikä Pohjoismaiden kuvauksissa maita eroteltu toisistaan, vaan päinvastoin viiden maan erityispiirteitä pyrittiin häivyttämään niin, että niitä koskeneet kuvaukset olivat lopulta lähes identtisiä. Cul-lin termin julkisuusdiplomaattista edunvalvontaa ja kansainvälistä tiedottamista edustivat Suomen EXPO-osallistumisessa varsinaisen näyttelyn, eli monimediatek-

²⁵⁹ Väitöskirjan artikkeli II; North Atlantic Treaty Organization 2024; Sahi 2016, 651–656; Soikkanen 2008, 261–275.

²⁶⁰ Väitöskirjan artikkeli II.

²⁶¹ Väitöskirjan artikkeli II.

niikalla toteutetun suuren kuvashown, lisäksi myös noin 40 radio- ja televisio-ohjelmaa sekä noin 700 lehtijuttua.²⁶²

EXPOsta muodostui voitto Suomi-kuvalle Japanissa, sillä profiloituminen erottamattomaksi muiden Pohjoismaiden kanssa oli Suomelle toivottua positiivista näkyvyyttä. Vastaavan maakovien sekoittumisen voi nähdä toistuneen 2000-luvulla Japanin Suomi-buumissa, jonka aikana Japanissa kiersi rinnakkaisena muoti-ilmiönä Pohjoismaa-buumi, jossa pohjoismaisuus kuvattiin piirteiltään yhtenäisenä ja joka edisti myönteisiä mielikuvia kaikista Pohjoismaista, mikä edelleen ruokki Suomi-buumin leviämistä.²⁶³ Mittaluokassaan EXPO oli ainutlaatuinen imagonmuokkauksen suur tapahtuma, jossa esitetyt teemat levisivät laajalle tapahtuman Japanissa saaman suuren näkyvyyden takia ja jäivät kiertämään japanilaisissa Suomi-mielikuvissa.²⁶⁴

Maailmannäyttelyssä kävi koko EXPO-historian siihen asti suurin määrä kävijöitä, noin 64 miljoonaa. Skandinavian paviljonki sai hyvän mediavastaanoton ja sen teemaa pidettiin edistyksellisenä ja muista poikkeavana. Näyttelyn huomioarvo Japanissa oli suuri myös Japanin ajankohtaisen saasteongelman takia, mikä lisäsi kiinnostusta Suomeen ja Suomen tarjoamiin ratkaisuihin. Vastaavaa ratkaisukeskeytystä, jossa ympäristönsuojelu toteutetaan edistyksellisen teknologian keinoin, on markkinoitu Suomi-kuvassa myöhempinä vuosikymmeninä, ja EXPO loi kuvalle Japanissa ennakkotapauksen.²⁶⁵

Skandinaavisuus hallitsi EXPO:n Suomi-kuvaa myös näyttelyn tuotannossa. Näyttelyteema ja Pohjoismaiden esittäminen perustuivat ruotsalaiselle selvitykselle, joka koski japanilaisten käsityksiä Ruotsin teknologisteollisesta tasosta ja jolle Suomenkin esittäminen rakennettiin. Ruotsalaisten toteuttama kuuntelu (*listening*) heijastui Suomen julkisuusdiplomaattiseen edunvalvontaan, eli esittämisen tapoihin ja sisältöön (*advocacy*). Suomen tiedotusaineisto hävisi määrällisesti muille Pohjoismaille johtuen Tokion-suurlähetystön resurssipulasta ja suomalaisten laimeasta innostuksesta EXPOon. Toisaalta Suomea esitelleen aineiston niukkuus koitui paradoksaalisesti Suomen eduksi, sillä se tehosti Suomi-kuvan sekoittumista muiden Pohjoismaiden kuviin, joita koskien aineistoa oli enemmän tarjolla.²⁶⁶

EXPO onnistui vauhdittamaan Suomen omaa japaninkielisen tiedotusmateriaalin tuotantoa, mikä tuki Suomen myöhempää suhteiden laajentamista japanilaiseen yhteiskuntaan ja vastasi Jakobsonin komitean painottamaa kohderyhmäajattelua.

²⁶² Väitöskirjan artikkeli II.

²⁶³ Fuse 2021a; Pohjoismaiden yhtenäisen kuvan sirkuoinnista, ks. Byrkjeflot ym. (toim.) 2021; Stadius & Harvard (toim.) 2016.

²⁶⁴ Väitöskirjan artikkeli II.

²⁶⁵ Vrt. Suomen maabrändivaltuuskunta 2010; Annala 2018.

²⁶⁶ Väitöskirjan artikkeli II.

SAS:n etujen sekoittuminen EXPO-tiedottamiseen vahvisti imagoprosessin skandinaavista määrittelyä, jossa Ruotsi käytti suurinta äänivaltaa, sillä Ruotsissa sekä ympäristökysymys että maakuvan hallinto olivat Suomea pidemmälle institutionalisoituja. Vaikka Suomen julkisuusdiplomatia kylmässä sodassa oli tarkkaan harkittua, EXPOssa Suomen esittäminen muodostui skandinaavisten naapureiden aktiivisuuden rinnalla passiiviseksi ja reaktiiviseksi, eikä Suomi-kuvan määrittely ollut suomalaisten omissa käsissä. Toisaalta Suomen näyttelyosallistumisen avainhenkilöt ponnistelivat Suomen profiilin nostamiseksi, mikä korosti aktiivisten yksilöiden merkitystä julkisuusdiplomaattisessa edunvalvonnassa Japanin kaltaisessa etäisessä kohteessa organisaatiotason toiminnan ollessa vielä hajanaista.²⁶⁷

Maailmannäyttelyosallistumisen tarkastelu ilmentää Cullin jaottelun mukaisia Suomen julkisuusdiplomatian elementtejä varsin erilaisessa valossa kuin edellisessä alaluvussa käsitelty 1960-luvun ulkoministeriö- ja ulkopoliittikkavetoinen imagopoliittikka. Cullin tyypittelyn pohdinta toisistaan poikkeavissa esimerkeissä osoittaa, että aluksi hajanaisilta näyttäneet vaikuttamistavat olivat osa monitahoista kokonaisuutta, joka muodosti Suomen julkisuusdiplomatian Japanissa. EXPO-osallistumisen tarkastelu kuvastaa myös yhteistyötapoja, joiden merkitys voimistui 1970-luvulla Japaniin kaupallisen vetovoiman kasvaessa. 1970-luku pohjusti korkean tason vierailujen käynnistymistä, ja Suomen ja Japanin välinen vuorovaikutus kasvoi ennennäkemättömästi, kun vuonna 1977 ulkoministeri Keijo Korhonen teki Japaniin ensimmäisen hallitustason virallisen vierailun. Vaikeuksista huolimatta 1970-lukuun painottunut kaupallisen diplomatian vahvistuminen lisäsi kauppapolitiikan hallinnon pehmeää vaikutusvaltaa Japanissa ja muodosti kasvavan osan Suomen julkisuusdiplomatiasta niin motiiveiltaan, toimijoiltaan, keinoiltaan kuin Suomi-kuvalle annetuilta sisällöiltään.²⁶⁸

3.3 Kulttuuridiplomatia ja Suomen kansainvälistäminen Japanissa 1980–90-luvuilla

Kolmas Suomen julkisuusdiplomatiaan osallistunut ja Suomelle pehmeää valtaa Japanissa luonut taho oli opetusministeriö, joka hoiti Suomen kansainvälistä kulttuuripoliittikkaa ja jonka rooli Japanissa alkoi vahvistua vähitellen 1960-luvun lopusta ministeriön kansainvälisten asiain osaston perustamisesta lähtien. Opetusministeriö kanavoi Japaniin kulttuuri-, tiede- ja taidealojen yhteistyötä ja niistä tiedottamista suurlähetystön välityksellä ja vastasi Suomen kulttuurin esittelystä ulkoministeriön kanssa, sillä kulttuurin esittely kuului myös ulkoministeriön sanomalehtitoimiston

²⁶⁷ Väitöskirjan artikkeli II. EXPOssa tapahtuneesta pohjoismaisen identiteetin esittämisestä neuvotteluna ja vallankäyttönä ks. Glover 2013.

²⁶⁸ Väitöskirjan artikkeli II.

yleiseen tiedotusvelvoitteeseen. Kulttuuri oli, kauppaakin joustavammin, ala, jolla suhteita länsileiriin voitiin edistää ilman pelkoa Moskovan suhtautumisesta, ja Japaniin kulttuuriyhteistyö oli perinteisesti laajaa.²⁶⁹

Aluksi kulttuurikontaktit virisivät yksityisten ihmisten ja yhdistysten toiminnassa.²⁷⁰ Kylmän sodan aikana kulttuurin merkitys maiden virallisille suhteille kasvoi ja sai institutionaaliset raamit. Japaniin suunnatun pehmeän vaikuttamisen kokonaisuudessa kulttuuridiplomatialla oli tärkeä osa vaikutteiden siirrossa ja yhdistävien siteiden rakentajana. Kulttuuria käytettiin suomalaisen yhteiskunnan sivistämiseksi, Suomi-kuvan kirkastamiseksi, puolueettomuuspolitiikan uskottavuuden parantamiseksi sekä kauppa- ja talouspoliittisten päämäärien tueksi. Edistämällä Suomen kulttuuri-, tiede- ja taidekentän verkostoitumista Japaniin opetus- ja ulkoministeriö kansainvälistivät Suomea, avasivat sotavuosien sulkemaa maata, ja vaikuttivat kulttuurin keinoin Suomen kansainväliseen asemaan. Kulttuurialan suhteet loivat kanavia, joissa Suomi linkittyi tavoiteviiteryhmäänsä. Myös kylmän sodan jälkeen kulttuurin käyttö politiikkatavoitteiden välineenä säilyi Suomen julkisuusdiplomatiassa Japanissa erityisesti Aasian taloudellisen merkityksen takia.²⁷¹

Kulttuuristen yhteyksien rakentaminen heijasti toimijoiltaan kotimaisen organisaation kehitystä. Ennen Suomen Japanin instituutin perustamista vuonna 1997 opetusministeriöllä ei ollut Japanissa mitään sellaista omaa edustusta, joka olisi vastannut kauppa- ja teollisuusministeriön läsnäoloa eli kaupallisia ja teollisuussuhteereitä, ja kulttuurialan hallinto jäi Japanissa vientikaupan ja teollisuuden alojen hallinnon varjoon. Opetusministeriö oli pitkään edustettuna Japanissa vain tapauskohtaisesti, eikä suurlähetystössä työskennellyt lähetettyä virkamiestä kulttuurin parissa ennen 1970-luvun loppua. Myöskään muualla Suomen ulkomaanedustuksessa tämä ei ollut epätyypillistä, sillä lehdistö- ja kulttuurineuvoksia nimitettiin ulkoministeriöön vasta 1970-luvulta lähtien. Suurlähetystön työskentelyssä kiinnitettiin runsaasti huomiota kulttuuriviennin tehostamiseen, suhteisiin Japanin kulttuuriviranomaisiin ja järjestöihin, tutkijoiden, luennoitsijoiden ja taiteilijoiden vierailuihin, stipendiaattien ja harjoittelijoiden vaihtoon, urheilusuhteisiin ja ystävyysyhdistyksiin, sekä kulttuuria koskeneen tiedotusaineiston jakeluun.²⁷²

Esimerkin Suomen kulttuuridiplomatiasta kylmästä sodasta uudelle vuosituhannele tarjoaa Suomen ja Japanin välille vuonna 1978 solmittu ja vuonna 1980 voi-

²⁶⁹ Siikala 1985; Siikala 1976; Clerc 2023; Clerc & Mikkonen 2022, 196–197; Numminen & Autio 1993; Larva (toim.) 2018; Fält 1985; Fält 1982; Lähteenkorva & Pekkarinen 2008.

²⁷⁰ Esim. Kinnunen-Härmälä (toim.) 1985.

²⁷¹ Väitöskirjan artikkeli III.

²⁷² Väitöskirjan artikkeli III. 1960-luvun lopussa sanomalehtiavustajia oli koko ulkoministeriössä kahdeksan sijoitettuna Bonniin, Kööpenhaminaan, Lontooseen, Moskovaan, Pariisiin, Tukholmaan, Washingtoniin ja Wieniin. Soikkanen 2003, 361.

maan tullut kulttuurisopimus. Sopimuksesta keskusteltiin jo ennen toista maailmansotaa, ja sen uudelleen esiin nostamista voidaan pitää yhtenä Suomen Japaniin suuntaaman kylmän sodan ajan kulttuuridiplomatian kärkihankkeista. Sopimuksen 2000-luvulle asti jatkettu toimeenpano oli myös osoitus kylmän sodan periodisoinnin ylitäneestä vuorovaikutuksesta. Lisäksi se oli osoitus opetusministeriössä vallinneen suomalaisen yhteiskunnan modernisointi- ja sivistämispyrkimyksen ulottamisesta Itä-Aasiaan osana unescolaista pasifismia, joka johti Suomessa kulttuurisopimusten aaltoon 1960–70-luvuilla. Tavoitteeseen sopi lähentyminen Japaniin, aasialaiseen korkeakulttuuriin, jonne kuten Länsi-Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin kulttuurivaihto oli perinteisesti tapahtunut yksityisten toimijoiden välityksellä. 1960-luvulta lähtien valtion koordinoinnin piiriin haluttiin uusia ”eksoottisia” kohteita, joihin Japani luokitui.²⁷³

Ystävyysyhdistysten piirissä kulttuurisuhteiden virallistamista oli kannatettu vuosikymmeniä, ja sieltä aloite nousi valtionhallinnon asialistalle, kun 1960-luvun puolivälissä opetusministeriössä harkittiin Japanin sisällyttämistä valtion vaihtokohteeksi. Ulkoministeriössä taas kulttuurisopimus ajankohtaistui edellä mainitulla ministeri Korhosen Japanin-matkalla, jolloin sillä yritettiin tasoittaa tietä lentoliikenne-neuvotteluille. Samaan aikaan Itä- ja Kaakkois-Aasia alettiin mieltää Suomessa tärkeäksi uudeksi vientimarkkinoiden suunnaksi. Alueeseen kohdistuneen kiinnostuksen taustalla vaikutti Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteiden kehitys. Opetusministeriössä Japania pidettiin hedelmällisenä kumppanin, koska suomen kielen ja kulttuurin harrastuksen arvioitiin olevan siellä laajempaa kuin muissa markkinatalousmaissa.²⁷⁴

Kulttuurisopimuksen toimeenpanossa yksityisen kentän toimeliaisuus sai tuekseen viranomaisprosessit, kuten yhteydet Japanin hallintoon ja tiede- ja kulttuurilaitoksiin sekä vuosittaisen vaihdon raamit. Konkreettisten vaihtojen ohella sopimus auttoi muovaamaan japanilaisia käsityksiä Suomesta. Sopimuksella Suomen viranomaisille tarjoutui mahdollisuus muokata Suomen kansainvälistä asemaa kotimaan kansalaisyhteiskunnan kulttuuri- ja tiedealan aktiivisuutta hyödyntämällä. Siten sopimus vahvisti pehmeän vaikuttamisen kanavia Suomen kulttuuri-, tiede- ja taidetarjontaa esittelemällä ja näiden alojen verkostoja lisäämällä. Sopimus laajensi myös rahoitusmahdollisuuksia, jotka avautuivat uusille liikkuvuuksille ja hankeyhteistyölle.²⁷⁵

²⁷³ Väitöskirjan artikkeli III. Suurlähetystön ehdotuksesta Japaniin saatiin valtion vaihtopuraha, samoin kuin esimerkiksi Thaimaaseen. Clerc & Mikkonen 2022, 199–200.

²⁷⁴ Väitöskirjan artikkeli III. Kulttuurisuhteiden käytöstä muiden politiikkatavoitteiden tukena vrt. Scott-Smith & Krabbendam (toim.) 2004; Clerc & Mikkonen 2022.

²⁷⁵ Väitöskirjan artikkeli III.

Tiedottaminen Suomen kulttuuritarjonnasta lisääntyi, ja opiskelija-, tutkija- ja taiteilijavaihtojen myötä lisääntyivät myös kansalaisyhteiskuntien väliset siteet. Kulttuurisopimuksen synnyn voi arvioida tuoneen Suomelle Japanin sopimuskumppanina kansainvälistä hyväksyntää osana länttä ja parantaneen Suomi-kuvaa. Pohjoismaista Suomi oli ainoa, joka solmi muodollisen kulttuurisopimuksen Japanin kanssa – muilla Pohjoismailla oli muita rahoitus- ja vaihtojärjestelmiä – mikä kuvaa Suomen kansainvälisille kulttuurisuhteille ominaista logiikkaa ja maan erityisasemaa kylmässä sodassa. Juuri Suomen voi nähdä hyötynneen muodollisesta järjestelystä, sillä se tarjosi symbolista uskottavuutta ja jatkuvuutta ja oli siksi päämäärä itsessään.²⁷⁶

Cullin tarkoittama *kulttuuridiplomatia* eli pyrkimys hallita kansainvälistä ympäristöä kotimaan kulttuuria levittämällä oli kulttuurisopimuksen ytimessä.²⁷⁷ Siikalalle, jonka rooli sopimuksen synnyssä oli keskeinen, kulttuuri oli tapa heijastaa maailmalle Suomen olemusta ja pyrkimyksiä ja vaikuttaa myös kaupallisiin ja poliittisiin suhteisiin. *Vaihtoja* varten Suomi rakensi yhteistyöjärjestelyt Japanin tieteen ja tutkimuksen rahoittajaorganisaatioihin sekä vaihto-ohjelmia toteuttaneisiin laitoksiin.²⁷⁸

Kulttuurisopimuksen vaikutus kohdistui laajasti yhteiskuntaan – järjestöihin, opiskelijoihin, tutkijoihin, kirjailijoihin, taiteilijoihin ja kaikkiin Suomesta kiinnostuneisiin japanilaisiin. Kulttuurin alalla luodut Suomi-mielikuvat vastasivat pääpiirteissään muualle länteen välitettyjä tietoja, mutta niitä nyansoitiin Japaniin sopiviksi sisältöjä valikoimalla ja Suomen ja Japanin historiallisia ja kansanluonteisiin liitettyjä yhtäläisyyksiä korostamalla. Kulttuurin avulla hankittu hyväksyntä tarjosi myös keinon lievittää suomettumissyttöksiä.²⁷⁹

Kuuntelu, eli pyrkimys hallita kansainvälistä ympäristöä tiedonkeruulla, puolestaan tarjosi alkukimmokkeen kulttuurisuhteiden virallistamiselle, kun Suomen viranomaiset havaitsivat 1960–70-luvuilla japanilaisten kiinnostuksen Suomeen kasvaneen ja pyrkivät kulttuurisopimuksen välityksellä ajamaan myös muita Suomen ajankohtaisia politiikkatavoitteita. Kuuntelu johti aktiiviseen *edunvalvontaan* ulkomaisessa kohdemaassa vastaavaan tapaan, jolla Suomi on tehnyt kulttuurilla viiteryhmäpolitiikkaa koko itsenäisyytensä ajan.²⁸⁰ Sopimusprosessissa toimijuus jakautui: hallinnossa opetus- ja ulkoministeriöiden osastoille ja niiden yhteistyötä koordi-

²⁷⁶ Väitöskirjan artikkeli III.

²⁷⁷ Cull 2008a.

²⁷⁸ Yhteistyöorganisaatioita Japanissa olivat muun muassa Japan Society for the Promotion of Science, Japan Foundation, Science and Technology Agency, Scandinavia-Japan Sasakawa-säätiö, sekä useat yliopistot ja tutkimuslaitokset.

²⁷⁹ Väitöskirjan artikkeli III.

²⁸⁰ Ks. alaluku 1.7.

noineelle työryhmälle sekä Tokion-suurlähetystölle, ja lisäksi useille kokonaan tai osin julkisrahoitteisille organisaatioille.²⁸¹

Sopimusta toimeenpanneet konsultaatiot olivat esimerkki mekanismista, jollaisilla ulko- ja opetusasioiden hallinnot rakensivat keskinäisriippuvuuksia Suomen ja ulkomaisten yhteiskuntien välille ja kansainvälistivät Suomea epävirallisia vuorovaikutuksia institutionalisoimalla. Konsultaatiot tarjosivat pitkäaikaisen rakenteen *edunvalvonnalle*, jonka keinoja olivat sopimuksessa määritellyt kulttuurin, tieteen ja taiteen alojen vuorovaikutukset. Prosessi kanavoit Japaniin Suomen kotimaisen kentän toiveita laajan kommenttikierroksen ansiosta.²⁸²

Sopimuksen heikkouksiin lukeutuivat puiteluontoisuus, byrokraattisuus, joustamattomuus verrattuna kansalaisyhteiskuntien suoriin kontakteihin, sekä se, että sopimus syntyi myöhään verrattuna länsimaihin tai Suomen muihin vastaaviin sopimuksiin, ja siksi sen tarjoama edunvalvontamahdollisuus toteutui vain osittain. Kylmän sodan loppu, globalisaatio ja teknologian kehitys tekivät kahdenväliset kulttuurikonsultaatiot tarpeettomiksi ja ne loppuivat vuonna 2000.²⁸³

Huolimatta huomion hiipumisesta kulttuurisopimukseen, kulttuurin rooli Suomen ja Japanin välisissä suhteissa säilyi tärkeänä. Japaniin suunnatun kulttuuridiplomatian, edunvalvonnan, vaihtojen ja kuuntelun yksi huipentuma toteutui kylmän sodan jo päätyttyä Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutin perustamisena Tokioon vuonna 1997 ainoana Suomen instituuttina Aasiassa. Instituuttiajatus syntyi 1990-luvulla tarpeesta luoda Japaniin laajapohjainen yhteistyöelin, jonka taustavoimissa yhdistyisivät elinkeinoelämä, tiede, taide ja tutkimus sekä julkishallinto.²⁸⁴

Instituutti vahvisti Suomen kulttuurista, tieteestä ja taiteista tiedottamista Japanissa ja sen tehtävä oli edistää näiden alojen tuntemusta ja lisätä yhteistyötä Suomen ja Japanin välillä. Instituutti täydensi ja terävöitti vuosikymmeniä ulko-, opetus- ja kauppa- ja teollisuusministeriöille kuulunutta tiedottamista. 2000-luvun alussa instituutin Feel Finland -kampanja kasvatti Suomi-tietoutta kohderyhmiensä eli Japanin kulttuuri- ja tiedeasiantuntijoiden ja suuren yleisön joukossa. Kampanja edusti filosofialtaan ja menetelmiltään maabrändäyksen esivaihetta, mutta sille voi löytää esikuvia Suomen aiemmasta kulttuuripromootiosta Japanissa, kuten Osakan vuoden 1970 EXPOsta ja vuosina 1987–88 Japanissa järjestetystä yhteispohjoismaisesta

²⁸¹ Väitöskirjan artikkeli III.

²⁸² Väitöskirjan artikkeli III.

²⁸³ Väitöskirjan artikkeli III. Vrt. Clerc & Mikkonen 2022; Clerc 2018b; Koivunen & Mikkonen 2022; Lehtonen ym. (toim.) 2014.

²⁸⁴ Kauko Laitinen jätti suurlähetystön lehdistö- ja kulttuurineuvoksen roolissaan vuonna 1996 opetusministeriölle sen toimeksiannosta selvityksen instituutin perustamisesta, mitä seurasi sen toiminnasta vastaavan säätiön perustaminen kolmenkymmenenkolmen tahon voimin. 2010-luvulla Laitinen työskenteli instituutin johtajana. Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta 2014a.

Scandinavia Today -tapahtumasta, joka esitteli Pohjoismaiden kulttuuria ja elämäntapoja Pohjoismaiden ministerineuvoston ja yksityisen japanilaisen suuryritysryppään Seibu Saison Groupin tuella. Feel Finland perustui Ruotsin vastaavaan tiedotuskampanjaan ja heijasti jatkumoa skandinaavisten esikuvien käytöstä tiedottamisen malleina.²⁸⁵

Kokonaisuudessaan Suomen julkisuusdiplomatian osana kulttuuri hankki Suomelle Japanissa lisää läsnäoloa, monipuolisti Suomi-kuvaa ja lisäsi Suomea kohtaan tunnettua kiinnostusta, kasvattaen – julkisuusdiplomatian tutkimuskäsitteistöä seuraten – Suomen pehmeää vaikutusvaltaa maassa.

²⁸⁵ Väitöskirjan artikkeli III; Väitöskirjan artikkeli II; Suomen Japanin instituutti 2018; Kontkanen ym. 2012, 29; Valaskivi 2016a, 140. Seibu Saison Groupista, ks. Rothacher 2004, 121–130.

4 Johtopäätökset: Japani Suomen julkisuusdiplomatian kohdemaana 1962–2003

4.1 Imagopolitiikasta e-diplomatiaan, suometumisesta Suomi-buumiin

Suomen Japaniin suuntaama julkisuusdiplomatia kehittyi 1960-luvulta 2000-luvulle Tokion-suurlähetystön niukasti resursoidusta tiedottamisesta moniääniseksi järjestelmälliseksi vaikuttamiseksi. Tämän vaikuttamisen merkitystä pohdittaessa on syytä muistaa, että valtiollisten toimijoiden toteuttama informaation, kontaktien ja mielikuvien levitys oli vain yksi, vaikkakin monikaistainen väylä, jonka välityksellä Suomi tuli Japanissa tunnetuksi tarkastelujaksolla. Samaan aikaan Suomen ja Japanin yhteiskuntien väliset eritasoiset yksityiset ja kolmannen sektorin kontaktit laajenivat nekin voimakkaasti muokaten paikallisia käsityksiä Suomesta. Kuitenkin näistäkin kontakteista monen mahdollistajia ja taustavaikuttajia olivat valtiot ja niiden väliset sopimusjärjestelmät, kuten tässä tutkimuksessa on nähty – montaa spontaania kohtaamista, joissa Suomi-kuva Japanissa jalostui edelleen ja jotka 2000-lukua kohti lisääntyivät räjähdysmäisesti, edelsivät Suomen ja Japanin hallintojen väliset sopimus- ja yhteistyöprosessit. Luonteeltaan systemaattisella, kohdennetulla ja pitkäaikaisella valtiollisella vaikuttamisella oli siten tärkeä rooli Suomen vaikutusvallan muokkaajana Japanissa.

Tässä tutkimuksessa jaksoa, joka alkoi Tokion-edustuston korottamisesta suurlähetystöksi vuonna 1962 ja päättyi Japanissa vuodesta 2003 lähtien havaittuun Suomi-buumiin, on tarkasteltu kolmesta näkökulmasta: ulkoministeriölle kuuluneena Suomen yleisenä tunnetuksi tekemisenä, kauppa- ja teollisuusministeriön kaupallisena tiedottamisena, ja opetusministeriöön keskittyneenä Suomen ja Japanin kulttuurisuhteiden virallistamisena.

Tutkimuskysymyksiin siitä, *miten ja millaista* julkisuusdiplomatiata Suomi teki Japanissa tutkitulla jaksolla, voidaan tiivistetysti vastata, että keinoiltaan julkisuusdiplomatia kehittyi imagopolitiikasta kohti elektronista diplomatiata, kun taas sisällöltään se vaihtui suomettumisen ongelmasta Suomi-buumin ideaalitalaan.

Miksi-kysymys, eli kysymys toiminnan syistä, taas liittyi Suomen esittämisen mukautumiseen suomalaisjapanilaisiin suhteisiin, Suomen sisäiseen kehitykseen sekä kansainvälisen tilanteen vaatimuksiin, ja siihen palataan alaluvussa 4.2.

Rinnakkain tässä tutkimuksessa jäljitettiin kahta kehitystä: tarinaa Suomen valtiojohdon alapuolisen hallinnontason pehmeistä vaikutuskeinoista, sekä tarinaa Suomi-kuvan läpimurrosta maakuvan menestysesimerkissä. Yhdessä tarkastelukulmat hahmottavat aktiivisuutta, jolla kylmän sodan ”harmaan alueen” puolueeton maa kurotti länsiliittoutuneen maan kansalaisten ”sydämiin ja mieliin”.²⁸⁶

Tutkimuksen runkona toiminut *soft power* -teoria ja julkisuusdiplomatian, kaupallisen diplomatian ja kulttuuridiplomatian analyttiset käsitteet auttavat ymmärtämään Suomen viranomaisten vaikutuskanavia Japanin yhteiskuntaan. Tutkimus osoittaa, että väylää, jolle kääntyminen korkean ulkopoliittikan tasolla oli Japanin Yhdysvaltojen-liittosuhteen takia vaikeaa, voitiin kulkea pehmeän vaikuttamisen sfäärissä.

Japanissa kuten muissakin Suomen kansainvälisissä suhteissa julkisuusdiplomatia on ollut pitkä ja monitahoinen prosessi. Siihen on kuulunut useita erilaisia sisältöjä, toteutustapoja ja tavoitteita ja siihen ovat vaikuttaneet monet julkishallinnon tahot yhteistyössä yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa. Yhdessä ne ovat muo- vanneet kokonaisuutta, josta Japanin Suomi-kuva koostuu.

Monet Suomen maakuvaan Japanissa tutkimusjaksolla liitetystä teemoista muistuttivat 1900-luvun alun sisältöjä, kun taas osa piirteistä mullistui toisen maailmansodan jälkeen. Japanin Suomi-kuvassa voi nähdä kaksi päävaihetta: kuvaston, jota levitettiin ennen sotavuosia ja niiden aikana, sekä kuvaston, jota levitettiin kylmästä sodasta lähtien.²⁸⁷ Siinä missä 1920–30-luvuilla Suomen tunnetuksi tekemistä leimasi kansakunnan rakentaminen, eli kuva lännen sivistysperinteestä ponnistaneesta nuoresta demokratiasta, 1960-luvulta lähtien Japaniin esittäytyi teollistuva ja kaupungistuva markkinatalous, jossa hyvinvointivaltiota rakennettiin puolueettomuuspolitiikan turvin länsimaisia juuria elinehtona korostaen.²⁸⁸

2000-luvulla Suomi tunnettiin Japanissa monipuolisesta sekoituksesta molempia kuvastoja, eivätkä uudet kuvat syrjäyttäneet kaikkia vanhoja, vaikka tiedotusviranomaisten keskuudessa näin ajoittain toivottiin. Kolmas vaihe, joka Japanin Suomi-kuvan kehityksessä hahmottuu ja joka jää pääosin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, käynnistyi vuosituhannen vaihteessa internetin ja maabrändäyksen, kaupallistumi-

²⁸⁶ Osgood 2002, 86.

²⁸⁷ Väitöskirjan artikkeli IV.

²⁸⁸ Vrt. Lähteenkorva & Pekkarinen 2004; Lähteenkova & Pekkarinen 2008.

sen ja kylmän sodan jälkeisen globalisaation ja EU-ajan kontekstissa.²⁸⁹ Uusimman lisän Japanin Suomi-kuvaan on tuomassa liittoutuneen NATO-Suomen esittely.²⁹⁰

Vaikka julkisuusdiplomatian vaikutuksen mittaaminen on todettu vaikeaksi, Japanissa Suomen tunnetuksi tekemisen voi sanoa tuottaneen selvää tulosta, päätellen Suomesta esiteltyjen teemojen ja Japanin tuoreimpien Suomi-mielikuvien samankaltaisuudesta. Mielipidemittauksin Japanissa havaituissa Suomi-sisällöissä on paljon samaa kuin Suomen viranomaisten pitkäaikaisissa viesteissä, jotka ovat arkistotutkimuksen keinoin jäljitettävissä vuosikymmenten taakse.²⁹¹

Kylmässä sodassa julkisuusdiplomatialla tuettiin suomalaisjapanilaisten suhteiden laajentamista. Kontaktit virisivät kaupallisista lähtökohdista, mutta niillä oli myös vahva kulttuurinen perusta ja uusi ulkopoliittinen idea.

Kenties tärkein yksittäinen Suomi-kuvaa Japanissa muokannut tekijä oli Japanin kanssa jaettu yhteinen Neuvostoliiton naapuruus ja 1900-luvun alussa koettu Venäjän/Neuvostoliiton-vastaisuus, joka loi pohjan sympatialle Suomeen. Historiallisen yhteisymmärryksen takia YYA-Suomen roolihahmoa oli vaikea uskottavasti esitellä ja se jäi Japanissa pinnalliseksi. 1960-luvulta lähtien Tokion-suurlähetystössä esitetty aktiivinen puolueettomuuspolitiikka kuitenkin muodosti raamit, joihin muut sodanjälkeisen Suomi-kuvan sisällöt istutettiin.

Parhaiten Suomen omakuvista menestyivät sisällöt, joita japanilaiset mielikuvat tukivat, kun taas heikoiten menestyivät sisällöt, jotka olivat ristiriidassa aiempien käsitysten kanssa. Kulttuuriaiheet ja kaupalliset sisällöt vastaanotettiin suopeammin kuin ulkopoliitiikan uusi suunta, mutta koska juuri Suomen ulkoisen aseman kyseenalaistukset lisäsivät tehoa tiedottamiseen, samalla muutkin kuin ulkopoliittiset aiheet kasvattivat näkyvyyttään. Erityisesti kulttuurin hyvää vetovoimaa käytettiin ulko-, kauppaja- ja kulttuuripoliittisten tavoitteiden edistämiseen, kun taas Suomi-kuvaa leimannutta ”Moskovan pelkoa” sensuroitiin suomettumisen aikakaudelle ominaisin tavoin.²⁹²

Epäonnistumiset uuden roolihahmon esittämisessä eivät horjuttaneet pitkällä aikavälillä suopeaa Suomi-kuvaa. Japanin tapaus tarjoaa esimerkin siitä, että onnistukseen julkisuusdiplomatia tarvitsee vastaanottavan maaperän. Se on myös esimerkki siitä, että julkisuusdiplomatia on pitkäaikaista työtä, jossa vuosikymmeniä vanhat mielikuvat voivat luoda suojan päivänpolitiikan heilahteluilta. Japanin tapaus tarjosi myös todisteen ajatuksesta ”peili ei valehtele”, joka puhutti Kantine-työssä

²⁸⁹ Väitöskirjan artikkeli IV.

²⁹⁰ Nato 2024.

²⁹¹ Väitöskirjan artikkeli IV; Kyselytutkimuksesta japanilaisten Suomi-kuvista, Lindblom ym. 2016. Julkisuusdiplomatian tulosten arvioinnin vaikeudesta, ks. Ingenhoff & Charriatte 2020; Banks 2020, erit. 65–66; Browning & Oliveira 2017.

²⁹² Väitöskirjan artikkelit I–IV.

1990-luvun alussa. Ulkoiset yleisöt perustivat käsityksensä Suomen todellisiin oloihin, eikä maakuva voinut olla Suomen sisäistä todellisuutta parempi.²⁹³

Suomettumisen esimerkin kautta selitettynä Japanissa nähtiin virallisen Suomen YYA-narratiivin läpi, ja suhtautuminen Suomeen rakennettiin mieluummin neuvosto-vastaisten ”todellisiksi” miellettyjen ”kasvojen” perusteella, mitä sopisi selittämään – Japanin oman ulkopoliittisen aseman rinnalla – esimerkiksi japanilaiseen kulttuuriin kuuluva *tatemaie-honne*-ajatus, eli jako keinovalikoiseen ulkokuoreen ja aitoon sisimpään.²⁹⁴ Historiallinen sympatia takasi, ettei suomettumiskeskustelu estänyt Suomen tunnettuuden positiivista kehitystä, ja suomettumisen mainehaitta jäi väliaikaiseksi. Vaikkei Suomen tiedotustoiminta kyennyt Japanissa piilottamaan suomalaisten itsesensuuria ja ulkopoliittista tasapainoilua, paikalliset yleisöt ymmärsivät sen pienen maan välttämättömäksi yritykseksi selviytyä suurvaltapoliitiikan puristuksessa.²⁹⁵

Julkisesti Tokion suomalaisdiplomaatit kävivät aktiivista torjuntataistelua suomettumissyöttöksiä vastaan. Vasta EU-jäsenyys teki todeksi kuvan, jota Suomi yritti myydä vuosikymmeniä, tarjoamalla Suomi-kuvalle Japanissa täysimittaista uskottavuutta länsimaana.²⁹⁶

1990-luvun puolivälistä lähtien Suomen julkisuusdiplomatiassa Japanissa tapahtui useita mullistuksia. EU-jäsenyyden lisäksi näitä olivat Suomen Japanin instituutin perustaminen, internetin käyttöönotto kun Tokion-suurlähetystön ”Suomi-sivu” eli ensimmäinen internetsivu avattiin japanilaisille yleisöille vuosina 1995–1996,²⁹⁷ sekä kotimaisen maakuvaorganisaation keskittämissuuntaus.

2000–2010-lukujen vaihteessa Japanissa alkoi Suomen maabrändääminen Maabrändivaltuuskunnan työn tuloksena, samoihin aikoihin suurlähetystön sosiaalisen median käyttöönoton kanssa, kun edustuston Facebook-tili avattiin vuonna 2010 ja Twitter-tili vuonna 2011. Yksi internetpohjaisen viestinnän edistysaskelista oli, että sisällöt voitiin tuottaa aiempaa helpommin japaninkielisinä ja kohdentaa entistä tehokkaammin.²⁹⁸ Julkisuusdiplomatian keinovalikoiman laajeneminen merkkasi Suomen elektronisen diplomatian alkua Japanissa.

Maakuvan teemoissa taas Maabrändivaltuuskunta jatkoi Kantinen linjalla katsoen Suomen vahvuuksiksi toimivuuden, ympäristön ja koulutuksen. Molempien työryhmien teemat heijastivat sadan vuoden aikaisia Suomi-kuvateemoja, sillä sivi-

²⁹³ Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta 1990.

²⁹⁴ Naito & Gielen 1992; Fält ym. 1994.

²⁹⁵ Väitöskirjan artikkeli I.

²⁹⁶ Väitöskirjan artikkelit III–IV; Ks. myös Fält 2020.

²⁹⁷ Lintu 31.5.1995.

²⁹⁸ Hytönen 2012, 16; Suomen maabrändivaltuuskunta 2010; Suomi ulkomailla Japani, 2023; Suomi-kuvaa tuotetaan Japaniin esimerkiksi Visit Finlandin Suomen virallisella matkailusivustolla, joka on saatavilla japaninkielisenä, ks. Visit Finland 2023.

tykseen ja kulttuurielämään, luontoon ja ympäristöön, sekä tieteen ja tekniikan kehitykseen liittyneet aiheet toistuivat eri muodoissaan Suomen julkisuusdiplomatian historiassa.²⁹⁹

2000-luvun alussa maakuvan rakentaminen asemoitiin valtioneuvoston kanslian alaisuuteen, mikä näkyi Tokion-suurlähetystössä vuonna 2012 Team Finland -toiminnan käynnistymisenä ja suurlähetystön, Suomen Japanin instituutin ja työ- ja elinkeinoministeriön alaisen Business Finlandin yhteistyönä. Näin kolmen ministeriön läsnäololle perustunut ydinrakenne siis tiivistyi edelleen. Saman kehityksen jatkona 2010-luvun lopulla Japaniin kohdistettavaa Suomi-kuvatyötä alkoi johtaa pääministerin nimittämä Finland Promotion Board, jonka tehtäväksi Suomen ulkomaille esittämisen koordinointi annettiin. 2000- ja 2010-luvuilla Japani on kuulunut Suomi-kuvatyön painopistemailiin.³⁰⁰

Kuten tässä tutkimuksessa on osoitettu, Japanin Suomi-buumilla on pitkät juuret. Välittömän kontekstin sille tarjosivat edellä mainitut ”uuteen” julkisuusdiplomatiaan kuuluneet seikat, jotka tekivät julkisuusdiplomatiasta kylmän sodan yksisuuntaisen tiedottamisen sijaan reaaliaikaisen dialogin, sekä toisaalta Suomen ja Japanin välisten suhteiden tiiviinä jatkonut kehitys.³⁰¹

Tokion-suurlähetystössä arvioitiin Suomi-buumin aikaan Suomen tunnettuuden Japanissa kehittyneen historiallisen laajaksi ja Suomen maabrändi todettiin poikkeuksellisen vahvaksi.³⁰² Buumi-ilmiön myötä ”suomalaisuuteen” liittynyt kiinnos-

²⁹⁹ Suomen maabrändivaltuuskunta 2010; Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta 1990; Donner ym. 1969; Donner & Häikiö 1990.

³⁰⁰ Vuonna 2017 hyväksyttiin maakuvatyön strategia, joka pohjautui 2010 julkaistun Maabrändivaltuuskunnan loppuraporttiin ja joka määritteli Suomen pääviestin. Strategian mukaisesti Suomen maakuvatyötä ohjaa pääministerin nimittämä Finland Promotion Board (FPB), jonka puheenjohtajuus on ulkoministeriössä ja varapuheenjohtajuus työ- ja elinkeinoministeriössä sekä valtioneuvoston kansliassa. FPB:n sihteeristö on ulkoministeriön maakuvayksikössä. FPB yhdistää verkostoonsa julkishallinnon, yksityisen ja kolmannen sektorin edustajia. Vuonna 2023 FPB:n jäsenet olivat ulkoministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Business Finland, Visit Finland, Helsingin kaupunki, House of Lapland, Sitra, Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry., Music Finland, Wärtsilä, Finnair ja Iceye. Heino 2015; Finland Promotion Board 2023; Ulkoministeriö 2023; Suomen suurlähetystö Tokio 2023; Koivumaa 12.11.2013; Koivumaa 11.2.2020.

³⁰¹ Uudesta julkisuusdiplomatiasta, ks. Melissen 2005. Keisari Akihito vieraili Suomessa vuonna 2000 ja pääministeri Junichirō Koizumi 2006. Vastaavasti presidentti Tarja Halonen kävi Japanissa vuonna 2004 ja pääministeri Matti Vanhanen kahdesti vuosittain vaihteen jälkeen. Finnair avasi lennot Osakaan 2000 ja Nagoyaan 2006. Suomen suurlähetystö Tokio 2023.

³⁰² Suomen suurlähetystö Tokio 2023; Lindblom ym. 2016; Lindblom & Lindblom 2018; Koivumaa 12.11.2013.

tus levisi pienistä harrastajapiireistä laajoihin kuluttajaryhmiin.³⁰³ Samaan aikaan buumin kanssa Japanin instituutin Feel Finland -kampanja hyödynsi markkinoinnin ja kaupallisen promotion keinoja ensimmäisten joukossa Suomen imagonhallinnassa pyrkien luomaan Suomelle Japanissa ”houkuttelevan, modernin ja toimivan kuvan”.³⁰⁴ Vaikka kampanja oli Suomen maabrändäyksen ensiaskeleita maassa, se asettui osaksi maakuvan rakentamisen pitkää linjaa.

Kylmän sodan aikana tehostunut ulkosiin yleisöihin vaikuttaminen loi Suomi-kuvan modernin perustan, jolle myöhemmät menetelmät rakentuivat. Voidaankin todeta, että Japanin Suomi-kuva perustuu vuosikymmenten vaikuttamiselle, jonka keskeisiä toteuttajia maassa ovat olleet Suomen julkishallinnon kolme haaraa – ulko-, opetus- ja kauppa- ja teollisuusministeriöt – sekä niiden ajamien intressien kanavojana Tokion-suurlähetystö. Kylmästä sodasta uudelle vuosituhannele Suomen Japaniin suuntaama julkisuusdiplomatia kehittyi laaja-alaiseksi, monikanavaiseksi maabrändäykseksi, joka nykyisin tavoittaa yhä laajemman joukon japanilaisia vastaanottajia.

Kun eritellään Suomi-buumin taustaa, Nancy Snow tarjoaa selitystavan sille, kuinka yksittäinen valtio voi saavuttaa pehmeän vallan ”etulyöntiaseman” useiden tekijöiden summana: jos valtiolla on käytössään muita enemmän tiedonvälityskanavia, jos sen kulttuuri ja ajatustavat vastaavat globaaleja normeja, tai jos sen uskottavuutta lujittavat kotimainen ja kansainvälinen toiminta.³⁰⁵ Tutkitulla jaksolla, pääasiassa ennen internetin käyttöönottoa, ehdoista ensimmäinen, tiedonvälityskanavien hallinta, ei selitä Suomi-kuvan menestystä, sillä Suomella pienenä valtiona ei ollut mahdollisuuksia hallita Japanin mediakenttää, vaan näkyvyydestä käyty kisa hävittiin niin suurvalloille kuin muille Pohjoismaille.³⁰⁶ Ulkoasiainhallinnossa myös laajemmin tiedostettiin vahvasti, kuten ulkoministeriön pressipäällikkönä 1960-luvun alusta 1970-luvun alkuun toiminut Matti Tuovinen katsoi, että Suomi kilpaili ”tiedotusmarkkinoilla” monien sitä kiinnostavampien maiden kanssa.³⁰⁷ Esittäytymistä Japanin yleisöille vaikeutti myös kielimuuri. Kylmän sodan aikana käytössä olleilla tiedotuskeinoilla Suomen viesti saavutti vain satunnaisesti suuria lukijajoukkoja, ja siksi Suomen maineen kehitykselle on haettava muita selityksiä. Viestintäkeinojen näkökulmasta käännteentekevää olikin informaatioteknologian vallanku-

³⁰³ Fuse 2012b, 255–257; Fuse 2012a; Fuse 2021a; Mitsui 2012, 5–21; Iwatake 2007, 1–7; Iwatake 2010, 203–221; Mallenius 2009, 9–36; Leikos & Villberg 2009, 37–65; Rinne & Yppärilä 2009, 66–94; Takayama 2010.

³⁰⁴ Valaskivi 2016a, 140.

³⁰⁵ Snow 2020, 5.

³⁰⁶ Väitöskirjan artikkelit I–II.

³⁰⁷ Lähteenkorva & Pekkarinen 2008, 121.

mous, joka toi Tokion-suurlähetystölle Suomen kokoa suurempia vaikutusmahdollisuuksia. Voitaneen sanoa, ettei buumia olisi syntynyt ilman internetiä.³⁰⁸

Toinen ehto, kulttuurin ja ajatustapojen yhteensopivuus paikallisten ja globaalien normien kanssa, täyttyi paremmin, sillä Suomi onnistui sillanrakennuspolitiikallaan saamaan kansainvälistä hyväksyntää, vaikka tarinan uskottavuutta kyseenalais-tettiin. Puolestaan kolmas ehto, uskottavuutta tukeva toiminta, täyttyi vain osit-tain, sillä vaikka aktiivinen puolueettomuuspolitiikka laajensi kontakteja, kotimaan oloista heijastuneet kuvat säilyivät viranomaisten huolena, ja ulkoisten kuvien pa-rantamiseksi maakuvatyötä oli tehtävä myös sisäisenä identiteetti-prosessina.³⁰⁹

Snown ehtoja heijastavaan selitykseen Suomi-kuvan menestyksestä Japanissa voi lisätä myös tutkimuskirjallisuudessa käydyin keskustelun siitä, kuinka suuret maantieteelliset ja kulttuuriset etäisyydet kohtelevat mielikuvia ”toisesta”.³¹⁰ Tässä keskustelussa on todettu, että ”toisen” kuvasta etsitään ”itselle” hyödyllisiä tai kiin-nostavia ominaisuuksia, eli ”toinen”, siis katseen kohde eli tässä tapauksessa Suomi japanilaisten silmissä, tulee määriteltyksi ja konstruoiduksi katsojan itsemäärittelyn ja ajankohtaisten tarpeiden mukaan. Julkisessa keskustelussa katsomisen kohde voi siis herättää laajempaa kiinnostusta, mikäli siinä nähdään katsojan omiin tarpeisiin vastaavia piirteitä; näin esimerkiksi Fält on kuvannut Suomen ajoittain herättäneen Japanissa välineellistä kiinnostusta.³¹¹

Mitä kaukaisemmasta katsomisen kohteesta on kyse, sitä helpommin korostuvat yksinkertaistukset ja stereotypiat, ja sitä helpommin voidaan ajatella kuvan olevan myös manipuloitavissa, jos katsojalla oleva tietopohja katsomisen kohteesta on heikko – Fält on tiivistänyt, että ”suuret maantieteelliset etäisyydet ja selvät kulttuu-ri-eroavaisuudet luovat hedelmällisen ympäristön selväpiirteisille kuville ja ver-tauskuvalliselle sisällölle”.³¹² Maantieteellinen etäisyys voi siis helpottaa pehmeän vallan käyttöä; lähempänä sijaitsevista naapureista välittyä runsaasti tietoa eri kana-

³⁰⁸ Vrt. Fuse 2021a. Tokion-suurlähetystön sosiaalisen median kanavat ja kotisivut, ks. Chū nitsu Finrando taishikan, Suomen suurlähetystö Japanissa 2024 [駐日フィンランド大使館].

³⁰⁹ Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta 1990; Donner & Häikiö 1990; Clerc 2014.

³¹⁰ Toiseuden tutkimus on laaja ja moniin suuntiin haaronut keskustelu humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä. Se liittyy, muiden teemojen ohessa, mm. länsimaisiin kuviin Aa-siasta ja aasialaisiin kuviin lännestä, ks. esim. Said 1978; Venn 2001; Machart ym. (toim.) 2016.

³¹¹ Fält 1979a, 195–197; Ks. myös Fält 2002.

³¹² Fält 2002, 8 (alkuperäinen engl. lainaus: ”long geographical distances and sharp cul-tural distinctions create a fruitful environment for images possessing simple, bold out-lines and metaphorical content”). Toiseuden tutkimuksesta ja kuvatutkimuksesta ks. suomalaisjapanilaisten suhteiden tapauksessa myös Fuse 2021a; yleensä, ks. esim. Ale-nius ym. (toim.) 2002; Fält & Alenius (toim.) 2012.

via, jolloin maineenhallinta on vaikeampaa, mutta kauemmas välitettäviä tietoja voi helpommin valikoida, mikä tosin koskee lähinnä aikaa ennen digitaalista tiedonsiirtoa ja internetiä. ”Tyhjä taulu”, siis tuntemattoman maan sisällyksetön kuva, voidaan nopeasti täyttää kulloistenkin yleisöjen tarpeita vastaavalla sisällöllä, mitä on pidetty yhtenä pienten perifeeristen maiden hetkellisen suosion kasvun syistä. Ilmiö on kuitenkin niin riskialtis, pitkällä aikavälillä epäluotettava ja avaa mahdollisuuden sille, että ”taulu” täyttyy katsomisen kohteen kannalta negatiivisella sisällöllä, että Suomen kaltaiset pienet maat ovat pyrkineet nimenomaan lisäämään tunnettuuttaan suojautukseen mainevaihteluilta.³¹³ Maita koskevien mielikuvien on todettu voivan muuttua muun muassa äkillisten, tunteita herättävien tapahtumien seurauksena tai toisaalta kumulatiivisesti samansuuntaisten sisältöjen toistuessa.³¹⁴ Toistoon onkin luotettu myös Suomen ulkoasiainhallinnon tiedotustyössä, mitä voidaan niin ikään pitää yhtenä selittäjänä Suomi-kuvan vahvistumiselle Japanissa.

Kaiken kaikkiaan Japanin Suomi-kuvan monipuolistuminen ja leviäminen yhä laajemmalle paikalliseen yhteiskuntaan oli osoitus – vaikkei säröttömästi – julkisuusdiplomatian onnistumisesta. Suomen viesti tavoitti yhä useampia vastaanottajia ja siten Suomella oli, julkisuusdiplomatian käsitteestä ja pehmeän vallan teoriasta kumpuavaa logiikkaa seuraten, entistä enemmän potentiaalisia vaikutusmahdollisuuksia japanilaisiin, niin äänestäjiin ja kuluttajiin, kuin heidän välityksellään myös yhteiskunnan ylätasolle päätöksentekoon ja hallintoon.

4.2 Länsimaan kuvaa lunastamassa: Japani ja Suomen tavoiteviiteryhmä

Mitä tulee tutkimuskysymykseen siitä, *miksi* Suomi toteutti julkisuusdiplomatiaa Japanissa tutkimusjaksolla, havaitaan, että Suomen julkisuusdiplomatian tavoitteet ja taustasyöt heijastivat Japanin merkityksen kasvua Suomen ulkoisille suhteille ja Suomen kansainvälisille vaikutusmahdollisuuksille.

Suomen julkisuusdiplomatian historian tutkimukseen Japanin tapaus lisää Itä-Aasian kontekstin, jossa aihetta ei ole aiemmin tutkittu. Erityisen marginaaliin Suomen suhteet Japaniin ovat jääneet tutkimuskehityksessä, jossa on tarkasteltu Suomen tapoja laajentaa liikkumavaraansa kylmässä sodassa ja integroitua länsimaisia arvoja edustaneiden liberaalidemokraattisten kapitalististen oikeusvaltioiden ryhmään, lyhyemmin sanottuna länsimaihin.³¹⁵

Japani ansaitseekin tulla ymmärretyksi Suomen kolmanneksi tieksi ”länteen” Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen ohella, sillä erityisesti kohti kylmän sodan loppua,

³¹³ Clerc & Glover 2015, 11.

³¹⁴ Fält 2002, 9.

³¹⁵ Aiemmasta tutkimuksesta, ks. tämän väitöskirjan alaluvut 1.1. ja 1.7.

jolloin Japani haastoi talous- ja teknologiamahdina triangelin kahta muuta napaa, kiinnostus Japaniin Suomessa kasvoi.

Useat seikat, jotka liittyivät niin kulttuuriin, tieteeseen, kauppaan ja teknologiaan kuin ulkopolitiikkaan ja identiteettiin, tekivät monitasoisesta yhteistyöstä Japanin kanssa Suomelle tärkeää. Kauppa- ja taloussuhteet säilyivät Suomen Japanin-suhteiden pitkäaikaisena pääasiallisena sisältönä, ja julkisuusdiplomatian ensisijainen tehtävä Japanissa olikin pitää Suomi kaupantekokelpoisena, siis valaa uskoa Suomen puolueettomuuden aitouteen, yritysyhteistyön luotettavuuteen ja vahvistaa Suomen läntistä identiteettiä. Clerc on todennut toisesta ei-englanninkielisestä, länsileiriin tiiviisti kuuluneesta keskisuuresta maasta ja alueellisesta mahdista Ranskasta, että sen rooli Suomen ulkoisissa suhteissa näytti kylmän sodan keskivaiheilla ”mahdolliselta kulttuurisuhteiden ovelta länteen”, mitä tehosti ”monien tärkeiden suomalaisten kulttuurivaikuttajien henkilökohtaiset mieltymykset ja suhteet Ranskaan, ranskalaiseen kulttuuriin sekä ranskan kieleen”.³¹⁶ Vastaava ajatus sopii myös Suomen suhteisiin Japaniin, sillä nyansoinnilla, että Japanin kasvaessa yhä selvemmin kauppa-, tiede- ja teknologiamahdiksi sen kautta raottui suomalaisille ”sivuovi” kansainvälisen kaupan, tieteen ja teknologian markkinoille ja näitä reittejä vapaiden yhteiskuntien keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Vaikka ylätasolla Suomen ulkopolitiikan peruslinjassa ei havaittu moninapaistumista tai avointa liikettä länteen ennen kylmän sodan loppua, erityisesti 1980-luvulla kiihtynyt lähentyminen Japaniin kertoi hallinnon herkästä reagoinnista maailman muuttuvaan voimatasapainoon. Kylmän sodan loppua kohti Japani rinnastui yhä selvemmin tiedotustoiminnan kohteena kahteen muuhun suureen markkinatalouskeskittymään Pohjois-Amerikkaan ja Länsi-Eurooppaan.³¹⁷

Kysymykseen siitä, mitä saavutettavaa Suomen viranomaisilla oli Japanista pehmeän vallankäytön keinoilla, vastaa yksinkertaisimmin ajatus ”manööverin marginaalin”³¹⁸ kasvattamisesta. Puolueettomalle Suomelle diplomatian julkiset muodot tarjosivat tapoja kurkottaa kylmän sodan jakolinjojen yli ”harmaalta” alueelta yhteistyöhön länsileirin kanssa. Apuna toimi puolueettomuuden identiteetti, jota hyödynnettiin joustavasti.³¹⁹

Vuorovaikutukset, joita pehmeän vallankäytön keinoin julkisuus-, kulttuuri- ja kaupallisella diplomatialla saavutettiin, auttoivat modernisoimaan ja kansainvälistämään suomalaista yhteiskuntaa ja pitämään sen mukana länsimaisten yhteiskuntien kehityksessä – samaan tapaan kuin Aunesluoma on todennut Suomen kauppasuhteiden

³¹⁶ Clerc 2018b.

³¹⁷ Vrt. Aunesluoma 2011, 404; Mitzner 2016, 482; Ritvanen 2021; Ovaska 2023.

³¹⁸ Crump & Erlansson (toim.) 2020.

³¹⁹ Vrt. Aunesluoma & Rainio-Niemi 2016; Rainio-Niemi 2014; Roitto & Holmila 2021.

den länteen kehittäneen suomalaista yhteiskuntaa lännen tahdissa³²⁰ – millä oli suuri merkitys Suomen kansalliselle menestykselle ja sodanjälkeiselle taloudelliselle ja yhteiskunnalliselle nousulle. Juuri pehmeän vallankäytön tavat olivat sopiva keino päämäärien saavuttamiseksi, sillä ne eivät useinkaan asettuneet ristiriitaan blokkipolitiikan kanssa, ja juuri näillä aloilla voitiin vaikuttaa kansalaisille, yhteisöille ja yrityksille avautuvaan arkitodellisuuteen. Kulttuurivaihto, yritys yhteistyö, opiskelijavaihdot, sekä tiede- ja tutkimusyhteistyö ennätyksellisesti vaurastuneeseen Japaniin avittivat Suomeakin vaurastumaan. Demokraattinen markkinatalousmaa Japani kasvoi kylmän sodan aikana osaksi samaa kansainvälisen yhteistyön ja liberaalin institutionalismin varaan rakentuvaa läntistä maailmanjärjestystä, jossa mukana pysymistä on pidetty Suomessa tärkeänä ja jonka katsottiin tuottavan rauhaa ja kasvua siihen sitoutuville maille.³²¹

Koska Suomi on kautta historiansa ollut riippuvainen kansainvälisistä yhteyksistään, tässä väitöskirjassa tehty julkisuusdiplomatian historian tapaustutkimus kertoo osaltaan siitä, miten Suomen ulkoisia suhteita on rakennettu: julkisuusdiplomatia synnytti suomalaisen ja japanilaisen yhteiskunnan välille vuorovaikutuksia, jotka avasivat Suomelle edellä selostettuja menestymisen mahdollisuuksia. Kun kulttuuritraditioistaan entuudestaan arvostettu Japani alkoi vaurastua, se alkoi samalla kiinnostaa suomalaisia yhä useammilla sektoreilla, ja ”kakkua jakamaan” pyrittiin paitsi aineellisten etujen myös aineettoman tavoitteen eli ”sivistysvaltioiden kerhoon” pääsyn takia – pyrkimys, joka on pidetty suomalaisten eliittien pitkänä projektina kotimaisen yhteiskunnan kehittämiseksi.³²²

Myöhemmin näillä kehityksillä voi nähdä olleen myös selvää ulkopoliittista vaikutusta. Puolueettomuus ulkopoliittisena identiteettinä toimi länsiliittoutuneessa Japanissa ovien avaajana – tai vähimmilläänkin esti niiden sulkeutumisen – jonka avulla Suomi ”livahti” Japaniin hieman samaan tapaan kuin Roitto ja Holmila ovat kuvanneet Suomen käyttäneen puolueettomuuttaan uskaliaammin ja ”notkeammin” kuin on aiemmin ymmärretty, blokkijaon raja-aitojen kiertämiseksi.³²³ Toisaalta puolueettomuuden identiteetti vei Suomea Japanissakin vain 1990-luvun alkuun, mistä lähtien se hylättiin yhtä nopeasti kuin omaksuttiin, ja Tokion-suurlähetystön viestinnässä EU-jäsenyydestä tehtiin uusi hyve.³²⁴

Yhteen vetäen tässä tutkimuksessa esitetyjä näkökohtia voidaankin todeta, että Suomen julkisuusdiplomatia Japanissa muodosti osan kokonaisuudesta, jota on ku-

³²⁰ Aunesluoma 2011, 82–83.

³²¹ Vrt. Ojala ym. 2015; Liberaalista institutionalismista, esim. Johnson 2023.

³²² Esim. Clerc 2018b, viitaten mm. Kalervo Siikalan ja Matti Klingenin ajatteluun.

³²³ Roitto & Holmila 2021, 91; Jyväskylän yliopisto 2024.

³²⁴ Puolueettomuudesta identiteettipoliittikkana, vrt. Aunesluoma & Rainio-Niemi 2016; Rainio-Niemi 2014; Suomen liikkumavarasta diplomaattien kokemusten näkökulmasta, ks. myös Torstila ym. (toim.) 2011.

vattu pienen valtion selviytymisstrategiaksi.³²⁵ Opetusministeriön ja kauppaja teollisuusministeriön sisällyttäminen julkisuusdiplomatian tarkasteluun valaisi tutkimuksessa myös aiemmin vähäiselle huomiolle jääneitä kulttuurin ja kauppasuhteiden käyttöä selviytymisstrategian toteutuksessa. Toisaalta, vaikka ulko-, kauppaja kulttuuripoliittinen tavoitteenasettelu oli pääpiirteissään laajasti hyväksyttyä, Japanin tapaus ilmensi myös, ettei diplomatian julkinen ulottuvuus ollut rikkumaton kokonaisuus, vaan sitä toteuttaneet tahot työskentelivät kukin tavallaan, eivätkä toimijoiden keskinäiset valtasuhteet olleet symmetrisiä.

Kuten diplomatian julkisia ulottuvuuksia Japanissa toteuttaneiden tahojen monikirjavuus osoitti, ad hoc -luontoisessa organisaatiossa kentällä tarvittiin paljon koordinaatiota mutta myös pienten piirien läheistä epämuodollista yhteistyötä. Kaukaisen Japanin tapaus osoitti myös, että hallinnonhaarat toimivat Kekkonen Suomessa presidentin siunauksella mutta käytännössä presidentin selän takana kohdemaassa, jossa Kekkonen itse ei vierailut presidenttinä koskaan ja jossa ulkoministeriön lehdistö- ja kulttuuritoiminnoilla sekä teknisten ministeriöiden virkatyöllä erityisesti tutkimusjakson alkupäässä näyttää olleen vain heikko linkki ulkopoliittikan ylätasoon; hallinnon keski- ja alatasot operoivat arkisessa toimeenpanoroolissaan melko itsenäisesti. Suomen ja Japanin välisten suhteiden tiivistyminen ja korkean tason vierailuvaihdon alku toi myös julkisuusdiplomatian sfäärin lähemmäs presidentti-instituutiota erityisesti Koiviston aloitettua Suomen presidenttien Japanin-vierailut, mikä jatkui Martti Ahtisaaren ja Tarja Halosen presidenttikausilla.

Mitä suomettumisen torjuntaan *miksi*-kysymyksen näkökulmasta tulee, aktiivisen tiedotustoiminnan lisäksi ilmiötä yritettiin lievittää myös laajemmalla tavalla. Japanin tapauksen valossa suomettumisen torjuntana voidaan nimittäin pitää muun ohella Suomen ulkopoliittikan uusia suuntia ja avauksia itsessään. Suhteiden tiivistäminen yhdentyvään Eurooppaan, globaalin etelän ja kehitysavun nostaminen ulkosuhteiden agendalle, YK:ssa tehty sillanrakentajatyö, rauhanturvaoperaatioihin osallistuminen – ja suhteiden kehittäminen voimakkaan talouskasvun Itä-Aasiaan – eli kaikki, millä mahdollistettiin ulkosuhteiden monipuolistumista, oli osa työtä, jolla todellista suomettumista torjuttiin.³²⁶

Japanin tapaus asettuu osaksi paitsi Suomen kylmän sodan ajan julkisuusdiplomatian historiaa myös muita Suomen saman kauden ulkosuhteiden ”suuria” kertomuksia, kuten kauppaja taloussuhteiden narratiivia ja Suomen kansainvälisten kulttuurisuhteiden narratiivia, jotka kehittyivät rinnakkain mutta osittain erilakisina.³²⁷ Tutkimuksessa käsitellyt esimerkit muistuttavat, että ajanjakson kronologiat olivat

³²⁵ Railo 2010.

³²⁶ Suometumisesta, ks. edellä tässä tutkimuksessa alaluvut 1.1. ja 1.7.

³²⁷ Sahi 2016; Aunesluoma 2011; Paavonen 2008; Pihkala 2001; Clerc 2023; Lehtonen ym. 2014.

monipuolinen kokonaisuus, ja tapahtumilla näillä aikajanoilla oli yhtymäkohtia toisiinsa mutta myös omat toimijansa ja logiikkansa, jotka eivät täysin istuneet kylmän sodan tyypilliseen periodisointiin, kuten esimerkiksi Suomen ja Japanin välisen kulttuurisopimuksen synty ja toimeenpano osoittivat.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että Suomen Japaniin suuntaaman julkisuusdiplomatian ydinmotiivi oli Suomen kansainvälisen aseman vahvistaminen, länsisuhteen lujiittaminen ja Suomi-kuvan avulla tapahtunut uskottavuuden hankkiminen ”länsikelpoisuudelle” niillä keinoin, joilla se paikallisissa olosuhteissa oli mahdollista. Hyvät ja tuottoisat suhteet japanilaiseen yhteiskuntaan sitoivat Suomea osaksi läntistä kaupan, talouden, politiikan ja kulttuurisen vuorovaikutuksen, sekä arvojen ja identiteettien, viiteryhmää. Siten siteiden vahvistaminen kaukaiseen Itä-Aasian maahan istui osaksi hallinnossa omaksuttua ja viimeaikaisessa tutkimuksessa esiin nostettua perustavoitetta.

Toisaalta viime kädessä on myös muistettava, että Japanilla oli Suomelle merkitystä muutenkin kuin aasialaisena ”kiertotienä länteen”, minkä varmistivat Suomen ja Japanin pitkäaikaiset hyvät suhteet, jotka ylittivät kylmän sodan kategoriset jaot.

4.3 Jatkotutkimustarve

Suomen julkisuusdiplomatian historian tutkimus tarjoaisi runsaasti aihetta jatkotutkimuksille niin Suomi–Japani-kontekstissa kuin laajemmin Suomen monialaisissa ulkoisissa suhteissa.

Maakuvan rakentamisen ja pehmeän vallankäytön historian tarkastelua voisi laajentaa ulkoministeriöön painottuneesta otteesta muiden toimijoiden näkökulmiin, erityisesti kaupallisen diplomatian alalla kauppa- ja teollisuusministeriön ja sitä lähellä olleiden toimijoiden kokemuksissa, kun taas opetusministeriön osalta ilmiöitä on viime aikoina alettu tutkia enemmän.³²⁸ Muun muassa Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa, Team Finland -koordinaatiossa kohdemaissa, ja elektronisessa diplomatiassa riittäisi tutkittavaa. Muita mahdollisia jatkotutkimuksen suuntia olisivat yksityisten ja puolijulkisten tahojen tarkempi erittely julkisuusdiplomatian kehyksessä, sillä näihin tahoihin viitataan kirjallisuudessa usein vain ohimennen tai tapauskohtaisesti. Huomioida voisi yhdistysten, yritysten ja yksilöiden kokemuksia, jotka liittyvät Suomi-kuvan rakentamisen pakenemiseen pois valtion kontrollista sekä viestintäkeinojen murroksen että Suomea koskevan tiedon määrän kasvun seurauksena. Myöskään Suomen konsulaattien ja kunniakonsuleiden toimintaa ei ole tyhjentävästi selvitetty.³²⁹ Näin täydentyisi kuva siitä, millaisia kanavia pehmeä vaikuttaminen on edennyt.

³²⁸ Jyväskylän yliopisto 2024; Clerc 2023; Koivunen & Mikkonen 2022.

³²⁹ Ks. kuitenkin esim. Pekkarinen 2009.

Samoin olisi syytä huomioida aiempia kampanjoita Suomen näkyvyyden tehostamiseksi Japanissa ja muissa maissa, sekä vastaavasti muiden maiden näkyvyyden tehostamiseksi Suomessa järjestettyjä tapahtumia ja käytäntöjä,³³⁰ joista esimerkkejä tarjoavat 1980–90-lukujen vaihteessa järjestetyt Scandinavia Today -tapahtuma Japanissa ja Japan Today in Scandinavia -tapahtuma Pohjoismaissa, jotka voisivat avartaa ymmärrystämme muun muassa pohjoismaisen ylikansallisen tason vaikutuksesta Suomi-kuvan neuvotteluun. Vastaavia kampanjoita Suomi järjesti myös esimerkiksi Ruotsissa ja Saudi-Arabiassa,³³¹ siis keskenään hyvin erilaisissa kohteissa, joissa Suomen ulko-, kaupp- ja kulttuuripoliittiset tavoitteet olivat erilaisia. Toimiko päällisin puolin samanlainen julkisuusdiplomatian ”työkalu” tehokkaasti toisistaan täysin poikenneiden kohdeyleisöjen ja yhteiskunnallisten kontekstien tapauksissa, olivatko perustelut julkisuusdiplomatian käytölle kussakin erilaiset vai samankaltaiset, ja miten julkisuusdiplomatiaa muokattiin paikallisiin oloihin – vertailevat näkökulmat näyttelytoimintaan tarjoaisivat runsaasti uutta, niin kysymyksenasetteluissa kuin vastauksissakin.

Samaa ajatusta jatkaen vertailevista jatkotutkimusaiheista olisi mielenkiintoista tarkastella myös sitä, missä määrin suomalainen varsin valtiovetoinen tulkinta julkisuusdiplomatiasta muistutti esimerkiksi muiden Pohjoismaiden vastaavia toimia vai oliko se verrokkien joukossa poikkeuksellinen ja jos oli, niin miksi. Pohjoismaisesta kontekstista historiallista tarkastelua voisi laajentaa muuallekin, erityisesti Suomelle vertailukohtia tarjonneiden puolueettomien ja liittoutumattomien maiden joukossa.

Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana julkisuusdiplomatian ja pehmeän vallankäytön kansainvälinen tutkimuskenttä on kehittynyt ja uusia näkökulmia on noussut kiinnostuksen keskiöön. Pehmeän vallan tutkimus, joka oli nosteessa tätä tutkimusta aloitettaessa, on akateemisena trendinä laimentunut ja saanut uusia, kansainvälisen politiikan kehitystä heijastavia suuntia. Yleisesti on liikuttu pehmeästä vallasta kovan voiman tarkastelun suuntaan. Ennen Venäjän vuonna 2022 käynnistämää täysimittaista hyökkäyssotaa Ukrainaun sellaiset teemat kuten tiedediplomatia ja sen jatkeena ympäristö- tai ilmastodiplomatia keräsivät huomiota niin tutkimussuuntauksina kuin julkishallintojen panostuksen kohteina, mutta voimapolitiikan levitessä disinformaation ja sotapropagandan tutkimus on laajenemassa. Suuntausta edustava esimerkki, jota olisi mielenkiintoista soveltaa myös Suomeen, on Cullin esittelemä pehmeän vallan paradigmaa eteenpäin vievä ajatus ”maineturvallisuudesta” (vapaasti kääntäen englanninkielisestä sanaparista *reputational security*), joka jalostaa julkisuusdiplomatian ja pehmeän vallan teorioita uudessa epävarmuuden ja turvallisuuspolitiikan nousun ajassa. Pehmeä valta, joka houkuttelun voimankäyt-

³³⁰ Ulkomaisista kulttuuridiplomaattisista vaikutusyrityksistä kylmän sodan aikana Suomessa, ks. Mission Finland -hanke 2024.

³³¹ Aunesluoma 2011, 322–326.

tönä soveltui rauhan oloihin ja taloudellisten intressien ensiarvoisuuden kontekstiin, on tehnyt tilaa ajattelulle, jossa imago nähdään kansallisen kokonaisturvallisuuden osana. Maineturvallisuuden suuntausta olisikin houkuttelevaa soveltaa Suomen uuden ulko- ja turvallisuuspoliittisen aseman ja NATO-jäsenyyden taustoittamiseksi.³³²

Vastaavasti on jo avattu keskustelu käänteisestä maakuvatyöstä tai Suomi-kuvan käytöstä ”negatiivisena vetovoimatekijänä” eli Suomeen pyrkivien torjumiskeinona maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan tarkastelun yhteydessä.³³³ Kokonaisuudessaan julkisuusdiplomatian käyttöä myös kielteisen tai kovan vallan jatkeena olisi mielenkiintoista tarkastella monipuolisemmin.³³⁴ Koska suurlähetystöt ovat usean kotimaisen hallinnonhaaran hermokeskuksia kohdemaissaan, kuten tässä tutkimuksessa nähtiin, edustustojen vaikutustoiminnassa asemamaissaan olisi aiheellista huomioida jo tarkasteltujen ulkoministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön (sittemmin työ- ja elinkeinoministeriö) ja opetus- ja kulttuuriministeriön roolien lisäksi myös puolustushallinnon mahdollista läsnäoloa, kuten sotilasasiamiesten toimintaa neljäntenä diplomaattisen läsnäolon muotona.

Kaiken kaikkiaan diplomatian erilaisten ulottuvuuksien, sekä Suomen kaltaisen pienen maan kansainvälisten vaikutuskeinojen tarkastelu entistä laaja-alaisemmin niin toteutustapojen, hallinnon tasojen kuin maantieteellisten suuntienkin osalta tarjoaisi runsaasti tuoreita tutkimusmahdollisuuksia, joita on toistaiseksi hyödynnetty turhan rajoittuneesti.

³³² Cull 2024; Cull 2022.

³³³ Välimäki 2018.

³³⁴ Vrt. myös esim. Pesu 2020.

Lyhenteet

EEC	European Economic Community (Euroopan talousyhteisö)
EFTA	European Free Trade Association (Euroopan vapaakauppajärjestö)
EU	Euroopan unioni
EY	Euroopan yhteisöt
FPB	Finland Promotion Board
GGSK	Gaimushō gaikō shiryō kan (Japanin ulkoministeriön diplomaattiasiakirjojen arkisto)
MEK	Matkailun edistämiskeskus
KA	Kansallisarkisto
KANTINE	Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta
KK	Kansalliskirjasto
KMA	Keskustan ja Maaseudun arkisto
KTM	Kauppa- ja teollisuusministeriö
KTMA	Kauppa- ja teollisuusministeriön arkisto
NORDEK	Pohjoismaiden talousalue
OPM	Opetusministeriö
OPMA	Opetusministeriön arkisto
OPM/KAO	Opetusministeriön kansainvälisten asiain osasto
SEV-maat	Keskinäisen talousavun neuvosto (Neuvostoliitto, Albania, Bulgaria, Tšekkoslovakia, Itä-Saksa, Unkari, Mongolia, Puola, Romania, Vietnam, Kuuba)
SUL	Suomen Ulkomaankauppaliitto
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö
UM	Ulkoasiainministeriö
UMA	Ulkoministeriön arkisto
UMMY	Ulkoministeriön maakuvayksikkö
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö)
UTKT	Ulkomaantiedotuksen koordinaatiotyöryhmä
YK	Yhdistyneet kansakunnat

Yhteenveto-osassa käytetyt lähteet

Arkistolähteet

- Ulkoministeriön arkisto. 5 G 15 t Vuosikertomukset vuodelta 1953:
Smedslund Ragnar 3.3.1954, Tokion pääkonsulinviraston vuosikertomus 1953.
Smedslund Ragnar 17.2.1953, Tokion edustuston vuosikertomus 1952.
- Ulkoministeriön arkisto 5 G Tokio t, Tokion suurlähetystön vuosikertomukset vuosilta 1952–69.
Ahokas, Viljo J. 28.3.1963, Tokion suurlähetystön vuosikertomus vuodelta 1962.
- Ulkoministeriön arkisto. 5 G Tokio t-z, Kotelo 405, Tokion suurlähetystön vuosikertomukset 1970–85.
Härkönen, Kari 29.3.1971, Tokion suurlähetystön vuosikertomus vuodelta 1970.
- Ulkoministeriön arkisto. 5 G Tokio t-z, Kotelo 405, Edustustojen henkilötiedot 1981–90.
Salmi, Iivo 24.10.1990, yleiskirje, Edustustojen henkilötiedot 1.10.1990.
- Ulkoministeriön arkisto. 94 B, kansio Japani lehtikirjoitukset, lehdistökatsaukset 1953–62, tasku
Lehdistökatsaukset Japani v. 1953:
Smedslund ulkoasiainministeriölle 30.4.1953, Lehdistökatsaus n:o 1: Suomi Japanin lehdistössä. UMA 94 B -53.
Smedslund ulkoasiainministeriölle 17.8.1953, Lehdistökatsaus n:o 2: Suomi Japanin lehdistössä. UMA 94 B -53.
Smedslund ulkoasiainministeriölle 12.10.1953, Lehdistökatsaus n:o 3: Suomi Japanin lehdistössä. UMA 94 B -53.
Smedslund ulkoasiainministeriölle 31.12.1953, Lehdistökatsaus n:o 4: Suomi Japanin lehdistössä. UMA 94 B -53.
- Ulkoministeriön arkisto. 80.41 JAP Tiedotustoiminta Suomi–Japani v. 1988–.
Lintu, Pekka 31.5.1995, Internet: Suurlähetystön Suomi-sivu.

Muu julkaisematon materiaali

- Heino, Timo (Ulkoasiainministeriön maakuvayksikkö), ”Julkisuusdiplomatian lähtökohdat ja toimintatavat”, 1.2.2010. Julkaisematon tekstitiedosto, sähköpostilla tämän tutkimuksen tekijälle arkistointitaja Sami Heinolta 22.7.2014, tutkimuksen tekijän hallussa.

Haastattelut

- Koivumaa, Mikko. Haastattelu 11.2.2020, haastattelijana Laura Ipatti, muistiinpanot tekijän hallussa.
- Koivumaa, Mikko. Haastattelu 12.11.2013, haastattelijana Laura Ipatti, muistiinpanot tekijän hallussa.
- Reimaa, Markku. Haastattelu 5.12.2023, haastattelijoina Louis Clerc ja Laura Ipatti, toteutettu hankkeessa ”Ulkoasiainhallinnon historia 1982–1995”, tallennettu hankkeen muistitietoaineistoon.
- Tuomi-Nikula, Petri. Haastattelu 1.11.2023, haastattelijoina Louis Clerc ja Laura Ipatti, toteutettu hankkeessa ”Ulkoasiainhallinnon historia 1982–1995”, tallennettu hankkeen muistitietoaineistoon.

Kirjallisuus

- Aguilar, Manuela. *Cultural Diplomacy and Foreign Policy: German-American Relations, 1955–1968*. Peter Lang, Lausanne 1996.
- Alasuutari, Pertti. *Laadullinen tutkimus 2.0*. 5. painos. Vastapaino, Tampere 2019.
- Alenius, Kari. *Ahkeruus, edistys ylimielisyys. Virolaisten Suomi-kuva kansallisen heräämisen ajasta tsaarinvallan päättymiseen n. 1850–1917*. Väitöskirja, Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys 1996.
- Alenius, Kari, Fält Olavi K. & Jalagin Seija (toim.). *Looking at the Other. Historical study of images in theory and practice*. Acta Universitatis Ouluensis, Oulun yliopisto 2002.
- Alenius, Kari, Fält Olavi K. & Mertaniemi Markus (toim.). *Imagology and cross-cultural encounters in history. Conference on Imagology and Cross-cultural Encounters in History*, August 29–31, 2007, Oulun yliopisto. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys 2008.
- Almuftah, Hamad, Weerakkody, Vishanth & Sivarajah, Uthayasankar. E-Diplomacy: a Systematic Literature Review. *Proceedings of the 9th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance (ICEGOV '15-16)*. 2016. Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, 131–134. <https://doi.org/10.1145/2910019.2910083>
- Anderson, Benedict. *Imagined communities. Reflections on the origin and spread of nationalism*. Revised edition, Verso, London 2006.
- Ang, Ien, Raj Isar Yudhishtir & Mar Philip. Cultural diplomacy: beyond the national interest? *International Journal of Cultural Policy* 21:4 (2015): 365–381, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042474>
- Anholt, Simon. *Competitive Identity. The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*. Palgrave Macmillan, Basingstoke 2007.
- Anholt, Simon. Anholt Nation Brands Index: How does the world see America? *Journal of advertising research* 45 (3) 2005: 296–304.
- Annala, Heli. *Julkisdiplomatiasta maabrändäykseen. Suomen maakuvastrategian kehitys 1987–2010*. Yleisen valtio-opin pro gradu, Turun yliopisto 2018.
- Aronczyk, Melissa. *Branding the Nation. The Global Business of National Identity*. Oxford University Press 2013.
- Aunesluoma, Juhana. *Vapaakaupan tiellä. Suomen kauppaja- ja integraatiopolitiikka maailmansodista EU-aikaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2011.
- Aunesluoma, Juhana & Rainio-Niemi, Johanna: “Neutrality as Identity?: Finland’s Quest for Security in the Cold War.” *Journal of Cold War Studies* 18:4 (2016): 51–78.
- Autio-Sarasmo, Sari & Miklóssy Katalin. Introduction: The Cold War from a new perspective. Teoksessa Sari Autio-Sarasmo & Katalin Miklóssy (toim.) *Reassessing Cold War Europe*. Routledge, London 2011: 1–15.
- Banks, Robert. Public Diplomacy Evaluation. Teoksessa Nancy Snow & Nicholas J. Cull (toim.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Routledge, New York 2020: 64–76.
- Bátora, Jozef. *Foreign Ministries and the Information Revolution going Virtual?* Martinus Nijhoff Publishers, Boston 2008.
- Bátora, Jozef. Public Diplomacy Between Home and Abroad: Norway and Canada. *The Hague Journal of Diplomacy* 1 (2006): 53–80.
- Beasley, W. G. *The Rise of Modern Japan. Political, Economic and Social Change Since 1850*. 3rd edition. Palgrave Macmillan, London 2000.
- Beller, Manfred & Leerssen, Joep (toim.). *Imagology. The cultural construction and literary representation of national characters*. Rodopi, Amsterdam 2007.
- Berend, Ivan T. *The Economics and Politics of European Integration. Populism, Nationalism and the History of the EU*. Routledge, London & New York 2021.
- Berridge, G. R. *Diplomacy. Theory and Practice*. 5th edition. Palgrave Macmillan, London 2015.
- Berridge, G. R. *Diplomacy. Theory and Practice*. 2nd edition. Palgrave Macmillan, London 2002.

- Best, Antony; Hanhimäki, Jussi; Maiolo, Joseph & Schulze, Kristen: *International History of the Twentieth Century and Beyond*. Third Edition.” Routledge, London & New York 2015.
- Bjola, Corneliu & Kornprobst, Markus: *Understanding International Diplomacy: Theory, Practice and Ethics*. Routledge, London 2013.
- Blomberg, Jaakko. *Vakauden kaipuu. Kylmän sodan loppu ja Suomi*. WSOY, Helsinki 2011.
- Blomberg, Jaakko: ”Puolueettomuus vastaan luottamus: Everstijuntan ja uuden ulkopolitiikan ristiriita 1970-luvun alussa”. *Kanava* 4–5 (2008): 384–387.
- Bonnett, Alastair. *The Idea of the West. Culture, Politics and History*. Palgrave, Basingstoke 2004.
- Broner-Bauer, Kausi. Arkkitehtuuri ja transsendenssi. Vertaileva näkökulma minimalismiin Suomessa ja Japanissa. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 135–152.
- Brown, Robin. Maakuvapolitiikan neljä paradigmaa kansainvälisissä suhteissa. Suomeksi kääntänyt Virpi Kivioja. Teoksessa Kivioja, Virpi, Kleemola, Olli & Clerc, Louis (toim.). *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Docendo, Jyväskylä 2015: 331–346.
- Browning, Christopher S. Small-State Identities. Promotions Past and Present. Teoksessa Clerc, Louis, Glover, Nikolas & Jordan, Paul (toim.) *Histories of Public Diplomacy and Nation Branding in the Nordic and Baltic Countries. Representing the Periphery*. Brill Nijhoff, Leiden & Boston 2015: 280–300.
- Browning, Christopher S.: *Constructivism, Narrative and Foreign Policy Analysis: a Case Study of Finland*. Peter Lang, Bern & Oxford 2008.
- Browning, Christopher S.: “Branding Nordicity. Models, Identity and the Decline of Exceptionalism”. *Cooperation and Conflict* 42 (1), 2007, 27–51.
- Browning, Christopher S.: “Coming or Moving Home?: ‘Westernising’ Narratives in Finnish Foreign Policy and the Re-interpretation of Past Identities”. *Cooperation and Conflict* 37:1 (2002): 47–72.
- Browning, Christopher S. & Lehti Marko (eds.). *The Struggle for the West. A divided and contested legacy*. Routledge, London 2010.
- Browning, Christopher S. & Lehti Marko. Introduction: New tensions in a troubled partnership. Teoksessa Browning, Christopher S. & Lehti Marko (eds.), *The Struggle for the West. A divided and contested legacy*. Routledge, London 2010: 1–11.
- Browning, Christopher S. & Oliveira, Antonio Ferraz de. Introduction: Nation Branding and Competitive Identity in World Politics. *Geopolitics* vol. 22 (3) 2017, 481–501.
- Bundesregierung. The history of the G7, <https://www.bundesregierung.de/breg-en/service/the-history-of-the-g7-397438> (luettu 20.5.2024).
- Byrkjeflot, Haldor, Mjøsset, L., Mordhorst, M. & Petersen, K. (toim.) *The Making and Circulation of Nordic Models, Ideas and Images*. Routledge 2021. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003156925-16>
- Carbó-Catalan, Elisabet & Roig-Sanz, Diana. Swinging Between Culture and Politics: Novel Interdisciplinary Perspectives. Teoksessa Elisabet Carbó-Catalan and Diana Roig-Sanz (eds.) *Culture as Soft Power Bridging Cultural Relations, Intellectual Cooperation, and Cultural Diplomacy*. De Gruyter, Berlin & Boston 2022: 1–20.
- Carr, E. H. *What is History*. 40th anniversary edition. Palgrave, Basingstoke 2001. Center on Public
- Chen, Ying-Hsien. Intiimi sointi. Suomalaisen kanteleen vastaanotto Japanissa. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 178–189.
- Chitty, Naren, Ji Lilian, Rawnsley Gary D. & Hayden Graig. *The Routledge Handbook of Soft Power*. Routledge, Abingdon 2017.
- Chū nitsu Finrando taishikan, Suomen suurlähetystö Japanissa 2024 [駐日フィンランド大使館] <https://finlandabroad.fi/web/jpn/ja-frontpage> (luettu 27.5.2024).
- Clerc, Louis. *Cultural Diplomacy in Cold War Finland. Identity, Geopolitics, and the Welfare State*. Palgrave Macmillan Series in Global Public Diplomacy, Springer Nature, Cham 2023.

- Clerc, Louis. Propaganda Rebranded? Finland's international communication from the Kantine committee to the Mission for Finland Report. *International Journal of Cultural Policy* 24:6 (2018a): 773–785.
- Clerc, Louis. Suomen kulttuuri-instituutin perustaminen Pariisiin esimerkkinä suomalaisen kulttuuri-diplomatian peruspiirteistä 1979–1991. *Ennen ja nyt* (3) 2018b.
- Clerc, Louis. Global trends in local contexts. The Finnish Embassy in Paris, 1956–1990. *New Global Studies* (2) 2017a.
- Clerc, Louis. *Place de Finlande. Suomen Pariisin-suurlähetystön historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2017b.
- Clerc, Louis. Variables for a history of small states' imaging practices. The case of Finland's 'international communication' in the 1970s–1980s. *Place Branding and Public Diplomacy* 12: 2–3 (2016): 110–123.
- Clerc, Louis: "Gaining Recognition and Understanding on her own terms: The Bureaucracy of Finland's Image Policy, 1948–66". Teoksessa *Histories of public diplomacy and nation branding in the Nordic and Baltic countries: representing the periphery*. Toim. Louis Clerc, Nikolas Glover & Paul Jordan. Brill Nijhoff, Leiden & Boston 2015, 145–171. (2015a)
- Clerc, Louis: "Ulkoasianministeriö ja Suomen maakuvapolitiikan koordinointi kylmän sodan aikana". Teoksessa *Sotapropagandasta brändäämiseen: Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Toim. Virpi Kivioja, Olli Kleemola & Louis Clerc. Docendo, Jyväskylä 2015, 188–216. (2015b)
- Clerc, Louis. Reputation by Committee? Finland's Committee for International Information, 1988–1990. *The Hague Journal of Diplomacy* 9 (2) 2014: 176–210.
- Clerc, Louis. Suomi-brändin rakentaminen alkoi jo ennen itsenäisyyttä. *Kanava* 42 (6) 2011.
- Clerc, Louis & Glover Nikolas. Representing the Small States of Northern Europe. Between Imagined and Imaged Communities. Teoksessa Clerc, Louis, Glover, Nikolas & Jordan, Paul (toim.) *Histories of Public Diplomacy and Nation Branding in the Nordic and Baltic Countries. Representing the Periphery*. Brill Nijhoff, Leiden & Boston 2015: 3–20.
- Clerc, Louis, Glover, Nikolas & Jordan Paul (toim.) *Histories of Public Diplomacy and Nation Branding in the Nordic and Baltic Countries*. Brill Nijhoff, Leiden & Boston 2015.
- Clerc, Louis, Kivioja Virpi & Kleemola Olli. Johdanto – Suomi-kuvaa kautta aikojen. Teoksessa Kivioja, Virpi, Kleemola Olli & Clerc Louis (toim.). *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Docendo, Jyväskylä 2015: 13–27.
- Clerc, Louis & Mikkonen Simo. Kansainvälistymisen haaste. Opetusministeriö opiskelijavaihdon järjestäjänä sodanjälkeisen kauden Suomessa. *Historiallinen Aikakauskirja* 120 (2) 2022.
- Clerc, Louis & Valaskivi, Katja. Propaganda rebranded? Finland's international communication from the Kantine committee to the Mission for Finland report. *International Journal of Cultural Policy* 24:6 (2018): 773–785.
- Cooper, Andrew F. The Changing Nature of Diplomacy. Teoksessa Cooper, A. F., Heine, J & Thakur, R. (toim.) *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford University Press 2013: 35–52.
- Copeland, Daryl. Digital Technology. Teoksessa Cooper, A. F., Heine, J & Thakur, R. (toim.) *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford University Press 2013.
- Crump, Laurien & Erlandsson Susanna (toim.). *Margins for Manoeuvre in Cold War Europe. The influence of smaller powers*. Routledge, Oxford 2020.
- Crump, Laurien & Erlandsson Susanna. Introduction. Smaller Powers in Cold War Europe. Teoksessa Laurien Crump & Susanna Erlandsson (eds.) *Margins for Manoeuvre in Cold War Europe. The influence of smaller powers*. Routledge, Oxford 2020a: 1–10.
- Crump, Laurien & Erlandsson Susanna. Conclusion. Shedding a new light on Cold War Europe. Teoksessa Laurien Crump & Susanna Erlandsson (eds.) *Margins for Manoeuvre in Cold War Europe. The influence of smaller powers*. Routledge, Oxford 2020b: 240–250.
- Cull, Nicholas J. *Reputational Security. Refocusing Public Diplomacy for a Dangerous World*. 1st edition. Polity, Wiley 2024.

- Cull, Nicholas J. From Soft Power to Reputational Security. Rethinking Public Diplomacy and Cultural Diplomacy for a Dangerous Age. Luku 34 teoksessa McKercher, B.J.C. (ed.), *The Routledge Handbook of Diplomacy and Statecraft*. 2nd edition, Routledge, United Kingdom 2022.
- Cull, Nicholas J. Public Diplomacy Before Gullion. The Evolution of a Phrase. Teoksessa Snow, Nancy & Cull, Nicholas J. (toim.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. 2nd Edition, Routledge, United Kingdom 2020: 13–17.
- Cull, Nicholas J. Public Diplomacy: Seven lessons for its future from its past. *Place Branding and Public Diplomacy* 6 (2010): 11-17.
- Cull, Nicholas J. Public Diplomacy. Lessons from the past. *CPD Perspectives on Public Diplomacy*, USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School 2009.
- Cull, Nicholas J. Public Diplomacy. Taxonomies and Histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616 (2008a) 31–54.
- Cull, Nicholas J. *The Cold War and the United States Information Agency*. Cambridge University Press, Cambridge 2008b.
- Danielsbacka, Mirikka, Hannikainen, Matti O. & Tepora, Tuomas (toim.). *Avaimia menneisyyteen. Opas historiantutkimuksen menetelmiin*. Gaudeamus, Helsinki 2022.
- Danielsbacka, Mirikka, Hannikainen, Matti O. & Tepora, Tuomas. Teorian historia? Teoksessa Danielsbacka, Mirikka, Hannikainen, Matti O. & Tepora Tuomas (toim.) *Menneisyyden rakentajat. Teoria historiantutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki 2018: 9–19.
- Davis Cross, Mai’a K. & Melissen Jan. Introduction. Teoksessa Mai’a K. Davis Cross & Jan Melissen (eds.) *European Public Diplomacy. Soft Power at Work*. Palgrave Macmillan, New York 2013: xvii–xix.
- Dinnie, Keith. *Nation Branding. Concepts, Issues, Practice*. 3rd edition. Routledge, Oxford 2022.
- Diplomacy, University of Southern California, <https://uscpublicdiplomacy.org/pdhub> (luettu 8.1.2024).
- Diplomatica: A Journal of Diplomacy and Society*, <https://brill.com/view/journals/dipl/dipl-overview.xml?lang=en> (luettu 14.7.2023).
- Dongen, Jeroen van (toim.). *Cold War Science and the Transatlantic Circulation of Knowledge*. Brill, Leiden 2015.
- Donnelly, Mark & Norton, Claire. *Doing History*. Routledge, 2nd edition, London & New York 2020.
- Donner, Jörn & Häikiö, Martti. *Suomi-kuva vuonna nolla*. WSOY, Porvoo, Helsinki & Juva 1990.
- Donner, Jörn, Enckell, Ralph, Huopaniemi, Jukka ym. *Suomen kuva maailmalla. Ulkoministeriön huh-tikuussa 1969 järjestämän seminaarin alustukset*. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1969.
- Fields, Marek. *Lännestä tuulee. Britannian ja Yhdysvaltojen propaganda kylmän sodan Suomessa*. Art House, Helsinki 2019.
- Fields, Marek. *Reinforcing Finland’s attachment to the West. British and American propaganda and cultural diplomacy in Finland, 1944–1962*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2015.
- Fingerroos, Outi & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2006.
- Fink, Carole K. *Cold War: An International History*. Routledge, Boca Raton 2017.
- Finland-Japan Chamber of Commerce 2024, Kauppayhdistykset, <https://kauppayhdistys.fi/finland-japan-chamber-of-commerce/> (luettu 6.2.2024).
- Finland Promotion Board 2023, <https://um.fi/finland-promotion-board> (luettu 13.6.2023).
- Finlex, valtiosopimukset, 17/1948. Sopimus ystävydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta Suomen Tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä, <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1948/19480017#idm46494958802864> (luettu 23.10.2023).
- Finnish Chamber of Commerce in Japan 2023, History Behind FCCJ, <https://fcc.or.jp/about-us/about-us/> (luettu 6.2.2024).
- Forsberg, Fredrik, Siikala Kalervo & Tuomikoski Paula. *Kansallisen kulttuurin kansainvälinen strategia*. Opetusministeriö, kansainvälisten asiain osasto. Tark. ja uud. laitos, Helsinki 1996.
- Forsberg, Tuomas & Pesu, Matti: “The ‘Finlandisation’ of Finland: The Ideal Type, the Historical Model, and the Lessons Learnt.” *Diplomacy & Statecraft* 27 (3), 2016, 473–495.

- Franks, Penelope. The Path of Economic Development from the Late Nineteenth Century to the Economic Miracle. Teoksessa Sven Saaler & Christopher W. A. Szpilman (toim.) *Routledge Handbook of Modern Japanese History*. Routledge, Oxon 2017, 267–278.
- Frattolillo, Oliviero. *Diplomacy in Japan–EU Relations: From the Cold War to the Post-Bipolar Era*. Routledge, Oxfordshire & New York 2013.
- Fuinrando taishikan [フィンランド大使館 ; Suomen suurlähetystö] Embassy of Finland in Tokyo (Facebook) 2023, <https://www.facebook.com/FinnishEmbassyTokyo> (luettu 24.2.2023).
- Fukuyama, Francis. *The end of History and the Last Man*. Free Press, New York 1992.
- Funakawa, Haruhi. Minä, Tosha – Suomi japanilaisdiplomaattipojan silmin 1920- ja 1930-luvun vaihteessa. Julkaisussa Larva, Ritva (toim.) Suomi-Japani-suhteiden polkuja. Finnichi yuko no ayumi. Japanilaisen kulttuurin ystävät ry. *Hashi* 39 (2018): 15–23.
- Fuse, Rie. *Othering Finland in Japan: Representation of Aki Kaurismäki's Films in Reviews in Japanese Magazines*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto 2021a.
- Fuse, Rie: Suomi on japanilaisille ideaali mutta saavutettavissa oleva Toinen (the Other). Tampereen yliopisto, 13.8.2021 (2021b), <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/rie-fuse-suomi-japanilaisille-ideaali-mutta-saavutettavissa-oleva-toinen-other> (luettu 13.7.2023).
- Fuse, Rie. Seeking for Richness in Finnish Lifestyle. Analysis of 'Finland Boom' in Japanese Media. Paper presented at the *Eight Conference of the Nordic Association for the Study of Contemporary Japanese Society*. Gothenburg, Sweden, March 22–23, 2012. (2012a)
- Fuse, Rie. Kamome Diner. Teoksessa Pietari Kääpä (toim.) *Directory of World Cinema: Finland*. Intellect 2012b: 255–257.
- Fält, Olavi K. Ystävät alusta alkaen. 100 vuotta Suomen ja Japanin diplomaattisuhteita 1919–2010. *Faravid* 2020: 203–214.
- Fält, Olavi K. Laxmanien tarina. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019a: 11–13.
- Fält, Olavi K. Globalisaatio ja toiseus. Japani-kuva suomalaisen identiteetin voimavarana 1800-luvun lopulla ja 1990-luvulla. Teoksessa Alenius Kari, Kallinen Maija & Julku Maria (toim.). *Tieto vai mielikuvat? Kohtaamiset, representaatiot ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa*. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Vaasa 2019b.
- Fält Olavi K. Talvisota Japanissa. Suomi sankarina ja esikuvana taistelussa kommunismia vastaan. Teoksessa Holmila Antero (toim.) *Talvisota muiden silmin. Maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. Atena kustannus, Jyväskylä 2009.
- Fält, Olavi K. Introduction. Teoksessa Kari Alenius, Olavi K. Fält & Seija Jalagin (toim.) *Looking at the Other. Historical Study of Images in Theory and Practise*. Oulun yliopisto 2002, 7–11.
- Fält, Olavi. K. The influence of Finnish-Japanese cooperation during the Russo-Japanese War on relations between Finland and Japan in 1917–1944. Teoksessa Motojirō, Akashi, Chiharu Inaba, Olavi K. Fält & Antti Kujala (toim.) *Rakka ryūsui. Colonel Akashi's report on his secret cooperation with the Russian revolutionary parties during the Russo-Japanese war*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1988a, 177–196.
- Fält, Olavi K. *Itä-Aasia suomalaisessa historian tutkimuksessa. Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus*. Eripainossarja, Oulun yliopisto, Historian laitos 1988b.
- Fält, Olavi K. (toim. Kulju Leena). Kaksi vuosisataa suomalais-japanilaisia suhteita. Esitelmä 14.12.1984 Turussa. Suomalais-japanilainen yhdistys 1985.
- Fält, Olavi K. *Eksotismista realismiin. Perinteinen Japani-kuva Suomessa 1930-luvun murroksessa*. Väitöskirja, Oulun yliopisto. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys 1982.
- Fält, Olavi K. Suomen kuva Japanissa 1939–44. *Faravid* 3 (1979a): 165–97.
- Fält, Olavi K. *Japanismi 1850-luvun Suomessa*. Eripainossarja, Oulun yliopisto Historian laitos n:o 44, 1979b.
- Fält, Olavi K. & Alenius Kari (toim.). *Vieraan rajalla. Symposiumi 2.–3. joulukuuta 2010*, Oulun yliopisto, historiatieteet. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys 2012.

- Fält, Olavi K., Nieminen Kai, Tuovinen Anna & Vesterinen Ilmari. *Japanin kulttuuri*. Otava, Helsinki 1994.
- Fält Olavi K. & Saunavaara Juha. Nation-building, national identity and the wider world. Japan and Finland in transition, 1945-1990. *International conference Japan and Finland in Transition, 1945–1990*. Aug 27–28, 2009. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys 2010.
- Gaddis, Jowh Lewis. *The Landscape of History. How historians map the past*. Oxford University Press, 2004.
- Gaens, Bart. Euroopan unionin ja Japanin suhteet. Epäuskosta täyttymykseen? Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) Suomi ja Japani. *Kaukaiset mutta läheiset*. Edita Helsinki 2019: 58–69.
- García, Óscar J. Martín & Magnúsdóttir Rósa (eds.) *Machineries of Persuasion. European Soft Power and Public Diplomacy during the Cold War*. De Gruyter, Oldernbourg 2019.
- Gienow-Hecht, Jessica C.E. What are we searching for? Culture, Diplomacy, Agents, and the State. Teoksessa Jessica C.E. Gienow-Hecht & Mark C. Donfried (eds.) *Searching for a Cultural Diplomacy*. Berghahn Books, New York 2010: i–iv.
- Gilboa, Eytan. Searching for a Theory of Public Diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 616 (2008) Public Diplomacy in a Changing World: 55–77.
- Glover, Nikolas. Unity exposed. The Scandinavia Pavilions at the World Exhibitions in 1967 and 1970. Teoksessa Jonas Harvard & Peter Stadius (toim.) *Communicating the North. Media Structures and Images in the Making of the Nordic Region*. Ashgate, Surrey 2013, 219–240.
- Glover, Nikolas. *National Relations. Public Diplomacy, National Identity and the Swedish Institute 1945–1970*. Nordic Academic Press, Lund 2011.
- Gordon, Andrew: *A Modern History of Japan – From Tokugawa Times to the Present*. Oxford University Press, 4th edition 2019.
- Gregory, Bruce. *American Diplomacy’s Public Dimension. Practitioners as Change Agents in Foreign Relations*. Palgrave Macmillan, Cham 2024.
- Gregory, Bruce. Mapping Boundaries in Diplomacy’s Public Dimension. *The Hague Journal of Diplomacy* 11 (2016): 1–25.
- Gregory, Bruce. Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (2008) Public Diplomacy in a Changing World: 274–290.
- Hakovirta, Harto. Finland as a ‘Friendly Neighbour’ and Finland as an ‘Independent Western Democracy’: An Illustrative Case Study on the Problems of Image Policy. Teoksessa Bonham M. & Shapiro M. (toim.) *Thought and Action in Foreign Policy*. Birkhäuser Verlag, Basel 1977: 75–119.
- Hakovirta, Harto. *Suomettuminen. Kaukokontrollia vai rauhanomaista rinnakkaiseloä*. Gummerus, Jyväskylä 1975.
- Halpern, Jack (ed.) *The Kodansha Kanji Learner’s Dictionary*. Kodansha International 1999.
- Ham, Peter van. The Rise of the Brand State - The Postmodern Politics of Image and Reputation’ *Foreign Affairs*, September/October 80:5 (2001) 3–6.
- Hanhimäki, Jussi. The United States and Neutrality in Scandinavia. Teoksessa Kramer, Mark, Makko, Aryo & Ruggenthaler, Peter (toim.) *The Soviet Union and Cold War Neutrality and Nonalignment in Europe*. Lexington Books, Lanham, Maryland 2021.
- Harle, Vilho, Moision, Sami. *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Vastapaino, Tampere 2000.
- Hart, Justin. Historicizing the Relationship between Nation Branding and Public Diplomacy. Teoksessa Viktorin, Carolin Gienow-Hecht, Jessica C.E., Estner, Annika & Will, Marcel K. (toim.) *Nation Branding in Modern History*. Berghahn, New York & Oxford 2018, 221–230.
- Harvilahti, Lauri & Seppänen Jouko (toim.). *Katse kaukoitään. Suomalaista Itä-Aasian tutkimusta*. Itä-Aasian tutkimuksen seuran julkaisuja. Itä-Aasian tutkimuksen seura, Helsinki 1993.
- Hecht, Gabrielle (toim.) *Entangled Geographies. Empire and Technopolitics in the Global Cold War*. MIT Press 2011.

- Heikkilä, Pauli. Kaukaiset kumppanit. Diplomaattisia suhteita ja julkisia kuvia toisen maailmansodan aikana. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 33–46.
- Heino, Timo. Julkisuusdiplomatian kehitysvaiheet 2000-luvulla ja nykytilanne. Teoksessa Kivioja, Virpi, Kleemola, Olli & Clerc, Louis (toim.) *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomea rakennettiin*. Docendo, Jyväskylä 2015: 292–318.
- Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta 2014a, 375 humanistia: Kauko Laitinen, <https://375humanistia.helsinki.fi/humanistit/kauko-laitinen> (luettu 20.10.2023).
- Helsingin yliopiston humanistinen tiedekunta 2014b, Merkittäviä tekoja Kiina- ja Japani-yhteistyön hyväksi. 375 humanistia, <https://375humanistia.helsinki.fi/kauko-laitinen/merkittavia-tekoja-kiina-ja-japani-yhteistyon-hyvaksi> (luettu 11.2.2024).
- Hill, Christopher. *The Changing Politics of Foreign Policy*. Palgrave Macmillan, Basingstoke 2003.
- Hobsbawm, Eric. 'Introduction: Inventing Traditions'. Teoksessa Eric Hobsbawm & Terence Ranger (toim.) *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983: 1–14.
- Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon & Schuster, London 1998.
- Hytönen, Kaisa. *Suomen maabrändäyksen taustasyöt ja toimintamallin kehittäminen*. Väitöskirja, Lapin yliopisto 2012.
- Inaba, Chiharu. Japani ja Suomen itsenäisyyden tunnustaminen toukokuussa 1919. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 18–32.
- Ingenhoff, Diana & Chariatte, Jérôme. *Solving the Public Diplomacy Puzzle: Developing a 360-degree Listening and Evaluation Approach to Assess Country Images*. USC Center on Public Diplomacy, paper 2, 2020, https://uscpublicdiplomacy.org/sites/default/files/useruploads/u47441/Solving%20the%20Public%20Diplomacy%20Puzzle_1.9.21.pdf (luettu 18.5.2024).
- International Trade Centre. A Guide to Commercial Diplomacy. UN-iLibrary September 2019. United Nations. <https://doi.org/10.18356/61e64df4-en>
- Ipatti, Laura. Japanin Suomi-buumia on rakennettu vuosikymmeniä. *Alio, Turun Sanomat* 13.6.2016, <https://www.ts.fi/puheenvuorot/2682786> (luettu 18.5.2024).
- Iwatake, Mikako. Representation of Finland in a Japanese Film: Kamome Diner as a Site of Orientalism and Counter-Orientalism. Teoksessa *New Perspectives from Japan and China*, toim. M. Iwatake. Helsingin yliopisto, Helsinki 2010: 203–21.
- Iwatake, Mikako. Kamome Diner: Cultural Translation and the Dialectics of Otherness. *Conference Proceedings Gender, images, and global contexts*. Helsinki: Christina Conference on Woman's Studies. University of Helsinki 2007: 1–7.
- Jalagin, Seija. Japanin kutsu. *Suomalaiset naislähetit Japanissa 1900–1941*. Väitöskirja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2007.
- Jansen, Marius B. *The Making of Modern Japan*. Harvard University Press, Cambridge 2002.
- Japanilaisen kulttuurin ystävät ry., *Hashi*, kausijulkaisu 1979–.
- Japanilaisen kulttuurin ystävät ry., *Tomo*, jäsenlehti 1992–.
- Japanin Suomen-suurlähetystö, https://www.fi.emb-japan.go.jp/itprtop_fi/index.html (luettu 17.5.2024).
- Jensen-Eriksen, Niklas. The Northern Front in the Technological Cold War: Finland and East-West Trade in the 1970s and 1980s. *Journal of Cold War Studies* 21 (4) 2019: 150–174.
- Jervis Robert, *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton University Press 1976.
- Johnson, Tana. Liberal Institutionalism. Teoksessa Heiss, Andrew (toim.) *International Organization and Global Governance*. 3rd edition, Routledge, Oxon & New York 2023: luku 8.
- Jouhki, Jukka & Pennanen, Henna-Riikka (toim.). *Länsi: Käsité, kertomus, ja maailmankuva*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2016.
- Junttila, Joonas. *Suomi-kuva kelluu. Suomen maakuva osana "kansallista selviytymisstrategiaa" ja länsisuuntausta 1990–1994*. Pro gradu, poliittinen historia, Turun yliopisto 2023.

- Jussila Osmo, Hentilä Seppo, Nevakivi Jukka. *Suomen poliittinen historia 1809–2009*. WSOY, Helsinki Oppimateriaalit, 6. uud. p. 2009.
- Jyrkinen, Marjut. *Suomi-kuva ja sen rakentajat. Käsitteellistä tarkastelua ja tapaustutkimuksia Suomen kuvan kehittämisspyrkimyksistä ja kuvan poliittisesta ja taloudellisesta hyödyntämisestä*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto 1992.
- Jyväskylän yliopisto, Liquid Neutrality: Finnish, Swedish and Swiss economic diplomacy towards OPEC from the oil shock to the oil glut (1973–1986) (LINE), <https://www.jyu.fi/en/projects/liquid-neutrality-finnish-swedish-and-swiss-economic-diplomacy-towards-pec-from-the-oil-shock-to> (luettu 20.5.2024).
- Kalela, Jorma. *Historiantutkimus ja historia*. Gaudeamus, Helsinki 2020.
- Kallenautio, Jorma. *Suomi kylmän rauhan maailmassa. Suomen ulkopolitiikka Porkkalan palautuksesta 1955 Euroopan unionin jäsenyyteen 1995*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2005.
- Kansainvälisen tiedottamisen neuvottelukunta, loppuraportti 29.11.1990. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1990.
- Kansallisbiografia, henkilöhistoria Mickwitz Margaretha (1936–2020). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 15.1.2010, päivitetty 4.8.2020, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/9809> (luettu 11.2.2024).
- Kaukiainen, Yrjö, Pihkala Erkki, Hoffman Kai & Harmo Maunu. *Sotakorvauksista vapaakauppaan. Kauppa- ja teollisuusministeriön satavuotisjuhlakirja*. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1988.
- Kekäläinen, Anni. *Suomi-kuvaa ja pehmeää valtaa rakentamassa. Tarkastelussa Suomen Japanin-suurlähetystä Twitterissä*. Poliitiikan ja viestinnän maisteriohjelma, viestinnän opintosuunta, maisterintutkielma. Helsingin yliopisto 10.12.2023.
- Keski-Suomen kauppakamari 24.9.2021, Suomi-buumi Japanissa, <https://kskauppakamari.fi/fi-fi/article/lounge-wiki/suomi-buumi-japanissa/2997/> (luettu 12.4.2024).
- Kettunen, Erja. Suomen ja Japanin välinen kauppa, vapaakauppasopimukset ja yritysten sijainti. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 70–81.
- Kettunen, Pauli. *Globalisaatio ja kansallinen me. Kansallisen katseen historiallinen kritiikki*. Vastapaino, Tampere 2008.
- Kielitoimiston sanakirja, ”buumi”, <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/#/buumi?searchMode=all> (luettu 20.11.2024)
- Kinnunen-Härmälä Tuija (toim.). *Japani Suomessa 1985. Huipputapaamisia, juhlintaa, taiteilijavieraita*. Suomalais-japanilainen yhdistys, Helsinki 1987.
- Kinnunen-Härmälä, Tuija (toim.) *Suomalais-japanilaisia suhteita 1935–85*. Lähetystyötä, politiikkaa, kulttuurivaihtoa. Suomalaisjapanilainen yhdistys, Helsinki 1985.
- Kivioja, Virpi, Kleemola, Olli & Clerc, Louis (toim.) *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Docendo, Jyväskylä 2015.
- Kleemola, Olli. Lapin maisemia ja tuhojia kirkkoja. Valokuvapropaganda Suomesta ulkomaille 1939–1944. Teoksessa Kivioja, Virpi, Kleemola, Olli & Clerc, Louis (toim.) *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Docendo, Jyväskylä 2015: 100–123.
- Koivumaa, Mikko. *フィンランド 流イクメンMIKKO の世界一幸せな子育て. かまくら春秋社* (Finrando-ryū ikumen MIKKO no sekaiichi shiawasena kosodate; Suomalaisen nykymies Mikon maailman onnellisin lastenkasvatus). Kamakura shunjū-sha 2013.
- Koivunen, Hannele (toim.) Onko kulttuurilla vientiä? Opetusministeriön, ulkoasiainministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön Kulttuurivienti-hanke, selvitysmiehen raportti. Opetusministeriön julkaisuja, Helsinki (22) 2004.
- Koivunen, Pia & Mikkonen Simo. Kulttuuridiplomatian näkökulma kylmään sotaan. Teemajohdanto, *Historiallinen Aikakauskirja* 120:2 (2022): 133–140.
- Kontkanen, Riina, Saukkonen Pasi & Mitchell Ritva. *Vientiä, vaihtoa, vaikuttavuutta. Selvitys kulttuuri- ja tiedeinstituuttien merkityksestä Suomelle*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore. Cuporen verkkojulkaisuja 12/2012.

- Korhonen, Pekka. Länsi Aasiasta katsottuna. Teoksessa Jukka Jouhki & Henna-Riikka Pennanen (toim.) *Länsi: käsite, kertomus ja maailmankuva*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2016, 155–174.
- Kostecki, Michel & Naray, Olivier. Commercial Diplomacy and International Business. *Discussion papers in diplomacy*. Netherlands Institute of International Relations, Clingendael 2007.
- Kotimaisten kielten keskus 2023, Buumi, <https://www.kielitoimistonsa-nakirja.fi/#/buumi?searchMode=all> (luettu 13.7.2023).
- Kuusikko, Pirjo-Riitta. Japanin siirtokirjoituksesta. Blogiteksti, blogissa *Unien kelluvalla sillalla*, 28.4. 2021, osoitteessa <https://uniensilta.com/2021/04/28/japanin-siirtokirjoituksesta/> (luettu 15.5.2024).
- Kärnylä, Ilkka. Merkitysten ja muutoksen tutkimus käsitehistoriallisesti. Teoksessa Danielsbacka, Mirkka, Hannikainen, Matti O. & Tepora Tuomas (toim.) *Avaimia menneisyyteen. Opas historiantutkimuksen menetelmiin*. Gaudeamus, Helsinki 2022: 112–130.
- Laine, Jermu. *Kaupallisen lännentymisajan lyhyt historia*. Cosmoprint, Helsinki 2006.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, 621/1999. Finlex, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990621> (luettu 5.11.2024).
- Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta, 83/1951. Finlex, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1951/19510083#Lidm46111191912944> (luettu 5.11.2024).
- Larva, Ritva. Helsinki-äiti ja hänen kolme japanilaispoikaansa - Marta Keravuoren nuoret ystävät. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 153–163.
- Larva, Ritva. Johdanto. Julkaisussa Suomi-Japani-suhteiden polkuja. Finnichi yuko no ayumi. Japanilaisen kulttuurin ystävät ry. *Hashi* 39 (2018a): 5–7.
- Larva, Ritva. Ystävällisiin suhteisiin ryhtymisen historiaa – Suomalais-japanilaiset diplomaattisuhteet 100 vuotta. Julkaisussa Larva Ritva (toim.) Suomi-Japani-suhteiden polkuja. Finnichi yuko no ayumi. Japanilaisen kulttuurin ystävät ry. *Hashi* 39 (2018b): 9–13.
- Larva, Ritva (toim.). Suomi-Japani-suhteiden polkuja. Finnichi yuko no ayumi. Japanilaisen kulttuurin ystävät ry. *Hashi* 39 (2018).
- Larva-Salonen, Ritva. Mukashi, mukashi. Olipa kerran japanilaissatuja Suomessa. *Ennen ja nyt* 4 (2016).
- Lee, Donna. The growing influence of business in U.K. diplomacy. *International Studies Perspectives*, 5:1 (2004): 50–54.
- Leerssen, Joep. ‘Imagology: History and method’. Teoksessa Manfred Beller & Joep Leerssen (toim.), *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters*. Rodopi, Amsterdam 2007: 17–32.
- Lehtonen, Miikka & Kaislaniemi Ilpo. *Nichi-Fin shoubai kyouryoku. 90 vuotta suomalais-japanilaista yhteistyötä*. Suomalais-Japanilainen kauppakamari, Helsinki 2010.
- Lehtonen, Mikko, Valaskivi Katja & Kuusela Hanna (toim.). *Tehtävä kulttuurille. Talouden ja kulttuurin muuttuvat suhteet*. Vastapaino, Tampere 2014.
- Leikos, Vesa & Villberg, Katariina. Design and Finnishness in Japanese Consumer Culture. Teoksessa *Marketing Finnish Design in Japan*, toim. V. Serita, E. Pönttöskoski. Helsingin kauppakorkeakoulu 2009: 37–65.
- Leonard, Mark, Stead, Catherine & Smewing, Conrad. *Public Diplomacy*. The Foreign Policy Centre, London 2002.
- Lindberg, Mia. *Ulkoministeriön mediakatsaukset ja Suomi-kuva Saksan lehdistössä 1989–1998*. Väitöskirja, kulttuurihistoria, Turun yliopisto 2008.
- Lindblom, Arto, Lindblom, Taru & Lehtonen, Miikka J. A Study on Japanese Images and Beliefs on Finland, Sweden and Denmark: Key results and conclusions. *Nordic Branding Experts’ Seminar* 9 June, 2016, <https://www.kuluta.fi/wp-content/uploads/2016/10/Nordic-Images-in-Japan-report-June-2016-Lindblom-et-al.T.pdf> (luettu 5.11.2024).

- Lindblom, Arto, Lindblom Taru., Lehtonen Miikka J. & Wechtler H. A Study on Country Images, Destination Beliefs and Travel Intentions. A structural equation model approach. *International Journal of Tourism Research* 20/1 (2018): 1–10.
- Lindblom, Taru & Lindblom, Arto. Tasa-arvoa ja revontulia. Japanilaisten Suomi-kuva 2010-luvulla. *Ennen ja nyt* 3 (2018).
- Lintulahti, Martti. *Finland to tainichikankei no enkaku. A Treatise of the Finno-Japanese Relations from the Early Contacts to the Present*. Tokyo 1963.
- Lähteenkorva, Pekka & Pekkarinen, Jussi. *Idän etuvaratio? Suomi-kuva 1945–1981*. WSOY, Helsinki 2008.
- Lähteenkorva, Pekka & Pekkarinen, Jussi. *Ikuisen poudan maa*. WSOY, Helsinki 2004.
- Länsisalmi, Riikka. Japanin ja Suomen kielen osaajat nyt ja tulevaisuudessa. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 226–236.
- Machart, Regis, Dervin Fred & Gao Minghui (toim.). *Intercultural Masquerade. New Orientalism, New Occidentalism, Old Exoticism*. Springer, Berlin & Heidelberg 2016.
- Macher, Anikó. Hungarian Cultural Diplomacy, 1957–1963. Echoes of Western Cultural Activity in a Communist Country. Teoksessa Gienow-Hecht Jessica C.E. & Mark C. Donfried (toim.) *Searching for a Cultural Diplomacy*. Berghahn Books, New York 2010: 75–108.
- MacKeith, Peter B. & Smeds, Kerstin. *The Finland Pavilions. Finland at the Universal Expositions 1900–1992*. Kustannus Oy City, Tampere 1993.
- Maïche, Karim. *Mitä me länsimaalaiset! Suomi ja lännen käsité*. Into, Helsinki 2015.
- Mainio, Aleks. *Erkon kylmä sota. Helsingin Sanomat Moskovan varjossa*. Siltala, Helsinki 2018.
- Mallenius, Seppo. Diffusion of Fashion in Japan: Three Approaches to Marketing and Selling Fashion Products. Teoksessa Serita, Virpi & Pönttiskoski, Erik (toim.) *Marketing Finnish Design in Japan*. Helsinki School of Economics 2009: 9–36.
- Manabe, Kazufumi & Befu, Harumi. Japanese Cultural Identity: An Empirical Investigation of Nihon-jinron. *Japanstudien* 4 (1) 1993: 89–102.
- Mansala, Arto. *Asemapaikkana Peking*. Siltala, Helsinki 2020.
- Mansala, Arto & Suomi Juhani. *Suomalainen diplomaatti. Muotokuvia muistista ja arkistojen kätköistä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2003.
- Martela, Frank, Greve Bent, Rothstein Bo & Saari Juho. The Nordic Exceptionalism. What explains why the Nordic countries are constantly among the happiest in the world. *The World Happiness Report 2020*, Chapter 7. March 20, 2020.
- McKercher, B.J.C. Diplomacy and Statecraft in an Era of Increasing International Anarchy. Teoksessa McKercher, B.J.C. (toim.) *The Routledge Handbook of Diplomacy and Statecraft*, Second edition, Routledge, United Kingdom 2022: Prologue.
- Melgin, Elina. Julkisuusdiplomatia ja viestintä. Näkökulmia viestinnästä, Procom, 21.5.2018, <https://www.procom.fi/viestijat/tutkimus/julkisuusdiplomatia-ja-viestinta/> (luettu 18.5.2024).
- Melgin, Elina. *Propagandaa vai julkisuusdiplomatiaa? Taide ja kulttuuri Suomen maakuvan viestinnässä 1937–52*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2014.
- Melissen, Jan. Public Diplomacy. Luku 24 teoksessa Cooper, Andrew, Heine, Jorge & Thakur, Ramesh (toim.). *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*. Oxford University Press 2013: 436–451.
- Melissen, Jan. *Wielding Soft Power. The New Public Diplomacy*. Netherlands Institute of International Relations, Clingendael Diplomacy Papers, 2 (2005).
- Melissen, Jan (toim.) *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations*. Palgrave Macmillan, Basingstoke 2005.
- Melissen, Jan & Wang Jian. Introduction: Debating Public Diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy* 1–2 (2019): 1–5.
- Meinander, Henrik. *Tasavallan tiellä. Suomi kansalaissodasta 2010-luvulle*. Schildts & Söderströms, Helsinki 2012.

- Mertanen, Anja. *Suomi-kuva. Tuohivirsuista puolueettomuuteen*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto 1996.
- Mikkonen, Simo, Parkkinen, Jari & Scott-Smith, Giles (toim.) *Entangled East and West: Cultural Diplomacy and Artistic Interaction during the Cold War*. De Gruyter, Oldenbourg, München & Wien 2018.
- Miller, Jennifer M. *Cold War Democracy. The United States and Japan*. Harvard University Press, 2019.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan 2024, <https://www.mofa.go.jp/> (luettu 17.5.2024).
- Mission Finland. Cold War Cultural Diplomacy at the Crossroads of East and West. Suomen Akatemian hanke, joht. Pia Koivunen, <https://missionfinland.utu.fi/hanke/> (luettu 21.11.2024).
- Mitsui, Hideko. Moomintroll and Finland in Japan's Social Imaginary. *Journal of the Finnish Anthropological Society* 37/1 (2012): 5–21.
- Mitzner, Veera. Almost in Europe? How Finland's Embarrassing Entry into Eureka Captured Policy Change. *Contemporary European History* 25:3 (2016), 481–504.
- Moilanen, Teemu. Tiekartta Suomen maabrändin rakentamiseen. Teoksessa Kivioja, Virpi, Kleemola, Olli & Clerc, Louis (toim.) *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Docendo, Jyväskylä 2015: 319–330.
- Momose, Hiroshi, Frank Robert & Haba Kumiko (toim.). *The end of the Cold War and the regional integration in Europe and Asia*. Commission of History of International Relations (CHIR) 2009. Result of the CHIR international conference held in Tokyo on 5-6 December 2009. Tokyo; The 20th Anniversary of the End of the Cold War. Aoyama Gakuin University 2010.
- Momose, Hiroshi. 70 vuotta japanilais-suomalaisia diplomaattisuhteita. *Suomen kuva japanilaisen tutkijan näkökulmasta. Esitelmä Paasikiviseuran kokouksessa 18.1.1989*. Paasikivi-seuran monistesarja 86. Paasikivi-seura, Helsinki 1989.
- Momose, Hiroshi. Japan's Relations with Finland, 1919–1944, as Reflected by Japanese Source Materials. *Slavic Studies* 17 (1973), 1–39.
- Murto, Eero, Niemelä Mika & Laamanen Tapio. *Altavastajasta ykköskenttään. Suomen teknologiapolitiikan ja sen toimijaorganisaatioiden kehitysvaiheita 1960-luvulta nykypäivään*. Kauppa- ja teollisuusministeriö, Helsinki 2007.
- Musiał, Kazimierz. *Roots of the Scandinavian Model*. Nomos Verlag, Baden-Baden 2002.
- Naito, Takashi & Gielen, Uwe. Tatemaie and Honne: A Study of moral relativism in Japanese culture. Teoksessa Gielen, Uwe, Leonore Loeb Adler & Noach Milgram (toim.) *Psychology in international perspective*. Swets and Zeitlinger 1992: 161–172.
- Nalbantoglu, Minna. *Helsingin Sanomat*, Japanissa on Suomi-muotoilun buumi – ”suomalaisten mielikuvitus pääsee lentoon pitkillä lomilla”, 19.4.2016, <https://www.hs.fi/talous/art-2000002896986.html> (luettu 12.4.2024).
- Naray, O. Commercial Diplomats in the Context of International Business. *Hague Journal of Diplomacy*, 6:1 (2011): 121–148.
- Nato 2024, Suomen Nato-jäsenyys, <https://finlandabroad.fi/web/nato/suomen-nato-jasenyys> (luettu 26.5.2024).
- Nevakivi, Jukka. *Ulkoasiainhallinnon historia 1918–56*. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1988.
- Niskanen, Eija. Muumit japanilaisessa animaatiotuotannossa 1960–1990-luvuilla. *Lähikuva* 4 (2018): 90–97.
- Nivala, Asko & Mähkä, Rami. Johdanto: Lähde, menetelmä, tulkinta. Teoksessa Nivala Asko & Mähkä Rami (toim.), *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*. Kulttuurihistoria, Turun yliopisto, Turku 2013: 7–21.
- North Atlantic Treaty Organization 2024, Origins: My country and NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_165655.htm (luettu 9.2.2024).
- Nose, Kazuhiro. The Cultural and Economic Diplomacy of an Emerging Trade Power: The European Community at the Osaka Expo, 1970. *Diplomatica* 5:1 (2022): 46–67.

- Notaker, Hallvard, Scott-Smith, Giles & Snyder, David J. (toim.) *Reasserting America in the 1970s: U.S. public diplomacy and the rebuilding of America's image abroad*. Manchester University Press 2016.
- Numminen, Jaakko. *Sivistys-Suomen synty 1. Opetusministeriön kansliapäällikkö muistelee: kulttuuri-politiikka*. Edita, Helsinki 2020a.
- Numminen, Jaakko. *Sivistys-Suomen synty 2. Opetusministeriön kansliapäällikkö muistelee: kulttuuri-politiikka*. Edita, Helsinki 2020b.
- Numminen, Jaakko. *Suomen kulttuurihallinnon kehittäminen*. Aalto, Helsinki 1964.
- Numminen, Jaakko & Autio Veli-Matti. *Opetusministeriön historia 7. Vakiintuneisuudesta uusien muotojen etsimiseen 1981–1995*. Opetusministeriö, Helsinki 1997.
- Numminen, Jaakko & Autio Veli-Matti. *Opetusministeriön historia. Hyvinvointivaltion koulutus- ja kulttuuripoliittiset visiot haasteeksi uudistuneelle opetusministeriölle. 6. Suurjärjestelmien aika koittaa. 1966–1980*. Opetusministeriö, Helsinki 1993.
- Numminen, Jaakko, Autio Veli-Matti & Heikkilä Markku. *Opetusministeriön historia 5. Jälleenrakennuksen ja kasvun kulttuuripoliittikkaa 1945–1965*. Opetusministeriö, Helsinki 1990.
- Nye, Joseph S. Jr. *Soft Power and Public Diplomacy Revisited*. Teoksessa Jan Melissen & Jian Wang (toim.) *Debating Public Diplomacy: Now and Next*. Brill, Leiden & Boston 2019: 7–20.
- Nye, Joseph S. Jr. *Public Diplomacy and Soft Power*. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616 (2008) 94–109.
- Nye, Joseph S., Jr. *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. Public Affairs, New York 2004.
- Nye, Joseph S., Jr. *Soft Power*. *Foreign Policy* 8 (1990a): 153–171.
- Nye, Joseph S., Jr. *The Misleading Metaphor of Decline*. *Atlantic Monthly*, March 1990b.
- Ogawa, Yoshimi. *Suomea tunnetuksi tehneet japanilaiset oppilaineen kahdella sodanjälkeisellä vuosikymmenellä*. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019:164–177.
- Ojala, Jari, Tanaka Yasushi, Tamaki Toshiaki & Eloranta Jari. *Comparing Japanese and Finnish Economies and Societies. Longitudinal perspectives*. Routledge, Abingdon & Oxon 2015.
- Opas, Pauli. *Aasian todellinen talusmahti. 2. päivitetty painos*. Metavisual, Oulu 2008.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024, <https://okm.fi/etusivu> (luettu 17.5.2024).
- Oreskes, Naomi & Krige, John (toim.). *Science and Technology in the Global Cold War*. MIT Press 2014.
- Osgood, Kenneth A. *Total Cold War. Eisenhower's secret propaganda battle at home and abroad*. Lawrence, University of Kansas 2006.
- Osgood, Kenneth A. *Hearts and Minds. The unconventional Cold War. Review*. *Journal of Cold War Studies* 4:2 (2002) 85–107.
- Ovaska, Juho. *Hiljainen käänne. Suomen ulkopoliittikan ja ulkopoliittisen päätöksenteon murrokset vuosina 1982–1992*. Väitöskirja, Turun yliopisto 2023.
- Ovaska, Juho. *Kriisitön vuosikymmen. Suomi 1980-luvulla historian tutkimuksessa ja presidentin muistelmassa. Ennen ja nyt: Historian tietosanomat* 20:2 (2020). <https://doi.org/10.37449/ennenjant.91513>
- Paasivirta, Juhani. *Suomen kulttuurisuhteet 1800- ja 1900-luvuilla*. Poliittisen historian tutkimuksia, Turun yliopisto 1991.
- Paasivirta, Juhani & Mylly Juhani. *Suomalaiset ja diplomaattiura. 1918–1968*. Julkaisuja: Turun yliopisto, poliittisen historian laitos. 1969.
- Paasivirta, Juhani. *Suomen diplomaattiedustus ja ulkopoliittikan hoito. Itsenäistymisestä talvisotaan*. WSOY, Porvoo 1968.
- Paasivirta, Juhani. *Suomen kuva Yhdysvalloissa: Ääriviivoja*. WSOY, Porvoo 1962.
- Paavonen, Tapani. *Vapaakauppaintegraation kausi. Suomen suhde Länsi-Euroopan integraatioon FINN-EFTAsta EC-vapaakauppaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2008.
- Pamment, James. *Articulating Influence. Toward a research agenda for interpreting the evaluation of soft power, public diplomacy and nation brands*. *Public Relations Review* 40 (2014): 50–59.

- Pamment, James. *New Public Diplomacy in the 21st Century. A Comparative Study of Policy and Practice*. Routledge, London 2013.
- Pekkarinen, Jussi. *Maailmanluokan tarkkailupaikka. Suomen Lontoon-suurlähetystön historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2012.
- Pekkarinen, Jussi. *Konsulikyödyllä kotiin. Suomalaisia ahdingossa maailmalla*. Otava, Helsinki 2009.
- Pennanen, Henna-Riikka & Jouhki, Jukka. Näkökulmia länteen. Teoksessa Jouhki, Jukka & Pennanen, Henna-Riikka (toim.). *Länsi: Käsite, kertomus, ja maailmankuva*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2016: 12–40.
- Pesu, Jukka. *Suomi, rauhanturvaaminen ja kylmä sota 1956–1990. Rauhanturvaaminen osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä YK-politiikkaa*. Väitöskirja, Turun yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, 2020.
- Pihkala, Erkki. *Suomalaiset maailmantaloudessa keskiajalta EU-Suomeen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2001.
- Pilke, Helena. Sympatian hankkijasta neljänneksi aselajiksi. Suomalaisten sotapropagandaorganisaatioiden synty ja kehitys. Teoksessa Kivioja, Virpi, Kleemola, Olli & Clerc, Louis (toim.) *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Docendo, Jyväskylä 2015: 31–65. (2015a)
- Pilke, Helena. Hengennostatusta, maisemakuvauksia ja hiven huumoria. Sanallista sotapropagandaa Suomessa ja Suomesta vuosina 1939–1944. Teoksessa Kivioja, Virpi, Kleemola, Olli & Clerc, Louis (toim.) *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Docendo, Jyväskylä 2015: 66–99 (2015b).
- Polvinen, Tuomo. *J.K. Paasikivi. Valtiomiehen elämäntyö 4, 1944–1948*. WSOY, Helsinki 1999.
- Posio, Lauri. ”Minä en voi elää ilman saunaa.” *Japanilaisten suomen kielen oppikirjojen välittämä Suomi-kuva 1952–2019*. Historian pro gradu –tutkielma, Historiatieteet, Oulun yliopisto 3.6.2021.
- Päivärinne, Tiina. *Luonto, tiede ja teknologia. Kansanvalistuksen Suomi-kuva 1870–1920*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto 2010.
- Railo, Erkkä. Pienen valtion kansallinen selviytymisstrategia. Teoksessa Railo, Erkkä & Laamanen, Ville (toim.) *Suomi muuttuvassa maailmassa. Ulkosuhteiden ja kansallisen itseymmärryksen historiaa*. Edita, Helsinki 2010: 407–430.
- Railo, Erkkä & Laamanen, Ville (toim.). *Suomi muuttuvassa maailmassa. Ulkosuhteiden ja kansallisen itseymmärryksen historiaa*. Edita, Helsinki 2010.
- Rainio-Niemi, Johanna. Puolueettomuus ja suomettuminen. Suomalaista viiteryhmä- ja muistinpolitiikkaa kylmästä sodasta nykypäivään. Teoksessa Clerc, L., Lintunen, T. & Jokisipilä, M. (toim.). *Demokratian, politiikan ja urheilun rajamailla*. Ajankohta. Poliittisen historian vuosikirja. Turun yliopisto 2023: 230–266.
- Rainio-Niemi, Johanna. *The Ideological Cold War. The Politics of Neutrality in Austria and Finland*. Routledge Studies in Modern History vol 12. Routledge, New York 2014.
- Raitio, Tuire & Nuorteva, Jussi (toim.). *Ulkoasiainhallinnon matrikkeli 1918–1993. II*. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1996.
- Raitio, Tuire & Nuorteva, Jussi (toim.). *Ulkoasiainhallinnon matrikkeli 1918–1993 I*. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 1993.
- Ramsey, S. Robert. The Japanese Language and the Making of Tradition. *Japanese Language and Literature*, 38:1 (2004): 81–110.
- Ramstedt, G. J. *Seitsemän retkeä itään. Lähettiläänä Nipponissa*. 5. painos, ilm. alun perin 1950. WSOY, Helsinki 1967.
- Ramstedt, G. J. *Lähettiläänä Nipponissa. Muistelmia vuosilta 1919–1929*. Werner Söderström Oy, Helsinki 1950.
- Ranke, Leopold. *Geschichten der romanischen und germanischen Völker: von 1494 bis 1535*. Reimer, Leipzig u.a. 1824.

- Rausmaa, Heikki. "Kyllä kulttuurin nimissä voi harrastella aika paljon". *Suomen ja Viron poliittiset suhteet keväästä 1988 diplomaattisuhteiden solmimiseen elokuussa 1991*. Helsingin yliopisto 2013.
- Reimaa, Markku. *Kekkosen katiska. Suomen toiminta ETYKissä 1968–1989*. Edita, Helsinki 2008.
- Reischauer, Edwin O. *Japan: The Story of a Nation*. 4. painos. Tuttle, Tokyo 1989.
- Rentola, Kimmo. *Stalin ja Suomen kohtalo*. Otava, Helsinki 2016.
- Rentola, Kimmo. Suomi kylmässä sodassa. Teoksessa Railo & Laamanen (toim.), *Suomi muuttuvassa maailmassa. Ulkosuhteiden ja kansallisen itseymmärryksen historiaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2010: 285–317.
- Rentola, Kimmo. *Niin kylmää että polttaa. Kommunistit, Kekkonen ja Kreml 1947–1958*. Otava, Helsinki 1997.
- Renvall, Pentti. *Historiantutkimuksen työmenetelmät. Teoriaa, käytäntöä, tavoitteita suomalaisen ainekseen sovellettuina*. WSOY, Helsinki 1947.
- Rinne, Tuua & Yppäri, Nina. Marketing Communication of Finnish Design Companies in Japan. Teoksessa Serita, Virpi & Pöntiskoski, Erik (toim.) *Marketing Finnish Design in Japan*. Helsinki School of Economics 2009: 66–94.
- Ritvanen, Juha-Matti. *Mureneva kulmakivi. Suomi, Neuvostoliiton hajoaminen ja YYA-sopimuksen lopputulokset 1989–1992*. Väitöskirja, Turun yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta 2021.
- Roitto, Matti & Holmila Antero. Liquid neutrality. Paradoxes of democracy in Finnish and Swedish NATO discussions? Teoksessa Anu Koivunen, Jari Ojala & Janne Holmén (eds.) *The Nordic Economic, Social and Political Model. Challenges in the 21st Century*. Routledge, 2021: 91–123.
- Rothacher, Albrecht. The Rise and Fall of the Seibu-Saison Empire. Teoksessa Rothacher, Albrecht (toim.) *Corporate Cultures and Global Brands*. World Scientific Publishing Co, Singapore 2004: 121–130.
- Rönqvist, Ronny. Japanilaisten sotilasasiamiesten toiminta Suomessa sotiemme aikana. Julkaisussa Larva, Ritva (toim.) *Suomi-Japani-suhteiden polkuja*. Finnichi yuko no ayumi. Japanilaisen kulttuurin ystävät ry. *Hashi* 39 (2018): 24–33.
- Rönqvist, Ronny. Keisarillisen Japanin Suomen-suurlähetystö ennen meitä. *Tomo 1* (2011), Japanilaisen kulttuurin ystävät ry, <http://japaninkulttuuri.net/2014/09/keisarillisen-japanin-suomen-suurlahetysto-ennen-meita/> (luettu 9.11.2024).
- Saaler, Sven & Szpilman, Christopher W. A. (toim.) *Routledge Handbook of Modern Japanese History*. Routledge, London 2020.
- Saarenmaa, Laura. Success Story, Suomi-kuva ja tennissukat – 1980–90-lukujen taitteen kiista suomalaisuuden esityksistä maailmalla. Teoksessa Lehtonen Mikko, Valaskivi Katja & Kuusela Hanna (toim.). *Tehtävä kulttuurille. Talouden ja kulttuurin muuttuvat suhteet*. Vastapaino, Tampere 2014: 223–251.
- Sahi, Juha. Kasvun kanavat. Suorat ulkomaiset investoinnit Suomen ja Japanin välillä 2000-luvun ensivuosisikymmenelle saakka. Teoksessa Saunavaara Juha & Ippatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: Luku 7.
- Sahi, Juha. *Verkostot kaukaiseen itään. Suomen kauppasuhteet Japaniin 1919–1974*. Väitöskirja, Oulun yliopisto 2016.
- Sahi, Juha. *Salasäikeitä Tokiosta. Suomen Tokion-lähetystön toiminta ja suomalais-japanilaiset suhteet lähetystön perspektiivistä toisen maailmansodan aikana*. Pro gradu, Tampereen yliopisto 2008.
- Said, Edward. *Orientalism*. Pantheon Books, London 1978.
- Salonen, Marko. Japan is hot again. Finpro Japan. Team Finland Japan Day 15.5.2017, <https://www.slideshare.net/FinproRy/team-finland-japan-day-1552017-76445766#32> (luettu 12.4.2024).
- Saner, Raymond & Yiu, Lichia. *International Economic Diplomacy: Mutations in Post-modern Times*. Discussion papers in diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2001.

- Sarotte, Mary E. *Not One Inch. America, Russia, and the making of post-cold war stalemate*. Yale University Press, 2021.
- Saunavaara, Juha. Pohjoista kehittämässä. Suomi ja Oulun seutu aluekehityspolitiikan mallina Hokkaidolle. Teoksessa Saunavaara Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 96–105. (2019a)
- Saunavaara, Juha. Johdanto: Sata vuotta suomalais-japanilaisia suhteita. Teoksessa Saunavaara, Juha & Ipatti Laura (toim.) *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019: 5–9. (2019b)
- Saunavaara, Juha & Ipatti Laura (toim.). *Suomi ja Japani. Kaukaiset mutta läheiset*. Edita, Helsinki 2019.
- Saunders, Frances Stonor. *The Cultural Cold War. The CIA and the world of arts and letters*. The New Press, 2001.
- Saunier, Pierre-Yves. *Transnational history*. Palgrave Macmillan, Houndmills 2013.
- Scott-Smith, Giles. Cultural Diplomacy. Teoksessa Holmes, Alison & Rofe, Simon. *Global Diplomacy. Theories, Types and Models*. Rowman & Littlefield 2016: 176–189.
- Scott-Smith, Giles & Krabbendam, Hans (toim.). *The Cultural Cold War in Western Europe, 1945–1960*. 1st edition, Routledge, London & Portland OR 2004.
- Seppänen, Jouko, Kinnunen-Härmälä Tuija, Mallat Heikki (toim.). *Japani kirjoissa ja kansissa. Kirjastoja, kokoelmia, lähteitä*. Suomalais-japanilainen yhdistys, Helsinki 1982.
- Serita, Virpi, Pönttiskoski, Erik, Mallenius, Seppo ym. *Marketing Finnish Design in Japan*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja, 2009.
- Sevin, Efe & Dinnie, Keith. Digital channels and technologies for commercial diplomacy: conceptualisation and future research propositions. *International Journal of Diplomacy and Economy* 2:4 (2015). Published online.
- Siikala Kalervo. *Kanssakäymisen muodot. Suomen kansainvälisten suhteiden muotoja ja rakenteita*. Valtion koulutuskeskus, Helsinki 1985.
- Siikala Kalervo. *Suomen kansainväliset kulttuurisuhteet*. Kirjayhtymä, Helsinki 1976.
- Sillanpää, Nikke. Elokuvien representaatiot muokkaavat käsitystä suomalaisuudesta – Miltä Aki Kaurismaen Suomi näyttää Japanissa? Rie Fusen haastattelu, *Visiiri* 24.9.2021. <https://www.visiiri-lehti.fi/elokuvien-representaatiot-muokkaavat-kasitysta-suomalaisuudesta-milta-aki-kaurismaen-suomi-nayttaa-japanissa> (luettu 30.7.2023).
- Smedlund, Outi & Uemura, Yukako (toim.). Japanin kieli Suomessa. *Japanin kieli Suomessa – seminaarin (26.-29.10.2010) oheisjulkaisu*. Helsingin yliopisto 2010.
- Snow, Nancy. Rethinking Public Diplomacy in the 2020s. Teoksessa Snow, Nancy & Cull, Nicholas J. (toim.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. 2nd Edition, Routledge, Abingdon & Oxon 2020: 3–12.
- Snow, Nancy & Cull, Nicholas J. Preface and Introduction. Teoksessa Snow, Nancy & Cull, Nicholas J. (toim.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. 2nd Edition, Routledge, Abingdon & Oxon 2020: x-xiii.
- Soikkanen, Timo. *Presidentin ministeriö. Ulkoasiainhallinto ja ulkopolitiikan hoito Kekkosen kaudella 2. Uudistumisen, ristiriitojen ja menestyksen vuodet 1970–81*. Otava, Helsinki 2008.
- Soikkanen, Timo. *Presidentin ministeriö 1956–69. Ulkoasiainhallinto ja ulkopolitiikan hoito Kekkosen kaudella 1*. Ulkoasiainministeriö, Helsinki 2003.
- Stadius, Peter & Jonas Harvard (toim.) *Communicating the North. Media structures and images in the making of the Nordic Region*. Routledge, Burlington 2016.
- Studia Imagologica*. Sarjan toim. Leerssen Joep & Rodríguez Pérez, Yolanda, <https://brill.com/display/serial/IMAG> (luettu 18.5.2024).
- Suomalais-japanilainen yhdistys ry., *Kokoro*, jäsenlehti, Helsinki 2007–.
- Suomen Japanin instituutti 2018, Historia, <https://finstitute.jp/fi/meista/historia/> (luettu 24.2.2023).
- Suomen maabrändivaltuuskunta. *Tehtävä Suomelle. Miten Suomi ratkaisee maailman viheliäisimpiä ongelmia*. Maabrändiraportti 25.11.2010, Ulkoasiainministeriö, Helsinki 2010.

- Suomen suurlähetystö Tokio 2024, Kahdenväliset suhteet, <https://finlandabroad.fi/web/jpn/kahdenväliset-suhteet> (luettu 10.1.2024).
- Suomen suurlähetystö Tokio 2023, Suomen edustautumisen historia Japanissa, <https://finlandabroad.fi/web/jpn/edustautumisen-historia-japanissa> (luettu 14.12.2023).
- Suomi, Juhani. Raportointi – diplomaatin ongelmallinen velvollisuus. Katsaus raportoinnin tehostamisyrityksiin ennen Suomen liittymistä Euroopan unioniin. Teoksessa Vares, Vesa (toim.), *Vuorovaihtuksia. Timo Soikkasen juhlaKirja*. Turun historiallinen yhdistys, 2007: 205–217.
- Suomi ulkomailla 2024, Suomen Nato-jäsenyys, <https://finlandabroad.fi> (luettu 1.5.2024).
- Suomi ulkomailla Japani, 2023, Saammeko esitellä: Fintan, <https://finlandabroad.fi/web/jpn/suurlahestyston-maskotti-fintan> (luettu 15.6.2023).
- Suomi ulkomailla Japani, Suomen edustautumisen historia Japanissa, <https://finlandabroad.fi/web/jpn/edustautumisen-historia-japanissa> (luettu 3.11.2024).
- Suzuki, Hitoshi. Oliviero Frattolillo, *Diplomacy in Japan–EU Relations: From the Cold War to the Post-Bipolar Era*, Routledge, 2013, *Japanese Journal of Political Science*. 2016:17 (1):135–137.
- Szondi, Gyorgy. Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual similarities and differences. *Discussion papers in Diplomacy*, Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’ 2008.
- Takayama, Keita. Politics of Externalization in Reflexive Times: Reinventing Japanese Education Reform Discourses through “Finnish PISA Success”. *Comparative Education Review* 54:1 (2010): 51–75.
- Tamaki, Taku. Repackaging national identity: Cool Japan and the resilience of Japanese identity narratives. *Asian Journal of Political Science*, 27:1 (2019): 108–126.
- Tarkka, Jukka. *Karhun kainalossa. Suomen kylmä sota 1947–1990*. Otava, Helsinki 2012.
- Tepora, Tuomas, Mirrka Danielsbacka & Matti O. Hannikainen. Johdanto: Tutkimuksen työkalut. Teoksessa Danielsbacka, Mirrka, Hannikainen, Matti O. & Tepora Tuomas (toim.) *Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki 2018: 7–19.
- The Network for New Diplomatic History, *New Diplomatic History: investigating diplomacy as an extension of social interests, forces, and environments*, <https://newdiplomatichistory.org/> (luettu 14.7.2023).
- ThisisFINLAND, About us, julkaisija Finland Promotion Board, tuotanto ulkoministeriön viestintäosasto 1995–2024, <https://finland.fi/about-us/> (luettu 18.5.2024).
- Tipton, Elise K. *Modern Japan. A social and political history*. 3rd Edition, Routledge, Boca Raton 2016.
- Torstila, Pertti, Häikiö Martti & Pekkarinen Jussi. *Suomen liikkumavara. Suurlähettiläs Arto Mansalan ystäväkirja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2011.
- Tosh, John. *The Pursuit of History. Aims, methods and new directions in the study of history*. Taylor and Francis, London & New York 2015.
- Trachtenberg, Marc. *The Craft of International History. A Guide to Method*. Princeton University Press, Princeton 2006.
- Tuomi-Nikula, Petri. Kantinesta EU-puheenjohtajuuteen. Suomen julkisuusdiplomatia 1990-luvulla. Teoksessa Kivioja, Virpi, Kleemola, Olli & Clerc, Louis (toim.) *Sotapropagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Docendo, Jyväskylä 2015: 253–291.
- Tuupanen, Veera. *Journalismi maakuvan luojana. Suomen maakuva japanilaisessa sanomalehdessä vuonna 2017*. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta, pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, maaliskuu 2020.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2024, <https://tem.fi/etusivu> (luettu 17.5.2024).
- Ulkoasiainhallintolaki 25.2.2000/204, 12§ Edustustojen tehtävät. Finlex, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000204?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Ulkoasiainhallintolaki#L2P12> (luettu 10.2.2024).
- Ulkoministeriö – utrikesministeriet (Facebook) 2023, <https://www.facebook.com/ulkoministerio> (luettu 24.2.2023).
- Ulkoministeriö 2024, Ulkoministeriö, <https://um.fi/etusivu> (luettu 18.5.2024).
- Ulkoministeriö 2023, Maakuvatyo, <https://um.fi/maakuvatyo> (luettu 13.6.2023).

- USC Center on Public Diplomacy 2024. “What’s PD”, <https://uscpublicdiplomacy.org/page/what-is-pd> (luettu 31.10.2024).
- Valaskivi, Katja. Circulating a Fashion. Performance of Nation Branding in Finland and Sweden. *Place Branding and Public Diplomacy* 12:2–3 (2016a), 139–151.
- Valaskivi, Katja. *Cool Nations. Media and the Social Imaginary of the Branded Country*. Routledge, London & New York 2016b.
- Valaskivi, Katja. Brändikansakunnan kulttuuri. Teoksessa Lehtonen Mikko, Valaskivi Katja & Kuusela Hanna (toim.). *Tehtävä kulttuurille. Talouden ja kulttuurin muuttuvat suhteet*. Vastapaino, Tampere 2014: 195–222.
- Valtioneuvosto 9.3.2016, Suomen ja Japanin yhteiset tiede- ja teknologiaohjelmat etenevät hyvin, <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/suomen-ja-japanin-yhteiset-tiede-ja-teknologiaohjelmat-etenevat-hyvin> (luettu 14.12.2023).
- Valtioneuvoston viestintäosasto. Taloudellisten ulkosuhteiden ohjausryhmän työ käynnistynyt, 2.10.2012, <https://web.archive.org/web/20140314014157/http://vnk.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=366268> (luettu 24.2.2023);
- Vares, Vesa. *Nuori Ben Zyskowitz. Suomettumisen vuodet*. Otava, Helsinki 2023.
- Vares, Vesa. Suomi lännen silmin. Teoksessa Erkka Railo & Ville Laamanen (toim.) *Suomi muuttuvassa maailmassa. Ulkosuhteiden ja kansallisen itseymmärryksen historiaa*. Edita, Helsinki 2010: 318–350.
- Vares, Mari & Vares, Vesa. *Valmis valtioksi. Suomi ja eurooppalainen itsenäistymisaalto*. Docendo, Jyväskylä 2019.
- Varhama, Timo. Finland’s Good Image in Japan – Can it Last? Finnish Chamber of Commerce in Japan, March 8, 2010, <http://www.fcc.or.jp/aoyama-view080310.php> (luettu 21.6.2016).
- Veijalainen, Kari. Miten suomalaista kulttuuria on tehty tunnetuksi Japanissa? Julkaisussa Tuija Kinunen-Härmälä (toim.) *Suomalaisjapanilaisia suhteita 1935–1985. Lähetystyötä, politiikkaa, kulttuurivaihtoa*. Suomalais-Japanilainen Yhdistys, Helsinki 1985, 61–70.
- Velikaya, Anna A. Soviet Public Diplomacy. *Place Branding and Public Diplomacy* 18 (2022): 77–92.
- Venn, Couze. *Occidentalism. Modernity and Subjectivity*. Sage, London & Thousand Oaks, Calif. 2001.
- Vihavainen, Timo. *Kansakunta rähmällään. Suomettumisen lyhyt historia*. Otava, Helsinki 1991.
- Viktorin, Carolin, Gienow-Hecht Jessica C. E., Estner Annika & Will Marcel K. Introduction: Beyond Marketin and Diplomacy. Exploring the Historical Origins of Nation Branding. Teoksessa Viktorin, Carolin, Gienow-Hecht, Jessica C.E., Estner, Annika & Will, Marcel K. (toim.) *Nation Branding in Modern History*. Berghahn, New York & Oxford 2018: 1–23.
- Villanueva Lop, Guillermo. Commercial Diplomacy in a Globalized World. *Przegląd Strategiczny* 2017, nr 10. DOI:10.14746/ps.2017.1.20
- Visit Finland, 2023, [世界で一番幸せな国](https://www.visitfinland.com/ja/) [Sekai de ichiban shiawasena kuni; Maailman onnellisin maa], <https://www.visitfinland.com/ja/> (luettu 15.6.2023).
- Visuri, Pekka. *Suomi kylmässä sodassa*. Kadettikunta & Otava, Helsinki 2006.
- Vuolanto, Ville. Tutkimusprosessi, metodit ja historiantutkimuksen ominaislaatu. *Historiallinen Aikakauskirja* 105 (2007): 304–316.
- Välimäki, Matti. Kielteinen maakuva – Maahanmuuton “vetovoimatekijöiden” vähentäminen. *Ennen ja nyt: Historian tietosanomat* 3 (2018).
- Westad, Odd Arne. *The Cold War. A World History*. Basic Books, New York 2017.
- Westad, Odd Arne. Bernath Lecture. The New International History of the Cold War. Three (Possible) Paradigms. *Diplomatic History* 24:4 (2000) 551–565
- Wihtol, Åke. *Diplomaatti, minäkö? Epädiplomaattisia episodeja vuosilta 1950–1991*. Gummerus, Jyväskylä & Helsinki 1999.
- Wiseman, Geoffrey. “‘Polylateralism’: Diplomacy’s Third Dimension”, *Public Diplomacy Magazine* 1 (Summer 2010): 24–39.

- Wuokko, Maiju. *Markkinatalouden etujoukot: Elinkeinoelämän valtuuskunta, Teollisuuden keskusliitto ja liike-elämän poliittinen toiminta 1970–1980-lukujen Suomessa*. Väitöskirja, Helsinki: Unigrafia 2016.
- Wuokko, M., Jensen-Eriksen, N., Tala, H., Kuorelahti, E. & Sahari, A. *Loputtomat kihlajaiset: Yritykset ja kolmikantakorporatismi Suomessa 1940–2020*. Siltala, Helsinki 2020.
- Yakushiji, Taizo. The Potential of Science and Technology Diplomacy. *Asia-Pacific Review* 16:1 (2009): 1–7.
- YLE, *Miten edustamme. 1967*. Elävä arkisto, Suomi-kuva ja Suomi matkailumaana, <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/10/31/suomi-kuva-ja-suomi-matkailumaana> (luettu 18.5.2024).
- Ylivuori, Soile. Historiallinen analyysi ja sukupuoli. Teoksessa Danielsbacka, Mirikka, Hannikainen, Matti O. & Tepora Tuomas (toim.) *Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa*. Gaudemus, Helsinki 2018: 20–38.
- Yoshitake, N. *日本人は北歐から何を学んだか – 日本-北歐政治関係史入門*. [Nihonjin ha hokuō kara nani wo manandaka. Nihon-Hokuō seijikankeishi nyūmon; Mitä japanilaiset ovat oppineet Pohjoismailta? Johdatus Japanin ja Pohjoismaiden poliittisten suhteiden historiaan.]. Shin Hyōron, Tokyo 2003.
- Åsvik, Esko (toim.). *Uutisankuri länteen. Finnfacts 1960–2000*. Taloudellinen tiedotustoimisto, Helsinki 2001.

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

ISBN 978-951-29-9971-2 (PRINT)
ISBN 978-951-29-9972-9 (PDF)
ISSN 0082-6987 (Print)
ISSN 2343-3191 (Online)